

Molts dels gambians que havien anat a Banyoles, quan a la ciutat va baixar la feina, van marxar a altres indrets de l'Estat: força nois joves van anar a Saragossa i a d'altres poblacions i s'hi han anat establint. Després també n'hi va haver que van començar a anar a la zona de l'Ejido, Roquetas de Mar... alguns s'hi han quedat i d'altres com que tenen família a Banyoles, hi van anar de temporers i després han tornat. Aquest fet pot fer entendre el mapa dels llocs de destí de les famílies gambianes instal·lades a Banyoles.

Tant a la província d'Oscar com a la de Saragossa han anat augmentant el nombre de residents gambians i es constata que una part de població gambiana la deuen a famílies i homes joves instal·lats a Banyoles i alguns també a Olot. Els primers que s'assentaven en aquestes províncies ho comunicaven a familiars i amics. D'aquesta manera es fa palesa la importància de les xarxes socials del col·lectiu gambià.

Pel que fa a la província d'Almeria, tot i que una part de la població que s'hi va instal·lant no arriba del nord de l'Estat espanyol, sí que es comprova, tant pel comentari anterior com pel mapa de destins, que un nombre de gambians s'hi dirigeix a partir del municipi de Banyoles.

El fet de dirigir-se a altres municipis de comarques gironines pot venir donat, un cop més, per l'existència de la xarxa social de què disposen (parents i amics que els informen d'una feina en aquell lloc) aquest és el cas d'indrets com Salt, Olot, Girona, entre d'altres.

4.1.3. Polítiques municipals envers la immigració al llarg de la dècada dels 90

Des de l'Ajuntament no hi ha hagut un pla específic d'immigració que seguís unes directrius concretes, durant la dècada dels 90. L'Ajuntament (governat per la Plataforma Progressista de Banyoles) va anar una mica a remolc de les demandes que li anaven arribant. Des de les escoles, pel tema de la concentració de nens d'origen estranger; des del CAP, a partir dels problemes amb què s'anaven trobant els metges. Per tant, a partir de l'aparició dels

problemes, l'Ajuntament hi ha anat col·laborant, amb bona voluntat però sense un marc de política immigratòria. L'Ajuntament també ha col·laborat, junt amb altres organismes, en l'organització de campanyes de sensibilització i actes interculturals.

De totes maneres, ha mancat un pla global d'integració dels immigrants i, alhora, també ha mancat una previsió o planificació d'habitatges i de barriades. Quan els immigrants extracomunitaris van començar a arribar a Banyoles, se'ls llogaven pisos majoritàriament al nucli antic i als barris de Canaleta, Can Puig i La Farga. Molts d'aquests habitatges van ser ocupats per més d'una família o per grups nombrosos d'homes solters i el fet de viure moltes persones en un mateix pis provocava encara més rebuig a l'hora de llogar-los pisos.

Si bé el mercat de l'habitatge sol ser d'iniciativa privada, en aquest cas s'ha trobat a faltar la intervenció de les institucions públiques per tal de distribuir millor la població immigrada. Donat que aquesta intervenció no va tenir lloc, la seva ubicació espacial va consolidar-se a la zona de La Farga i, sobretot, al carrer de Barcelona. En aquests moments, la concentració de població immigrada extracomunitària en aquesta zona és evident i més encara si es té present que hi ha dues botigues que venen productes africans i carn *halal*, dos locutoris de telèfon, un centre de pregària i un local per fer classes de l'Alcorà; per tant, s'està formant un gueto a la ciutat.

Pel que fa al nou equip de govern de l'Ajuntament de Banyoles (ERC-CUP i CIU), el mes de setembre de 1999 va signar un conveni junt amb el Consell Comarcal del Pla de l'Estany i Benestar Social per elaborar un diagnòstic que detectés les necessitats del col·lectiu d'immigrants i que definís les estratègies d'intervenció, el qual ja ha estat elaborat i en aquests moments s'estan emprenent accions diverses.

Al mateix temps, el nou Ajuntament, en un àmbit municipal, va estar elaborant el Pla d'Immigració, on es defineixen les línies d'actuació a nivell d'immigració. Aquest pla té un bloc important d'actuacions sociourbanístiques al barri de La Farga com, per exemple, la intervenció de treball social comunitari (reunions

d'escala) i les propostes de rehabilitació i de creació del centre cívic al carrer de Barcelona per aglutinar diferents entitats del municipi.

Des del nou Ajuntament s'ha volgut seguir dues línies: una ha estat la contractació d'un mediador cultural; i l'altra la de recolzar entitats i signar convenis amb contraprestacions econòmiques. De totes maneres, els contractes a mitja jornada que s'oferien als immigrants no els convenien i, per això, de moment no hi ha mediadors contractats.

Des de la regidoria de Serveis Socials de l'Ajuntament es vol impulsar un Consell Social Municipal. És a dir, l'òrgan assessor o consultiu d'aquesta regidoria en temes de política social per tal d'aglutinar els diferents representants de les diverses entitats del municipi: ensenyament, sanitat, policia, entre d'altres.

Com a pla d'acollida, s'ha creat l'Oficina d'Atenció al nouvingut (OAN) a dins de l'oficina d'Acció Social. L'OAN té la funció de xarxa: articula el fons bibliogràfic, s'encarrega de tràmits administratius i de l'acollida (es dona informació i assessorament).

4.1.4. Serveis destinats a la població immigrada extracomunitària durant la dècada dels 90. El paper de les ONG

La primera ONG que va treballar amb la població immigrada extracomunitària a Banyoles va ser Càritas. L'inici va ser arran dels contactes que va tenir la banyolina Dolors Terradas amb els immigrants extracomunitaris, la qual s'hi va apropar des que van arribar al municipi i va veure la necessitat d'ajudar-los amb els papers que havien d'omplir per regularitzar-se.

Càritas va oferir un servei d'ajut a l'immigrant bàsicament per resoldre el tema de papers i ho va començar a fer a Girona. A Banyoles, se'n van encarregar la Dolors Terradas, la M. Àngels Camós i en Pep Gratacós, així com el mediador natural del col·lectiu gambià, Musa Kante, instal·lat en el municipi. Quan la

feina va anar creixent, Càritas va llogar gent perquè era impossible portar-ho a terme amb voluntariat i la gent de Banyoles se'n va anar desentenent perquè els immigrants podien anar a Girona.

Des de Càritas de Banyoles, l'any 89 es va començar a donar classes per a homes. De totes maneres, la Dolors Terradas ja n'havia donat a casa seva per a dones. En un primer moment, les classes van anar molt bé, però al cap d'uns dos anys, quan van arribar dirigents religiosos radicals a la ciutat, la situació va canviar molt. Amb l'entrada d'aquest radicalisme molts immigrants es van anar desentenent de Càritas i va provocar molt de desencís, sobretot en la gent que hi havia treballat molt.

Fins a l'any 91 l'església catòlica⁶⁹ deixava el local per resar, però amb l'inici del radicalisme els immigrants van preferir un altre local. A més, els dirigents van començar a controlar el col·lectiu i hi va haver un tancament molt fort.

En els moments en què hi havia molta relació amb els immigrants es va intentar que creessin una associació amb l'impuls de Càritas i d'altres persones i van constituir l'Associació Meragemu. Es va intentar de fer algunes reunions amb l'Ajuntament per tal de treballar conjuntament, però aquesta col·laboració es va limitar a l'organització de festes interculturals i campanyes de sensibilització. Aquest fet, junt amb el tancament per part del col·lectiu d'immigrants, va provocar que durant força temps es fessin molt poques coses de cares a la seva integració.

Durant un temps es van afeblir els contactes entre el col·lectiu d'immigrants i Càritas, però durant els darrers cinc anys s'han tornat a reprendre moltes activitats, sobretot amb les dones. També han començat a participar a l'escola d'adults i ara, fins i tot, hi ha dones que treballen. S'han creat tallers de conversa a través de l'Ateneu obert de la dona amb la idea que sigui la fase prèvia abans no vagin a l'educació més formal d'alfabetització de l'escola

⁶⁹ El vicari que hi havia a Banyoles quan la immigració gambiana es va instal·lar en el municipi era molt obert i va ajudar molt el col·lectiu. L'Església catòlica sempre ha donat suport als immigrants de Banyoles i els ha ajudat.

d'adults. Càritas en aquests moments té un servei d'acollida, un servei per ensenyar-los a buscar feina i un taller de costura per a dones.

Pel que fa a l'oferta formativa que s'ofereix als fills d'origen immigrat, cal dir que hi ha alguns nens i nenes que van de colònies a l'estiu, concretament a les colònies d'estiu de la parròquia de Santa Maria. Aquestes colònies no són per a immigrants pròpiament, però com que les altres colònies que organitza l'Ajuntament són molt cares, aquest fet comporta que molts dels nens i nenes que participen de les colònies d'estiu siguin d'origen estranger. A part de les colònies, en el municipi hi ha dos esplais que estan oberts a tota la població infantil de Banyoles.

4.2. Olot

4.2.1. Descripció del municipi ⁷⁰

Olot, capital de la comarca de la Garrotxa, és una ciutat d'uns 28.000 habitants situada a la conca alta del riu Fluvià i dins els límits del Parc Natural de la zona volcànica. El terme municipal és de 29,2 Km² i té una densitat de 969 habitants per Km².

El municipi va creixent de manera lenta i és l'únic que manté l'estabilitat de creixement en el conjunt de la comarca. De totes maneres, la població d'Olot es va envellint i el seu increment ve donat no pas com a producte del moviment natural, sinó per la immigració que va rebent.

La principal activitat de la població ha estat i continua essent la indústria, seguida dels serveis -turisme i comerç- i, en l'últim lloc, l'agricultura. Olot té una gran diversitat de sectors industrials, si bé destaquen la indústria alimentària (indústria càrnia, embotits, escorxadors i sales de desfer), el tèxtil (bàsicament filatura i gènere de punt), les arts gràfiques, la construcció de maquinària, la imatgeria religiosa, entre d'altres. Predomina un tipus

⁷⁰ La informació d'aquest apartat s'ha extret en bona part del llibre escrit per CASTAÑER, M. i GUTIÉRREZ, O. (1994); *El medi geogràfic*. Quaderns d'història d'Olot, Olot.

d'industrialització local i una gran part de les empreses presenten les característiques tradicionals.

L'existència de més pes demogràfic a Olot que no pas a la resta de la comarca i la consegüent concentració d'activitats econòmiques comporta que a la capital de la Garrotxa la població activa es trobi fortament concentrada. A la comarca hi ha un eix industrial al llarg del riu Fluvià i poblacions com Les Preses, Olot, Sant Joan les Fonts, entre d'altres, són municipis bàsicament industrials. D'altres municipis com Maià de Montcal, Mieres, Sant Aniol de Finestres... tenen un predomini agrari i un altre grup com és el cas de Santa Pau, la Vall d'en Bas... tenen un equilibri entre els diferents sectors econòmics.

Pel que fa a centres d'educació infantil, primària i secundària, el municipi compta amb els següents:

- Cinc escoles públiques d'educació infantil i primària: CEIP Lluís Maria Mestres (conegut per Escola Llar), CEIP Malagrida, CEIP Pla de Dalt, CEIP Sant Roc i CEIP Volcà Bisaroques.
- Tres centres privats concertats d'educació infantil, primària i secundària: Cor de Maria, Escola Pia i Petit Plançó.
- Tres instituts públics de secundària: IES Bosc de la Coma, IES La Garrotxa i IES Montsacopa.

4.2.2. Breu història sobre la immigració a partir de la dècada dels 50 ⁷¹

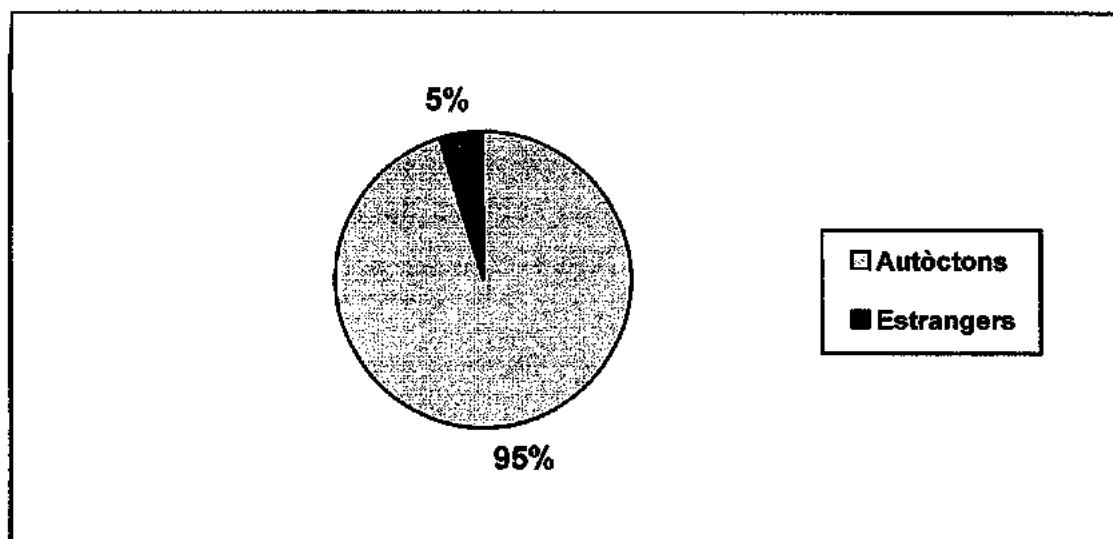
A partir de la dècada dels 50 s'inicia una fase de creixement migratori positiu i és a finals dels anys 60 quan arriben més immigrants procedents de fora de Catalunya, sobretot d'Andalusia i d'Extremadura. Alhora, hi ha un moviment migratori intern, a escala comarcal i Olot esdevé una força d'atracció, provocant un despoblament rural, bàsicament de les zones de muntanya.

⁷¹ La informació d'aquest punt s'ha extret en bona part de l'entrevista realitzada a Montse Gamero (treballadora social del Servei d'Atenció a Immigrants de Girona).

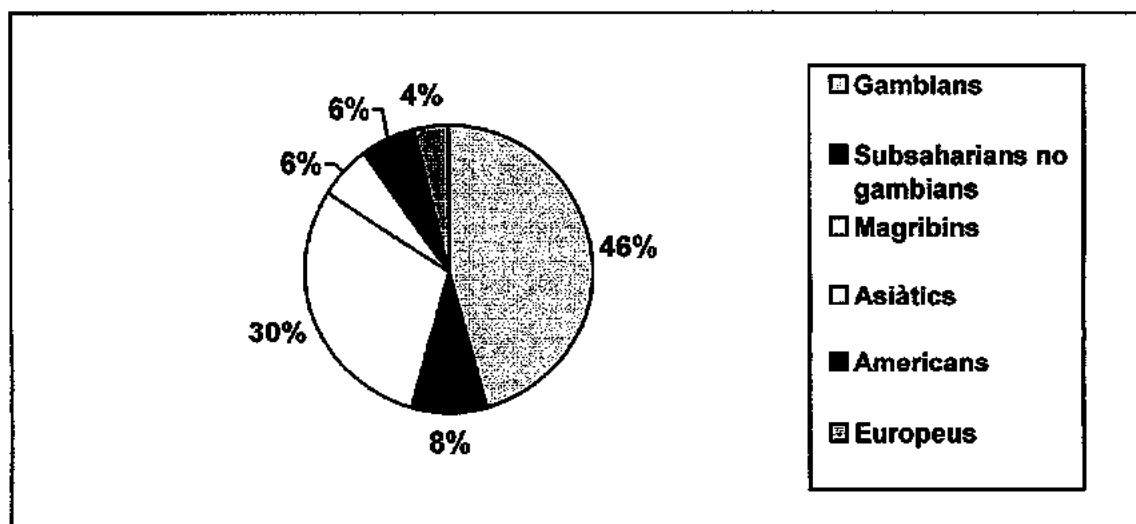
Respecte a la immigració extracomunitària, els primers immigrants africans d'Olot van ser marroquins i van començar a arribar al municipi majoritàriament a principis dels anys 80. No obstant, alguns d'ells ja havien arribat a finals dels anys 70 cridats per empreses de la ciutat perquè els faltava mà d'obra. L'any 2000 els marroquins són el segon col·lectiu més representatiu quant a nombre d'empadronats en el municipi. Provenen sobretot del nord del Marroc, però no pas exclusivament de la zona de Nador com es pot comprovar en d'altres poblacions gironines.

Els immigrants subsaharians van arribar al municipi a finals dels 80. La majoria de subsaharians arribats eren gambians i, per a molts d'ells, Olot no va ser el seu primer destí. Alguns havien treballat al Maresme, per terres lleidatanes, terres gironines i també algun havia estat a Alemanya o França. Quan aquests immigrants van arribar, es dedicaven bàsicament a feines del camp i a netejar boscos. Actualment, però, n'hi ha molts que treballen en escorxadors i en fàbriques de filatura.

Segons el padró, l'abril de l'any 2000 la població d'Olot és de 28.229 persones, 1.321 de les quals són estrangeres, representant el 5% de la població total. Gàmbia i Marroc són els països de procedència majoritària. Els gambians agrupen el 46% de tota la població estrangera amb 599 empadronats, mentre que els marroquins representen un 30% amb 392 empadronats. La tercera procedència ja és molt més minoritària, per això en el gràfic IV.7 s'ha agrupat per zones o per continents. Hi ha empadronats de l'Àfrica Subsahariana fonamentalment de Mauritània, Mali i Senegal; asiàtics procedents sobretot de l'Índia i de la Xina; americans de diverses procedències i europeus de països comunitaris de l'Europa de l'Est.

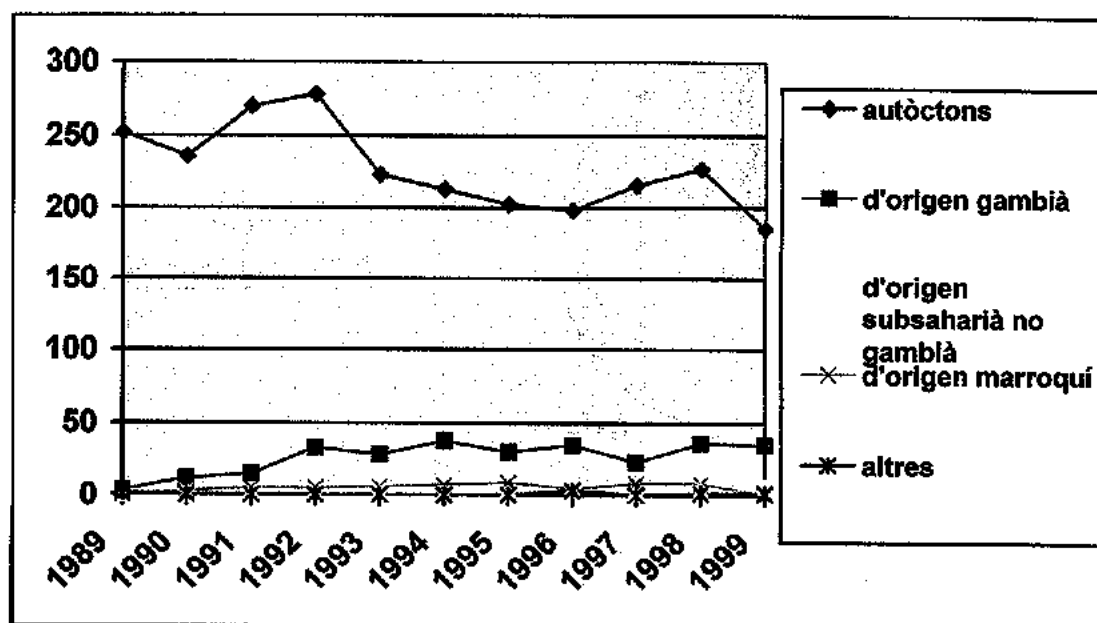
Gràfic IV.6: Estrangers empadronats a Olot (abril 2000)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del padró municipal d'Olot

Gràfic IV.7: Població estrangera empadronada a Olot segons procedència (abril 2000)

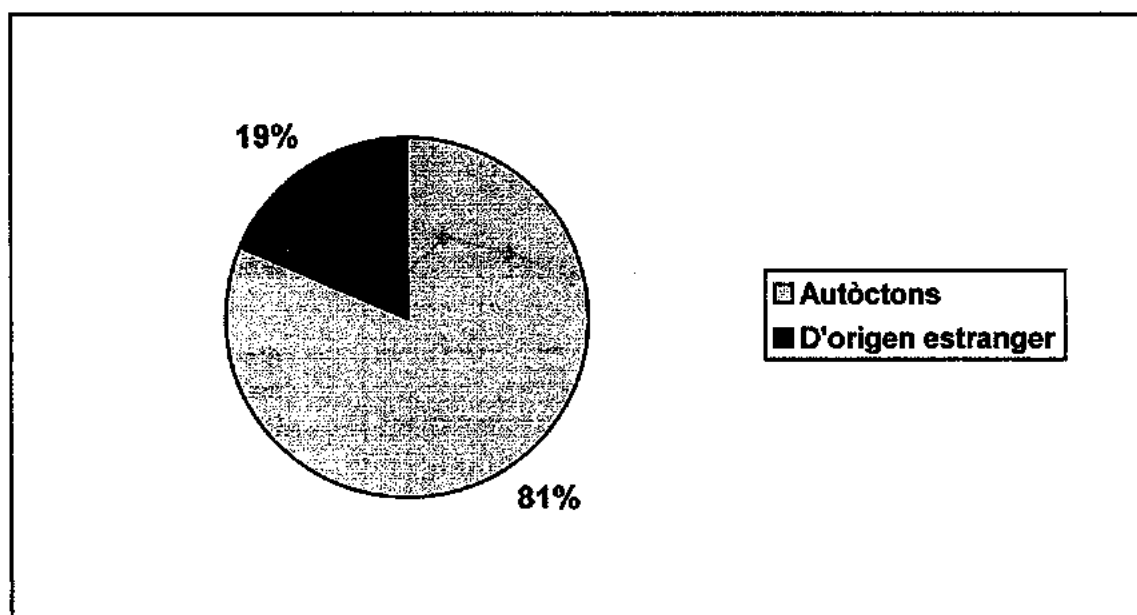
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del padró municipal d'Olot (abril 2000)

Gràfic IV.8: Evolució dels naixements d'autòctons i d'origen estranger (1989-1999)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Civil

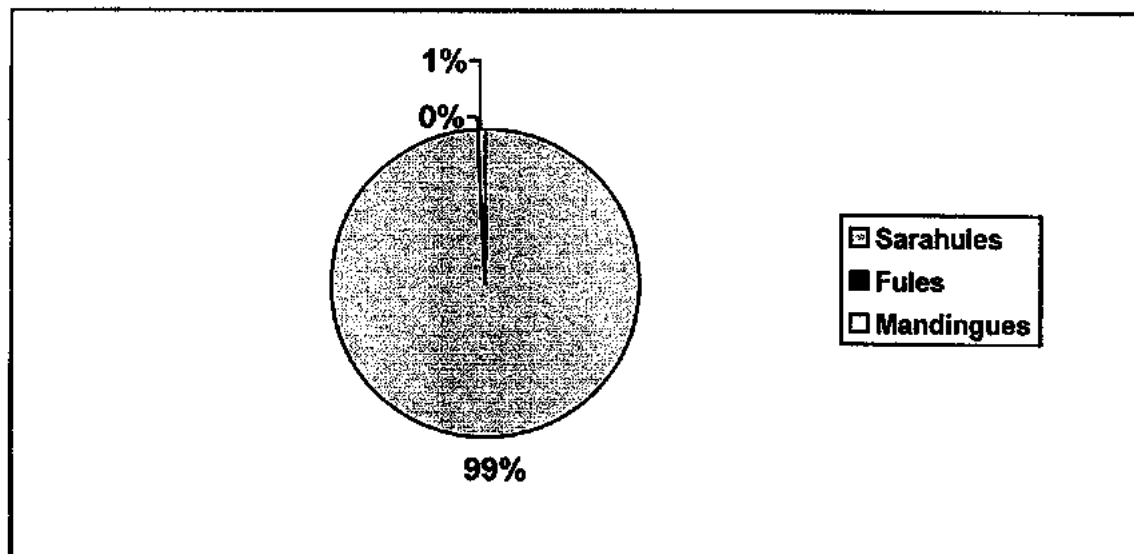
Tot i que hi ha hagut alguns ascensos, la tendència entre els autòctons del municipi ha estat la del descens de la natalitat. Els naixements d'origen gambià, en canvi, han anat augmentant progressivament tot i poder-se comprovar alguns descensos en algun any en concret.

Gràfic IV.9: Naixements a Olot durant l'any 1999 segons orígens

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Civil d'Olot (any 1999)

La tendència a l'alça pel que fa a la natalitat d'origen gambià, així com la d'altres col·lectius assentats al municipi, comporta que el percentatge d'aquests naixements envers els autòctons també augmenti, essent del 19% l'any 1999 enfront del 81% dels autòctons.

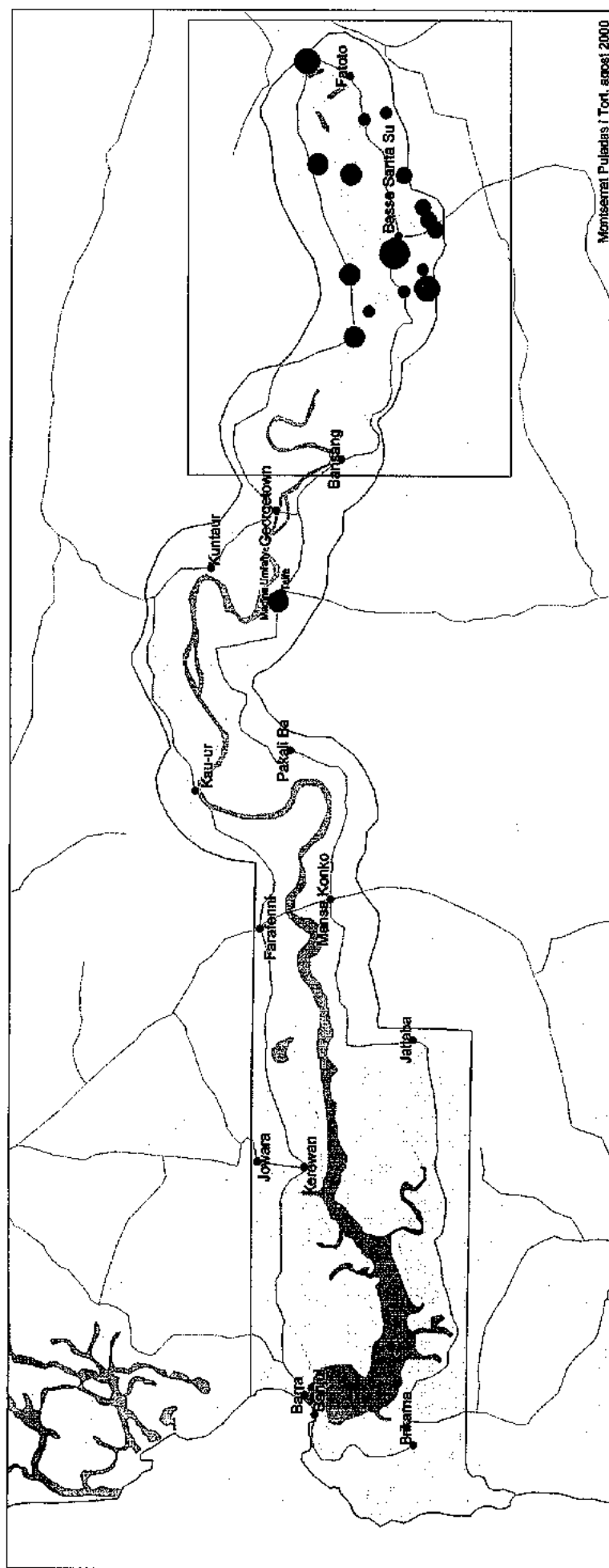
Gràfic IV.10: Distribució ètnica de la població gambiana d'estudi (famílies que han tingut fills a Olot)

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Modibou Janneh

Pràcticament tots els gambians que hi ha a Olot són d'ètnia sarahule. L'ètnia fula no hi està representada, tot i que s'ha constatat que hi ha alguns gambians a la ciutat que pertanyen a aquest grup ètnic (cal tenir present que en el gràfic sols hi surt representada la població gambiana que ha tingut fills en el municipi). Pel que fa a l'ètnia mandinga, hi està escassament representada.

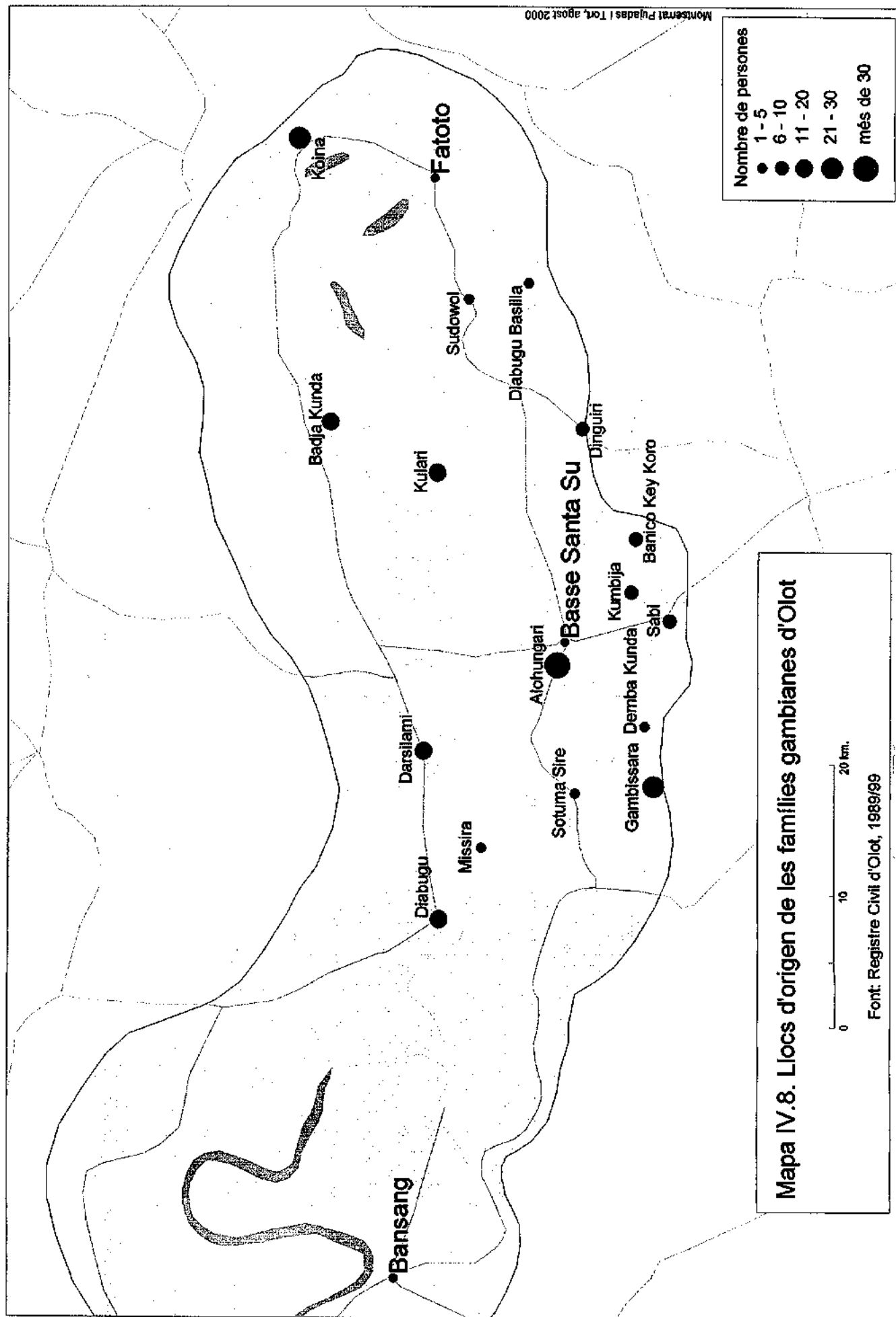
Un nombre important de sarahules viuen a la part més oriental del país i, justament, molts dels gambians instal·lats a Olot que pertanyen a aquesta ètnia provenen d'aquesta zona.

Mapa IV.7. Llocs d'origen de les famílies gambianes d'Olot

Font: Registre Civil d'Olot, 1989/99

Montserrat Pujadas / Tort, agost 2000

En el mapa de llocs d'origen de les famílies gambianes d'Olot es torna a comprovar que la major part d'aquesta població prové de l'*Upper River Division* (URD), la divisió administrativa a l'est de Gàmbia. Els dos únics pobles que pertanyen a una altra divisió són el de Madina Umfally i el de Taifa, concretament de la divisió administrativa de Central River Division.

Pel que fa a les poblacions de la zona oriental del país cal destacar que no hi ha cap família assentada a Olot que vingui de Garowal, en canvi, sí que hi ha moltes famílies instal·lades a Banyoles i a Salt que procedeixen d'aquest lloc. Al mateix temps, les persones que provenen de Diabugu Basillah (poble d'origen molt majoritari a Banyoles) són famílies que van marxar d'aquesta ciutat per instal·lar-se a Olot.

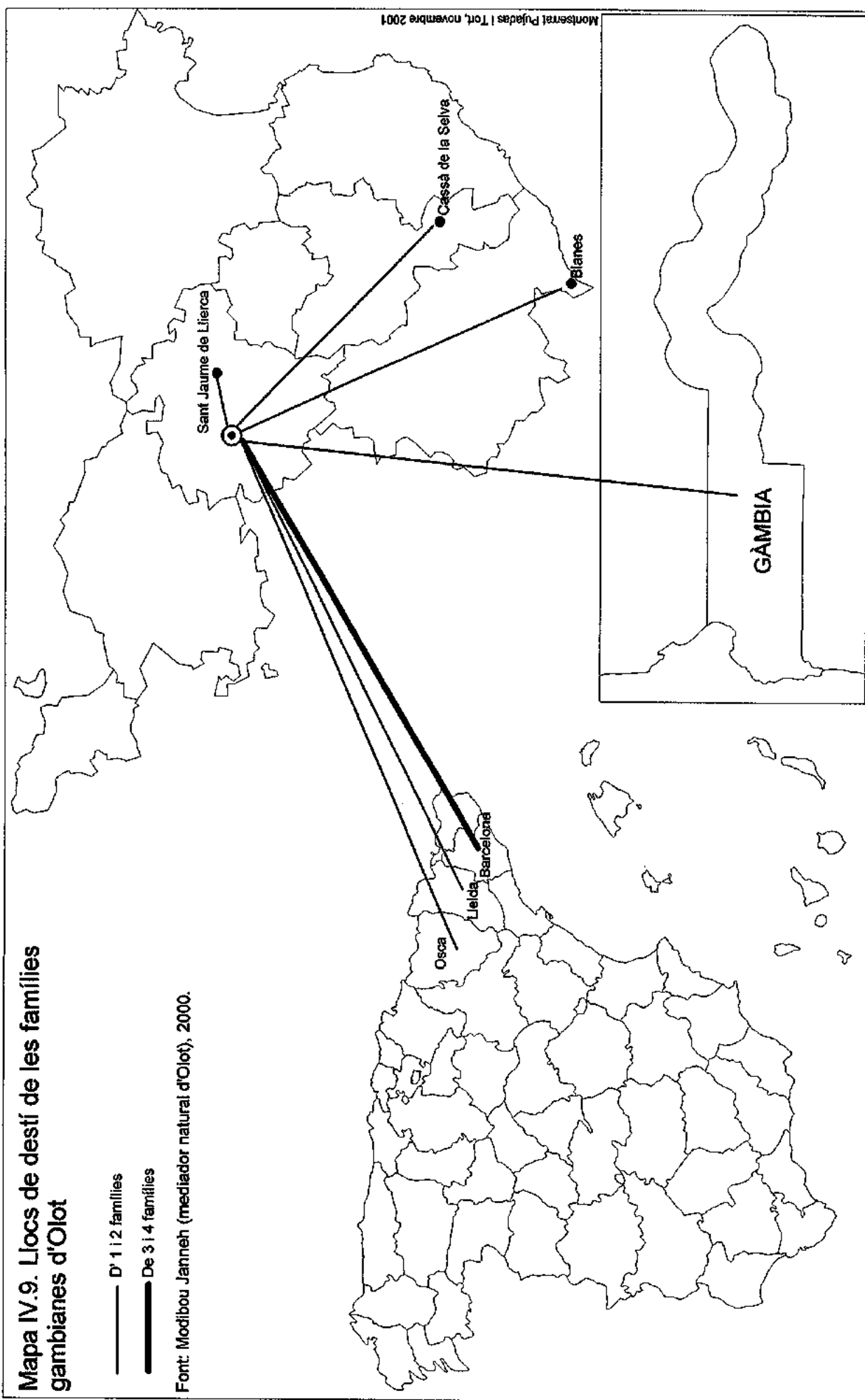
A efectes comparatius també s'ha d'assenyalar que Alohungari és el poble de procedència de més famílies gambianes d'Olot, mentre que cap família ni de Banyoles ni de Salt prové d'aquest poble. Sí que hi ha alguna població d'on provenen famílies establertes en els tres municipis d'estudi de les comarques gironines, algunes són: Koina, Gambissara i Demba Kunda.

Mentre que les famílies de Banyoles procedien de l'est o del sud de l'*Upper River Division*, hi ha famílies d'Olot que també provenen de l'oest de Basse, podem citar poblacions com: Diabugu, Darsilami, Missira, Sotuma Sire i Alohungari.

Mapa IV.9. Llocs de destí de les famílies gambianes d'Olot

- D' 1 i 2 famílies
- De 3 i 4 famílies

Font: Modibou Jannéh (mediador natural d'Olot), 2000.

Pel que fa als destins de les famílies gambianes d'Olot, es comprova que alguns són coincidents amb els de les famílies de Banyoles com és el cas de les províncies espanyoles d'Osca i de Barcelona, així com el del seu país d'origen, Gàmbia.

Quant als municipis de comarques gironines, únicament es pot parlar de destins cap a Blanes i Sant Jaume de Llierca. Cal destacar que algunes famílies han elegit Sant Jaume (poble de la comarca de la Garrotxa) perquè hi ha feina al municipi i, alhora, perquè han pogut aconseguir els habitatges sense massa dificultat. A la població d'Olot hi ha hagut feina per a un bon nombre d'immigrats, però el problema ha estat i continua essent el de l'habitatge.

Pel que fa a l'opció de Blanes, l'únic cas que es coneix no ve donat pel canvi de feina, sinó per motius de malaltia de l'afectat, que va patir un accident laboral a Olot i va anar a Blanes per poder viure amb la família que tenia en aquest municipi.

Pel que respecta a l'elecció de províncies catalanes, la província de Barcelona ha tingut destins concretament a Granollers, Sabadell i Hospitalet. Sembla ser que l'elecció de Granollers va venir donada per dos motius: un home hi va anar perquè hi tenia família i l'altre perquè va trobar un treball millor en aquesta població. A Sabadell s'hi va anar per feina i perquè ja hi havia una xarxa familiar i, pel que fa a Hospitalet, la família que s'hi va dirigir, en aquests moments és a la província de Lleida.

Un altre indret elegit per alguna família d'Olot és el de la província de Lleida, concretament Tremp, i el d'Osca. A Tremp, hi van anar dues famílies i els motius són diferents: una hi va anar perquè hi havia trobat una feina millor i l'altra perquè els amics més propers hi treballaven. Es constata, per tant, la gran mobilitat del col·lectiu gambià i també la importància que té la seva xarxa social (ja siguin parents o amics).

La raó per la qual hi ha una família que va optar per tornar a Gàmbia és per la mort per accident laboral que va patir el marit, la vídua i els fills van tornar al país d'origen. Aquest és el mateix cas que també va passar a Banyoles.

4.2.3. Polítiques municipals envers la immigració al llarg de la dècada dels 90 ⁷²

Durant el transcurs de la dècada dels 90 no hi va haver un pla municipal integral envers la immigració a Olot i l'Ajuntament (governat per CIU) va anar a remolc d'iniciatives d'ONG (bàsicament de Càritas). L'any 1990 es va signar un conveni entre Càritas i l'Ajuntament, per tal d'ajudar els immigrants indocumentats i també per temes sanitaris.

L'any 1994 es va constituir la Coordinadora d'Immigració de la Garrotxa, idea que va sortir dels Serveis Socials i que es va promoure a través de l'Ajuntament, convocant totes les entitats que col·laboraven amb immigrants. A la Coordinadora, hi estaven representats: Càritas, el Programa de Compensatòria, la Junta de Directors de les Escoles Públiques, l'Escola d'Adults, l'Oficina de Benestar Social, GRAMC d'Olot, els Serveis de Pediatria de l'Hospital Sant Jaume, l'Institut Municipal d'Educació i Serveis Socials.

L'any 1995 es va intentar incloure a la Coordinadora les dues associacions d'immigrants existents en aquells moments a la Garrotxa: l'Associació Jamakafo Olot i l'Associació de Magribins de la Garrotxa. L'any 1996 es van crear dues comissions: Comissió d'Ensenyament i Comissió d'Habitatge.

El curs 1998-1999 la Coordinadora d'Immigració de la Garrotxa va passar a ser la Plataforma d'Immigració, ja que es va veure la necessitat que havia de ser un organisme autònom que tingués els seus comptes propis i que no depengués d'una ONG. Des de la coordinadora només hi havia dues entitats pròpies: GRAMC i Càritas, i com que Càritas havia trencat el conveni amb l'Ajuntament qui va assumir la gestió dels diners va ser GRAMC.

El plantejament era no només coordinar les actuacions, sinó realitzar projectes que depenguessin de la plataforma. Però la realitat va ser que, tot i que es coordinaven actuacions, els projectes no avançaven i només es realitzaven els que eren propis de cada entitat. Després d'un temps de reflexionar i discutir es

⁷² La informació dels punts 4.2.3. i 4.2.4. s'ha tret de l'entrevista feta a Montse Gamero (treballadora social del Servei d'Atenció a Immigrants de Girona) i a Teresa Fàbrega (coordinadora de Serveis Socials del Consorci de Benestar Social de la Garrotxa).

va acordar de dissoldre la plataforma perquè es va veure que no era adequada, però sembla ser que es crearà un Consell que s'anomenarà Consell Assessor de l'Ajuntament.

Des de l'Ajuntament (governat pel PSC i ERC) s'han establert contactes amb el CRID (Consorti de Recursos i Documentació per a l'Autonomia Personal) a través de la Federació de Municipis, a partir de la demanda que va fer el Consorci de Benestar Social de la Garrotxa. La Federació de Municipis juntament amb la Diputació de Barcelona i alguns ajuntaments grans van muntar el CRID per assessorar ajuntaments sobre temes d'immigració i de barreres arquitectòniques. De moment, ha donat suport amb el tema de formació a polítics i tècnics, i ha donat assessorament. Respecte a la formació, s'han portat a terme uns cursos destinats a la policia municipal i han estat subvencionats per la UNESCO.

Tot i que ja es porta temps elaborant el Pla d'Immigració a nivell comarcal, de moment no es preveu que surti fins a l'any 2002. Quant a l'habitatge, des de setembre de 2001 es porta un programa pilot a Olot. L'Ajuntament és qui fa d'intermediari i el patronat (Fundació de la Santa Creu) és qui n'assumirà la propietat. Aquest projecte pretén adquirir i rehabilitar diferents habitatges per tal de llogar-los a immigrants o a autòctons amb dificultats econòmiques i, d'aquesta manera, distribuir-los per tota la ciutat.

4.2.4. Serveis destinats a la població immigrada extracomunitària durant la dècada dels 90. El paper de les ONG

La primera ONG que va treballar amb la població immigrada extracomunitària a Olot va ser Càritas. Des de l'any 90 hi ha una treballadora social de Càritas que només es fa càrrec del tema d'immigració. Aquest mateix any va començar l'escola de formació i es van iniciar cursos per a immigrants. El tema formatiu va sorgir a partir de la demanda de feina que els immigrants feien a Càritas i allà se'ls orientava. S'ajudava els immigrants indocumentats amb temes de papers i

també de cares a l'assistència sanitària, ja que els immigrants que no treballaven i no estaven cotitzant no tenien assistència sanitària.

L'any 1991 es va fer un estudi de prospecció sobre la immigració entre l'Ajuntament i Càritas i va sorgir aquesta idea de Càritas. Una de les necessitats que la treballadora social de Càritas va detectar va ser la de fer formació per a dones, pensant sobretot en les dones marroquines que estaven molt recloses a les seves llars. A partir d'aquesta necessitat va néixer el projecte de formar un grup de dones marroquines amb la finalitat que es coneguessin entre elles i, alhora, es poguessin detectar els problemes i les necessitats que patien.

Des del curs 1990-1991 Càritas també es feia càrrec de classes encarades als estrangers per atendre les necessitats d'alfabetització dos cops per setmana. Com que estaven molt condicionats pels voluntaris i pels horaris de treball dels immigrants, al cap d'un temps van decidir fer les classes els dissabtes. De totes maneres, va arribar un moment que els dissabtes els homes volien descansar i com que hi va haver una davallada d'alumnes es va decidir de tancar. El fet de tancar no va fer molta recança a Càritas, perquè ja hi havia l'escola d'adults.

L'Ajuntament va començar a intervenir en l'alfabetització de dones a partir de la Coordinadora d'Immigrants l'any 1995. Es volia potenciar especialment el col·lectiu de dones perquè es trobaven en una situació més desfavorida i es va crear un projecte que dinamitzava activitats com tallers sanitaris, culturals, de llengua, xerrades, etc. Ara fa dos anys que l'escola d'adults assumeix completament l'alfabetització de dones. Actualment, a Càritas, hi van dones perquè puguin parlar, però més com a espai de trobada que serveixi de primer pas abans d'anar a l'escola d'adults. Hi solen anar dones molt joves que fa poc que han arribat.

En aquests moments a Càritas es fan tallers de costura, i també es va fer un curs de neteja l'any 1998 amb el nom de Taller de Neteja per a dones estrangeres, per oferir una formació específica sobre el funcionament de les llars en el nostre país. Abans les dones solien tenir molt poc interès per formar-

se, però ara veuen més la necessitat perquè són les dones que han fet cursos les que accedeixen al treball.

Pel que fa a pediatria, s'han fet activitats formatives amb pares i mares d'origen estranger, fent xerrades de salut. Una de les pediatres d'Olot i membre de GRAMC, Roser Teixidor, va fer un estudi de les problemàtiques amb què es trobaven els fills d'immigrats i es van fer unes quantes xerrades sobre salut maternoinfantil. L'any 1992 es va formular un projecte d'atenció als fills i dones d'immigrats per tal de promocionar la seva salut i prevenir malalties.

Quant a l'oferta formativa que s'ofereix als fills d'origen estranger, hi havia hagut un reforç escolar que es va començar amb nois i noies d'ESO (Educació Secundària Obligatoria) i que es va ampliar a alumnes de cinquè i sisè de primària. El reforç escolar va néixer per la demanda que van fer una sèrie de mares pel fet que no podien ajudar els fills a fer els deures a casa.

A partir d'aquesta demanda va començar el reforç escolar de Càritas. Es va iniciar al Casal Marià i, tot i que estava obert no només a immigrants, sí que bàsicament tots els que hi anaven ho eren. Es va començar aquesta activitat durant el curs 1994-1995 i des del curs 1998-1999 el reforç es va assumir des de la plataforma i es va contractar una persona per portar a terme aquest projecte. Aquest projecte pretén oferir un espai i un temps en el qual els alumnes d'origen immigrant puguin realitzar els deures amb el suport d'un professional que els ajudi a organitzar-se i a millorar els seus coneixements. Durant el curs 2001-2002 la mateixa persona que s'havia contractat continua amb el reforç de les classes, però són els alumnes qui fan aportacions per a la seva associació.

És important destacar l'existència d'un esplai diari El Garbuix (que forma part dels esplais de la Garrotxa) on van molts nens i nenes d'origen estranger. De totes maneres, a partir del curs 2001-2002 ja no és diari, ja que es va veure convenient que els infants que hi assistien combinessin l'esplai amb altres activitats extraescolars i així es barreguessin amb altres nens i nenes autòctons.

Al mateix temps, hi ha esplais de cap de setmana que han anat introduint aquests nens i hi ha mainada d'origen estranger que va a colònies i a casals d'estiu, molts d'ells gràcies a beques d'estiu.

4.3. Salt

4.3.1. Descripció del municipi ⁷³

Salt es troba al costat de la ciutat de Girona i s'estén per la riba dreta del Ter. A la ciutat viuen uns 22.000 habitants, els quals es dediquen majoritàriament a la indústria i als serveis. Salt té una població d'uns 3.500 habitants per quilòmetre quadrat, fet produït bàsicament per la petita extensió del terme municipal de només 6,4 Km².

Aquestes darreres dècades Salt ha experimentat un gran creixement demogràfic i alhora hi ha hagut un canvi en el món laboral que s'ha anat transformant i caracteritzant per una disminució en el percentatge de la població activa destinada a l'agricultura, ramaderia i mineria, indústria i construcció.

Tots els canvis socials i econòmics, que van començar a tenir lloc entre els anys 1960 i 1970, queden reflectits en l'urbanisme, que ha marcat una època que es coneix amb el nom del "Salt especulatiu". La despersonalització social, cultural i urbanística del municipi, a més de la dependència laboral pel que fa a Girona, van suposar que Salt es convertís en una ciutat dormitori de la ciutat veïna.

Salt va ser annexionada al municipi de Girona el 1974, malgrat l'oposició dels seus habitants i el 1983, després d'anys de plets i de mobilitzacions ciutadanes, els saltencs van assolir tornar a ser un municipi independent. El procés de segregació de Salt és un exemple de mobilització associativa i ciutadana.

⁷³ La informació dels punts 4.3.1. i 4.3.2. ha estat extreta en bona part del llibre escrit per Alberch, X. i Burch, J. *Salt, quaderns de la revista de Girona*, núm. 55. Diputació de Girona, Caixa de Girona, 1994; a partir del llibre escrit per Castell, N. i Colomer, A. *Salt, documents per a la història*. Ajuntament de Salt, 1998 i també de l'entrevista feta a Joan Colomer (membre de GRAMC).

El municipi compta amb els següents centres d'educació infantil, primària i secundària:

- Quatre escoles públiques d'educació infantil i primària: CEIP El Pla, CEIP El Veïnat, CEIP La Farga i CEIP Silvestre Santaló.
- Un centre concertat d'educació infantil i primària: centre concertat Mare de Déu del Roser (conegut per les Dominiques).
- Dos centres concertats d'educació infantil, primària i secundària: centre concertat Pompeu Fabra i centre concertat Vilagran.
- Dos instituts públics de secundària: IES Salvador Espriu i IES Vallvera.

4.3.2. Breu història sobre la immigració a partir de la dècada dels 50

La trajectòria demogràfica de Salt sempre ha anat estretament relacionada amb la conjuntura econòmica de cada moment, alimentant-se de la immigració. A partir de 1950 el nombre de censats a Salt va anar augmentant, accentuant-se aquest increment a partir de 1960.

L'any 1960 a Salt hi havia 7.077 habitants i el 1980 n'hi havia 19.893. En 20 anys es produeix un augment de 12.893 persones. Aquest creixement supera en proporció de vint-i-una vegades l'experimentat entre els anys 1930-1950. Aquest augment demogràfic està relacionat amb un important corrent migratori. La procedència d'aquesta població és molt semblant a la de la resta de Catalunya. Els saltencs nascuts en altres llocs són, de forma majoritària, d'origen andalús -el 1970 tenia aquest origen l'11% del total de la població, i el 18% el 1986-, seguits de la resta de Catalunya, Castella i Extremadura. L'any 2000, el 8% del cens és originari d'altres països, amb un folgat predomini de subsaharians i de marroquins.

Les raons per a la instal·lació de tants immigrants a Salt tenen molt a veure amb el caràcter industrial saltenc i la proximitat amb Girona. L'existència de les

diverses fàbriques tèxtils situades a Salt va suposar una certa atracció, però sens dubte ha estat la proximitat amb la ciutat de Girona el factor més important a tenir en compte. Les possibilitats d'adquisició d'un habitatge a preu més assequible que els oferts a Girona porta una important mobilitat de persones que resideixen a Salt, però que treballen a Girona. Al mateix temps, al llarg de la seva història recent, la proximitat de la ciutat de Girona i la seva manca de sòl per a equipaments han comportat la ubicació a Salt de diferents institucions com és el cas del psiquiàtric.

Pel que fa als primers immigrants extracomunitaris de Salt, comencen a arribar al municipi pels voltants de l'any 1988. Molts d'ells són subsaharians que abans d'assentar-se a Salt ja havien passat pel Maresme i per Santa Coloma de Farners. Els primers subsaharians que van arribar al municipi de Salt van tenir referències sobre la ciutat a partir dels mestres de l'escola d'adults Samba Kubally de Santa Coloma. Se'ls va explicar que a Salt hi havia un Ajuntament sensible amb el tema de la immigració, que hi havia una escola d'adults i que es podien trobar pisos bé de preu. És a partir de 1995 i 1996 quan comencen a arribar molts sarahules a Salt, sobretot procedents de Garawol.

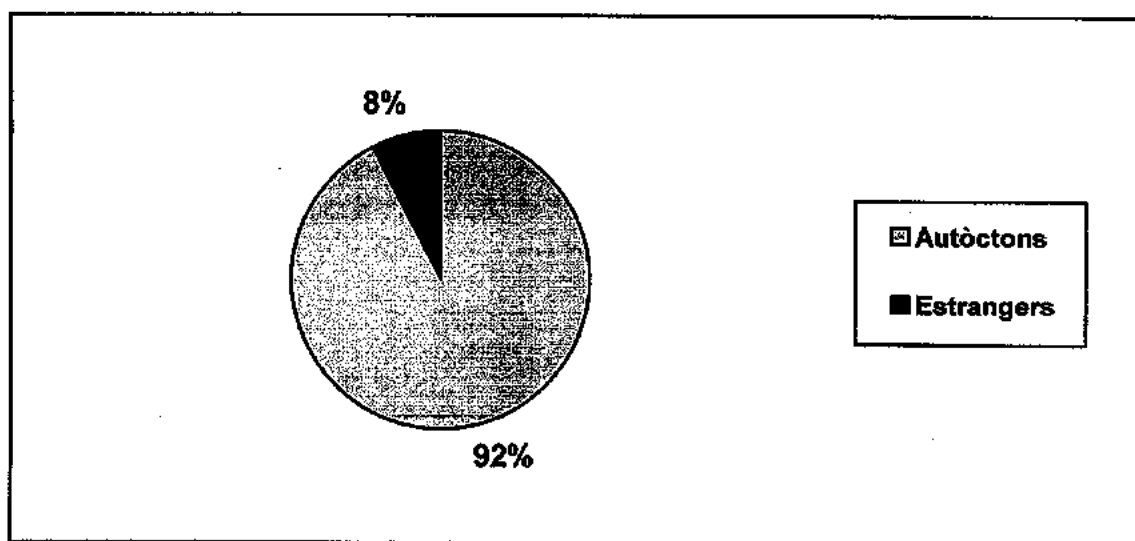
La majoria de marroquins que hi ha al municipi provenen de Nador i de Ksar el Kebir i aquests darrers anys el nombre d'aquest col·lectiu d'immigrants ha crescut molt.

Pel juny de l'any 2000, segons el padró, la població de Salt és de 22.654 persones, 1.720 de les quals són estrangers, que representen el 8% de la població total. D'aquests estrangers 633 són gambians i 722 són marroquins. Gàmbia i Marroc són els països de procedència majoritària. Els gambians agrupen el 39% de tota la immigració estrangera censada i els marroquins representen un 45%.

Amb pocs mesos la procedència majoritària va deixar de ser la gambiana per quedar en primer lloc la marroquina. Per tant, dels tres municipis d'estudi només el de Banyoles i el d'Olot continuen amb la procedència estrangera majoritària procedent de Gàmbia i a Salt, en canvi, ja queda en segon lloc. La

resta d'estrangers provenen de diversos llocs del continent americà; de la zona de l'Àfrica Subsahariana i en menor mesura d'Àsia.

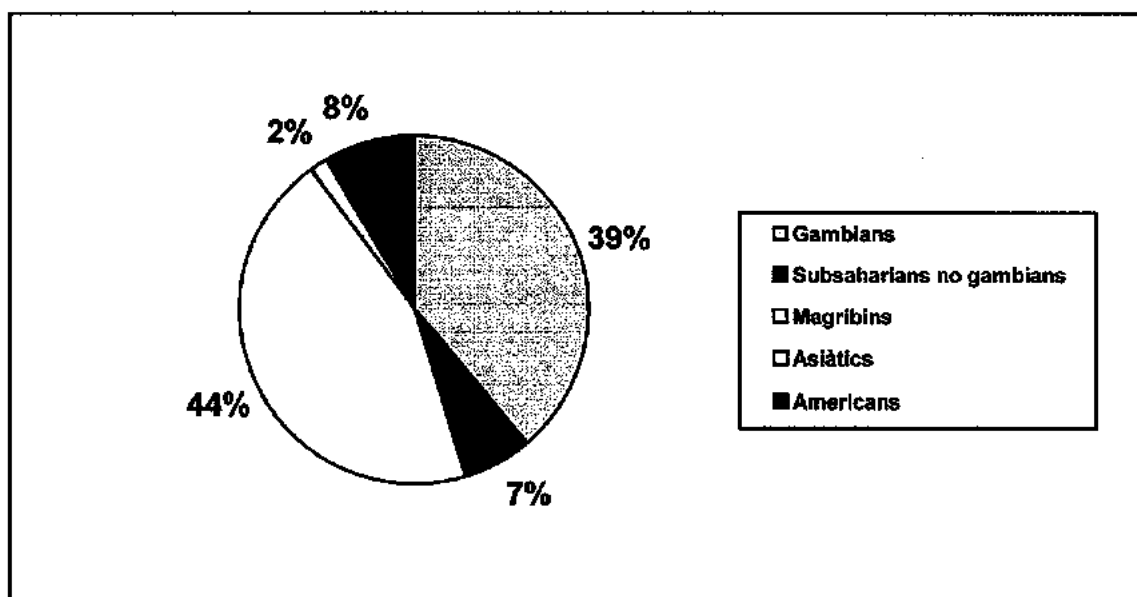
Gràfic IV.11: Estrangers empadronats a Salt (juny 2000)*

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del padró municipal de Salt (juny 2000)

*Tot i que el nombre de gambians pel mes d'abril a Salt fos de 485, el mes de juny ja havia arribat a 633. Tot i disposar del nombre d'empadronats d'origen gambià a Salt (a partir d'una trucada telefònica a l'Ajuntament), no es disposava de la informació de les altres nacionalitats, per això les dades del gràfic parteixen del padró del juny de 2000.

Gràfic IV.12: Població estrangera empadronada a Salt segons procedència majoritària (juny 2000)

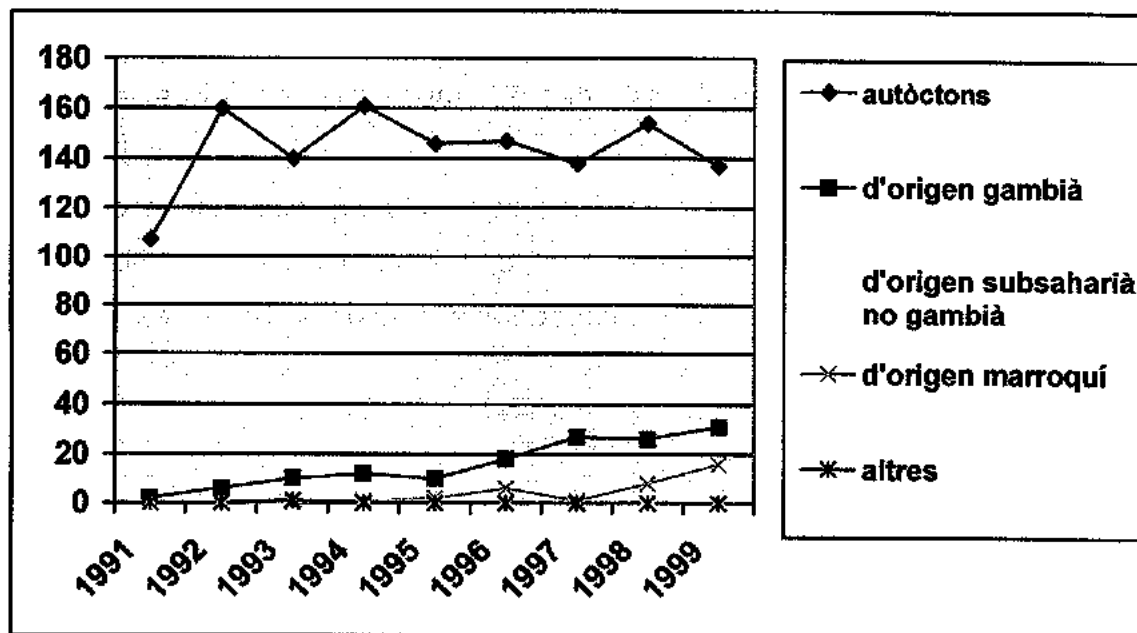
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del padró municipal de Salt (juny 2000)

Pel que fa als naixements d'autòctons al llarg de la dècada a Salt, primer de tot s'ha de comentar que no han minvat com ha passat en els altres dos municipis d'estudi (Salt és un municipi que ha crescut molt i ha rebut població jove).

Respecte als naixements d'origen gambià, tot i que han anat augmentant d'una forma lenta però gradual, els nombres són menys elevats que no pas als altres dos municipis d'estudi. La població gambiana ha arribat d'altres poblacions on moltes de les famílies d'estudi ja havien tingut fills i, alhora, altres famílies que ja no són al municipi n'haguessin pogut tenir si es té en compte que les dones estaven en edat fèrtil i es compta que la tendència del col·lectiu gambià és la de tenir més fills que els autòctons.

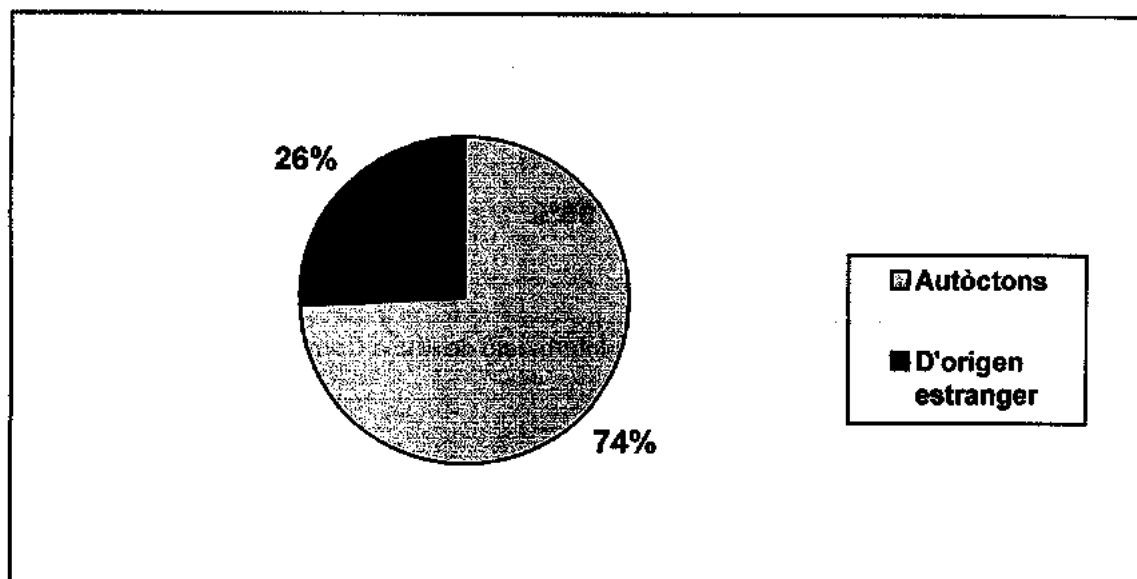
El percentatge de naixements d'origen estranger en general comença a inclinar-se a l'alça a partir de l'any 1997 i sembla ser que aquesta tendència continua. Quant al percentatge de natalitat d'origen estranger l'any 1999 va ser d'un 26% i s'ha de tenir en compte que aquest percentatge no ve donat solament pels naixements d'origen gambià, sinó també pels d'origen marroquí.

Gràfic IV.13: Evolució dels naixements d'autòctons i d'origen estranger a Salt (1991-1999)

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Civil de Salt i de Girona

Gràfic IV.14: Naixements a Salt durant l'any 1999 segons orígens

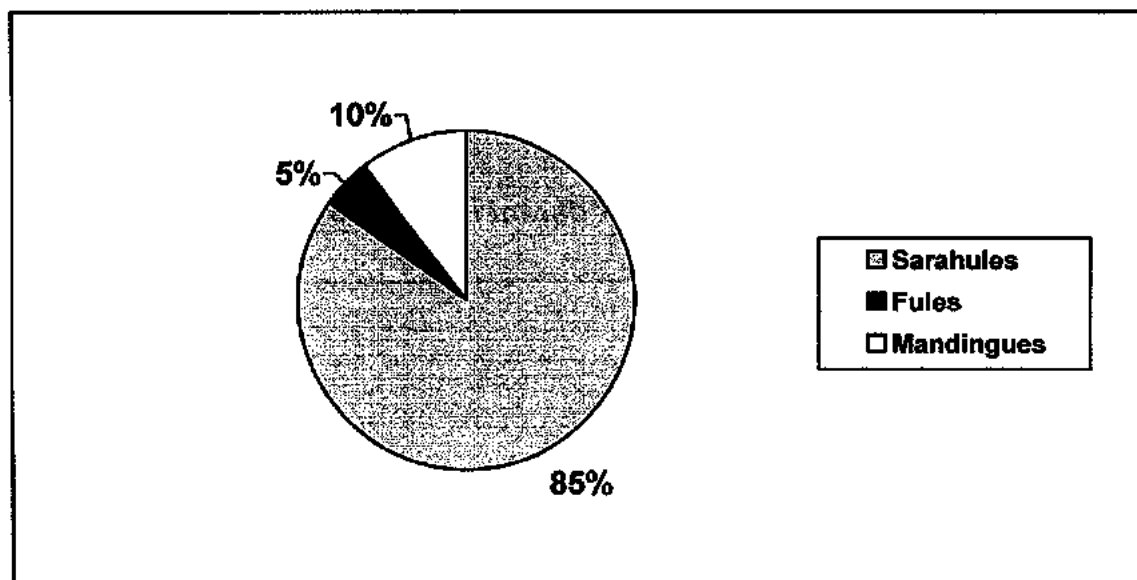

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades del Registre Civil de Salt i de Girona

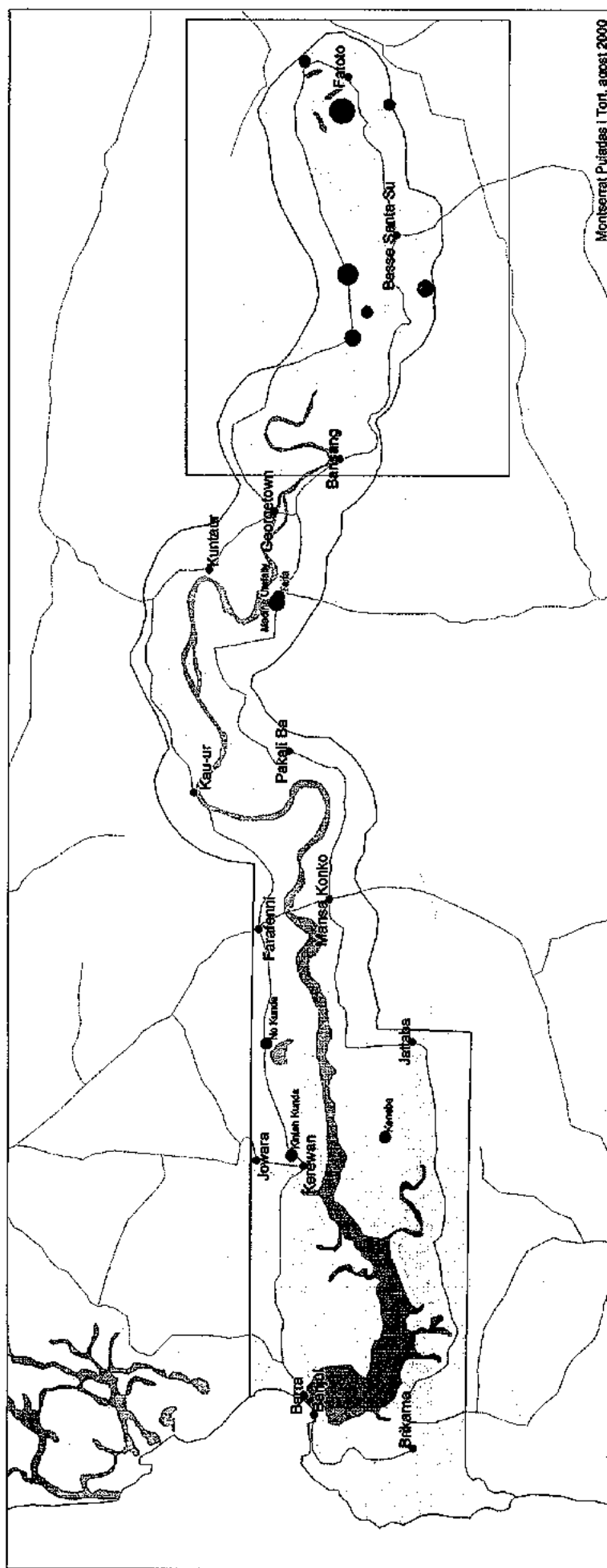
Pel que fa als immigrants gambians a Salt, l'ètnia majoritària és la sarahule. Així i tot, també hi estan representades les ètnies fula i mandinga, tot i que el seu percentatge és molt més inferior.

Si es compara la situació amb els altres dos municipis d'estudi es pot veure que, tot i que el percentatge de les ètnies fula i mandinga és molt menys representatiu que el de la sarahule, sí que es constata que és molt més alt que a Banyoles i a Olot. I mentre que en aquests municipis l'ètnia mandinga és gairebé inexistent, a Salt està representada (almenys entre les famílies d'estudi) en un 10%.

Gràfic IV.15: Distribució ètnica de la població gambiana d'estudi (famílies que han tingut fills a Salt)

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Musa Camara

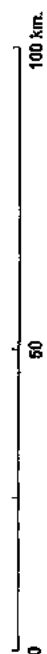

Montserrat Pujadas | Tort, agost 2000

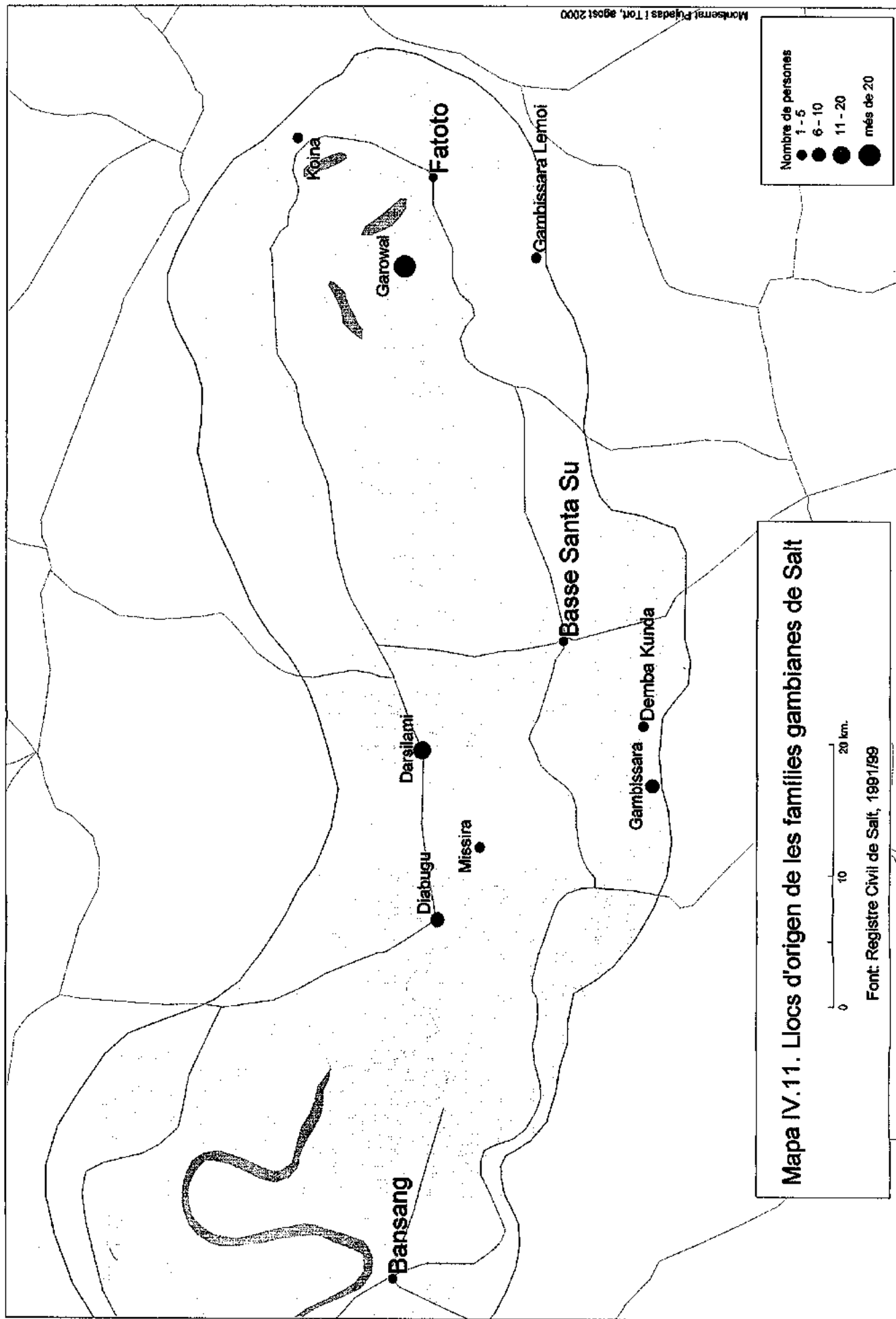
Nombre de persones

- 1 - 5
- 6 - 10
- 11 - 20
- més de 20

Mapa IV.10. Llocs d'origen de les famílies gambiaes de Salt

Font: Registre Civil de Salt, 1991/99

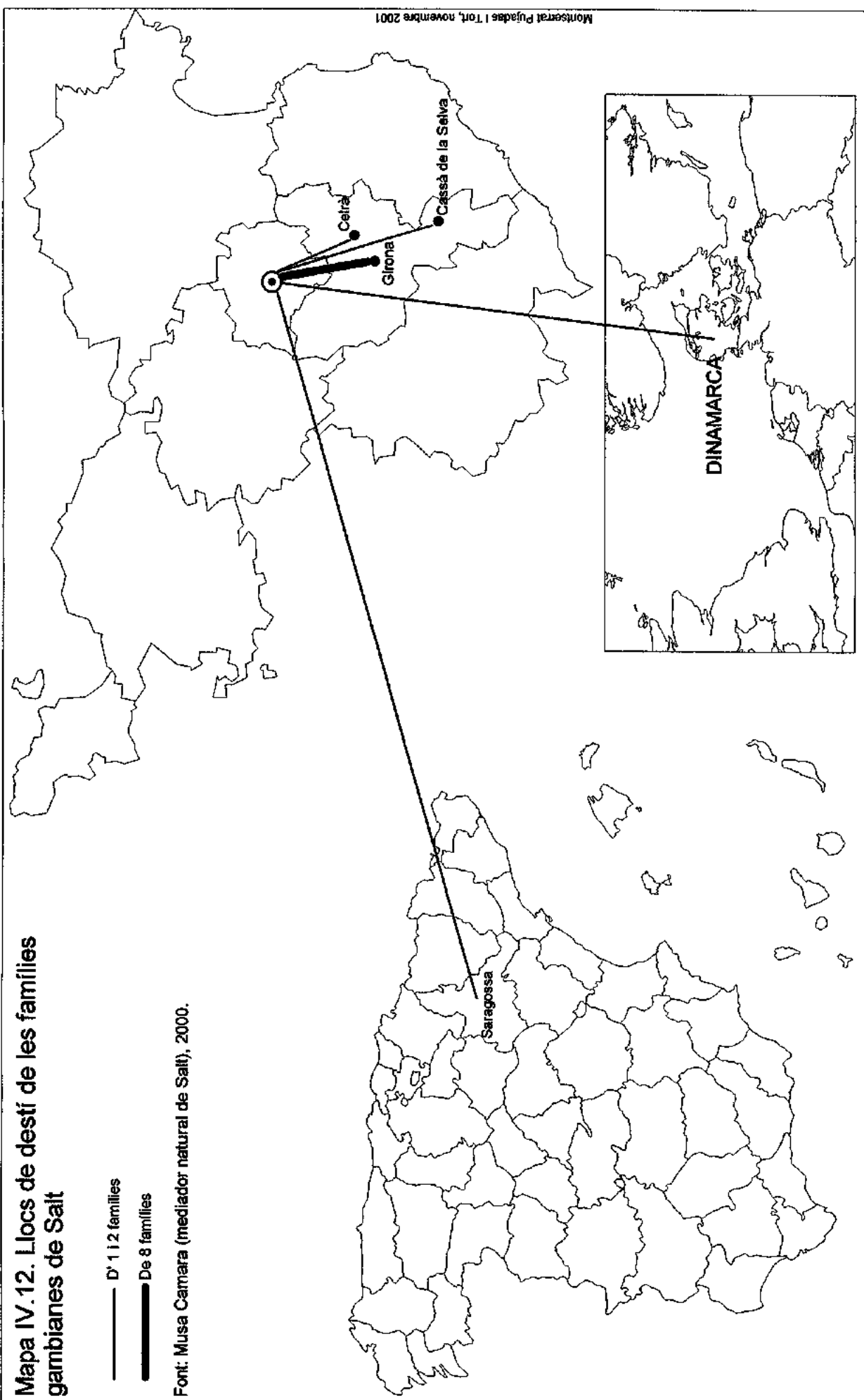

Quant al mapa de llocs d'origen de les famílies gambianes de Salt, cal ressaltar que dels tres municipis d'estudi és el que té les procedències més diverses. Es comprova que hi ha famílies que procedeixen de l'oest, del centre i de l'est del país. De totes maneres, torna a ser la zona de l'*Upper River Division* la majoritària. Dins d'aquesta àrea, és Garowal la població d'origen predominant. La segueixen Darsilami, Diabugu, Gambissara, entre d'altres. Al mateix temps, s'observa que tant les poblacions d'origen de les famílies de Banyoles com les d'Olot eren molt nombroses en aquesta divisió administrativa, mentre que les de Salt estan més diluïdes per aquest territori.

**Mapa IV.12. Llocs de destí de les famílies
gambianes de Salt**

— D' 112 famílies
— De 8 famílies

Font: Musa Camara (mediador natural de Salt), 2000.

El destí més important de les famílies instal·lades a Salt és el de Girona, seguit del de Cassà de la Selva i de Celrà. Respecte a la mobilitat a d'altres parts de Catalunya no s'ha pogut constatar i únicament es coneix un cas d'una família que s'ha traslladat a una província de fora de Catalunya, concretament a Saragossa. A Salt, hi ha una família mandinga que s'ha anat a assentar a Dinamarca, país on l'home ja tenia feina, prèviament.

4.3.3. Polítiques municipals envers la immigració al llarg de la dècada dels 90 ⁷⁴

Durant aquesta última dècada, des de l'Ajuntament (governat pel PSC) no es va treballar el tema de la immigració seguint unes línies específiques; no hi va haver un pla d'immigració concret ni cap mena de previsió pel que fa a l'habitatge. A més, sembla ser que l'equip de govern no es coordinava amb cap entitat i, si l'Ajuntament es feia càrrec d'alguna activitat, ho feia normalment pel seu compte. Ni Càritas ni GRAMC van aconseguir fer actuacions o projectes conjunts amb l'Ajuntament.

Un altre problema que hi va haver en el municipi a l'entorn del tema de la immigració va ser que a partir de 1993 hi va començar a arribar molta immigració subsahariana i es van encetar separacions comportant la segregació de les diferents ètnies. A partir d'aquesta situació, va aparèixer l'Associació Jama Africa que intentava reproduir una associació típica d'aquí i, tot i que volien que la gent participés, la majoria no van respondre ni responen a hores d'ara. GRAMC va muntar una assemblea que ha funcionat, però no té vida pròpia perquè Salt està massa a la vora de Girona.

Des del nou equip de govern de l'Ajuntament (CIU i ERC) es van muntar unes jornades pel mes de gener de 2000 per tal que sortís un fòrum de persones que poguessin treballar en comissions el tema de la immigració, per evitar la duplictat d'esforços i repartir les actuacions entre tots els grups que treballen

⁷⁴ La informació s'ha extret de l'entrevista a Joan Colomer (membre de GRAMC)

aquest camp. A partir de les jornades hi va haver una reunió de les persones interessades en formar part del fòrum, però com que hi va haver molta assistència la reunió no va ser gaire operativa. No hi ha tomat a haver una altra trobada fins a finals de l'any 2001, no obstant, es van crear unes comissions de treball que s'han anat reunint i s'han autoregulat.

4.3.4. Serveis destinats a la població immigrada extracomunitària durant la dècada dels 90. El paper de les ONG ⁷⁵

L'any 1991 les metgesses de l'ABS (Àrea Bàsica de Salut) van començar a comentar que hi havia molts problemes de comunicació amb les mares gambianes que eren molt joves. Les metgesses van demanar ajuda i van ser elles que van cridar els mestres de l'escola d'adults. Se'ls va recomanar presentar un pla que implicava l'Ajuntament, l'equip de l'àrea bàsica i l'Escola d'Adults per fer uns tallers de cuina que suplissin les carències vitamíniques i per donar informacions pràctiques de pediatria.

Es va fer un pla integral i l'any 1991 totes les dones immigrades que hi havia a Salt van anar a classes que es feien a l'escola d'adults. De totes maneres, tot i que es va anar treballant aquest tema, tothom ho feia pel seu costat i quan les metgesses que participaven en aquest pla van marxar de Salt i van arribar-hi d'altres, el pla va desaparèixer.

Actualment des de Càritas s'està portant un programa de vestuari i s'estan fent tallers per a immigrants extracomunitaris en general. En aquests moments, s'està treballant molt per a la dona marroquina.

Pel que fa a l'oferta formativa als fills i filles d'origen estranger, hi ha reforç escolar i acollida lingüística que es fa des de GRAMC (un projecte només amb alumnes d'incorporació tardana) i també es fa reforç escolar des de Càritas (s'ajuda els nens d'origen estranger amb les tasques de l'escola).

⁷⁵ La informació s'ha extret de l'entrevista a Joan Colomer (membre de GRAMC) i a Rosa Sala (cap de l'Àrea de Qualitat de Vida de l'Ajuntament de Salt)

Les colònies i els casals van desbordar l'Ajuntament perquè es donaven massa beques a nens i nenes d'origen estranger i se'n van haver de deixar de donar, perquè s'havien de repartir amb els autòctons. Alhora, van començar a sorgir empreses de lleure privades i els autòctons s'hi van anar apuntant.

Actualment, hi ha força nens i nenes d'origen estranger que van al casal d'estiu organitzat per la Parròquia de Sant Cugat ja que és gratuït. També hi ha una monja, Sor Clara, de les germanes de Sant Vicenç de Paül, que fa activitats gratuïtes durant les tardes i té monitors voluntaris que l'ajuden.

Des de GRAMC s'havia intentat portar nens i nenes cap al club d'escacs, cap a l'esport, cap a la ludoteca i cap a l'escoltisme i van començar a treballar conjuntament amb l'escola La Farga. No obstant, tot i que es va aconseguir que alguns nens hi anessin, només ha estat la ludoteca la que ha tingut més tirada. La ludoteca que era un espai on tota la mainada anava, en ser un espai gratuït es va emplenar de gitans, gambians, marroquins i en aquests moments poquíssims nens i nenes de pares autòctons de Salt hi van.

4.4. Consideracions finals a l'entorn de les polítiques municipals dels municipis d'estudi al llarg de la dècada dels 90

Pel que fa a la política municipal envers la immigració s'ha pogut observar que als tres municipis d'estudi no es pot parlar de polítiques municipals en un sentit estricte. Durant la dècada dels 90 els tres ajuntaments no han tingut un pla específic d'immigració que seguís unes directrius concretes i s'ha pogut constatar que aquest fet no ha tingut a veure amb un color polític determinat, ja que els equips de govern de les tres poblacions procedien de partits polítics diversos. Ha mancat un pla global d'integració dels immigrants i, alhora, també ha mancat una previsió o planificació d'habitatges i de distribució de la població immigrada.

Les polítiques per a la integració social dels immigrants al municipi exigeixen actuacions globals i integrals en tots els àmbits: sanitat, serveis socials,

ensenyament, habitatge, cultura, treball, etc. Durant la dècada dels 90 hi ha hagut actuacions puntuals pel que respecta a alguns dels temes esmentats, però mai actuacions globals.

Hi ha hagut ajuntaments que han anat una mica a remolc de les demandes de mestres, metges, ONG... que els han anat arribant. L'Ajuntament de Banyoles, per exemple, ha col·laborat a mesura que anaven apareixent problemes, però no pas per iniciativa pròpia. L'Ajuntament d'Olot ha anat a remolc d'iniciatives d'ONG (bàsicament de Càritas). En el cas de Salt, en canvi, es fa palesa una passivitat oficial davant de les peticions socials referents a la immigració, formulades per entitats de solidaritat amb els immigrants del municipi.

Cal ressaltar la importància de les ONG en el treball social dirigit a immigrants. Una de les activitats inicials va ser la de serveis d'informació i orientació a immigrants, als quals també se solia oferir assessoria jurídica per tal d'ajudar els immigrants indocumentats. Una altra activitat va ser la d'organitzar cursos de llengua catalana i castellana.

Queda clara la necessitat d'una estreta cooperació i coordinació entre totes les administracions i entitats, que permeti harmonitzar les polítiques i les actuacions en matèria d'immigració, aprofitant al màxim els recursos. L'objectiu és millorar l'eficàcia del treball de les entitats i no pas duplicar actuacions. És important que els nous equips de govern vagin definint les estratègies d'intervenció envers el tema de la immigració. Ara el que cal és esperar i veure, un cop totes aquestes línies d'intervenció quedin definides, com s'aniran portant a terme als diferents municipis.

4.5. Integració dels immigrants gambians als municipis d'estudi

4.5.1. Introducció

Aquesta secció pretén donar una aproximació de la integració del col·lectiu gambià, fent un breu recorregut històric des de l'inici dels assentaments als municipis d'estudi fins a l'actualitat. En definitiva, es fa una aproximació a la inserció d'aquest col·lectiu a la societat de destí tot abordant diferents vessants de la seva integració: laboral, espacial, lingüística, entre d'altres. Una integració que depèn tant del resultat de la voluntat individual de cada immigrant, com també de la creació d'estructures que possibilitin la integració, així com de l'accés als propis mecanismes d'integració que té la nostra societat (accés al treball, a un habitatge, etc.)

En aquesta secció sols es fa una aproximació a la integració dels pares i mares gambians perquè ja hi ha un apartat específic a la tesi que fa referència als fills i filles d'aquest col·lectiu, on es parla de la seva socialització, dels valors dels pares envers l'educació dels seus fills, etc.

4.5.2. Integració laboral

Quan els primers homes gambians van arribar a Catalunya els sous eren molt baixos a l'Estat espanyol. Durant els anys 70 i a principis dels 80 els treballs agrícoles es solien cobrar a 70, 80, 100 pessetes l'hora. Tot i ser salaris tan baixos, els immigrants preferien quedar-se, perquè a Gàmbia hi havia pocs treballs remunerats. En un primer moment es dedicaven bàsicament a feines del camp, alguns a netejar boscos, a la recollida de pinyes i bruc... Actualment, però, les feines s'han diversificat més. N'hi ha que treballen en escorxadors, fàbriques de filatura, a la construcció, etc.

En aquests moments les feines dels homes gambians assentats als municipis d'estudi, bàsicament, són les següents:

A Banyoles: en fàbriques de bombes d'aigua, adobadors, granges de pollastres, alguns a la construcció, etc.

A Olot: en escorxadors, fàbriques de filatura, en una fàbrica de plàstic, alguns a la construcció, etc.

A Salt: molts gambians assentats en aquest municipi treballen en altres poblacions, bàsicament dels afores de Girona (Bescanó, Vilablareix, Vilobí, entre d'altres). El tipus de feines que fan són sobretot agrícoles i del bosc, feines en escorxadors i alguns (molt minoritaris) treballen a la construcció i als serveis.

Un pas endavant de cares a la integració d'aquest col·lectiu musulmà és el fet que hi ha algunes empreses que els deixen resar al llarg de la jornada laboral (ja sigui l'oració del matí, la del migdia, la de la tarda...) Com que no hi ha espais de pregària específics, els treballadors musulmans busquen algun racó net, hi estiren una estora petita i resen durant uns cinc minuts. Fins i tot, hi ha homes gambians, que abans de signar el contracte, parlen amb els amos per demanar-los de poder resar uns cinc minuts cadascuna de les oracions que els pertoquen, segons l'horari laboral que portin a terme.

Alguns gambians han consolidat comerços als municipis d'estudi i treballen com a autònoms: a Banyoles amb dues botigues de comestibles i dos locutoris; a Olot també amb dues botigues de comestibles, una carnisseria de carn *halal* i un locutori; i a Salt amb tres locutoris, una carnisseria de carn *halal*, una botiga de comestibles, una de roba i complements i una perruqueria.

Existeix, alhora, una economia ètnica basada en les xarxes ètniques consolidades als municipis d'assentament. Les dones hi tenen un paper important, cuinant aliments i venent-los posteriorment a homes solters de la comunitat; elaborant trenes; fent vestits i vànoves, etc. A més, hi ha famílies que guanyen uns diners extres llogant habitacions dels seus pisos a homes solters.

Les dones gambianes, que han anat arribant a Catalunya per reagrupament familiar, s'han dedicat fonamentalment a tasques domèstiques i a la cura dels fills i ha estat sobretot recentment que algunes de les dones assentades als municipis d'estudi han començat a incorporar-se al món laboral treballant fora de les seves llars.

En aquests darrers anys, les dones cada vegada tenen més ganes de treballar. Els motius són diversos: els és cada cop més difícil de mantenir una família nombrosa, poden disposar d'uns diners per als seus capricis i enviar diners a la seva família. S'ha de recordar que si l'home envia remeses les envia a la seva família i no pas a la de la seva muller.

El fet d'incorporar dones gambianes al món del treball no ha estat fàcil. En general, hi ha bastant de rebuig a l'hora de contractar-les. Alguns dels factors que influeixen són el fet de tenir molts fills i que la majoria d'elles no estan preparades. Alhora, tenen altres dificultats com són el consentiment del marit (hi ha dones que poden arribar a trobar-se en una situació de màxima dependència envers l'espòs) i el desplaçament. Com que no tenen llibertat de moviments estan subjectes a feines on arribin amb un mitjà de transport o bé que les porti algú.

La majoria de les dones gambianes treballen en feines de neteja o bé ajuden a la cuina de restaurants (amb neteja de plats o d'ajudants de cuina). N'hi ha algunes que es dediquen a la recol·lecció de fruita (concretament dones assentades a Salt que treballen als voltants de Girona (Salitja, Aiguaviva, Vilobí...) i hi ha empreses que fins i tot posen furgonetes perquè es puguin desplaçar sense dificultats.

El concepte de neteja que tenen les dones gambianes és molt diferent al d'aquí i per això s'han hagut de formar. De totes maneres, la formació no ha estat fàcil. A Olot, per exemple, els ha costat molt d'entendre'n la utilitat. Ara bé, quan hi ha hagut experiències de cursos, gràcies als quals s'ha pogut trobar feina, els ha ajudat a motivar.

Actualment hi ha molt poques dones gambianes que estiguin treballant a Banyoles. Aquest fet es deu, a part dels obstacles citats anteriorment, a la capacitat del municipi, és a dir, a la quantitat de llocs de treball, en aquest cas per a dones. A Banyoles hi ha hagut empreses, on moltes dones autòctones treballaven, que han tancat i aquest fet representa que sobra mà d'obra femenina. A Olot, en canvi, hi ha força dones gambianes que estan treballant i, a Salt, hi ha dones que treballen fora del municipi, sobretot a Girona.

Un aspecte que s'ha anat percebent amb la incorporació de la dona gambiana sarahule al mercat de treball és el canvi amb la indumentària. Moltes d'elles han deixat de portar els vestits tradicionals per utilitzar pantalons i jersei. Això sí, cobrint-se els cabells amb el mocador tradicional per no transgredir una de les normes de l'islam.

El fet que la dona gambiana s'incorpori al treball és positiu perquè l'obliga a saber alguna de les llengües d'ús de la comunitat d'assentament, s'interrelaciona amb autòctons i pot disposar d'uns diners que l'ajuden a no ser tan dependent del marit i, d'aquesta manera, a ser més autònoma. Ara bé, al mateix temps, comporta dificultats a l'hora de tenir cura dels fills.

Com que durant bastants anys les dones gambianes no s'havien incorporat al món del treball, aquest fet ha comportat la creació d'una imatge negativa a l'entorn d'elles. Hi ha autòctons que les consideren unes gandules, sense conèixer els motius pels quals no han treballat a fora de les seves llars. Hi ha qui considera que és una obligació que la dona treballi remuneradament, pel fet que és quelcom habitual en la societat d'assentament i hi ha gent que parla sense recordar que també hi ha dones autòctones que no es dediquen a treballs remunerats i que es queden a casa seva dedicant-se a tasques domèstiques o a altres activitats.

S'ha recollit un testimoni sobre el que, en definitiva, pensa força gent dels municipis d'estudi sobre les dones gambianes. Tot i que sigui el testimoni d'una mestra, és una extensió de la visió que en té la societat en general:

"Em fa l'efecte que les dones s'han acomodat. És més còmode estar a casa que no pas anar a treballar. En el moment que veiessin que hi ha tants drets com deures, això s'acabaria. Aquí hi ha un món de treball, s'ha de treballar, s'ha d'exigir el mateix a un negre que a un blanc." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

Ara bé, la gent que té contacte amb les dones gambianes que han començat a incorporar-se al mercat de treball no generalitza tant i veu aquestes dones amb uns altres ulls. En definitiva, s'adona que han adquirit el ritme que imposa la societat capitalista, la societat que et fa anar "a toc de pito" i que les acostava més al ritme de la societat autòctona:

"Normalment quan veus gambianes pel carrer les veus amb aquella aristocràcia i aquella lentitud, però les que treballen ja solen anar més a la idea. La mare d'un nen de l'escola que treballa va com una rata." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

4.5.3. Integració espacial

Bastants homes gambians han anat arribant a l'Estat espanyol en solitari, allotjant-se a l'arribada en una pensió, un pis compartit o a casa d'algun parent. En un inici, els homes solters compartien pis amb altres homes. En un segon moment, per a aquells que els és possible aconseguir un habitatge i reagrupar la família o formar-ne una de nova es produeix el pas a una llar formada per la parella amb o sense fills. El reagrupament familiar és, en definitiva, el signe d'una opció de sedentarisme o almenys d'una instal·lació durable:

"Aquest itinerari és al mateix temps un reflex del procés d'integració, de manera que viure en llars sense nucli, amb persones que no són parents, amb canvis freqüents de domicili... és propi d'immigrants poc inserits, sigui perquè acaben d'arribar o perquè els recursos o la situació legal irregular no els permeten establir-se amb el nucli familiar." (Pascual i Cardelús, 1994)

A vegades, sobretot inicialment, la llar familiar pot ser compartida amb altres persones de la comunitat per abaratir despeses o bé perquè no hi ha prou oferta d'habitatges.

Hi ha famílies assentades als municipis d'estudi que han acollit parents per temporades més o menys llargues. A moltes llars d'immigrats amb la família nuclear viuen o han viscut parents acabats d'arribar:

"Alguns arribaven amb taxi a l'adreça que teníem. Alguns trucaven des de Barcelona i d'altres trucaven directament el timbre." (Dona sarahule assentada a Olot)

Des de l'arribada dels primers subsaharians als diferents municipis, la gent en general, va tenir fortes reticències a llogar-los els pisos al mateix preu i en les mateixes condicions que a la gent autòctona. Els alts lloguers i la dificultat de trobar habitatge van suposar que molts d'ells es concentrassin en un mateix pis. Aquesta situació, sumada a la poca cura en el manteniment d'uns habitatges que no eren seus, va comportar que les agències immobiliàries no els lloguessin pisos en zones on era fàcil llogar-los a autòctons.

Actualment, als municipis d'estudi hi ha una concentració d'immigrats i en alguns barris s'ha produït l'efecte gueto. És a dir, quan hi arriben els primers immigrants extracomunitaris, els propietaris volen marxar i acaben venent el pis a baix preu i, com a conseqüència, els que van arribant comencen a comprar i hi ha més propietaris antics que també volen marxar. Un cop succeeix una situació com aquesta, hom es troba amb quelcom molt incontrolable per part de les autoritats, que des del principi hauria requerit de mesures molt dràstiques. Si bé el mercat de l'habitatge sol ser d'iniciativa privada, en aquest cas s'ha trobat a faltar la intervenció de les institucions públiques per tal de distribuir millor la població immigrada. (Terradas, 2001)

Es veu, doncs, que la problemàtica de l'habitatge és clara, condicionada fonamentalment pel mercat immobiliari:

"El mercado inmobiliario se convierte en el principal instrumento para controlar la movilidad de esta población, ya que los barrios donde se encuentran los alquileres más baratos acumulan todos los factores para transformarse en zonas de concentración inmigrante." (Moreras, 1999 p. 249)

Ahora, cal afegir que, a part del mercat immobiliari, a vegades la problemàtica de l'habitatge també ve donada per la capacitat legal de signar contractes.

Als municipis d'estudi hi ha una concentració d'immigrats al barri de La Farga de Banyoles i al centre de Salt. A Salt molts dels immigrants gambians viuen al centre del municipi (carrer Torres i Bages, Doctor Ferran, Àngel Guimerà, Manuel de Falla, carrer Major) i també a la Plaça Catalunya. A Olot, tot i que els immigrants estan més repartits, hi ha grups importants de gambians al nucli antic, al barri de Sant Roc i més recentment al barri de Sant Miquel.

En aquest barri d'Olot s'han instal·lat força famílies gambianes i, aïhora, també s'hi ha establert un locutori i una carnisseria de carn *halal*. Com a conseqüència, hi ha molts veïns del barri que estan fent els possibles per marxar-ne i hom es pot trobar amb una situació semblant a la del barri de La Farga de Banyoles. És a dir, els propietaris dels pisos dels diferents edificis del barri volen marxar i acaben venent-los a baix preu i, consegüentment, més immigrants hi van arribant i els van comprant.

Pel que fa al veïnatge, els problemes són evidents sobretot si hi ha concentracions en un mateix edifici o en un mateix barri. S'ha constatat que molts problemes en les relacions entre la població gambiana i l'autòctona procedeixen de concepcions molt diferents tant de les relacions interpersonals com de la utilització de l'espai. Aquest és el cas, per exemple, de la neteja d'escaleres. La dona gambiana nouvinguda pensa que no és feina seva i en general es resisteix a fer-la, ja que per a ella aquest espai és més una qüestió pública. (Terradas, 2001)

En aquests darrers anys s'han pogut viure noves tendències en l'adquisició d'habitatge, com és la de comprar pisos. Ara bé, els pisos de lloguer encara són la modalitat més utilitzada. El fet que el mercat immobiliari situï els preus dels habitatges de propietat a un nivell elevat obliga els immigrants que en volen adquirir un a complir dos requisits: un desig d'establir-se durant un llarg període i uns ingressos que permetin poder satisfer el conjunt de despeses, a més de tenir en regla la situació residencial i disposar d'unes mínimes expectatives que sigui prolongada. La propietat se sol donar entre les famílies i és un indicador de l'estabilitat de l'immigrant a tots nivells:

"Un primer aspecte de la vinculació material amb l'entorn està relacionat amb l'habitatge. Tenir un habitatge "propí" en un lloc és una manera diferent de ser-hi que el fet de viure en una residència, en un barracot d'obres, estar rellogat o viure a casa de parents o coneguts." (Pascual i Cardelús, 1989 p. 219)

Per a l'adquisició de pisos, els immigrants gambians han recorregut a hipoteques. En un inici el City Bank els feia les hipoteques sense que haguessin de posar un capital inicial i, d'aquesta manera, es pagava al propietari. En aquests moments hi ha diferents bancs que els fan hipoteques; però, normalment, dipositant primer un capital inicial. Com que el mercat immobiliari ha baixat en algunes zones dels municipis d'estudi, es venen pisos molt barats i els poden adquirir sense massa dificultats. A Banyoles, concretament al barri de la Farga, se'n poden obtenir per 3 o 4 milions de pessetes i a Salt els poden trobar per 6 o 7 milions.

Tal com assenyala l'estudi realitzat per Pascual i Cardelús (1989)⁷⁶, el fet d'adquirir un habitatge de compra, moltes vegades no respon a una decisió d'accés a la propietat, sinó que es converteix en un pas quasi obligat per accedir a un habitatge, sovint de poca qualitat. Alhora, en el seu estudi consideren que amb el pas dels anys, la compra d'un pis és quelcom molt comú, sempre i quan els immigrants s'estableixin en els diferents llocs d'assentament:

"La relació que s'estableix amb el lloc on es viu varia d'una situació a l'altra. Aquesta és una distinció ben clara. Que aquest habitatge propi sigui de propietat o de lloguer és una segona distinció que, tot i la seva importància, actualment queda matisada pel fet que en les categories socials baixes la compra d'un habitatge —un pis— no respon a una decisió d'accés a la propietat, sinó que s'ha convertit en un pas quasi obligat per accedir a un habitatge, sovint de poca qualitat, mentre que el lloguer és una forma corrent d'accés a habitatges d'alt nivell. De tota manera, la compra de pisos és una cosa que amb el temps, en les seves diferents versions, s'ha anat generalitzant. Igual com és també una cosa que, individualment, es dona més amb el pas dels anys, a mesura que la gent més o menys s'estableix, en tots els sentits." (Pascual i Cardelús, 1989 p. 219)

⁷⁶ Aquest és un estudi sobre el retorn dels emigrants espanyols, assentats a diferents indrets d'Europa Occidental, cap a l'Estat espanyol.

Queda clar que un element de relació de les persones amb el seu entorn el constitueixen els vincles de tipus econòmic. Vincles que tenen a veure amb el treball i amb la possessió d'alguna cosa "pròpia" al lloc d'assentament.

A mesura que la densitat del col·lectiu ho fa possible, apareixen establiments per a satisfer algunes necessitats. Han aparegut carnisseries *halal*, locutoris, botigues de comestibles, on es poden comprar aliments dels països d'origen. Aquests comerços mostren l'inici d'una economia ètnica, basant-se en el potencial de la pròpia comunitat migrant, que ha anat cobrint la creixent demanda generada pel procés de sedentarisme.

La creació de tota una estructura d'espais comunitaris (locutoris, carnisseries *halal*, recintes de pregària, etc.) contribueix a recrear, en part, l'ordre social de les societats d'origen. Aquests establiments s'han convertit en locals socials que també funcionen com a centre d'informació i de reunió.

Als municipis d'estudi els diferents espais s'han anat consolidant al llarg d'aquests darrers anys. Durant l'últim trimestre de l'any 2001 hi havia els següents:

Taula IV.2: Espais comunitaris en els municipis d'estudi

	Centres de pregària	Escoles alcoràniques	Locutoris	Carnisseries <i>halal</i>	Botigues de comestibles*
Banyoles	2	1	3	1	2
Olot	2	2	4	2	2
Salt	2	1	4	4	2

*Sols botigues de productes subsaharians

És difícil distingir entre una carnisseria i una botiga de comestibles, ja que sovint a les botigues de comestibles es ven carn *halal* i a les carnisseries *halal* també se solen vendre comestibles. Alhora, hi ha botigues de queviures que també fan la funció de locutori.

A la graella exposada, sols hi apareixen les botigues de comestibles subsaharianes. De totes maneres, n'hi ha que són portades per altres persones d'origen estranger com és el cas de dues botigues de queviures d'Olot, les quals són regentades per indis i venen productes de la cuina d'aquell país. Respecte als locutoris, s'exposen tots els que hi ha als municipis d'estudi, tot i que no tots són portats per subsaharians. A Olot, per exemple, un locutori està regentat per pakistanesos i un altre per colombians. A part de botigues de comestibles, a Salt també hi ha una botiga de roba i complements i una perruqueria.

4.5.4. Integració lingüística⁷⁷

Els homes gambians han après generalment el castellà al carrer, a les escoles i/o a Càritas. La majoria de gambians dels municipis d'estudi s'interrelacionen amb gent autòctona i immigrants de diferents nacionalitats, normalment en llengua castellana. A Banyoles i Olot, municipis amb un alt grau de monolingüisme, hi ha alguns gambians que volen aprendre el català, tot i que són casos comptats els qui s'expressen en aquesta llengua. A Salt, on el mitjà és bilingüe i algunes zones completament castellanoparlants, la situació és també molt semblant.

La gran majoria de la generació adulta dels municipis d'estudi es relaciona amb la gent autòctona en llengua castellana. El coneixement de la llengua catalana és limitat, tot i que s'ha de ressaltar que l'escolarització dels fills i filles es fa en aquesta llengua:

⁷⁷ La informació s'ha extret del treball de sociolingüística realitzat per FREIXA, P. (2000); *La situació lingüística dels immigrants subsaharians a Banyoles*. Universitat de Barcelona; de les entrevistes a gambians dels municipis d'estudi i a mestres d'escoles d'adults d'aquestes poblacions.

"La nacionalitat de l'individu no és determinant en el comportament lingüístic que aquest adquireix a la seva arribada a Catalunya. El fet d'haver après català o castellà no depèn ni de l'ètnia ni del plurilingüisme que pugui tenir l'individu. El que sembla explicar de forma evident que tots parlin el castellà és perquè, segons diuen, tothom els ha parlat en aquesta llengua. Aquest fet és determinant si es té en compte que la majoria de subsaharians han après la llengua al carrer i al treball. Els pocs que han après bé el català han arribat a aquesta situació gairebé per casualitat, en trobar patrons que els han parlat en català des del primer moment. Però, tot i que hi ha alguns patrons o companys de feina que els parlen en català, en general, la majoria de la població autòctona segueix dirigint-se a ells en castellà." (Freixa, 2000)

Aquest és un fet evident. Encara ara la majoria de la població dels municipis d'estudi els parla en castellà i molts d'ells no tenen l'oportunitat d'aprendre el català:

"Vas on vas, se't dirigeixen en castellà. Més que preferència, és el que has trobat." (Home gambià assentat a Salt)

"Per què ens parlen castellà i llavors hem d'aprendre el català?" (Dona gambiana assentada a Salt)

Hi ha bastants gambians que utilitzen construccions gramaticals molt senzilles, tot i no tenir problemes a nivell lèxic i de comprensió. En general, es nota l'absència d'uns estudis en la llengua apresada. Alhora, el fet que molts d'ells no tinguin estudis primaris influeix en l'aprenentatge, sobretot si estudien la llengua escrita.

De totes maneres, cal remarcar que lingüísticament els soninkés solen parlar un nombre considerable de llengües. Aquesta situació ve donada pel fet que a tots els països on habiten són minoritaris i també per la condició de poble comercial. Per això, la majoria d'homes coneixen les llengües dels pobles que els envolten i esdevenen plurilingües.

A part dels qui han après català "per casualitat" (aquells que el van aprendre a pagès amb l'amo, aquells que treballen en empreses petites on se'ls parla en català), també hi ha aquells que s'han decidit a aprendre'l o en tenen la intenció. Hi ha diferents exemples: el cas d'un gambià de Salt que va fer un

curs de gestió empresarial i va aprendre el català perquè tot el material estava escrit en aquesta llengua; aquells que volen aprendre el català perquè saben que els pot possibilitar l'accés a algunes feines com les de serveis, etc.

Mentre que molts homes han après la llengua al carrer, les dones, moltes de les quals encara no treballen, no han tingut massa contacte amb la població autòctona i, per això, saben molt poc la llengua o llengües d'assentament. Les que s'han incorporat al món laboral cada cop tenen més fluïdesa, normalment amb la llengua castellana. Ara bé, el seu nivell, en general, és inferior al dels homes.

Les dones que han après alguna llengua (ja sigui la catalana o bé la castellana) fonamentalment ho han fet a l'escola d'adults o a Càritas. En general, tant homes com dones solen expressar el desig d'aprendre el castellà, ja que n'hi ha que no tenen clara la seva permanència a Catalunya i, alhora, la llengua castellana els és més útil per diferents raons: el carnet de conduir s'ha de fer en castellà; ja que els examinadors examinen en aquesta llengua; els tràmits burocràtics de la Llei d'estrangeria són també en aquesta llengua (al Govern Civil els funcionaris fan servir el castellà) i la major part de gent autòctona se'ls dirigeix en llengua castellana.

Generalment, la llengua que el col·lectiu gambià fa servir amb la població autòctona es redueix a l'àmbit laboral, a les compres o a necessitats puntuals com la d'anar a l'hospital, a l'escola, etc.

4.5.5. Altres aspectes d'integració social

4.5.5.1. Relació amb la societat d'assentament

Un cop els immigrants gambians s'instal·len al país de destí, les relacions amb els autòctons es limiten generalment al terreny professional i a relacions finalistes, és a dir, amb alguna finalitat pràctica. Els treballadors immigrants solen ser tolerats com a treballadors, però rebutjats com a ciutadans i estan sotmesos normalment a una mena d'invisibilitat, fins i tot, d'inexistència.

Les relacions i pràctiques quotidianes es desenvolupen fonamentalment dins de xarxes familiars i ètniques, reduint els contactes amb l'exterior a allò obligat (tràmits, treball, escola...), vivint d'aquesta manera, en comunitat i immersos en aquesta xarxa. El conjunt de relacions socials comporta la solidaritat ètnica al país d'acollida, donant lloc a noves formes d'organització social desconegudes al lloc d'origen. En definitiva, comporten un sistema autònom de solidaritat i d'acollida dels nous migrants.

De les quatre estratègies d'inserció al país de destí que distingeix el Colectivo IOÉ (1999): estratègia d'ocultació, de doble vincle, de tancament comunitari i d'inserció en la pluralitat, seria l'estratègia de tancament comunitari la que descriuria més bé la situació dels immigrants gambians, almenys de les famílies d'aquest origen, en aquests moments.

4.5.5.2. Família ⁷⁸

4.5.5.2.1. La família al lloc d'assentament

Un cop hi ha el reagrupament familiar i el naixement dels fills al país de destí, l'estructura familiar d'origen canvia o percep nous canvis i noves pèrdues. Tots plegats, tant homes com dones, estan mancats de punts de referència i, sobretot, de punts de jerarquia. Però són les dones les que amb el canvi d'assentament se'n ressenten més.

Les dones gambianes, sobretot procedents de zones rurals, en arribar al país de destí hi guanyen per un costat, però hi perden per un altre. Hi guanyen perquè la duresa de les feines és molt menor, però hi perden perquè l'arribada suposa una ruptura molt forta amb els seus esquemes. No es pot ignorar la soledat d'unes mares joves que no disposen de l'ajut de les seves mares o

⁷⁸ Bona part de la informació ha estat extreta de TERRADAS, D. (2001); *Informe sobre possibles conflictes interculturals en l'ús de l'habitatge i els espais comuns*. Ajuntament de Banyoles.

d'altres dones més experimentades de la seva família en la criança dels seus fills.

Aquest suport de les dones adultes del grup, del qual disposen al país d'origen, representa, especialment per a les primíparas, l'escola on aprenen les pautes de maternitat ancestrals per criar els nounats. Al país d'assentament, en un context de famílies nuclears, sovint pateixen l'angoixa de no saber com criar i agombolar el nadó. A més, cal tenir present l'edat en què solen arribar les dones, en general en plena adolescència.

En general, els homes tendeixen a basar-se més en l'islam i a voler que la seva muller no surti gaire de casa i que es dediqui únicament a ser mestressa de casa. D'aquí el gran control social per part del col·lectiu, sobretot d'ètnia sarahule. A Banyoles, per exemple, hi ha hagut dones que fins i tot han deixat de treballar per la pressió que els seus marits han rebut de la comunitat. Aquest fet també es manifesta amb la indumentària. Hi ha dones que han d'anar més tapades que al país d'origen i que tenen poca llibertat de moviment.

Els homes més islamitzats ho justifiquen de la següent manera:

"Si et cases amb una dona està al teu càrrec. Per tant, no ha de treballar perquè està a càrrec teu, a canvi, la dona no s'ha de moure de casa." (Home sarahule assentat a Salt)

Hi ha homes que tenen por que les seves mullers es descontrolin i que coneguin algú i se n'enamorin:

"Hi ha homes que diuen: -una dona sola es pot ajuntar amb un home i es pot trencar el matrimoni i ningú no vol que la seva família sigui la primera de trencar-lo o de ser assenyalada. Hi ha dones molt controlades. Hi ha normes que saps que no et pots saltar." (Dona sarahule assentada a Olot)

Les dones tenen un sentiment de provisionalitat molt marcat. Vénen acompanyant el marit i mai no saben quan tornaran al país d'origen i, si hi van, si a la llarga tornaran a Catalunya. Un exemple molt clar és el de totes les dones que han anat marxant cap a Gàmbia amb els fills i que encara no han tornat. Aquestes dones no tenen una idea clara de quin futur els espera i viuen

amb una total incertesa. Els homes entrevistats al·legaven diferents motius per enviar-les: perquè aquí sempre estan discutint, perquè no les volen, perquè hi ha més d'una dona al municipi d'assentament i tenen gelos entre elles, perquè els pares són molt grans i els poden ajudar a Gàmbia, etc.

No obstant això, les dones gambianes un cop s'instal·len entre nosaltres, es van adonant de la seva situació i, mica en mica, van obrint els ulls. Hi ha dones que a hores d'ara tenen clar que aniran a Gàmbia de vacances, però que no s'hi quedaran, sigui com sigui:

"Regresar a Gambia sólo de visita. Allí se tiene que trabajar mucho. Cuando sea vieja regresaré a Gambia si Dios quiere." (Dona sarahule assentada a Salt)

Tot i que la poligàmia és freqüent entre els sarahules, l'estructura familiar poligàmica es dóna poques vegades als municipis d'assentament. Ara bé, encara que no es doni freqüentment al país d'assentament, sí que hi ha força homes que tenen la resta d'esposes a Gàmbia.

De parelles mixtes entre gambians i autòctons n'hi ha molt poques als municipis d'estudi. A Banyoles se'n van comptabilitzar dues, a Olot també dues i a Salt tres (dues de les quals estan compostes per homes sarahules). Les parelles mixtes estan sempre combinades per dones autòctones, però mai per dones gambianes.

Les famílies assentades als municipis d'estudi, per norma general, continuen tenint molts fills, ja que encara perdura la idea que seran ells els qui garantiran el seu futur un cop es facin grans. Per tant, pensen que quants més fills tinguin, més possibilitats tindran de garantir la seva vellesa.

En diferents estudis s'ha constatat que Gàmbia és un país amb un índex elevat de naixements de bessons. Als municipis d'estudi se'n van enregistrar sis i el naixement de tres bessones a Olot.⁷⁹

4.5.5.2.2. Relació amb la família d'origen

Els immigrants gambians mantenen el lligam amb la família i amb el poble d'origen ja sigui viatjant a Gàmbia, trucant o bé enviant diners i/o regals. La finalitat principal és la de no perdre els llaços amb la família i la cultura d'origen.

La freqüència dels viatges a Gàmbia depèn de la capacitat econòmica i de l'estatus legal dels immigrants. La durada de les vacances al país d'origen està condicionada pel tipus de contracte del qual es disposa. Hi ha homes que tenen un contracte fix i que sols van a passar-hi unes setmanes i d'altres, sense un contracte fix, que hi van per temporades llargues que, en alguns casos, fins i tot superen el mig any.

Hi ha parelles que, mentre que l'home ha viatjat almenys una vegada a Gàmbia des del seu assentament, la dona encara no ho ha fet cap cop i porta almenys deu anys als municipis d'assentament. En altres ocasions, hi ha famílies (home, dona i fills) que han anat a Gàmbia a passar les vacances i que han tornat i, en altres casos, la major part, la dona ha marxat amb els fills però no ha tornat.

Tot i que a l'inici dels assentaments a Catalunya, les xarxes d'informació oral i de correspondència escrita eren les majoritàries, actualment són les comunicacions telefòniques les més freqüents. Si anys enrere la informació oral i l'escripta havien esdevingut formes quotidianes de relació, en aquests moments, la comunicació telefònica ha passat a ser el mitjà més habitual, tant perquè existeix la infraestructura necessària en ambdós llocs, com perquè la despesa telefònica és ara més assumible.

Les xarxes d'informació que s'activaven a la tornada dels pobles d'origen continuen vigents, però ja no s'acostumen a generar moments de trobada col·lectiva viscuts amb gran intensitat, sinó que les notícies simplement circulen a través de les xarxes familiars i d'amistat. Per altra banda, a l'actualitat, la transmissió oral pot ampliar-se amb imatges sonores, especialment el vídeo i les fotos.

⁷⁹ Les dades s'han enregistrat fins al 31 de desembre de 1999.

4.5.5.3. Religió

4.5.5.3.1. L'Islam i les seves diferents expressions a destí

La totalitat de la població gambiana assentada als municipis d'estudi és musulmana. La religiositat, especialment per als gambians sarahules, és un factor clau i al seu voltant es desenvolupa tot el seu univers cultural. La família és la que constitueix el primer quadre de socialització religiosa i és l'home qui vetlla per l'educació i la pràctica religiosa de les dones i dels infants.

Segons Crespo (1997) (a), l'Islam al país d'assentament s'expressa a través d'una varietat de formes:

1. Practicants instal·lats

Homes adults que eduquen els fills en la religió per por a veure'ls absorbits a la societat receptora.

2. Musulmans que manifesten una certa laïcisme

L'Islam només és té com a referent cultural. És el grup menys nombrós.

3. Musulmans radicals

Aquest grup creu que es corre el risc de perdre la identitat religiosa, assimilant-se a una societat no musulmana.

Als municipis d'estudi, es pot trobar representades les diverses formes, però amb diferent intensitat. La major part de les famílies objecte d'estudi pertanyen al primer grup. En comptades ocasions alguns joves solters i algunes famílies no sarahules manifesten una certa laïcisme i un grup força important, sobretot a Banyoles és bastant radical. Aquest és el cas de sectes que apareixen amb la immigració, com per exemple la dels *dawes*.

4.5.5.3.2. Identitat i religió

Tant per estudis realitzats a França com pel que s'ha anat observant al llarg de la investigació, el tret d'identitat més important entre els soninkés assentats als països de destí és el religiós, tot i que hi ha altres valors d'identitat cultural importants com són la llengua, els hàbits alimentaris, la indumentària, entre d'altres.

La identitat religiosa correspon a l'allargament dels processos migratoris, essent els reagrupaments familiars els que creen un nou estat d'esperit davant del projecte migratori. Quan el retorn és cada vegada més hipotètic, solen sortir nous quadres simbòlics, pràctiques o ideologies, trobant-se davant d'un camp dinàmic de recomposició de la identitat social i cultural.

Al llarg de l'estudi s'ha pogut comprovar que els sarahules estan molt lligats a l'islam, a l'Alcorà, tant en els pobles d'origen com en els municipis d'assentament i que la religió va agafant forma pròpia durant la immigració. En entrevistes i converses, moltes respostes que els pares i mares donaven sobre l'educació dels fills, sobre valors, etc. les remetien a la religió. Quan es demanava, per exemple, per què les famílies solien optar per tenir un nombre important de fills contestaven que l'Alcorà no permet deixar de tenir-ne: "se'n tenen tants com Déu vol" responien.

L'islam podria permetre als immigrants musulmans de França o de l'Estat espanyol afirmar-se com una força social unida, però de moment aquest no ha estat el cas. Hom es troba, en canvi, cada cop més davant la persistència d'un islam pròpiament soninké. Una dona mandinga deia que els sarahules són un grup ètnic molt religiós però que ella no s'hi considera tant:

"Me gustaría ser como los sarahules, siempre estar con Dios, pero no tengo tiempo." (Mare mandinga que havia estat assentada a Salt)

"Los sarahules dicen que la segunda lengua del cielo después del árabe es el sarahule." (Mare mandinga que havia estat assentada a Salt)

4.5.5.3.3. Els dawes

Durant la dècada dels 90, als tres municipis d'estudi han aparegut grups de dawes⁸⁰, generalment entre els immigrants sarahules. A Banyoles és on els dawes compten i han comptat amb més força i més control en el si del col·lectiu sarahule. A Olot, en canvi, molt pocs gambians han seguit aquest corrent i a Salt hi ha hagut uns quants seguidors, però no en queden gaires en aquests moments.

A Banyoles els dawes van començar a agafar força a partir de l'any 1992. En aquell moment, hi va haver un trencament amb molta gent autòctona del municipi i amb diferents institucions com, per exemple, Càritas. Els dawes vinguts de França van començar a fer proselitisme i l'any 1993 una gran part de la població gambiana assentada a Banyoles era seguidora d'aquest corrent religiós, molts d'ells procedents dels pobles de Garawol i de Diabugu Basillah.

Va arribar un moment que fins i tot aquell qui no era dawa era mal vist al municipi, però actualment hi ha un estancament. Els fules i els mandingues no hi han volgut saber res i un grup de sarahules se n'ha apartat una mica. A més, bastants dels dawes més radicals que vivien a Banyoles han anat cap a València per qüestions de feina durant l'any 2000 i 2001. Aquest fet ha mitigat el fort control amb què comptaven i la major part de gambians instal·lats al municipi no són tan estrictes com ho havien estat en un moment determinat.

A Olot els dawes no han acabat de quallar, tot i que força dawes procedents de França i de Banyoles hi van fer proselitisme durant un temps. Aquests van iniciar les prediques a la mesquita pels volts de l'any 1995. També anaven a les cases per tal de convèncer les dones ja que elles no poden anar a la mesquita.

⁸⁰ Moviment islàmic que va aparèixer l'any 1974 a França, el fundador del qual va ser Mamadou Diana. Els dawes van estar els agents eminents de la reislamització a França i han seguit un proselitisme en aquest país, en alguns països africans i també a l'Estat espanyol. La paraula *dawa* és un terme àrab que significa "crida la gent cap a la religió".

De totes maneres, els gambians assentats al municipi veien més inconvenients que no pas avantatges i la major part de la població gambiana sarahule assentada a Olot se'n va desentendre a causa del rigor del moviment.

El mediador natural d'Olot comentava que, tot i que la majoria de gambians assentats al municipi no són *dawes*, aquest fet no vol pas dir que ells no siguin bons musulmans, ja que segueixen els preceptes de l'islam i van a la mesquita.

A Olot no hi ha sarahules procedents de Garawol i sols hi ha dues famílies que procedeixen de Diabugu Basillah. Per això aquesta situació podria haver influït en el tema de la *dawització* dels immigrants sarahules assentats en aquest municipi. En el treball de camp a Gàmbia, es va comprovar que els nens i nenes nascuts a Banyoles i enviats a Garawol i a Diabugu Basillah eren escolaritzats a la madrassa, en canvi, força pares sarahules assentats a Olot i procedents d'altres pobles feien l'opció, un cop enviaven els fills a Gàmbia, d'escolaritzar-los en escoles de model britànic.

A Salt, els *dawes* no hi van fer proselitisme ja que no hi ha hagut mesquita fins a l'any 1999. Van arribar l'any 1992 i van anar a predicar a la mesquita de Girona, la qual era compartida també pels gambians assentats a Salt.

Un cop hi va haver seguidors d'aquest moviment tant a Banyoles com a Girona, es van realitzar tota una sèrie de visites proselitistes a d'altres indrets de la geografia catalana, les quals van ser liderades per *dawes* que venien de França, així com també per *dawes* convertits de Banyoles, Girona i Salt.

L'any 2000 alguns gambians que viuen al municipi de Salt es van posar en contacte amb Mohamadou Touray (un estudiós sarahule que viu a Aràbia Saudita) al qual li van comentar la situació que es vivia amb els *dawes*. Es queixaven per diferents raons: els *dawes* dormien a la mesquita i, segons ells, a l'època del Profeta no s'hi podia dormir; a la mesquita a part de parlar de Déu també parlaven d'altres temes i pensaven que a la mesquita només es podia parlar de Déu.

Mohamadou Touray els va respondre tot fent una crítica del moviment i aquest informe es va passar a diferents centres de pregària de la zona. Aquesta resposta sembla ser que va ajudar que el moviment es debilités.

El plantejament dels *dawes* en aquests municipis ha provocat diferents tipus de discussions. Des de polèmiques a l'entorn del treball a aspectes més relacionats amb les dones. En el seu inici, els *dawes* van començar a dir que no es podia treballar amb porcs als escorxadors, o sigui, es qüestionava el caràcter lícit d'ocupar feines on el creient està en contacte amb productes proscrius (carn d'animals que no es maten ritualment, carn de porc, alcohol, etc.) Aquest fet va portar que hi hagués gent que es deslligués o es desentengués del moviment, perquè aquesta feina era el seu mitjà de treball.

Pel que fa al tema de les dones es diu que no poden treballar, no poden sortir de casa si no van acompanyades del marit i que han d'anar tapades amb mocador. Des de la implantació dels *dawes* a Banyoles i a Salt s'ha pogut comprovar que algunes dones tot d'una apareixien tapades amb un vel al carrer i que no sortien tant.

Una dona sarahule que havia viscut durant els anys 80 a Mataró i que a principis dels 90 es va assentar a Banyoles amb el marit i els fills comentava com la situació al municipi havia canviat per a les dones. Tot i que el seu home no és *dawa* i no l'ha obligat mai a posar-se vel, ara no pot sortir al carrer ensenyant els braços i les espatlles i ha d'anar llarga de cames i tapada de braços. A Mataró, en canvi, veu moltes dones gambianes amb pantalons i algunes sense cobrir-se el cap:

"A principios de los años 90 me gustaba vivir en Banyoles pero ahora no. Antes las mujeres podían ir muy destapadas y no pasaba nada. Ahora los hombres hablan demasiado si las mujeres no se tapan. Ahora hasta me siento mal en la escalera que va a mi piso si no me tapo. Banyoles no me gusta. Quiero regresar a Mataró o ir a Girona."

Entre els *dawes* tampoc no es permet el préstec i aquest fet ha provocat que els seus seguidors no comprin pisos, perquè comprant-ne han de demanar diners amb interessos. Es fa, doncs, un qüestionament sobre l'ús dels comptes

d'estalvi amb l'adquisició d'interessos i el dret del fidel a apropiar-se d'aquests guanys. Els *dawes* més extremistes imposen el vel a les dones, prohibeixen les pràctiques com la fotografia, tenen molta cura dels aliments i es deixen créixer la barba.

Els *dawes* al llarg de la dècada dels 90 han fet molt de proselitisme interior, anant a les cases de la gent a predicar, a animar que se'n fessin i a explicar l'Alcorà. Hi ha gent que s'ha enfadat molt perquè considera que sap tant l'Alcorà com ells i d'altres que diuen que anaven a les cases expressament a mirar com anava vestida la dona i a veure com estava el pis. Fins i tot alguns immigrants han arribat a comparar els *dawes* amb els Testimonis de Jehovà del cristianisme.

Entrar a formar part dels *dawes* per a alguns ha estat una manera de penetrar en els circuits de poder religiós per la porta de la puresa religiosa, ja que hi ha persones que no hi podien entrar per la porta de la tradició. L'islam ha pogut ser un mitjà de promoció social i d'accés a l'aristocràcia de la societat, ja que ha permès el desenvolupament de nous lletrats a totes les capes de la societat.

4.5.5.3.4. Espais d'oració

Les mesquites o centres de pregària són al món musulmà lloc de culte, però també espai de trobada i reafirmació comunitària. En l'emigració es converteixen, a més, en referent on reafirmar estratègies d'ajuda mútua, on buscar informació i en un lloc d'intercanvis de tot tipus, tal com succeeix en altres espais com són els locutoris, les carnisseries *halal*, etc.

"El espacio interior de las mezquitas y su recreación estética, el reencuentro con una lengua, un trato y una gestualidad familiares, así como el mantenimiento de una temporalidad (diaria, semanal y anual) musulmana, definen un ámbito de separación simbólica con respecto a la sociedad laica". (Moreras, 1999 p. 182)

A l'hora de crear oratoris hi ha una cooperació comunitària, és a dir, sorgeixen de la iniciativa d'un col·lectiu immigrant. Aquest és el cas dels col·lectius

gambians i marroquins respectivament als municipis d'estudi. Passa el mateix amb les escoles alcoràniques⁸¹, les quals són també creades per iniciativa dels immigrants.

Quan es funden espais d'oració, s'habiliten locals amb una marcada invisibilitat als ulls de la resta de la societat. No tenen minaret a l'exterior i normalment tampoc tenen rètols i queden bastant desapercebuts. A Olot, per exemple, quan es demanava a diferents persones autòctones si tenien coneixement d'on es trobava l'oratori musulmà, no ho sabien dir, només algú sabia ubicar la zona; però no pas el lloc concret. Moltes vegades aquesta informació queda per al coneixement dels veïns o bé de la gent del barri. Tot i això, s'ha de recordar que hi ha bastants homes que van a l'oració del divendres amb *gel-laba*, que és una indumentària molt visible i, alhora, la quantitat d'homes que s'hi aplega, almenys aquest dia, és important.

Moreras (1999) distingeix tres tipus de mesquites a la societat d'assentament europea:

- La *iami* o *djumà* (en llengua sarahule), mesquita/catedral, que tota ciutat musulmana té i on es desenvolupa la pregària del divendres.
- La *masyid* o *misside* (en llengua sarahule), mesquita més petita, però amb minaret, on tant es pot celebrar la pregària del divendres com la de la resta de la setmana.
- Les *msid* o *misside* (en llengua sarahule), petits oratoris sense minaret, habilitats en garatges o locals que poden servir com a espais d'oració i també per ensenyar l'Alcorà i on rarament es fa la pregària dels divendres.

Si hom es guia per aquesta tipologia, es podria dir que les mesquites dels tres municipis d'estudi són *msidis*, tot i que tenen les funcions de mesquites principals, és a dir, de *iami*.

Els centres de pregària, subvencionats per la pròpia comunitat creient, solen omplir-se de musulmans de diferents nacionalitats, tot i que hi ha una certa

⁸¹ Espais on s'imparteixen classes seguint el model de l'escola alcorànica tradicional.

tendència que el col·lectiu marroquí i el subsaharià se separin. Així passa a Banyoles i a Salt, on tot i que la separació no és estricta, la propensió és la de dividir-se i un bon nombre de persones musulmanes marroquines van a un centre d'oració i les subsaharianes a un altre. A Olot, en canvi, els dos locals de pregària apleguen homes de les diferents procedències.

Pel que fa als imams, a cada municipi d'estudi n'hi ha un que és de nacionalitat marroquina i un que és de nacionalitat gambiana. Cal ressaltar el fet que, un cop arriben els imams als municipis d'assentament, el col·lectiu tendeix a tancar-se més.

Els centres de pregària solen cobrir més funcions de les que es porten a terme als països d'origen. Aquest és el cas, per exemple, de l'educació alcorànica. La sala d'oració serveix, al mateix temps, com a lloc per impartir classes. Als pobles d'origen, en canvi, les classes se solen rebre en altres dependències de la mesquita o en altres espais. A Banyoles i a Salt s'utilitza la sala d'oració per impartir les classes de l'Alcorà i a Olot s'imparteixen en diversos llocs: en un local municipal, en una sala d'oració i també s'havien impartit en un pis.

La freqüència sagrada de culte que marca l'islam és de cinc vegades: dues al matí, dues a la tarda i una a la nit. En general, però, els homes assentats als municipis d'estudi solen pregar de dos a tres cops al dia, tant en un àmbit privat com al centre de pregària. Els que resen dos cops ho fan al matí quan s'aixequen i a la nit (excepte aquells que fan torn de nit a la fàbrica). N'hi ha que pregunten de cop, és a dir, les vegades que s'han perdut durant el dia, les intenten recuperar totes juntes a la nit. L'oració més seguida és la del divendres al migdia, sempre i quan els homes no estiguin en horari laboral i que no puguin deixar la feina.

L'espai sagrat de culte entre els musulmans està determinat per raons de gènere i com que la majoria de locals al país d'assentament no tenen superfície suficient per habilitar un espai separat per a les dones, aquestes tenen problemes per resar en un oratori públic. Per això, no es veuen dones que entrin a aquests centres de culte i realitzen les seves oracions en un àmbit privat. Quan les dones no treballen a fora de les seves llars, poden arribar a

pregar cinc cops al dia, però aquelles que treballen a l'exterior també ho solen fer de dues a tres vegades, com els homes.

4.5.5.3.5. Prescripcions alimentàries

Com la majoria de religions, l'islam té un cert nombre de prescripcions relacionades amb els aliments, o sigui, uns tabús alimentaris. La carn de porc està prohibida, així com la carn dels animals que no han estat sacrificats ritualment, el vi i la resta de begudes alcohòliques.

La presència musulmana als municipis d'estudi ve acompanyada de l'obertura d'establiments comercials portats per musulmans, on es ven carn sacrificada segons el ritus. La carn *halal* (literalment "lícita" o "permesa") prové d'animals autoritzats i morts complint el ritual que es descriu a continuació:

"Tras haber formulado la intención (niyya) de cumplir el sacrificio según los ritos, el musulmán debe consagrar la inmolación del animal pronunciando la fórmula Bi-smi-llah, Allah ákbar ("En el nombre de Dios, Dios es el más grande") y seccionándole la garganta (vena yugular y arteria tráquea) con un solo corte. La caza es halal si se captura aún vivo, y no lo es si se pesca ya muerto. Si el animal es sacrificado para una ocasión especial, como la *id al-adhá*, la fiesta del sacrificio del peregrinaje, se menciona este hecho, así como los nombres de aquellos por los cuales se lleva a cabo." Cyril Glassé (1991), citat per Jordi Moreras (1999).

El temps religiós i comunitari musulmà té la seva màxima expressió durant el Ramadà, el mes de dejuni, i la Festa del Xai, la festa del sacrifici:

"Si ya de por sí estos momentos adquieren una gran importancia social en los países musulmanes, en un contexto migratorio su relevancia aumenta, puesto que es a través de ellos como la comunidad adquiere conciencia de sí misma y el musulmán puede identificarse con su grupo de referencia" (Moreras, 1999 p. 255)

El dejuni (*qiemumaigué* en llengua sarahule) constitueix un dels cinc pilars de l'islam. D'aquesta pràctica, en resten al marge les dones embarassades o que alleten un nadó, aquelles noies o dones que es troben en el període de

menstruació, els malalts (si la seva salut depèn de la ingestió d'aliments), els infants de curta edat (tot i que és habitual que facin el dejuni mitja jornada i d'una manera progressiva) i aquells que estan de viatge continuat de més de tres dies de durada.

Durant el mes del Ramadà (el novè mes del calendari musulmà) es deixa de menjar i beure a partir de l'alba i es pot tornar a menjar quan el sol es pon. Alhora, durant aquest espai de temps, també es deixa de fumar, tenir relacions sexuals, fer servir perfums i escoltar música, o sigui, tot allò que suposi un plaer per als sentits.

A través del dejuni els musulmans aprenen a autocontrolar-se, prenent consciència de les seves pròpies debilitats. Alhora, el dejuni serveix també per fomentar principis morals de solidaritat comunitària i comprensió d'aquells que passen gana durant tot l'any.

Un cop el sol es pon, es pot començar a menjar. Diferents ètnies i cultures comencen l'àpat amb aliments diversos. Els sarahules, per exemple, solen menjar *sombí*, una sopa d'arròs, o bé *khondé*, una sopa de cuscús per trencar el cuc. Al cap d'una estona, mengen un plat més consistent com arròs amb carn, arròs amb sopa de cacauet, arròs amb pollastre, arròs amb peix, etc.

L'inici i final del mes de Ramadà és molt important dins de la comunitat. El calendari musulmà és lunar i suposa que el seu inici es fixi a través de la visió directa de la nova lluna. L'existència de comunitats islàmiques a una i altra part del món fa que tant la data d'inici com la final variïn en alguns llocs, d'un a dos dies. L'aparició al cel de la lluna nova anuncia l'acabament del Ramadà, que es celebra amb la festa que els sarahules anomenen *sunkasunsal-lé* (*koriteh* en llengua anglesa). Aquesta commemoració és la segona més important després de la Festa del Xai.

La Festa del Xai se celebra setanta dies després del Ramadà, amb la matança del xai. És una festa de caràcter col·lectiu que es realitza generalment amb família, i és comú d'anar a visitar la gent de la comunitat d'una casa a l'altra. Alhora, també es procura celebrar activitats col·lectives com, per exemple, la

d'organitzar concerts que aplega gent de diferents poblacions. En general, aquestes celebracions adquireixen un caràcter més comunitari que no pas religiós.

El dibuix de la pàgina següent mostra com viu la Festa del Xai una nena d'origen gambià assentada a Olot, un dia que els nens i nenes no van a escola, que el passen amb la família i els amics, que estrenen roba i que moltes nenes porten uns pentinats molt laboriosos amb tot de trenes postisses.

LA FESTA DEL XAI

4.5.5.3.6. Ritus funeraris

Les tradicions culturals de les diferents comunitats musulmanes condicionen els ritus funeraris:

"El cadáver se deposita en la fosa excavada directamente sobre la tierra. El cuerpo es colocado directamente sin ataúd, tumbado sobre el lado derecho y con el pecho y la cara en dirección a La Meca." (Moreras, 1999 p. 308)

La petició que fan les associacions d'immigrants musulmanes de cares a enterrar els difunts en cementiris públics és la de poder disposar d'un espai orientat a la Meca i que els cadàvers puguin ser enterrats sota terra i no pas en nínxols:

"Las diferencias entre las condiciones de los ritos funerarios musulmanes y lo estipulado por las ordenanzas municipales, dificultan aún más estas negociaciones. En el caso de Olot, la propuesta inicial que siempre ha defendido (al menos desde marzo de 1995) el consistorio, supone la creación de nichos orientados hacia La Meca, pero no que los cuerpos de los difuntos musulmanes sean sepultados bajo tierra. (...) Los representantes musulmanes insisten en el requisito de que los cuerpos sean enterrados en la tierra y sin ataúd. El Ayuntamiento de Olot se ha negado a acatar tales preceptos, puesto que incumplirían las normativas vigentes en materia de sanidad." (Moreras, 1999 p. 307)

Als tres municipis d'estudi s'han fet les peticions corresponents, però de moment no s'han establert aquests espais. Per això, la comunitat musulmana assentada en aquests municipis repatria els difunts (excepte els infants que s'enterren al país d'assentament) per tal de poder fer l'enterrament segons el ritus musulmà. Com que les despeses per a la repatriació són molt altes, es fa una col·lecta entre el col·lectiu o bé entre el grup de persones que provenen del mateix poble d'origen i d'aquesta manera es paguen les despeses de repatriació.

4.5.5.4. Associacionisme

Les associacions d'immigrants subsaharians que s'han constituït al país de destí són àmplies i engloben diferents tipus de gent, de pobles, d'ètnies i de nacionalitats. Aquestes associacions apareixen per la necessitat de defensar els drets dels immigrants i les relacions que han de tenir amb la resta de la societat:

"(...) La asociación es sólo una de las formas posibles en que puede manifestarse la capacidad de acción colectiva, aunque en ocasiones es la única valorada positivamente por las instituciones y organizaciones del país de acogida. Precisamente ésta puede ser una forma de imposición cultural, que da por supuesto que la forma adecuada de defensa colectiva de intereses pasa por la constitución de agrupaciones regidas por estatutos, dotadas de local y con capacidad de gestionar proyectos, según la lógica burocrático-administrativa dominante." (IOE, 1999 p.197)

Les associacions potencien i representen el conjunt de xarxes socials de les respectives comunitats d'immigrants, funcionen de forma independent i no són de caràcter religiós. Intenten buscar solucions a problemes que apareixen al col·lectiu o col·lectius que representen i sobretot tenen la funció de fer de xarxa.

Als tres municipis d'estudi, hi ha associacions que representen els subsaharians instal·lats en aquestes poblacions: Meragemu a Banyoles, Jama Kafo a Olot, l'Associació d'Africans de la província de Girona (que aplega majoritàriament mandingues) i Jama Africa (que aplega fonamentalment sarahules) a Salt. Les associacions de Banyoles i Olot no tenen local propi, mentre que les de Salt tenen despatx a l'hotel d'entitats del municipi.

A Banyoles i a Olot les reunions es porten a terme a casa de diferents membres de l'associació. No hi ha un calendari establert; però, quan hi ha assumptes per organitzar o solucionar, es reuneixen sovint. A Olot, els homes de l'associació s'estan plantejant l'entrada de dones, perquè fonamentalment col·laborin en l'organització de festes.

Les associacions són modernes, mentre que les "caixes" de solidaritat (*quessi* en llengua sarahule) són les associacions tradicionals. En aquests moments,

els gambians fan servir totes dues opcions. Les "caixes" de solidaritat dels pobles d'origen organitzen la comunitat a l'entorn d'elles, construeixen i consoliden un ordre social comunitari i reforcen la identitat del poble. Les persones que procedeixen dels mateixos pobles d'origen tenen unes caixes comunes, unes caixes de resistència, per ajudar-se entre ells, ja sigui quan algú té problemes, quan hi ha una repatriació, etc., i també per ajudar el poble.

Aquestes caixes de solidaritat ja existien en altres indrets de parada migratòria com és el cas de Sierra Leone, per exemple. I també a altres destins europeus com França, on s'anomenen *caisses villageoises*.

No tots els gambians del mateix poble d'origen hi col·laboren, tot i que són la minoria. Quan hi ha pocs gambians d'una mateixa població assentats en un municipi, se solen afegir a la caixa de solidaritat d'algun poble pròxim al seu en el país d'origen.

En un inici, els immigrants gambians en comptes de fer caixes de solidaritat vivien junts en pisos i solien agrupar-se per ètnies i per pobles de procedència sempre que podien. Era important agrupar-se amb gent del mateix poble o de pobles propers i, en canvi, no era primordial que la gent s'agrupés per castes diferents.

4.5.6. Projectes de futur dels immigrants gambians

Anys enrere molts immigrants gambians tenien el desig d'aconseguir un parell de milions per poder anar a Gàmbia i muntar un negoci. Alguns compatriotes que ho van fer no van tenir massa sort i, en aquests moments, es veu d'una altra manera. També s'han adonat que no és tan fàcil estalviar tal com pensaven en arribar i molts homes prefereixen arraconar diners i a la llarga instal·lar-se definitivament a Gàmbia. Per tant, s'ha passat d'un projecte de retorn a curt termini a un projecte a llarg termini. Inicialment se solia parlar molt de projectes de futur. Ara, en canvi, no se'n sol parlar tant i tot queda més en un futur llunyà.

El mite del retorn sempre és present i es concep com a part del projecte migratori de l'individu. Són emigrants que vénen amb l'esperança de fer prou diners per tornar al seu país. Hom es troba en presència d'una immigració immersa en el seu projecte migratori amb el rerefons del retorn i amb la idea d'un assentament provisional. Per tant, existeixen exigències afectives al país d'origen i econòmiques al país de destí.

4.6. Consideracions finals sobre la integració dels immigrants gambians

S'ha constatat que la majoria d'immigrants gambians romandran a l'Estat espanyol durant un període perllongat, assumint cada vegada més que la immigració és un procés llarg. No obstant, de moment es veu difícil que el col·lectiu gambià s'integri entre la gent autòctona. Hi ha una tendència al tancament (constitueixen un grup bastant tancat al conjunt de la societat) i hi ha poca relació amb els autòctons (els contactes amb la gent autòctona solen ser poc profunds i molt esporàdics). Un aspecte important que ha influït en aquesta estreta convivència entre ells és el fet de la precarietat d'algunes feines, que ha fet obligatòria la solidaritat interna en moments difícils i també la pròpia supervivència en una situació d'il·legalitat.

La majoria d'immigrants gambians dediquen el temps lliure sobretot a la gent de la mateixa ètnia. El fet de conviure quasi sempre amb gent del seu grup ètnic, així com el baix índex de parelles mixtes, afavoreix el manteniment d'estructures familiars d'origen i un procés de transformació molt lent.

En la mentalitat dels gambians i de la majoria de les persones que han emigrat per necessitat no s'associa l'emigració amb un canvi de costums, sinó amb un canvi de nivell de vida. D'entrada, no es té la intenció de modificar els hàbits ni els valors. S'intenta preservar la forma de vida (perquè és la que consideren correcta) i per això reforcen els llaços entre si i exerceixen una pressió social sobre els membres de la comunitat.

B) FILLS I FILLES D'IMMIGRATS GAMBIAIS EN ELS MUNICIPIS D'ESTUDI

1. Introducció

Ja fa més de dues dècades que hi ha immigrants gambiais a Catalunya i un bon nombre d'aquests es troba repartit per les diferents comarques de Girona. Molts d'aquests immigrants tenen i han tingut fills i filles i, per tant, ja es pot parlar de la "segona generació" de gambiais a casa nostra.

Aquest apartat s'apropa a la socialització dels fills i filles d'immigrants gambiais. S'endinsa en els valors dels pares i mares a l'entorn de l'educació dels seus fills, als canvis de l'estructura familiar un cop hi ha l'assentament al país de destí i a les relacions de la família amb amics i parents del mateix grup ètnic.

Es posa èmfasi en l'escolarització d'aquests nens i nenes, a educació infantil i a primària, tant pel tema de la matriculació d'alumnes d'origen estranger a les diferents escoles dels municipis d'estudi, com també per l'aprenentatge que fan aquests alumnes als centres educatius i les estratègies de què disposen els mestres per atendre aquest alumnat.

Finalment, es presta un interès especial a una estratègia bastant seguida pel col·lectiu gambià, fonamentalment d'ètnia sarahule, que ha estat la d'enviar els fills i filles a Gàmbia per temporades llargues.

2. La socialització infantil dels fills i filles d'immigrants gambians

2.1. Introducció

La socialització és un procés complex a partir del qual es desenvolupa la identitat de la persona. La identitat es desenvolupa, en definitiva, a través de la interacció amb l'altre i, per tant, les relacions socials són d'importància vital.

Les agències més importants de socialització infantil són la institució familiar, l'escola, el veïnatge i el grup d'iguals. Així i tot, val la pena d'esmentar una altra forma de socialització que també és molt influent com és el cas dels *mass media* i, dins d'aquests, d'una forma específica la televisió. En aquest subapartat, però, només s'estudiarà la influència que tenen la família, l'escola i el veïnatge envers la socialització dels infants d'origen gambià.

2.2. Agències de socialització infantil

2.2.1. La família

La família constitueix un lloc d'inculcació i de socialització on s'expressen amb més o menys força la llengua d'origen, la religió, els hàbits alimentaris, l'organització familiar, entre d'altres.

El marc familiar dins la immigració, a diferència de la família extensa de l'Àfrica, es presenta dins la seva forma nuclear, amb la presència de llars monògames o poligàmiques amb el marit, la dona o dones i els fills. L'espai familiar és, doncs, l'espai d'una parella i no pas de tots els membres de la família patrilíneal i constitueix un marc privilegiat de socialització per als infants.

La segona generació marca una ruptura dins l'organització familiar, ja que els infants que han nascut i crescut al país de destí dels seus pares no han conegut el sistema de parentiu propi dels seus ascendents. Les famílies assentades a Catalunya experimenten un canvi i del model de família extensa passen al model de família nuclear sense disposar, per tant, de l'entorn protector de la resta de parents.

No obstant, a nivell dels infants, no hi ha una absència total d'un referent de parentiu. N'hi ha que fan visites o fins i tot passen les vacances amb els parents també assentats a Catalunya i arriben a anar a d'altres indrets europeus com pot ser, per exemple, el cas de França. També n'hi ha bastants que passen una temporada més o menys llarga amb la família de Gàmbia.

Tant les connexions amb la parentela com les amistats dels pares amb gent del mateix col·lectiu contribueixen a l'apropament dels nens i nenes d'origen gambià amb la resta de la comunitat gambiana instal·lada a casa nostra.

L'estructura familiar poligàmica es dona poques vegades en els municipis d'estudi. De tres-centes cinquanta-dues famílies enregistrades, solament es té constància de tretze famílies que viuen en règim poligàmic⁸². Tot i que un nombre elevat d'homes sarahules tenen més d'una dona, al llarg de la dècada dels 90, ha estat freqüent que la primera muller marxés al cap d'uns anys d'haver-se instal·lat al país de destí, acompanyada normalment dels seus fills i llavors arribés la segona esposa al municipi on es trobava assentat el marit. Altres vegades, és només una muller la que es reagrupa des de l'inici i l'altra/es muller/s resten per sempre a Gàmbia sense venir mai a Catalunya.

L'estructura familiar poligàmica comporta germans i germanes, i també els germanastres amb qui les relacions solen ser més bones que les que existeixen entre les mares, és a dir, entre les coesposes. La rivalitat és un tret constitutiu de la poligàmia i, sovint, els fills i filles són la font dels conflictes entre coesposes, originant-se normalment quan els infants es barallen.

D'altres vegades, la rivalitat ve donada perquè l'home no regala la mateixa quantitat d'objectes o productes a les dues esposes, obtenint-ne més la muller que fa menys temps que s'ha assentat al país de destí. En alguns casos, fins i tot, es pot arribar a situacions extremes en les quals la primera dona obté molt pocs diners per al manteniment dels seus fills i filles. Quan succeeix, la dona sol cobrir les necessitats de la seva mainada ja sigui amb alguna feina en el

⁸² Informació extreta de les entrevistes realitzades als interlocutors dels tres municipis d'estudi per comentar diferents dades del Registre Civil d'aquestes tres poblacions.

municipi o bé obtenint diners en l'economia submergida (fent pentinats, elaborant aliments, etc.)

En l'estudi realitzat per Mahamet Timera⁸³ sobre els immigrants soninkés a França, es va constatar que, encara que les mares visquin sota el mateix sostre, els espais comuns i els espais privats poden, dins de casos extrems, estar delimitats principalment entre les coesposes. Conseqüentment, els infants els integren i els respecten més o menys a força de veure i de suportar els conflictes, cada vegada que les fronteres són transgredides.

Els pares i mares gambians instal·lats a casa nostra provenen de pobles on hi ha una organització jeràrquica⁸⁴ tant per a homes com per a dones (tot i que les organitzacions de dones tenen finalitats més pràctiques destinades principalment al treball i al lleure). Dins d'aquest esquema de jerarquització, l'arribada en un context on cada persona és responsable d'ella mateixa, provoca molts canvis i la pèrdua d'aquesta jerarquia sovint repercuteix negativament sobre la dona, que passa a dependre molt del marit, a vegades totalment.

Molts homes, immersos en aquesta situació, tendeixen a basar-se més en l'islam i, com a conseqüència, les dones no surten tant de casa i es dediquen sols a les tasques domèstiques. Tota aquesta situació repercuteix en l'educació dels fills, ja que aquests nens i nenes en el país de destí només coneixen la jerarquia entre pare i mare, però no pas entre la resta de membres de la família extensa.

A Gàmbia sempre hi ha mainada més gran i adults que tenen cura dels petits. En el país d'assentament, en canvi, la canalla sol anar sola pels carrers des de molt petits. Les mares no veuen la necessitat d'acompanyar-la ja que vénen amb la idea que l'espai d'actuació dels grans es limita a les dimensions familiars i no pas a l'exterior. I es dona la situació que tant pares com mares no

⁸³ TIMERA, M. (1996); *Les Soninke en France. D'une histoire à l'autre*. Éditions Karthala, París.

⁸⁴ Aquesta informació ha estat extreta a partir de l'informe elaborat per Dolors Terradas que porta per títol: *Informe sobre possibles conflictes interculturals en l'ús de l'habitatge i els espais comuns*, redactat per a l'Ajuntament de Banyoles el mes de gener de 2001.

estan massa en condicions de controlar els seus fills a causa de la manca d'experiència i de referents de jerarquia.

L'educació que reben els fills no és la mateixa que la rebuda per les filles. Aquestes tenen més obligacions domèstiques a les cases i alhora no tenen tanta llibertat de moviment en el carrer com poden tenir els seus germans. Hi havia nenes i, sobretot, noies que, a partir d'entrevistes, deien que els pares prefereixen que es quedin a casa seva o que vagin a casa d'amigues i no pas que s'estiguin pels carrers o places de la ciutat.

En aquests moments, l'educació dels fills es veu afectada, en alguns casos, pel canvi d'hàbits del treball femení que hi ha hagut al llarg d'aquests últims anys. Aquest canvi dona l'oportunitat a les dones de ser més autònomes i de no dependre tant dels seus marits; però, alhora, comporta dificultats per poder tenir cura de la mainada i de la seva educació. A les llars, on el pare i la mare treballen, la mare deixa els fills petits a amigues o parentes i els fills grans se solen ocupar d'ells mateixos.

Un cas que s'ha seguit de prop ha estat el d'una família instal·lada a Olot amb quatre fills de 8, 6 i 3 anys, i una nena de pocs mesos d'edat. Per l'horari laboral de la mare i del pare, aquests han de deixar sols els fills des de les 6 de la matinada fins a les 7 del vespre. Els nens s'aixequen quan senten el despertador que ja han preparat els pares, esmorzen sols i van a escola on es queden a dinar. Quan marxen cap a l'escola una veïna recull la filla de mesos de la qual se'n farà càrrec tot el dia. Després de l'horari escolar, els fills grans van cada dia a l'esplai i dos dies a entrenament de futbol pel que fa al nen i consegüentment, solament veuen els pares a l'hora de sopar.

Així doncs, hi ha famílies gambianes que actualment només poden estar amb els seus fills els caps de setmana i als vespres. Aquesta situació comporta que aquesta mainada s'impregnin de molts referents de fora de l'àmbit familiar per tot el temps que passen en altres espais que no són els de la família.

En els municipis d'estudi també s'està experimentant una nova situació. Hi ha nenes pels volts dels 9 i 10 anys que s'han de fer càrrec d'un munt de tasques

domèstiques ja que el pare i la mare treballen. A partir de la incorporació de la mare en el mercat de treball, les nenes grans passen a realitzar moltes feines que fins fa poc havien anat a càrrec de la mare. Fins i tot, hi ha hagut algun cas de nenes amb absentisme escolar per aquest motiu.

És important que la dona treballi a fora de casa tant per la seva independència com també perquè la família pot disposar d'aquesta manera de més ingressos, però d'altra banda aquest fet també comporta aspectes negatius.

Pel que fa a les primeres generacions d'infants nascuts en els municipis d'estudi, és difícil de parlar d'un projecte educatiu adaptat a la situació migratòria per part dels pares. Cal esperar uns quants anys per saber com s'anirà desenvolupant l'expressió de l'alteritat d'aquests infants i conèixer si aquest fet representarà canvis a nivell de l'educació familiar.

2.2.2. L'escola

Les relacions entre les famílies i l'escola estan sobretot marcades i limitades per la ignorància de les regles de la institució i per la concepció que es té de delegar a l'escola totes les funcions deixades a la instrucció i a l'educació en general. Alhora, la majoria de pares no han estat mai escolaritzats ni parlen gaire bé la llengua de destí.

Si els pares poguessin triar escola a Catalunya, tal com ho poden fer a Gàmbia (escola de model britànic i escola alcorànica), un nombre considerable de pares sarahules triarien l'alcorànica; ja que per a ells és molt important que s'ensenyi l'Alcorà i la religió musulmana. En general, però, no és pas que hi hagi un refús envers l'escola catalana; però sí que encara hi ha un desconeixement del funcionament de la institució i de les seves exigències.

Les expectatives i actituds dels pares i mares entrevistats envers l'escola catalana es poden dividir bàsicament en dos grups:

- a) Aquells pares poc motivats per l'escola; però que, en canvi, donen molta importància al manteniment d'almenys part de la tradició del país d'origen.

- b) Aquells pares força motivats per l'escola catalana, i bastant il·lusionats pel projecte escolar dels seus fills. Alguns d'aquests pares, però no pas tots, han rebut algun tipus de formació en el país d'origen.

El més comú entre les famílies gambianes (sobretot d'ètnia sarahule) és el primer grup. Hi ha força famílies sarahules que no tenen consciència del rol de l'escola dins l'estratègia de mobilitat social i de les conseqüències que se'n deriven. Bastants pares pensen que els estudis no serviran per a una feina futura dels seus fills i creuen que allò veritable i important és la suor del treball.

La presa de consciència del rol de l'escola queda relegada, la major part de vegades, a casa dels pares que han estat escolaritzats que en el cas del col·lectiu sarahule són molt minoritaris. D'altra banda, també hi ha famílies que, tot i ser analfabetes, van veient la importància dels estudis.

Hi ha bastants pares sarahules que tenen por que les seves filles estudiïn massa anys i pensen que estudiant poden fàcilment anar pel mal camí. Aquests pares creuen que si les noies es descontrolen aniran a l'infern i ells també hi acabaran perquè hauran permès que anessin per mal camí.

La majoria de nens i nenes d'origen gambià van a l'escola alcorànica, a hores extraescolars (alguns vespres i/o caps de setmana) i hi aprenen la religió i el comportament social. Els pares hi posen molt d'interès i els nens i nenes no hi van pas descontents. L'escola alcorànica els dona coneixement de la religió islàmica i pautes de comportament social que els infants utilitzen en el si de la família i en les relacions entre persones del mateix col·lectiu. L'escola catalana, en canvi, aporta el coneixement de la llengua/llengües del país i alhora acostua els nens i nenes a la societat majoritària.

Els infants d'origen gambià solen anar contents a l'escola catalana tot i que la majoria prefereixen altres espais com són el carrer o els espais diaris (en el cas de nens i nenes d'origen gambià que viuen en el centre d'Olot). Unes nenes entrevistades deien que a l'espai poden disfressar-se, anar a fer visites per la ciutat o pobles dels voltants, i s'hi senten molt a gust. Als nens, els sol agradar jugar a futbol i s'esperen amb il·lusió l'entrenament setmanal. Els que

no entrenen s'ho solen passar bé jugant amb els amics ja sigui al carrer, la plaça, etc.

Als adolescents, no els sol agradar massa l'institut i és vital la forma en què hi són acollits. Aquests, en canvi, es troben més a gust en altres espais com poden ser cases d'amics i amigues, al carrer...

L'escola juga un paper essencial dins la socialització dels infants de pares immigrants. La institució escolar i els seus agents és la que intervé més sistemàticament en la socialització dels fills i és la primera que fa d'obertura a altres cultures. Més que un simple lloc de difusió de sabers tècnics i teòrics, és també el lloc de formació del saber social d'aquests infants. I alhora, també juga un paper molt important dins la integració de les famílies. El procés d'integració dels pares es realitza també per l'evolució de l'infant. És a partir d'ell que moltes vegades la societat local penetra dins la via familiar, introduint la seva llengua, els seus costums i els seus individus.

2.2.3. El veïnatge

L'espai familiar s'articula molt fortament en el veïnatge que constitueix un lloc de socialització més o menys intens i, al mateix temps, una instància no menys forta de control social. Aquest lligam de la família, de la parentela, amb el veïnatge de la mateixa ètnia o país d'origen és molt visible.

Alhora, juga un paper molt important el fet que tot i pertànyer a una mateixa ètnia es vingui del mateix poble d'origen. En aquests casos, la gent se sol ajudar molt, es visita i hi ha dones que tenen cura dels fills de dones que treballen. D'aquesta manera, persones que havien viscut en un mateix poble sense ser familiars, o bé que són veïns molt propers, passen a tenir una relació de pseudoparentiu en el municipi d'assentament.

També és important la proximitat dels veïns (en el barri o en el mateix edifici). Hi ha alguns immigrants gambians, com és el cas per exemple d'Olot, que viuen tots en un mateix edifici i és molt comú que entre ells s'estableixi una relació

molt forta a causa d'aquesta proximitat. Fins i tot, el primer pis d'aquest edifici s'ha adequat per ser una escola alcorànica per a la mainada de la casa i de la rodalia. Aquesta mateixa situació passa quan molts immigrants gambians viuen al mateix carrer, com és el cas del carrer de Barcelona de Banyoles, per exemple, on viuen un nombre molt important de famílies gambianes.

Així, en comptes de ser simples adults anònims, els membres del veïnatge poden arribar a esdevenir persones molt properes a la família, fins i tot, responsables de l'infant dins de l'espai domèstic i també en d'altres espais.

2.3. Projectes socials i d'identitat dels pares envers els seus fills

Dins la vida dels joves nascuts en la immigració gambiana i dins del procés d'introducció a la societat de destí, els infants i joves es troben entre la identitat familiar i una altra identitat.

Per als pares, la seva voluntat o, més exactament, el seu projecte de socialitzar els infants dins els valors de la societat d'assentament és no deixar la totalitat del terreny a les identitats locals del país d'acollida, sinó que la religió en sigui el centre. El més important per a ells és la religió i dins una mesura més petita, també ho és la llengua.

Tal com ja s'ha comentat, és molt més gran el control familiar rebut per les nenes i noies que no pas el que reben els nens i nois. Per als nois existeix un marge de llibertat molt més gran, conseqüència tant del tipus d'educació i de control social que han rebut, com també pel seu estatus d'homes. Així doncs, l'entramat d'obligacions familiars és molt més interioritzat per les nenes que no pas pels nens.

L'aparició de la segona generació amb tots els problemes que comporta la seva integració fa que molts pares no facin públics aquests problemes als seus compatriotes preferint viure'ls en solitud, tal com comentaven algunes dones. La pressió del col·lectiu és gran, i els pares no tenen cap ganes que la resta de

la comunitat faci especulacions dels problemes dels seus fills, portant-ho d'aquesta manera amb molt d'hermetisme.

Els pares són conscients que els valors que reben des de fora del col·lectiu, en moltes ocasions són contradictoris amb els seus i temen perdre el control sobre els fills, que la distància cultural entre ells (sobretot de valors i actituds) augmenti i que deixin de ser sarahules.

2.4. Estratègies socials i d'identitat dels infants i joves

Per a les primeres generacions d'infants nascuts en els municipis d'estudi, és difícil de parlar d'una trajectòria concreta, ja que la majoria d'ells no són adolescents i tot just es fan plantejaments envers el seu lloc a la societat, però sense tenir una idea molt clara de quin lloc volen ocupar. De totes maneres, sota l'efecte d'una violència simbòlica, els infants van construïnt la seva identitat que implica un cert nombre d'eleccions forçades dins el repertori de les identitats familiars.

Aquests infants nascuts de la immigració gambiana es lliguen al país d'origen dels pares amb certa espontaneïtat i evoquen la seva ascendència i el seu origen ja que ho porten a la sang. Alguns, però, no s'imaginen vivint a l'Àfrica de cap manera.

Quan es demanava a la mainada i adolescents si se sentien gambians, catalans, espanyols, o una mica de tot, la majoria de vegades contestaven que se sentien una mica de tot i, depenent normalment de la llengua que utilitzaven, contestaven que se sentien gambians i catalans o bé gambians i castellans. Es va poder constatar que el sentir-se català o espanyol depenia bàsicament de la llengua que utilitzen normalment.

Per exemple, el cas d'una nena de primària que va dir que se sentia més castellana perquè sabia més coses en castellà i que no li agradava el català perquè no entenia gaires coses. Una noia adolescent, en canvi, va comentar que se sentia gambiana perquè Gàmbia és la terra dels seus pares i catalana

perquè va néixer a Catalunya i sap molt bé el català i alhora perquè on viu (concretament a Banyoles) es parla més el català. A la llarga, li agradaria viure a tots dos llocs a temporades (la durada dependria de com se sentís en els llocs) i li agradaria anar fent voltes ara aquí, ara allà.

Pel que respecta a l'adquisició de la llengua, els germans petits solen aprendre en el si de la família el català o el castellà, contràriament als seus germans grans que no en van aprendre a l'edat maternal. Els infants, amb els seus intercanvis socials i lingüístics propis al carrer i amb els companys de l'escola, utilitzen cada cop més la llengua catalana o castellana a l'interior de l'espai domèstic.

L'ús d'una o altra llengua ve determinat per l'escola on s'escolaritzen i pel barri on viuen. El cas d'Olot per exemple, ho testifica clarament. Aquells nens i nenes que viuen al barri de Sant Roc, on habita una població molt important d'immigrants d'altres parts de la geografia espanyola, tenen la tendència de barrejar la llengua catalana i la castellana, utilitzant més aquesta última. Els mestres parlen en català a les aules; però, en canvi, força nens i nenes de l'escola es comuniquen entre ells en castellà.

Al barri antic d'Olot, els infants d'origen gambià parlen català entre ells i els amics d'altres procedències. Hi ha un grup de nens d'origen maurità, gambià, marroquí, d'ètnia gitana, catalans... que cada dia es troben a la Plaça Major de la ciutat i la llengua vehicular que fan servir és la catalana amb un accent garrotxí molt interioritzat. Aquests infants van a una escola, on la major part dels nens i nenes tenen com a llengua materna el català i, alhora, assisteixen diàriament a un espai on també s'utilitza aquesta llengua com a vehicle de comunicació. A Salt, en canvi, els nens i nenes d'origen gambià solen tenir la llengua castellana com a llengua de comunicació entre germans i amics.

A dins les cases, hi ha alguns nens i nenes que continuen utilitzant la llengua materna per relacionar-se amb els germans, i d'altres que utilitzen pràcticament sempre el català o el castellà per parlar entre la resta de germans i la llengua dels pares per parlar amb els seus progenitors. Un cop surten a l'exterior, n'hi

ha que automàticament fan servir el català o castellà per poder-se sentir més identificats amb la resta de mainada del poble o ciutat.

La divisió entre les identitats familiars i les dominants a la societat d'acollida es va realitzant d'una manera singular en el si de la primera generació d'infants d'origen gambià nascuts a casa nostra. De totes maneres, encara que aquests infants assimilin pràcticament tots els elements de la cultura del país d'acollida, tenen i tindran moltes dificultats per ser admesos com a integrants normals d'aquesta. Aquests nens per les seves característiques físiques de moment no poden ser mimètics envers el grup receptor i, a partir d'entrevistes, s'ha pogut comprovar que a cada municipi d'estudi hi ha algun vailet que els molesta i insulta.

S'ha de veure com els nens i nenes d'origen gambià aniran reaccionant a l'hora que vagin construint la seva identitat, ja que quan la integració mimètica no és possible, poden desenvolupar-se actituds defensives com el desinterès i la indiferència per tot el que ofereix la societat receptora.

Els joves negocien el seu lloc, la seva connexió amb la família, amb la comunitat i amb la societat d'assentament. Ho fan seguint diferents tipus de trajectòries: l'entrada dins la marginalitat, el doble joc i l'estratègia de dissimulació i de conformisme. Cap dels nois i noies entrevistats fan una reivindicació de la nacionalitat majoritària i és la dialèctica d'allò privat i d'allò públic la que estructura les seves estratègies d'identitat i distribueix les seves actituds en els diferents espais d'evolució.

Una de les formes de reivindicació de la identitat dels fills per part dels pares es troba en el casament, el qual garanteix el manteniment de l'homogeneïtat originària. A França⁸⁵, on hi ha subsaharians instal·lats des de la dècada dels 50, aquest fet es constata i és font d'angoixa per a moltes noies. Els matrimonis donen un caràcter dramàtic a algunes situacions de casament i als ulls dels

⁸⁵ Aquesta constatació s'ha extret de l'estudi fet per TIMERA, M. (1996); *Les Soninké en France*, Éditions Karthala, París.

pares significa la fallida del seu rol en la construcció de la identitat dels seus fills.

Les noies d'origen soninké⁸⁶ estan freqüentment confrontades amb el problema d'ordre matrimonial, casades molt sovint als 16 anys, acaben en aquells moments el seu futur professional. Cal veure com aquest fet s'anirà desenvolupant en els municipis d'estudi on comença a haver algunes noies ja adolescents. El pes de l'oposició dels pares i les capacitats objectives de les filles joves a realitzar les seves tries seran determinants.

Quant al futur professional, el projecte és encara vague entre els pocs adolescents nascuts a destí i que es troben en els municipis d'estudi. Aquest projecte entre els nois sol consistir en la percepció de la necessitat de tenir un ofici, representant una certa mobilitat pel que respecta a la situació dels pares, que sovint no tenen cap qualificació. Algunes noies, en canvi, desitjarien poder estudiar magisteri, medicina... però és d'imaginar que sols serà una il·lusió, sense poder fer-se realitat.

⁸⁶ A França l'ètnia majoritària que prové dels països subsaharians és la soninké. Hi ha molts immigrants no només procedents de Gàmbia, sinó també de Senegal, Mali i Mauritània que comparteixen aquesta mateixa ètnia.

3. L'escolarització dels fills i filles d'immigrants gambians als municipis d'estudi

3.1. Introducció

El principal problema escolar que ha sorgit a Catalunya aquests darrers anys ha estat la concentració d'alumnes d'origen immigrant⁸⁷ en algunes escoles públiques. Per això, aquest apartat incideix en la matriculació d'alumnes d'origen estranger, centrant-se en els alumnes d'origen gambià, però sense oblidar la seva integració a l'escola. La matriculació dels escolars, fills d'immigrants, ha estat complexa al llarg de tota aquesta última dècada i hi ha intervingut tota una sèrie de factors. Per això, abans d'endinsar-se en la matriculació d'aquests nens i nenes en els tres municipis d'estudi, s'ha volgut recollir la Normativa del Departament d'Ensenyament al llarg d'aquests últims anys per tal de conèixer les pautes legals de les quals es partia a l'hora de matricular-los.

3.2. Marc legal a l'entorn de la matriculació d'alumnes d'origen immigrant

No existeix una normativa exclusiva referida a la matriculació d'alumnes d'origen immigrant, ara bé, sí que se'n fa referència quan es parla del grup d'alumnes amb necessitats educatives especials derivades de situacions socials o culturals desfavorides.

Tot i que en el marc teòric es repassen les lleis bàsiques de l'Estat, referents a educació, és bo de repassar tota la normativa, ja siguin lleis, circulars, decrets o resolucions. Amb el que hom se centrarà tot seguit és en la normativa d'Ensenyament que fa especificacions concretes dels diferents tipus de necessitats educatives especials:

⁸⁷ És preferible utilitzar el terme "origen estranger", tot i que, a vegades, es fa servir aquest concepte justament per les connotacions que presenta, les quals tenen a veure amb els nens i nenes que pertanyen a minories culturals desfavorides, que són, en definitiva, les que contempla la Normativa del Departament d'Ensenyament.

- La Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, determina que els alumnes amb necessitats educatives especials són aquells que requereixen, en un període de la seva escolarització o al llarg de tota ella, determinats recolzaments i atencions educatives específiques per patir discapacitats físiques, psíquiques o sensorials, per manifestar trastorns greus de conducta, o per estar en situacions socials o culturals desfavorides.

- La Circular de 15 de setembre de 1988 considera marginat social l'alumne amb escolarització deficient per mancances degudes a la situació sociocultural de la seva família. És a dir, l'infant que presenta problemes de maduració personal, d'habitació i socialització, així com també dificultats de tipus motivacional, de ritme i de la continuïtat en l'aprenentatge.

Aquesta mateixa circular parla del Programa de Marginats Socials i diu que atindrà els alumnes amb escolarització deficient motivada per:

- Incorporació tardana: infants que s'han escolaritzat per primera vegada amb més de 7 anys (o bé amb més de 5 anys quan desconeixen totalment les llengües catalana i/o castellana).

- Absentisme elevat.

- Condicions de vida i habitatge molt degradades.

- La Llei orgànica 9/1995, de 20 de novembre, afirma que el concepte de necessitats educatives especials abraça no només els nens, nenes i joves afectats d'alguna discapacitat física, sensorial o psíquica, sinó tots aquells que, d'una forma permanent o temporal, presenten especials dificultats per fer efectiu el procés d'aprenentatge. La majoria de nens i nenes d'origen immigrat, sobretot si es tracta de nens de 3 anys que tot just inicien la seva escolarització, poden ser considerats alumnes amb necessitats educatives especials perquè l'aïllament social en el qual han viscut, les diferències culturals, la no-assistència a les escoles bressol, la manca de domini de la llengua del país i les dificultats de comunicació escola/família, entre altres factors, representen per a ells unes especials dificultats per aprendre, és a dir,

per accedir a aquells coneixements i habilitats considerats socialment rellevants per integrar-se com a persones autònomes en la societat on viuen.

Pel que fa a la Normativa del Departament d'Ensenyament a l'entorn de la matriculació dels nens i nenes amb necessitats educatives especials derivades de situacions socials o culturals desfavorides, se'n poden destacar una sèrie de lleis orgàniques, decrets, resolucions i circulars:

- La Llei orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació, determina els criteris d'admissió d'alumnes en centres docents sostinguts amb fons públics.

S'estableix que les administracions educatives garantiran l'escolarització d'alumnes amb necessitats educatives especials en els centres docents sostinguts amb fons públics, mantenint, en tot cas, una distribució equilibrada dels alumnes, considerant el seu nombre i les seves circumstàncies especials, de manera que es desenvolupi eficaçment la idea integradora. S'escolaritzaran d'acord amb els límits màxims que l'administració educativa competent determini.

- La Circular de 25 febrer de 1994 recomana que per aconseguir una bona inserció en el medi escolar sembla aconsellable, indicativament, que el nombre d'alumnes amb necessitats educatives especials no superi el 15% del total de l'alumnat de l'escola.

- El Decret 72/1996, de 5 de març, estableix que el règim d'admissió dels alumnes en els centres docents sostinguts amb fons públics es fonamenta en el dret a la lliure elecció de centre per part dels alumnes o dels seus pares o tutors. Els centres docents no poden establir en l'admissió d'alumnes cap mena de discriminació per raons ideològiques, religioses, morals, socials, de raça, de sexe, de naixement, de nacionalitat o qualsevol altra circumstància de caràcter personal o social.

- La Resolució de 17 de febrer de 1999 estableix les normes de preinscripció i matriculació dels alumnes amb necessitats educatives especials derivades de

situacions socials o culturals desfavorides en els centres docents sostinguts amb fons públics.

En el cicle de parvulari i en els ensenyaments obligatoris el centre haurà de reservar dues places del nombre de vacants de cada grup per a alumnes amb necessitats educatives especials, en el cas de no tenir-les cobertes, o més, si el Departament d'Ensenyament ha establert una reserva superior per a un determinat centre. En tot cas, el delegat territorial vetllarà per l'orientació equilibrada d'aquests alumnes entre els diferents centres, tenint en compte el seu nombre i les especials circumstàncies.

En els nivells d'educació infantil dels centres que determini el Departament d'Ensenyament, la reserva es podrà incrementar fins a un màxim de cinc places. S'estableix la reserva de cinc places per a alumnes amb necessitats educatives especials en alguns centres d'algunes ciutats, amb caràcter experimental i sense incloure cap centre de Barcelona.

- La Resolució de 15 de febrer de 2000 estableix que en les àrees territorials amb una població escolar significativa d'alumnat en una situació social o cultural desfavorida es disposin procediments d'acolliment, assessorament i orientació als pares que vulguin inscriure els seus fills en els centres docents sostinguts amb fons públics, amb la finalitat d'ajudar-los en la tria d'aquell que millor pugui respondre a les seves necessitats educatives i amb una voluntat integradora. Els alumnes seran escolaritzats pels centres sostinguts amb fons públics des d'una visió de conjunt, tot atenent les peticions dels seus pares o tutors i afavorint la seva millor escolarització i integració social.

En els municipis on s'evidenciï una escolarització significativa d'aquest alumnat, s'establiran àrees territorials en què seran ateses les sol·licituds d'escolarització d'alumnes que formalitzin els pares o tutors. Aquestes àrees territorials seran determinades per la delegada o el delegat territorial, amb l'informe previ de la inspecció d'Ensenyament, després d'escoltar els ajuntaments dels municipis afectats.

Els centres docents sostinguts amb fons públics inclosos en una àrea territorial de les esmentades mantindran, en cada grup de segon cicle infantil i d'ensenyaments obligatoris, la reserva general de dues places per a alumnes amb necessitats educatives especials. La delegada o delegat territorial podrà fixar, segons les necessitats d'escolarització, una reserva superior.

En el segon cicle d'educació infantil i en els ensenyaments obligatoris el centre haurà de reservar dues places del nombre de vacants de cada grup per a alumnes amb necessitats educatives especials, en el cas que no les tingui cobertes, o més, si el Departament d'Ensenyament ha establert una reserva superior per a un determinat centre, sobre l'escolarització d'alumnes amb necessitats educatives derivades de situacions socials o culturals desfavorides, per al curs 2000-2001.

- El Decret 56/2001, de 20 de febrer, regula el règim d'admissió d'alumnes als centres docents sostinguts amb fons públics, establint la prioritat d'accés dels alumnes amb necessitats educatives especials en un nombre predeterminat de places escolars. Es determina que el nombre predeterminat de places a cada centre sigui de quatre per cada grup d'alumnes amb caràcter general, excepte si la delegada o delegat territorial resol ampliar aquest nombre, en funció de les necessitats d'escolarització en els diferents àmbits territorials.

Aquest decret estableix també la participació dels ajuntaments i de tots els sectors educatius en els procediments d'admissió d'alumnes. I de forma específica, es determinen les atribucions dels ajuntaments amb relació a l'admissió d'infants de primer cicle de l'educació infantil, quan l'ens local assumeixi les competències.

Cal ressaltar que en aquest decret no es parla del dret a la lliure elecció de centre, sinó de la possibilitat d'elecció de centre. Aquest és un detall important, si es té en compte que la política del Departament d'Ensenyament dels darrers anys havia consistit a servir-se d'aquest dret.

Valoració de l'autora del conjunt de la normativa

Des de l'any 1985, l'Administració educativa ha anat definint què entén per "alumnat amb necessitats educatives especials". Alhora, dins d'aquesta categoria ha diferenciat el concepte "d'alumnat amb necessitats educatives permanents" i "alumnat amb necessitats educatives temporals". Són aquestes darreres les necessitats que s'associen a nens i nenes d'origen immigrant.

També s'ha anat acotant el tema de la preinscripció i la matriculació d'aquest alumnat. De totes maneres, almenys fins al curs 1999-2000, les matriculacions d'aquests alumnes als centres privats concertats i en algunes escoles públiques no eren gaire significatives per diferents motius:

- Els centres privats concertats moltes vegades han evitat o no han complert aquesta normativa.
- Hi ha hagut alguns centres públics que s'han desentès del problema, perquè tenien molt poca matriculació d'aquest alumnat i la situació no s'ha viscut d'una manera global en el municipi.
- Hi ha hagut ajuntaments que no s'han implicat prou amb el tema de la matriculació d'aquest alumnat, a nivell global, a tot el municipi.

Cal comentar que la immigració no està igualment repartida en les diferents comarques i municipis catalans i aquest fet ha portat a algunes concentracions d'alumnat d'origen immigrant. Com que algunes zones han tingut un nombre molt més elevat d'aquest alumnat que no pas d'altres, era evident la necessitat que la normativa en fes esment i clarifiqués aquest tema. La Resolució de 15 de febrer de 2000, definitivament, fa referència a unes àrees territorials on es pot actuar d'una manera molt concreta.

Tot i que la Generalitat ha reconegut el dret a l'educació de tots els infants, el que realment ha provocat confusió al llarg de l'última dècada ha estat el dret dels pares a escollir el centre educatiu per als seus fills⁸⁸.

⁸⁸ Tal com ja es comentava en el marc teòric, s'ha confós dret per preferència o interès legítim (en termes jurídics), tal com assenyala Eliseo Aja (1999), ja que la Constitució únicament reconeix el dret dels pares

El 25 de febrer de l'any 1994, una circular del Departament d'Ensenyament recomanava que els centres educatius no tinguessin més d'un 15% d'alumnat de necessitats educatives especials, per tal d'aconseguir una bona inserció al centre.

Aquesta recomanació comportava que no tots els pares poguessin triar el centre per als seus fills, si l'escola ja superava el 15% d'alumnat amb necessitats educatives especials. Però, al mateix temps, s'evitava les concentracions de nens i nenes amb necessitats educatives especials derivades de situacions socials o culturals desfavorides.

Hi va haver diferents organismes que es van oposar a aquesta recomanació, ja que consideraven que es vulnerava el "dret" dels pares a escollir el centre educatiu on havien d'anar els seus fills.

La situació encara va ser més confusa amb l'Informe del Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya de 1997, que deia que el criteri de no acceptar més d'un 15% d'alumnes de necessitats educatives especials per centre, que s'havia proposat des del Departament d'Ensenyament, semblava correcte.

Aquesta confusió encara va perdurar quan les associacions d'immigrats i les

ONG també van variar de criteri. L'any 1998 la Taula d'Immigració Territorial de Girona (ONG, sindicats, associacions de pares) demanava que calia cercar mecanismes correctors contra les concentracions.

Per tant, si el que es volia era fer front a les concentracions, semblava que una possible manera era la de posar un límit de matriculacions d'aquest alumnat en determinats centres educatius.

La Sentència 795 de 1998 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va reconèixer la necessitat que els centres privats sostinguts amb fons públics havien d'assumir la part corresponent a l'educació dels nens amb necessitats educatives especials, a fi d'aconseguir una distribució equilibrada d'aquests

a escollir aquella formació religiosa i moral per als seus fills que vagi d'acord amb les seves pròpies conviccions.

alumnes, considerant el seu nombre i les seves circumstàncies especials, per tal que es desenvolupés eficaçment la idea integradora.

Tal com s'observa, si el sistema educatiu possibilita al màxim una autèntica igualtat d'oportunitats per a tots els infants, no es pot fer front a les concentracions de l'alumnat que prové de situacions socials o culturals desfavorides. En canvi, si es vol fer front a escoles gueto, les estratègies correctores comporten que moltes vegades "l'interès legítim" dels pares a triar centre educatiu per als seus fills no sigui possible.

És evident que s'ha de lluitar per la defensa de la igualtat d'oportunitats més que no pas per la defensa de "l'interès legítim" de triar centre per part de les famílies. I mentre la realitat no es transformi, és millor que els alumnes d'origen immigrant quedin repartits per tot el municipi o en una àrea determinada i no es concentrin en una o en unes poques escoles.

Ja que hi pot haver guetos, marginats socials dins el municipi, si almenys es prenen mesures correctores pel que fa al repartiment d'aquests alumnes, l'escola, a part de donar continguts educatius, alhora integra socialment els nens i nenes d'origen immigrant. Tal com comentava Rafel Ponsatí, director de l'escola Baldiri Reixach de Banyoles:

"La llei del mercat regeix la compra de pisos, però la llei del mercat no regeix l'escolarització dintre d'un municipi. Al revés, l'escolarització pot ser redistributiva del que en altres àmbits pot ser el contrari, de separació."

3.3. L'escolarització dels fills i filles d'immigrants gambians en els municipis d'estudi

En aquest subapartat s'analitzen tres aspectes bàsics: 1) l'evolució del repartiment dels nens d'origen immigrant en el conjunt del mapa escolar dels municipis de Banyoles, Olot i Salt, i les estratègies que s'han seguit a l'hora de distribuir-los a les tres poblacions; 2) la seva distribució durant el curs 1999-

2000 en els centres públics i concertats d'educació infantil i primària⁸⁹; 3) la trajectòria migratòria dels alumnes d'origen gambià.

Els tres municipis d'estudi ja porten anys escolaritzant mainada d'origen gambià, però la situació de cada un d'ells és diferent.

A Banyoles hi ha hagut una escolarització extensiva de l'alumnat d'origen estranger des del curs 1997-1998 i, alhora, aquest municipi ha tingut la particularitat de comptar amb un important consens entre els directors de primària i d'un treball conjunt considerable. Al llarg del curs, els directors es troben en diverses reunions i en elles es plantegen tot tipus de problemàtiques i s'hi fan tota una sèrie de reflexions a l'entorn del tema de l'escolarització d'alumnes d'origen estranger.

A Olot també existeix una escolarització extensiva, que es va iniciar tímidament durant el curs 1999-2000, i d'una manera més clara a partir del curs 2000-2001. El percentatge d'alumnes d'origen estranger a les escoles al llarg d'aquests darrers anys no ha estat tan elevat com a Banyoles i aquest fet, junt amb el que la concentració important d'aquests alumnes s'hagi donat només en algunes escoles i no pas en totes, ha suposat que el tema de la immigració es treballi o es visqui a cada escola pel seu compte. En aquests moments, s'estan fent reunions per fer propostes conjuntes, però tot just són a l'inici i, per tant, encara falta rodatge per a la reflexió a l'entorn de l'escolarització d'origen estranger a nivell més global, de municipi.

A Salt la situació no té res a veure amb la dels dos municipis esmentats. Des de fa uns anys, l'escola La Farga és el centre que té una gran concentració d'alumnat estranger, mentre que a la resta d'escoles públiques aquests alumnes s'havien anat matriculant amb un nombre molt menys significatiu i menys encara a les escoles concertades. Per tant, en aquests darrers anys, la problemàtica envers la concentració d'alumnes, fills de pares immigrants, l'ha patida fonamentalment una escola.

⁸⁹ Ja s'ha exposat a l'apartat de metodologia que només s'ha treballat amb dades escolars del curs 1999-2000, ja que va ser durant aquell curs quan es van recollir les dades dels nens i nenes d'origen gambià retornats al país d'origen dels pares, i el treball de camp referent a dades estadístiques es donava per tancat.

3.3.1. Banyoles

3.3.1.1. El repartiment d'escolars fills d'immigrats en el municipi

La distribució d'alumnes, fills d'immigrats, en forma d'escolarització extensiva⁹⁰ a Banyoles té el seu punt de partida en el curs 1995-1996. Durant aquell curs l'escola pública Baldiri Reixach (de dues línies) va rebre dinou sol·licituds a P3 de fills de pares subsaharians. Aquest fet va portar l'escola a iniciar contactes amb l'EAP de la comarca, amb els Serveis Socials, amb el regidor d'Ensenyament de l'Ajuntament de Banyoles i amb el mediador natural del col·lectiu gambià, Musa Kanteh, per donar resposta a la situació amb què es trobaven.

Des de l'escola es mostrava la dificultat que suposava la integració d'un nombre elevat d'alumnes d'origen estranger i es feia la proposta que els alumnes fossin acollits d'una manera conjunta en el municipi. La proposta va tirar endavant perquè va ser ben acollida per les altres escoles públiques de Banyoles i perquè la majoria de famílies subsaharianes hi van estar d'acord.

Durant el curs 1996-1997, el nombre de sol·licituds de fills de pares subsaharians no va ser elevada a cap escola i no es va haver de preveure cap pla que afectés les diferents escoles del municipi. Ara bé, durant el curs 1997-1998 es va començar la distribució dels alumnes d'origen subsaharià. L'escola Baldiri Reixach va ser la promotora d'aquesta iniciativa i va ser recolzada pels directors de les altres escoles públiques d'educació infantil i primària de Banyoles.

Inicialment, es pot parlar d'una lluita a dues bandes: per un costat els directors de les escoles i per l'altre l'Ajuntament i la inspecció. Es va viure un enfrontament inicial i, fins i tot, es va titllar de racistes els directors pel fet de

⁹⁰ En l'escolarització extensiva totes les escoles públiques del municipi prenen part en la distribució de nens i nenes d'origen immigrant, intentant repartir el seu nombre equitativament per línia (tot i un marge de flexibilitat). En el cas de Banyoles, també hi pren part l'escola concertada, amb un nombre inferior al de les públiques.

proposar una distribució dels alumnes d'origen immigrant, ja que s'interpretava malament la idea de la distribució, com una mesura discriminatòria.

Cal fer esment que davant la proposta que van fer els directors al regidor d'Ensenyament de l'Ajuntament, aquest va iniciar contactes amb municipis on hi havia un nombre important d'alumnes fills d'immigrants com és el cas de Vic, Palafrugell... i cada cop va anar prenent més consciència del problema. Es va mostrar partidari de la proposta de distribució feta pels directors i es va poder actuar d'una manera conjunta.

A partir del curs 1997-1998, des del Departament d'Ensenyament es va nomenar un coordinador per al tema del procés de preinscripció i matriculació, tot designant el cap de l'EAP de la comarca.

Per al procés de preinscripció i matriculació es van seguir els passos següents:

- Es van confeccionar unes taules a partir de les dades del padró municipal i les dades recollides per les escoles d'educació infantil i primària.
- A partir de les taules, es va constatar que l'escola Verge del Remei escolaritzaria vint-i-cinc alumnes fills d'immigrants, d'un total de cinquanta places que oferia a P3. S'evidenciava amb aquestes dades que hi hauria una forta concentració d'alumnat d'origen estranger en aquesta escola, fet que dificultaria la integració d'aquests nens i nenes.
- Amb les dades recollides es preveia una mitjana de sis alumnes d'origen estranger per línia a totes les escoles públiques de Banyoles. L'alt nombre d'alumnat de pares immigrants va incentivar els contactes amb les escoles més properes de Banyoles (l'escola l'Entorn de Mata, l'escola Frigolet de Porqueres i l'escola Alzina Reclamadora de Fontcoberta) per tal de proposar la incorporació d'alumnes d'origen subsaharià. Per diferents raons, només es va comptar amb l'escola l'Entorn de Mata a l'hora de distribuir aquest alumnat.
- Es va confeccionar una taula definitiva, ja que es va constatar que es partia de dades que no eren prou exactes: alumnes que ja no vivien a Banyoles, alumnes que no estaven censats, canvis de domicili...

- A l'hora de distribuir els alumnes subsaharians, es posarien els mitjans necessaris (transport i menjador escolar per als alumnes desplaçats), per tal que la mesura de la distribució no representés un problema de desplaçament per a les famílies immigrades.

Tot i els passos seguits, les famílies afectades en la distribució dels seus fills no veien clar que els nens s'haguessin de quedar al menjador escolar. Només es va veure clar un cop se'ls va oferir transport escolar, a més del matí i de la tarda, també al migdia, perquè d'aquesta manera els seus fills poguessin anar a dinar a casa seva.

Qui es va fer càrrec del transport escolar va ser el Consell Comarcal, el qual es va encarregar d'organitzar i gestionar el transport escolar d'aquest alumnat. El Departament d'Ensenyament va assumir el cost del transport i l'Ajuntament de Banyoles despeses com ajuts a les famílies més necessitades, menjador escolar...

A part de la feina que porta a terme l'EAP, els directors de les escoles d'educació infantil i primària de Banyoles van fent reunions al llarg de l'any i s'han anat trobant de manera sistemàtica pel tema de la immigració durant diversos cursos escolars. Les reunions van sorgir d'una forma espontània i amb la voluntat que tots els centres hi col·laboressin.

Durant el curs 1999-2000 l'Ajuntament de Banyoles va posar a disposició de les escoles una persona que es va encarregar de fer l'actualització del cens, de la preinscripció i també de l'acollida, que fins al curs anterior assumien les mateixes escoles. Una de les tasques que es va fer, prèvia a la preinscripció per al tema de l'escolarització extensiva, va ser la de comprovar el cens per saber el nombre de nens i nenes que hi hauria. Aquesta persona va anar casa per casa a fer la comprovació i, alhora, a fer propostes d'elecció de centre a les famílies immigrades. Com que els resultats van ser molt bons, fins i tot, se li va demanar que portés les famílies a matricular els seus fills.

Per al curs 2000-2001 es van reservar quatre places a totes les escoles del municipi sostingudes amb fons públic per a alumnes amb necessitats

educatives temporals o permanents, reserva que venia donada per la Resolució de 15 de febrer de 2000. De totes maneres, tot i fer una reserva de quatre places, no es podia atendre tot l'alumnat d'aquestes característiques en el municipi. Per això, els directors de les escoles públiques es van posar d'acord per distribuir per línia, de sis a set alumnes amb aquest tipus de necessitats educatives als seus centres. Es va fer aquesta distribució tot i comptar amb la col·laboració de l'escola l'Entorn de Mata, de l'escola Frigolet de Porqueres i de l'escola concertada Casa Nostra de Banyoles que en va acollir quatre (acceptant els alumnes amb necessitats educatives especials que li marcava la reserva legal).

De manera virtual, es va experimentar una zona única de matriculació amb situacions hipotètiques, tot fent un simulacre d'inscripció amb els alumnes que el curs 1999-2000 havien fet P3. En la idea de zona única van intervenir els directors d'escoles d'educació infantil i primària del municipi i l'EAP del Pla de l'Estany. La zona única de matriculació podria ser el pas previ a l'oficina de matriculació, és a dir, fer totes les preinscripcions en el mateix lloc.

La distribució d'alumnes d'origen estranger comporta problemes, ja que hi ha un mapa escolar que impossibilita actuar sobre la resta d'alumnes. Per això, durant el curs 2000-2001 es va experimentar una zona única de matriculació amb el vistiplau del delegat territorial per tal de redistribuir tota la població escolar. Es tracta que no hi hagi barreres o si hi són que siguin mòbils. Aquesta estratègia està pensada per beneficiar els autòctons per tal que no quedin desplaçats, ja que hi havia autòctons que havien vist amb mals ulls el fet que només es distribuïssin els alumnes d'origen immigrat i que, alhora, només se'ls oferís, a ells, transport escolar en cas de ser desplaçats.

Durant el temps de l'experiència d'escolarització extensiva, hi ha hagut algun nen i/o nena que ha quedat desplaçat/da de l'escola més propera al seu domicili i no ha disposat de transport per poder-se desplaçar a l'escola on ha estat matriculat/da. Per tant, qualsevol política de discriminació positiva vers una minoria conté, de forma inherent, el risc de provocar processos de fractura

social, ja que la població majoritària que no rep els beneficis de les mesures aplicades es qüestiona per què ells no són beneficiaris d'aquestes mesures.

Cal fer esment del conflicte que va sorgir el mes d'abril de 2000, quan nou nens i nenes del barri de La Draga de Banyoles van quedar fora de l'escola per manca de places. Aquesta escola va tenir trenta-quatre sol·licituds i, per tant, nou nens i nenes no podien matricular-se al centre. Una de les protestes per part dels pares va ser la de publicar un article al diari El Punt⁹¹ dient que pintarien els seus fills de negre per poder entrar a l'escola i denunciaven que la distribució d'immigrats els perjudicava.

De totes maneres, si la reserva de places establerta per al municipi ja estava contemplada, uns pares no podien acabar amb una feina de tant temps, que tenia com a objectiu integrar més correctament els nens i nenes d'origen estranger de la població. I a més, tot i la reserva de places, no tots els nens i nenes del barri haguessin cabut a l'escola.

És clar que aquests nens i nenes si poguessin anar a l'escola del davant de casa seva els aniria millor, però el fet de denunciar-ho va associat a creure que els pares tenen dret a triar escola, a anar a l'escola del seu barri. Aquest no és un dret, el dret és el d'estar escolaritzats en el municipi. Per tant, el barri de La Draga no és un altre municipi que té la seva pròpia escola, sinó que forma part d'un municipi en el qual s'està fent una distribució equilibrada d'alumnes amb necessitats educatives especials.

Queda clar que la distribució d'alumnat d'origen estranger s'ha portat a terme per tal d'afavorir la seva integració escolar i social. La distribució neix en el moment que hi ha una tendència de concentració i, per tant, és una falta correctora. L'escolarització extensiva dels alumnes, fills de pares immigrants, en les diferents escoles del municipi és una bona manera d'assegurar la integració d'aquests alumnes i d'afavorir la seva educació, allunyant la possibilitat de formar guetos dins la mateixa escola que dificultin la seva integració educativa i social.

⁹¹ El Punt, dimarts 4 d'abril de 2000.

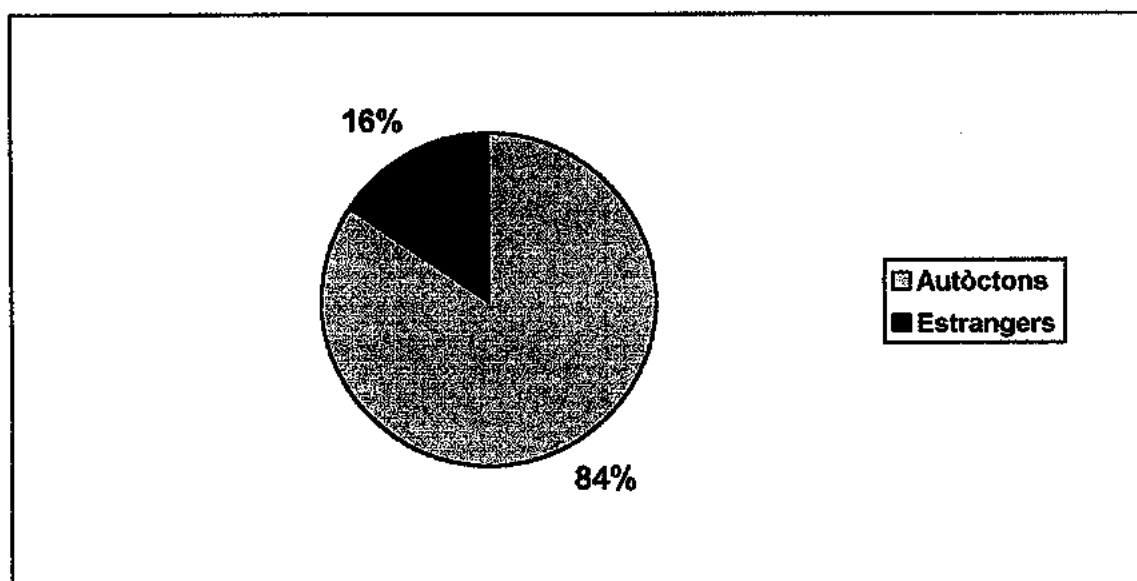
3.3.1.2. Distribució de l'alumnat d'educació infantil i primària durant el curs 1999-2000

En aquest estudi sempre es parla d'escoles d'educació infantil i primària, ja que és on es concentra majoritàriament l'alumnat d'origen gambià. A Banyoles, durant el curs 1999-2000, sols hi havia tres alumnes escolaritzats a secundària; a Olot no n'hi havia cap i a Salt n'hi havia dos escolaritzats a l'ESO i tres d'incorporació tardana que anaven als TAE (tallers d'adaptació escolar).

3.3.1.2.1. Distribució en escoles públiques i privades concertades

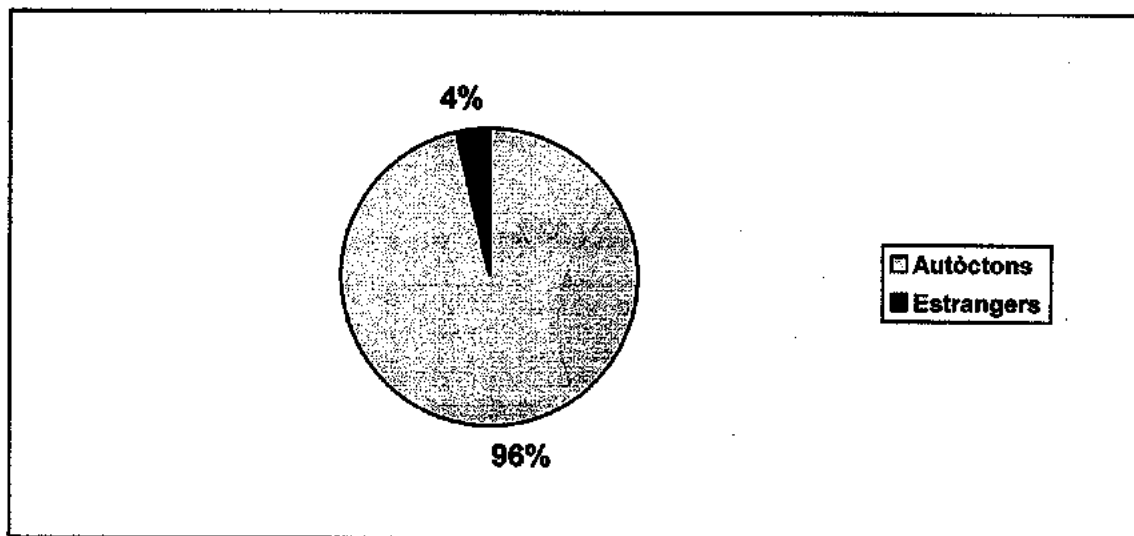
Pel que fa al curs 1999-2000, la distribució de l'alumnat d'origen estranger a Banyoles quedava de la següent manera:

Gràfic IV.16: Alumnes d'educació infantil i primària, escoles públiques de Banyoles, curs 1999-2000

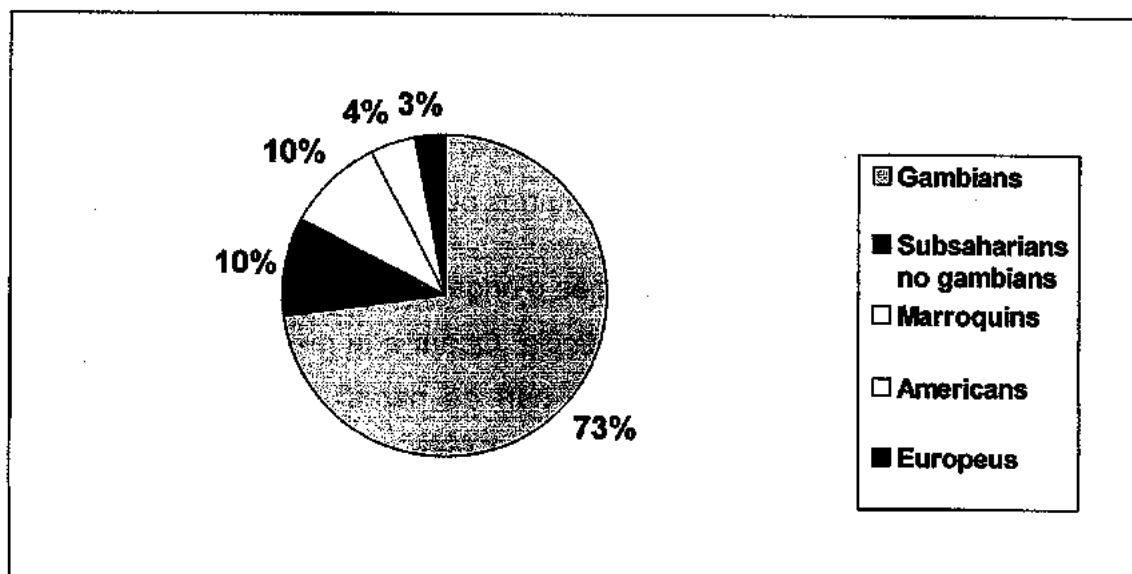
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques d'educació infantil i de primària de Banyoles

Gràfic IV.17: Alumnes d'educació infantil i primària a l'escola concertada de Banyoles, curs 1999-2000

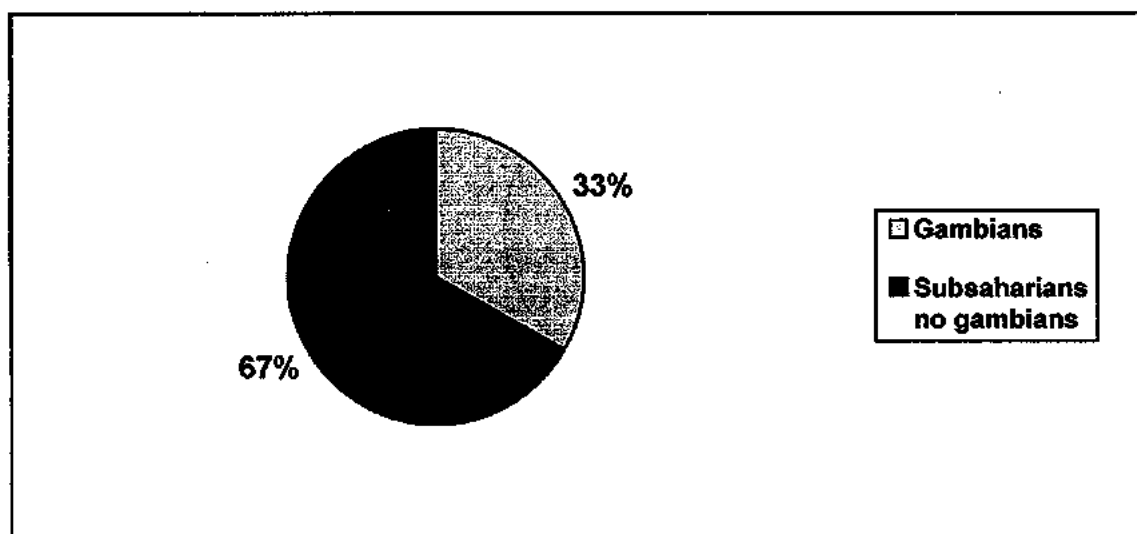
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'escola concertada de Banyoles

Gràfic IV.18: Distribució d'alumnes d'origen estranger (educació infantil i primària) per procedència a les escoles públiques de Banyoles, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Banyoles

Gràfic IV.19: Distribució d'alumnes d'origen estranger (educació infantil i primària) per procedència a l'escola concertada de Banyoles, curs 1999-2000

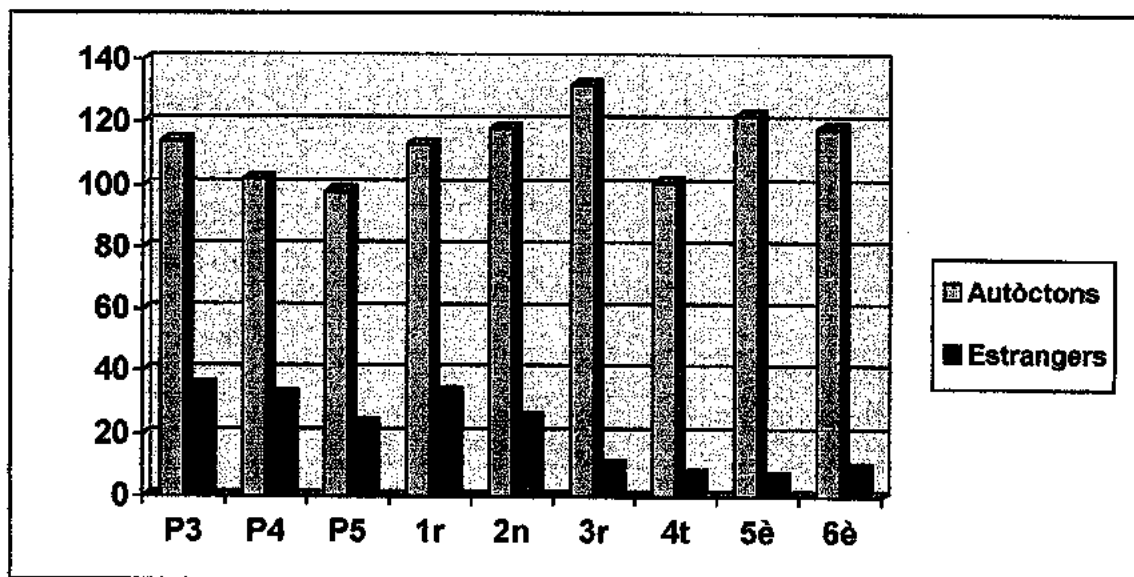
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'escola concertada de Banyoles

En els gràfics anteriors, es pot observar que el pes d'alumnat d'origen estranger era molt més important a les escoles públiques que no pas a l'escola concertada de Banyoles. Cal tenir present que es va iniciar la distribució d'aquest alumnat durant el curs 1997-1998 i que, per tant, hi havia cursos a l'escola on no se n'havia escolaritzat cap. A més, tot i que l'escola concertada del municipi havia participat en la distribució d'alumnat d'origen estranger, aquest centre només va acceptar els alumnes que li marcava la reserva legal.

Tot i la presència significativa d'alumnes d'origen estranger, no hi ha una gran diversitat pel que fa a la seva procedència. Quant a la distribució per orígens, cal destacar que a Banyoles la major part de pares i mares dels alumnes d'origen estranger provenen de Gàmbia i en menor mesura de la resta de la zona subsahariana. El nombre d'alumnes marroquins a educació infantil i primària no és tan important i menys encara el d'altres procedències. Aquest fet pot fer entendre per què l'escola concertada únicament hagi escolaritzat alumnes subsaharians.

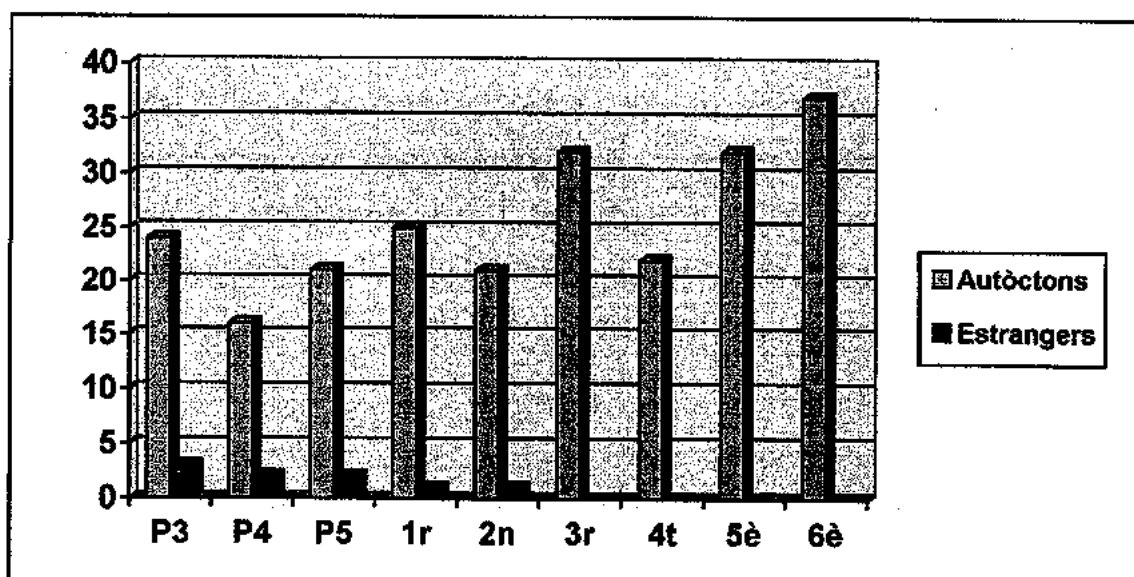
3.3.1.2.2. Distribució per nivells

Gràfic IV.20: Alumnat d'origen estranger a les escoles públiques de Banyoles per nivells (educació infantil i primària), curs 1999-2000

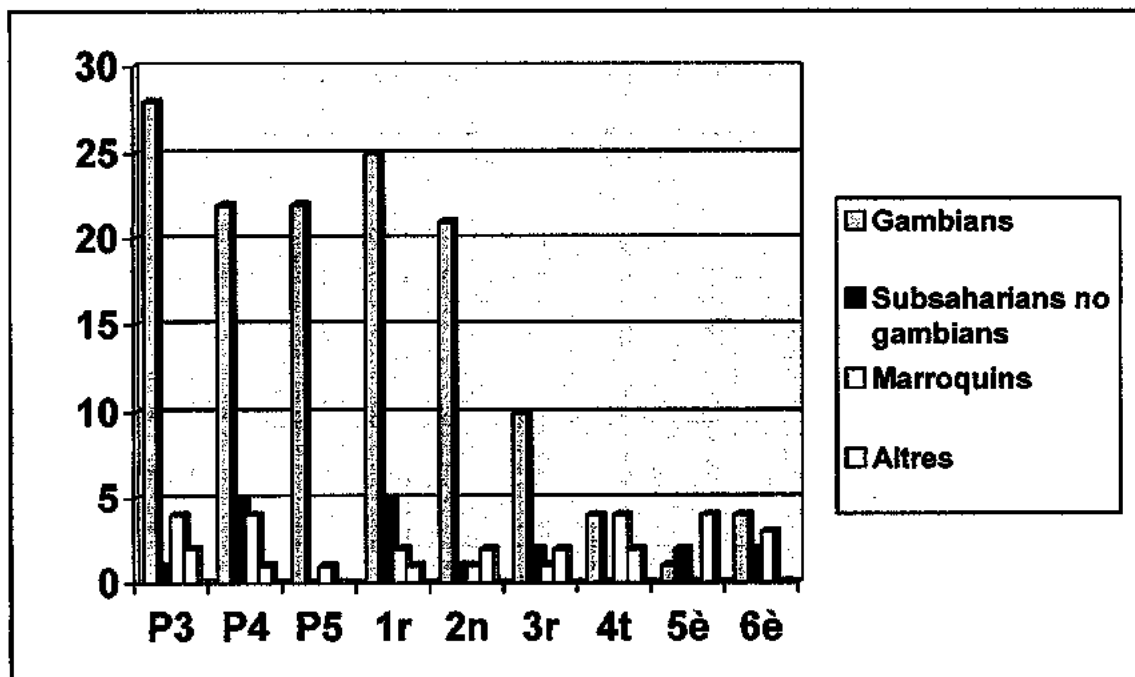
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Banyoles

Gràfic IV.21: Alumnat d'origen estranger per nivells a l'escola concertada de Banyoles, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'escola concertada de Banyoles

Gràfic IV.22: Procedència dels alumnes d'origen estranger a les escoles públiques de Banyoles per nivells, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Banyoles

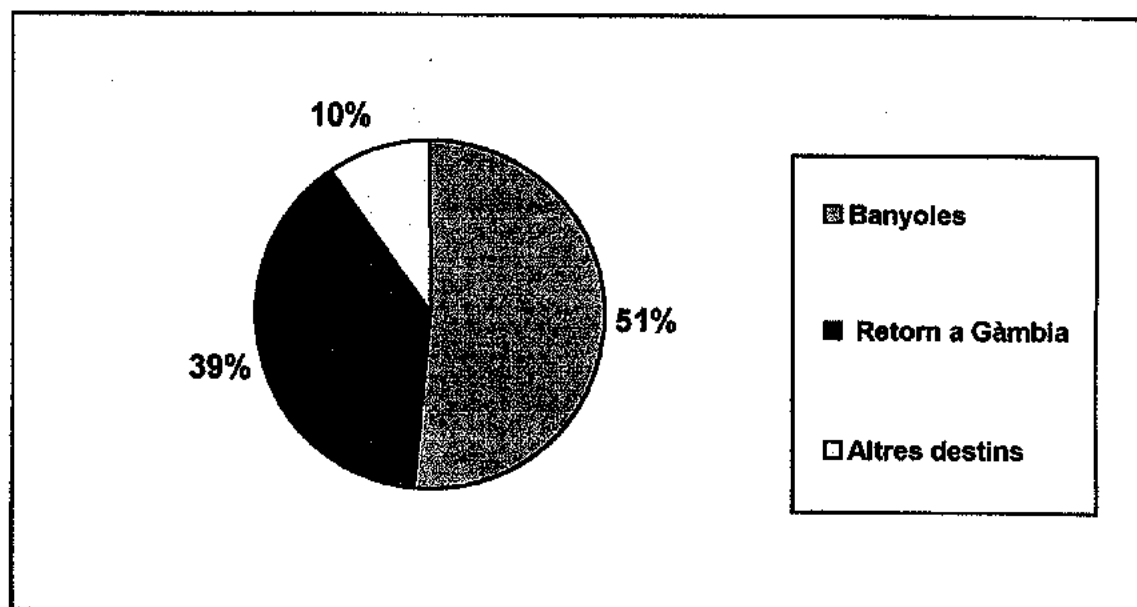
L'alumnat d'origen gambià es concentra bàsicament al cicle d'educació infantil i al cicle inicial de primària. Comença a disminuir el seu nombre a partir de tercer de primària i en els cursos següents el seu volum és molt més insignificant. S'ha de tenir present que els nens i nenes d'origen gambià, que estaven cursant els darrers cursos de primària són mainada nascuda els anys 89, 90 i 91 i el nombre de naixements d'origen gambià durant aquests anys no va ser tan alt com ho seria en anys posteriors. Pràcticament, tots els nens i nenes nascuts durant aquells anys van ser enviats al país d'origen dels pares i, a més, hi ha hagut molt poques incorporacions tardanes.

3.3.1.3. Trajectòria migratòria dels alumnes d'origen gambià

Durant la dècada dels 90 les escoles han tingut moltes baixes d'alumnes d'origen gambià. Aquestes baixes no han vingut donades solament per l'estratègia migratòria del retorn, sinó també per la mobilitat de les famílies

segons la feina que trobaven en un municipi o en un altre. Les escoles han patit aquesta mobilitat, en el sentit que sempre era una incògnita saber si aquests alumnes es quedarien o no al centre. A més, moltes famílies no informaven els mestres i, si algunes ho feien o ho fan, en general, sol ser pocs dies abans que marxin.

Gràfic IV.23: Trajectòria migratòria dels nens i nenes d'origen gambià (en edat escolar)⁹² a Banyoles

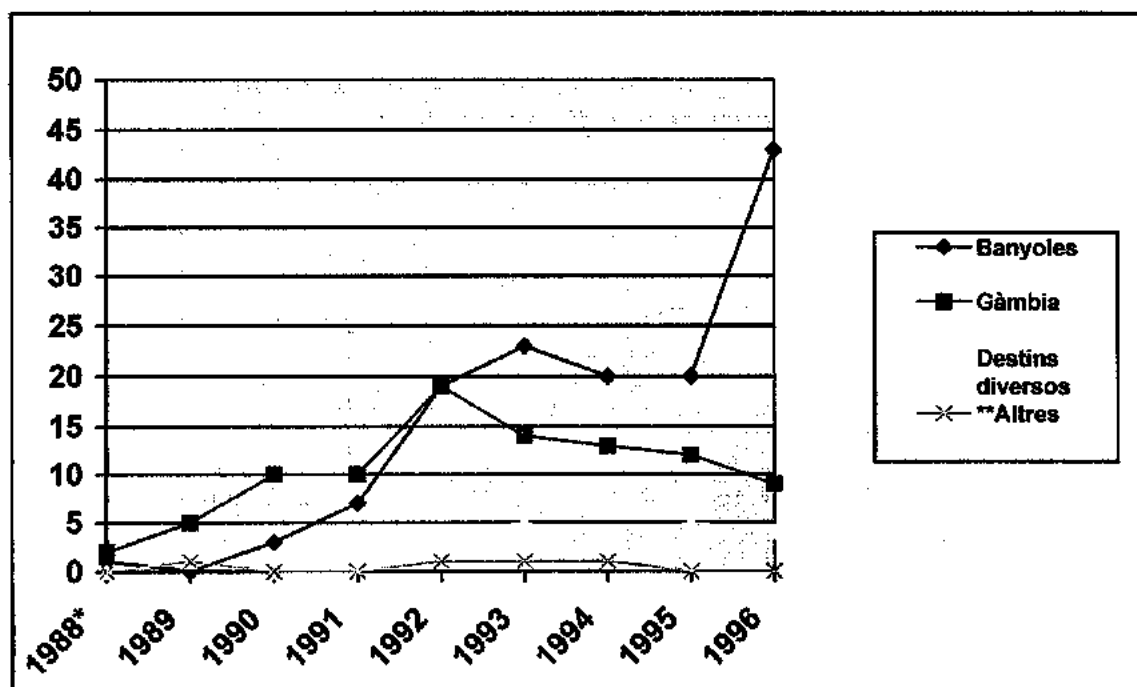
Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Musa Kanteh i de Dolors Terradas

El nombre de nens i nenes d'origen gambià en edat escolar, que van néixer a Banyoles i que encara viuen en el municipi, és lleugerament més alt que la quantitat d'infants que ja no hi són. Per tant, queda clar que durant la dècada dels 90 no totes les famílies gambianes han restat en el municipi d'assentament, i que el retorn d'infants a Gàmbia ha estat una estratègia evident per part dels pares.

⁹² Només s'ha comprovat la trajectòria migratòria dels nens i nenes en edat escolar, perquè abans dels tres anys hi ha molt pocs infants que siguin retornats.

Tal com es pot observar en el gràfic IV.8 no tots els nens i nenes han estat retornats, ja que alguns han acompanyat els pares a una altra població.

Gràfic IV.24: Evolució de la trajectòria migratòria de la mainada d'origen gambià de Banyoles (en edat escolar)⁹³

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Musa Kanteh i Dolors Terradas

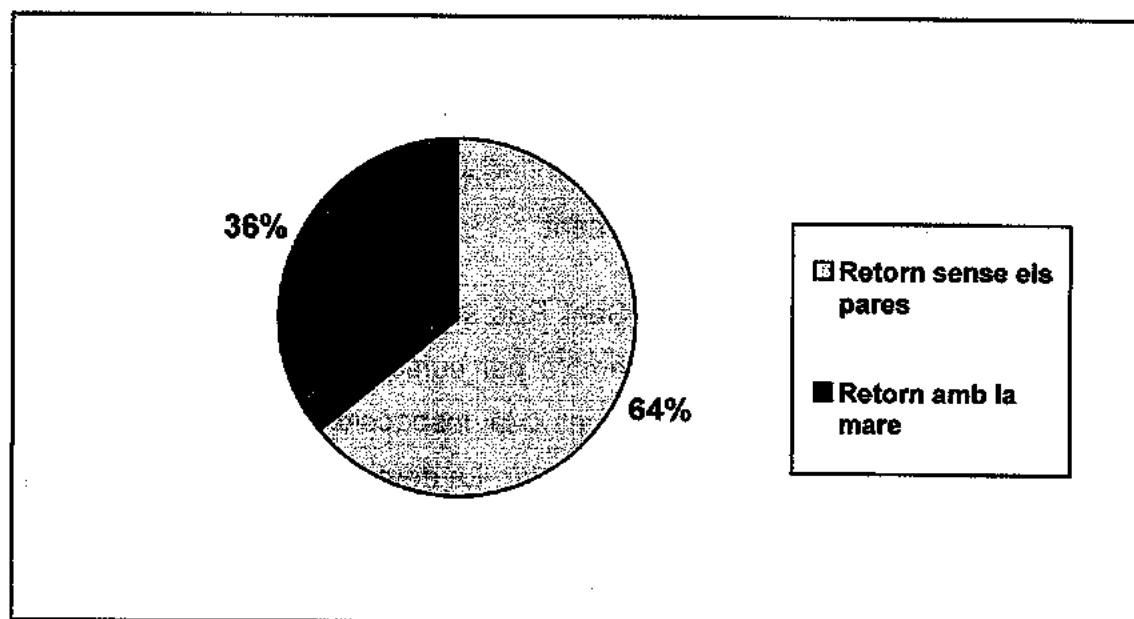
* L'any 1988 hi va haver els primers naixements d'origen gambià a Banyoles. Per tant, el gràfic mostra el nombre de retornats per any de naixement i no pas per any de retorn.

**A la llegenda del gràfic IV.9, hi ha l'apartat "altres". Aquest fa referència a les defuncions per part de la població infantil i als nens i nenes que el mediador natural no sabia on es trobaven. Hi ha hagut també alguna mort a Gàmbia, però no queda reflectida a l'apartat del retorn.

A partir d'aquests gràfics, queda clar que els primers fills i filles d'immigrats gambians nascuts a Banyoles van ser majoritàriament retornats a Gàmbia.

⁹³ Cal recordar que la població d'estudi són les famílies que han tingut fills i filles a Banyoles i no es comptabilitzen els homes solters. Per tant, el gràfic sols il·lustra els moviments de les famílies amb nens nascuts en aquests municipis en edat escolar i no hi figura la mobilitat de la resta de gambians.

Gràfic IV.25: Retorn dels nens i nenes d'origen gambià (en edat escolar) a Gàmbia

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Musa Kanteh i Dolors Terradas

Per il·lustrar la trajectòria migratòria dels alumnes d'origen gambià a Gàmbia, s'ha distingit entre aquells nens i nens retornats al país d'origen dels pares acompanyats de la mare i aquella mainada retornada sense els pares.

Observem que la tendència majoritària és la d'enviar els nens i nenes a casa dels avis paterns sense els pares i en menor grau la de retornar els infants acompanyats de la seva mare. Se suposa que la primera opció ha estat més majoritària perquè hi ha mares que tenen mainada molt petita o bé perquè encara han de tenir més fills en el país de destí.

3.3.2. Olot

3.3.2.1. El repartiment d'escolars fills d'immigrats en el municipi

Durant el curs 1999-2000, el nombre d'alumnes d'origen estranger no era tan elevat com el de Banyoles i hi havia escoles del municipi que es desentienien d'aquest tema, perquè no escolaritzaven aquests alumnes o en tenien molt pocs i la situació no es vivia conjuntament.

Pel curs 1998-1999, a l'escola de Sant Roc s'havien preinscrit quinze nens i nenes autòctons i setze d'origen gambià per cursar P3. Aquest fet va portar l'escola a connectar amb l'Ajuntament i la inspecció per tal de mitigar el problema i aquell curs el P3 es va desdoblar. La demanda del director va venir sobretot motivada per la por que l'escola es despoblés de mainada del barri i alhora pensant en atendre més correctament la diversitat.

El problema de la concentració d'alumnes fills d'immigrats a l'escola de Sant Roc era evident, així com també el de l'escola Malagrida. De totes maneres, com que era una realitat bàsicament de dues escoles no es veia el problema de manera global.

El desembre de 1998, l'IME (Institut Municipal d'Educació d'Olot) va detectar que en les previsions de matrícula per al curs 1999-2000 hi havia molta quinxalla d'origen immigrant. A partir d'aquesta realitat el regidor d'Ensenyament de l'Ajuntament, l'inspector de zona i l'IME es van reunir per veure com es podien desconcentrar certes zones del mapa escolar. Va semblar que s'havien de repartir alguns nens i nenes d'origen estranger i perquè la distribució quedés força equilibrada uns quants d'aquests infants havien d'anar a les escoles concertades del municipi.

La proposta va ser la de distribuir alumnes que estiguessin a prop de les escoles concertades, sense fer un desplaçament forçós, i es va aconseguir que hi hagués una reserva de dos alumnes per línia a les concertades. La distribució d'alumnes es va portar conjuntament entre l'Ajuntament d'Olot, l'IME i els directors de les escoles públiques.

Durant el curs 1999-2000, hi va haver un treball previ a la preinscripció, es va connectar amb les escoles privades concertades i la inspecció va fer unes reserves per a alumnes amb necessitats educatives especials. En el municipi, hi va haver un consens i, per tant, l'escolarització d'alumnes d'origen estranger es va portar d'una manera global.

L'actual regidora d'Ensenyament ha estat molt sensible amb el tema dels fills i filles d'immigrats i ha anat treballant per poder portar a terme una bona previsió; perquè, d'aquesta manera, aquests nens i nenes quedessin ben repartits entre les diferents escoles del municipi. Durant els darrers dos cursos escolars, s'ha fet una planificació a temps i la situació ha quedat equilibrada.

Per tal de portar-se a terme la previsió es va fer un estudi de la situació de la població escolar d'origen estranger. Es va comprovar quins eren els centres del municipi que en tenien més proporció i es va poder constatar que la concentració es donava en dues zones molt concretes d'Olot. Per tant, es veia clar que s'havia de fer algun tipus d'intervenció sobre el mapa escolar i el que es va fer va ser modificar el barri antic, repartint-lo en tres centres. Fent-ho d'aquesta manera s'inclouria una altra escola pública (escola Pla de Dalt) que, fins llavors, per la seva situació en el mapa escolar acollia un nombre molt insignificant d'aquest tipus de població.

També es va redistribuir la zona de Sant Roc per tal d'evitar la concentració en aquella àrea i es va crear una altra línia a l'escola Pla de Dalt. No obstant, per tal d'equilibrar el nombre d'alumnes d'origen estranger, es veia imprescindible que les escoles concertades s'hi havien d'implicar. Es va fer una reunió amb l'inspector, amb l'alcalde, la regidora d'Ensenyament i amb les escoles concertades. Es demanava a les concertades al marge de l'acompliment estricte de la normativa, la bona voluntat, és a dir, l'acceptació que aquesta feina era de totes les escoles del municipi i no només de les escoles públiques.

El curs 2000-2001 es va considerar el municipi d'Olot àrea territorial d'atenció preferent⁹⁴. Les àrees territorials d'atenció preferent van estar decretades pel delegat territorial, amb l'informe previ de la Inspecció d'Ensenyament. Després d'escoltar els ajuntaments dels municipis afectats i el delegat territorial, amb aquesta resolució es podia fixar, atenent les necessitats d'escolarització, una reserva superior a dues places.

Per al curs 2000-2001, es va considerar que a Olot el nombre màxim de nens i nenes amb necessitats educatives especials seria de quatre a totes les línies de les escoles públiques del municipi i de tres a les concertades, podent arribar a quatre al llarg del curs. Malgrat això, a causa d'imprevistos, hi va haver algun canvi pel que fa al nombre de matriculats a les escoles públiques (canvis de domicili d'última hora, famílies que no volien fer una altra opció d'escola, etc.)

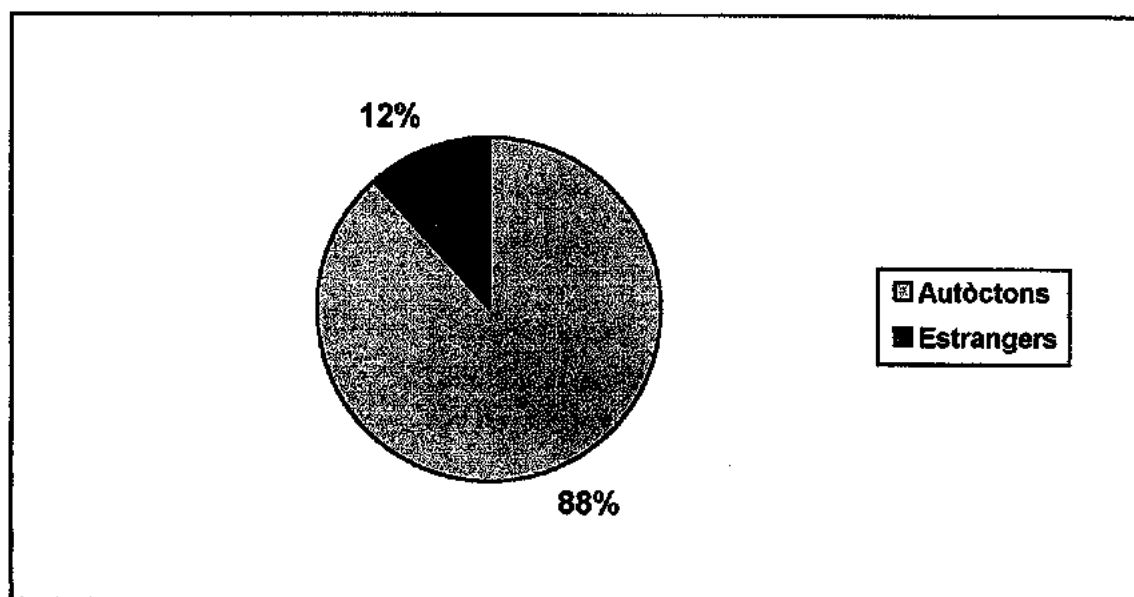
3.3.2.2. Distribució de l'alumnat d'educació infantil i primària durant el curs 1999-2000

3.3.2.2.1. Distribució en escoles públiques i privades concertades

La distribució de l'alumnat d'educació infantil i primària d'Olot durant el curs 1999-2000 quedava repartida d'aquesta manera:

⁹⁴ A les comarques gironines es van establir diferents àrees territorials: Girona, Salt, Olot, Banyoles, Roses, Torroella de Montgrí, la Bisbal, Palafrugell, Sant Feliu de Guíxols i Palamós. A banda d'aquestes àrees, Ensenyament va aplicar un increment de la reserva de places a altres poblacions: Cassà de la Selva, Blanes i Lloret.

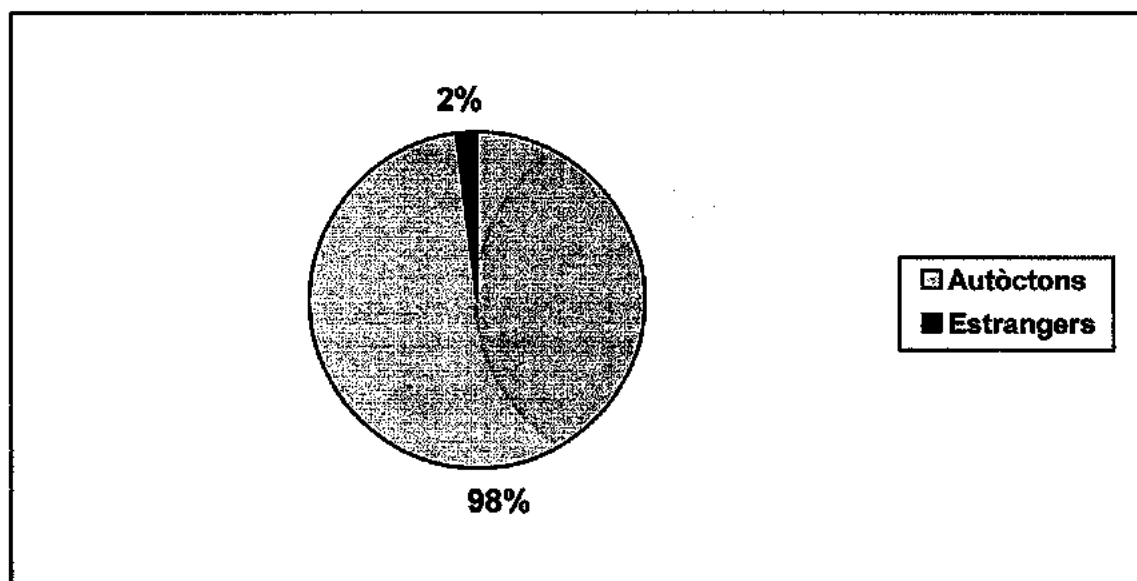
Gràfic IV.26: Alumnes d'educació infantil i primària a les escoles públiques d'Olot, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques d'educació infantil i de primària d'Olot

El percentatge d'alumnes d'origen estranger a les escoles públiques d'Olot, durant el curs 1999-2000, era d'un 12%. Aquest percentatge no estava repartit d'una manera equitativa per tots els centres públics. A les escoles de Sant Roc, Malagrida i Bisaroques, el nombre era més significatiu, sobretot en el cicle d'educació infantil.

Gràfic IV.27: Alumnes d'educació infantil i primària a les escoles concertades d'Olot, curs 1999-2000

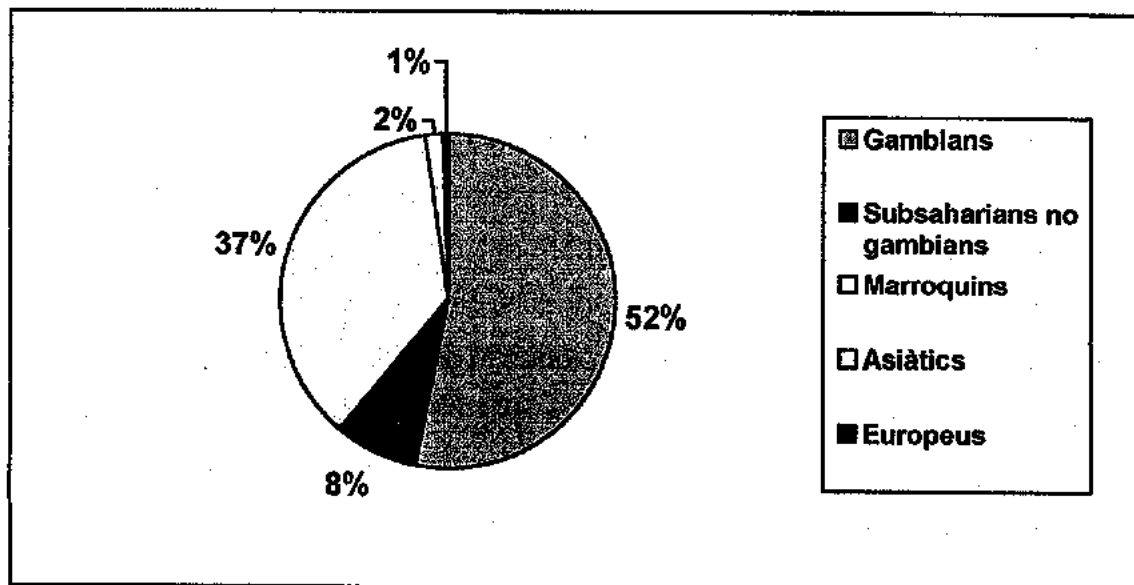

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles concertades d'Olot

Tot i la reserva de dues places per a nens amb necessitats educatives especials (inclosos els alumnes fills d'immigrats, considerats com a alumnes amb necessitats educatives especials temporals), el percentatge d'aquests alumnes escolaritzats en escoles concertades d'Olot era molt baix. Tanmateix, aquest percentatge va créixer el curs 2000-2001 per la reserva que es va fer a P3 de tres places.

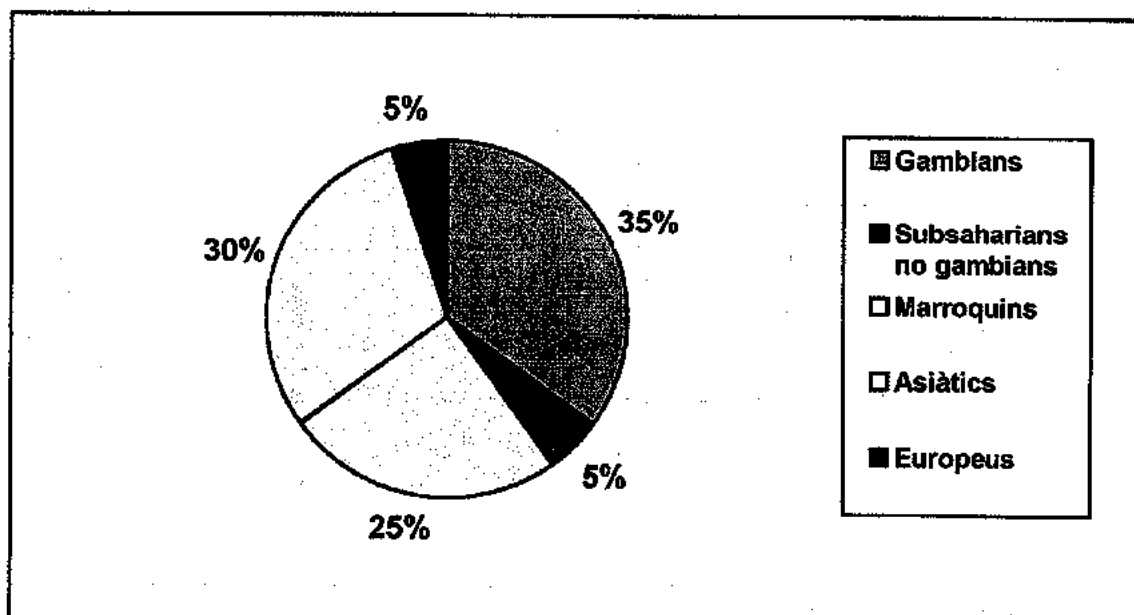
D'entre les tres escoles concertades d'Olot (Petit Plançó, Escola Pia i Cor de Maria), val a dir que l'escola que ha escolaritzat més alumnes d'origen estranger, des de fa uns anys, ha estat l'escola Cor de Maria.

Gràfic IV.28: Distribució d'alumnes d'origen estranger a les escoles públiques d'Olot per procedència, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques d'Olot

Gràfic IV.29: Distribució d'alumnes d'origen estranger a les escoles concertades d'Olot per procedència, curs 1999-2000

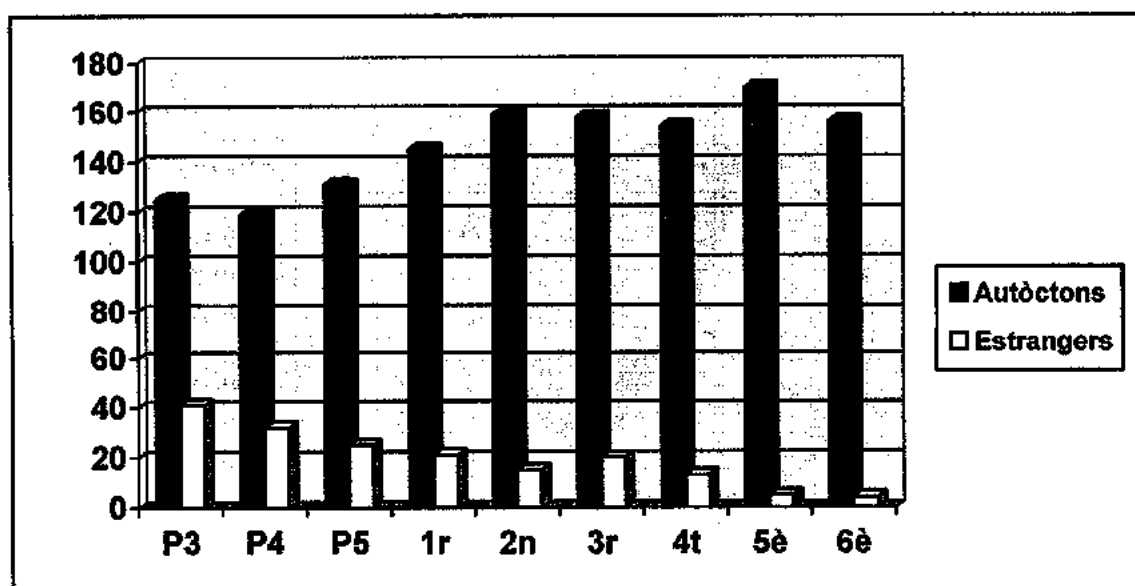
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles concertades d'Olot

Es constata, com en el cas de Banyoles, que l'alumnat gambià és el majoritari entre les diferents procedències, tanmateix, el percentatge no és tan alt com el de Banyoles. A Olot, en canvi, l'alumnat d'origen marroquí hi està més representat.

A Banyoles no hi ha cap alumne d'origen asiàtic, en canvi, a Olot n'hi ha uns quants, sobretot, a les escoles concertades. Cal recordar que hi ha una comunitat procedent de l'Índia, concretament de l'estat del Punjab, que s'ha anat instal·lant al municipi al llarg d'aquests últims anys, així com un nombre menys important de població d'origen xinès. Tot i així, la població adulta que prové d'Àsia és molt més representativa que no pas la infantil. De cares als propers anys, s'ha de veure si hi haurà reagrupaments familiars o si hi haurà un nombre de naixements d'origen indi i xinès més important.

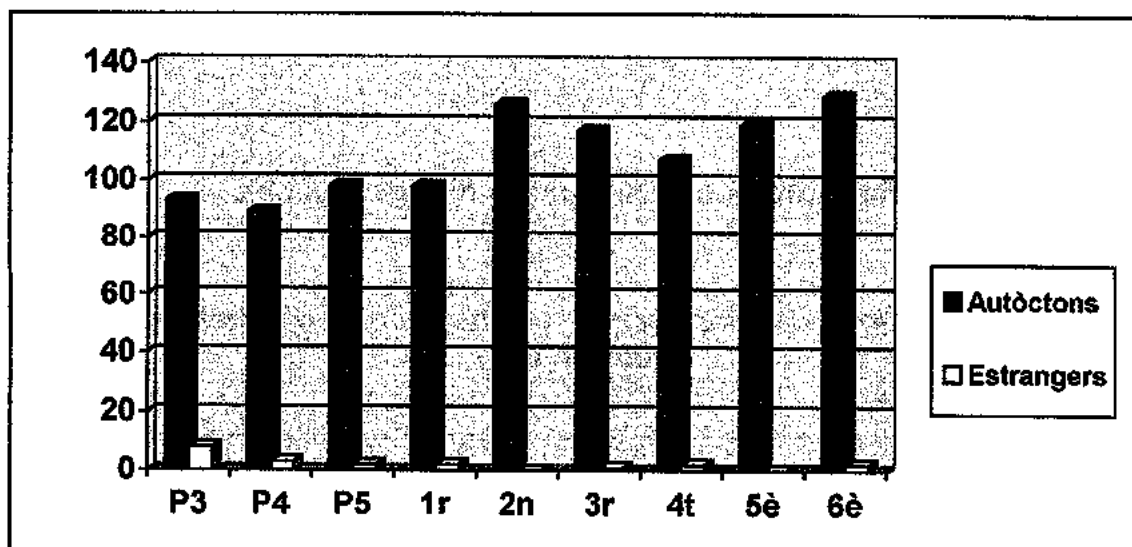
3.3.2.2.2. Distribució per nivells

Gràfic IV.30: Alumnat d'origen estranger a les escoles públiques d'Olot per nivells, curs 1999-2000

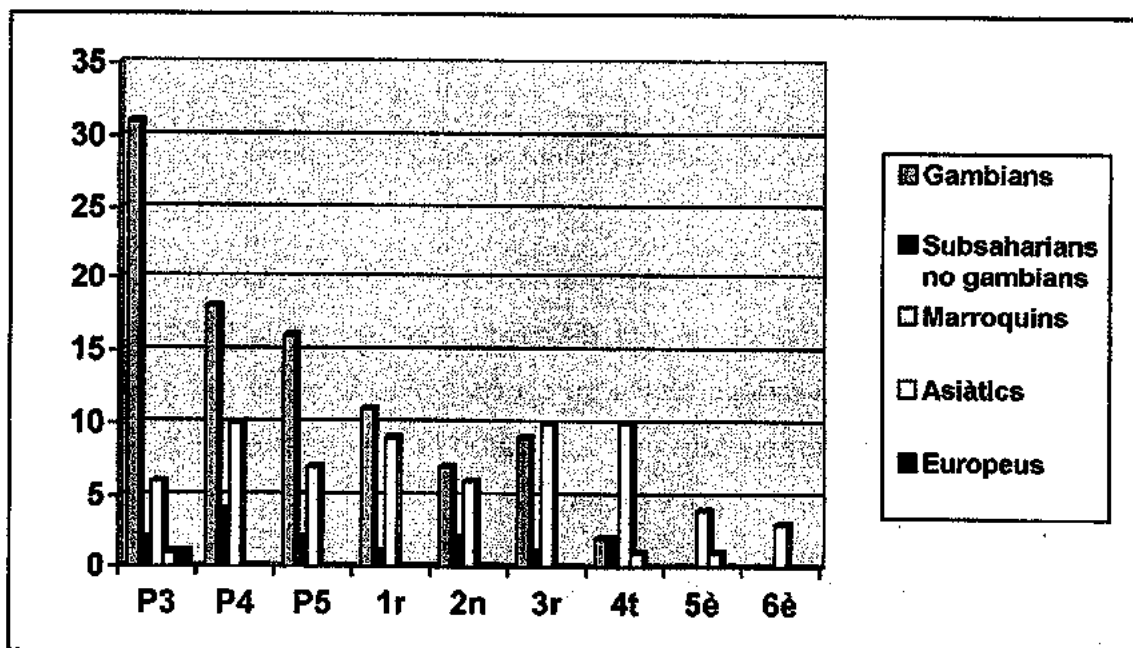
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques d'Olot

Gràfic IV.31: Alumnat d'origen estranger a les escoles concertades d'Olot per nivells, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles concertades d'Olot

Gràfic IV.32: Procedència dels alumnes d'origen estranger de les escoles públiques d'Olot per nivells, curs 1999-2000

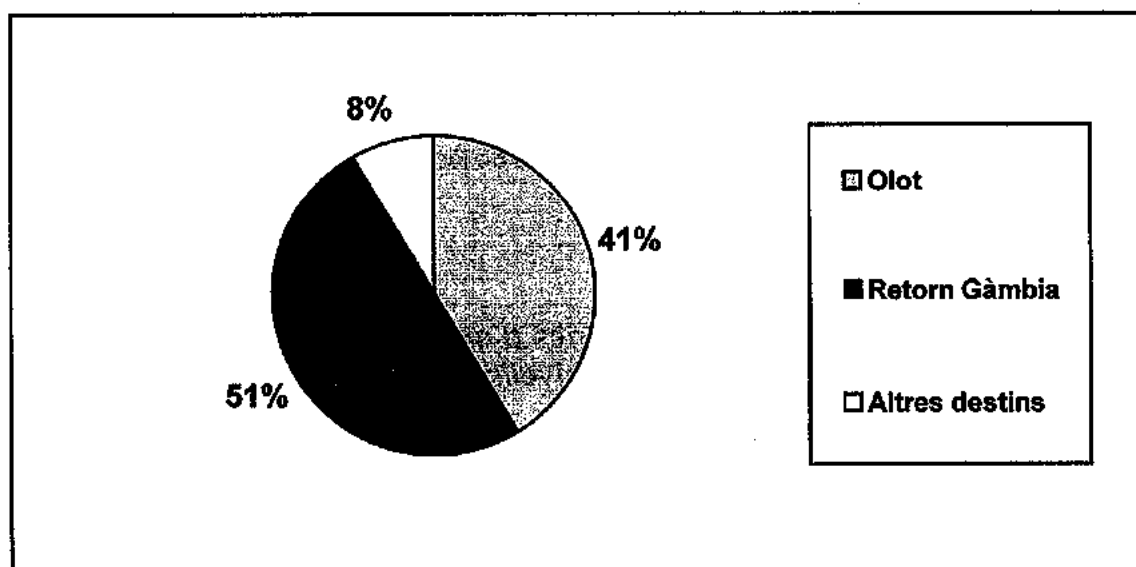

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques d'Olot

El volum més important d'escolaritzats d'origen gambià es troba al cicle d'educació infantil i on hi estan menys representats és al cicle d'educació superior de primària. A penes són presents en els últims cursos de primària, però sí que n'hi trobem d'origen marroquí i d'origen indi.

3.3.2.3. Trajectòria migratòria dels alumnes d'origen gambià

Gràfic IV.33: Trajectòria migratòria dels nens i nenes d'origen gambià (en edat escolar)

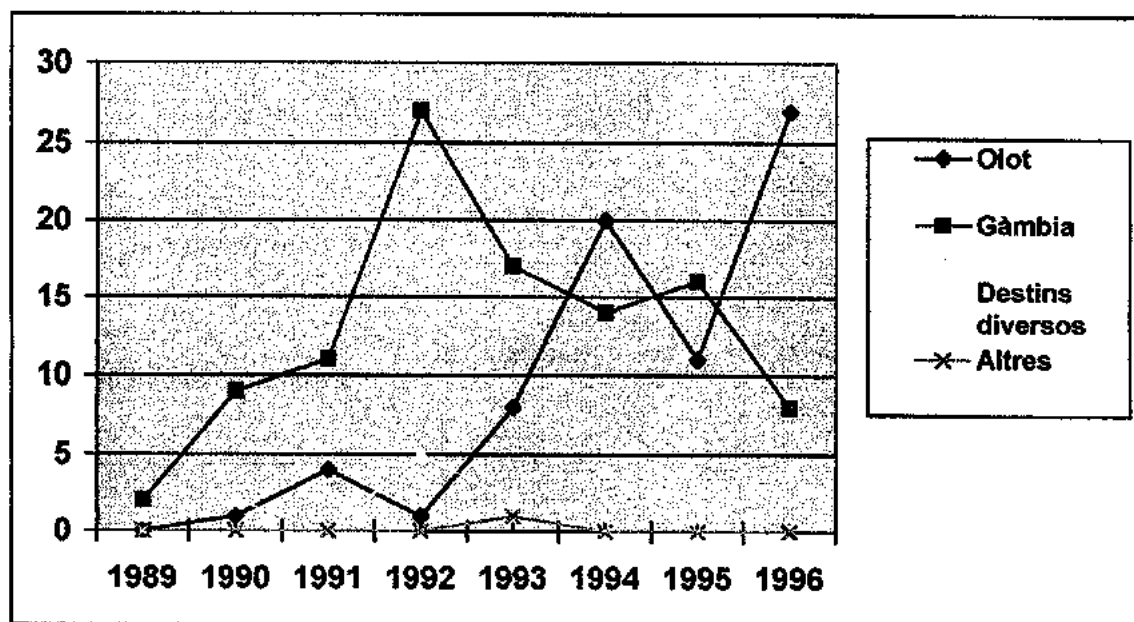

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Modibou Janneh

Es comprova que el percentatge de retornats a Gàmbia és més alt que no pas el de Banyoles, en canvi, el nombre de nens i nenes que es troben en altres municipis és una mica menys elevat que a Banyoles. A partir del gràfic IV.18, es pot observar que la meitat de població gambiana en edat escolar ha marxat del municipi on va néixer, en aquest cas d'Olot.

El fet que hi hagi nens i nenes d'origen gambià que no estiguin a les escoles de primària d'Olot no és a causa només del seu retorn a Gàmbia, sinó també per la mobilitat dels pares, fet que comporta que es traslladin a d'altres municipis de Catalunya i també de la resta de l'Estat espanyol.

Gràfic IV.34: Evolució de la trajectòria migratòria dels nens i nenes d'origen gambià (en edat escolar)

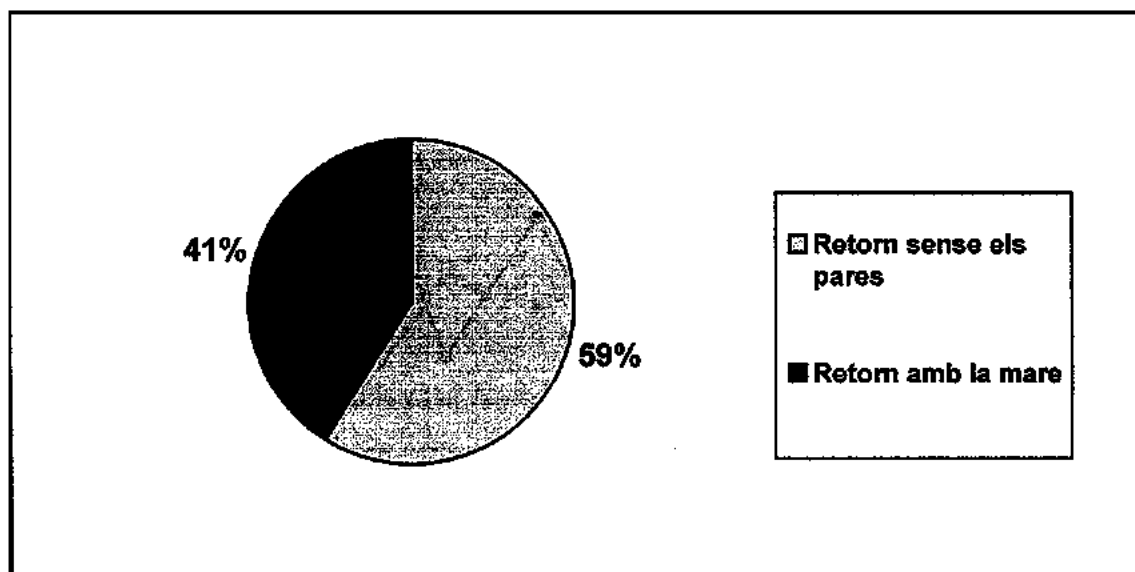

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Modibou Janneh

La trajectòria migratòria de la mainada d'origen gambià d'Olot és relativament semblant a la dels infants nascuts a Banyoles, tot i que s'hi observen unes diferències bàsicament de quantitat. A partir del gràfic IV.19, es pot veure que els primers fills i filles d'immigrants gambians nascuts a Olot no van romandre al municipi, sinó que se'ls va retornar a Gàmbia. Aquest retorn va començar a minvar aquests darrers anys; però, de totes maneres, Olot ha estat el municipi que ha tingut més retorns al llarg d'aquesta dècada (vuitanta-nou nens i nenes retornats en edat escolar), seguit de Banyoles amb vuitanta-cinc i de Salt només amb un.

Pel que fa als canvis de municipi de les famílies gambianes assentades a Olot, es comprova que són força fluctuants i, alhora, tampoc són molt significatius, almenys parlant del seu nombre.

Gràfic IV.35: Retorn dels nens i nenes d'origen gambià (en edat escolar) a Gàmbia

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Modibou Janneh

Tal com passa a Banyoles, la tendència és la d'enviar els nens i nenes a Gàmbia sense els pares. Tot i això, també hi ha força famílies gambianes que opten per enviar els fills acompanyats de la mare.

3.3.3. Salt

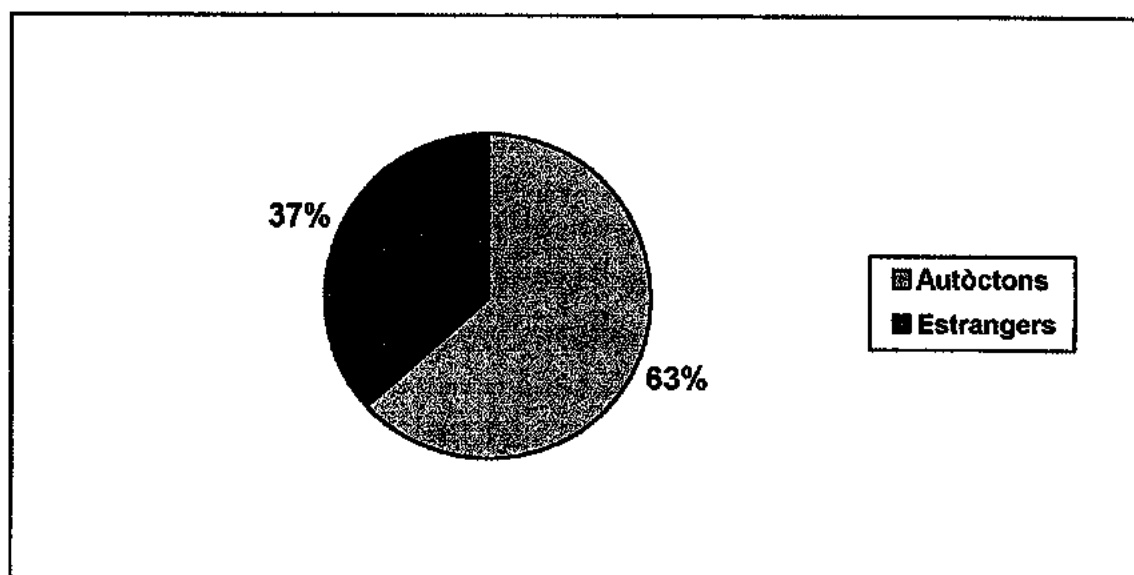
3.3.3.1. El repartiment d'escolars fills d'immigrats en el municipi

A Salt no es pot parlar de distribució com en els altres municipis d'estudi, sinó de concentració; i quan es parla de concentració es parla d'una escola en concret, l'escola La Farga, que és l'escola més afectada en qüestió d'alumnes fills de pares immigrants, així com també d'alumnat amb desestructuració familiar. Des del curs 1996-1997, l'alumnat autòcton ha anat desapareixent i opta per anar a altres escoles públiques o concertades de Salt, o bé de Girona.

La Farga és el centre amb el percentatge més elevat d'alumnes de pares immigrants en tot el municipi (36% durant el curs 1999-2000). Un dels factors que ho provoca és el fet de ser l'única escola amb doble línia, i per tant, té

doble oferta. Com que sempre hi ha vacants tota la incorporació tardana va a aquesta escola. Al llarg del curs 1999-2000, es van incorporar vint-i-cinc alumnes, gairebé tots procedents d'Àfrica. Com que la població de Salt és molt fluctuant, això provoca que a La Farga s'hi matriculin nens al llarg de tot el curs. A més, a l'escola, li correspon la zona centre que és l'àrea més poblada per immigrants. Com que és un centre que no té gaire bona fama, no té massa demanda i s'acaba emplenant dels rebutjats de les altres peticions.

Gràfic IV.36: Concentració d'alumnat d'origen estranger a l'escola La Farga de Salt, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'escola La Farga

Dins d'aquest percentatge s'ha d'afegir aproximadament un 10% d'alumnat que pertany a l'ètnia gitana i comptar que un nombre important d'alumnes autòctons provenen de famílies desestructurades.

Pel que fa al percentatge d'alumnes d'origen estranger a la resta d'escoles públiques de Salt, durant el curs 1999-2000, era d'un 16% i el de les privades concertades d'1%. Es veu clarament que la concentració d'aquest alumnat en una escola és òbvia.

En aquests moments, té molta més demanda l'escola concertada que no pas la pública a Salt. No sols pel fet que les escoles concertades no acullin tanta diversitat, sinó també perquè les dues escoles concertades més grans del municipi tenen secundària i a molts pares els és més còmode. A més, hi ha famílies que opten per portar els seus fills a Girona, ciutat que sempre ha tingut un pes específic.

La Comissió de Matriculació fa anys que existeix a Salt. Els darrers cursos es va intentar efectuar una previsió que va portar molta feina, però que va funcionar molt poc; ja que no hi va haver una aprovació de tots els agents educatius. S'ha intentat moltes vegades de mantenir una oficina única d'informació, però no ha funcionat perquè sempre ha faltat el consens. Des del curs 1998-1999 s'informa les famílies immigrades de quina és l'escola més propera de les que hi ha al municipi i aquesta tasca va ser iniciada pels Serveis Socials.

Des de l'Ajuntament no s'ha tingut massa clara quina era la línia d'actuació respecte a les matriculacions i, per tant, qui dominava el Consell Escolar Municipal era cadascú amb les raons de la seva pròpia escola.

De cares al curs 1998-1999, les escoles concertades van haver de fer una reserva de places per a alumnes amb necessitats educatives especials (incloses les necessitats educatives transitòries, on s'inclourien els alumnes de pares immigrants) i també per al curs 1999-2000. No obstant, com que no totes les famílies immigrades que tenien opció de fer-hi la matrícula la feien, llavors les vacants les omplien amb altres d'autòctons i aquelles places ja no es guardaven.

Una de les estratègies correctores que s'havien pensat en el municipi era la de fer una redistribució del mapa escolar, però si es redistribuïa la zona de La Farga, immediatament es carregava una altra escola pública. Com que les escoles concertades no entraven en la zonificació, llavors semblava ser que no se solucionava res. Si es pensa en la distribució d'alumnat d'origen estranger, hi ha un altre problema, el dels germans. Si hi ha germans al centre, no se'ls

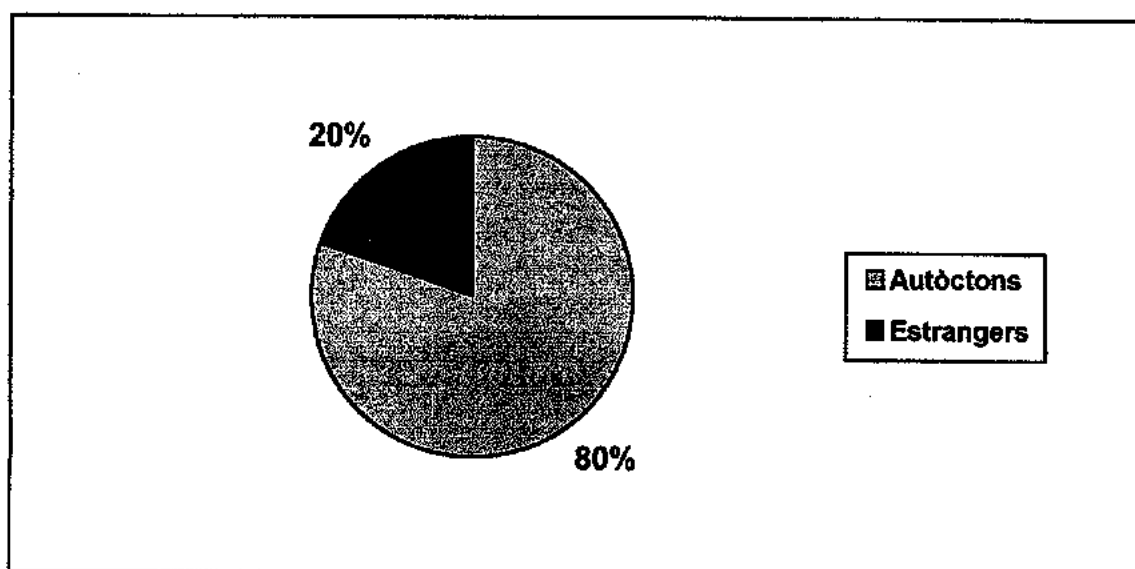
distribueix en altres escoles i a La Farga durant aquests darrers cursos s'hi han preinscrit molts nens i nenes que hi tenen germans.

Salt va ser considerada àrea territorial d'atenció preferent igual que Banyoles i Olot i, la reserva per al curs 2000-2001 va ser de quatre places en els centres del municipi mantinguts amb fons públic.

3.3.3.2. Distribució de l'alumnat d'educació infantil i primària durant el curs 1999-2000

3.3.3.2.1. Distribució en escoles públiques i privades concertades

Gràfic IV.37: Alumnes d'educació infantil i primària a les escoles públiques de Salt, curs 1999-2000

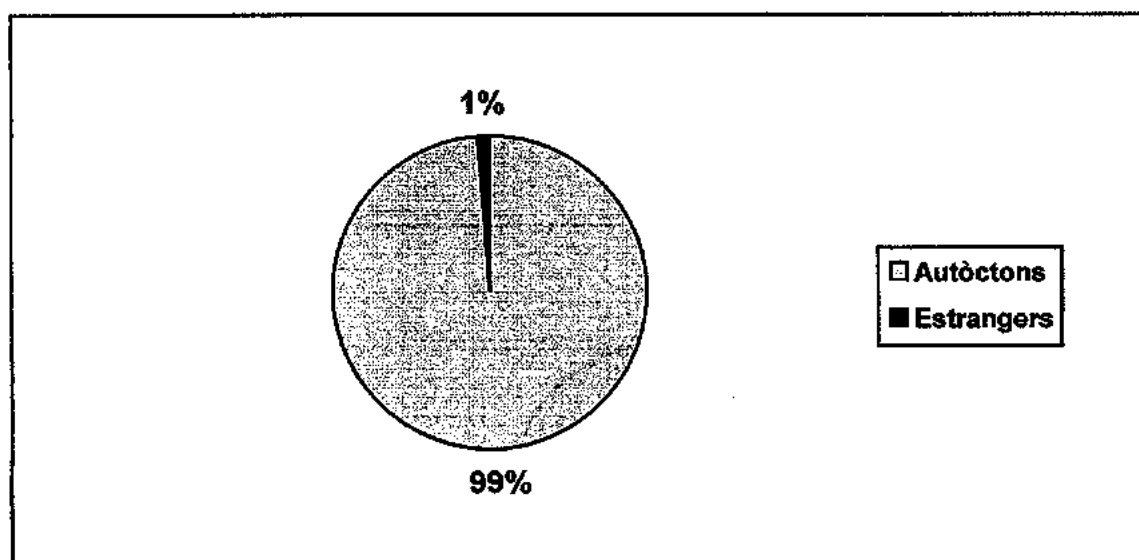
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Salt

El percentatge d'alumnes d'origen estranger a les escoles públiques de Salt durant el curs 1999-2000 era d'un 20%. Es pot constatar que, dels tres municipis d'estudi, és el percentatge més alt. De totes maneres, pel que fa al total d'alumnat d'origen estranger, és Banyoles la població que en va matricular

més durant el curs 1999-2000, arribant a un 20%. Salt en va escolaritzar un 16% i Olot un 9%.

S'ha de tenir present que el percentatge d'alumnes d'origen estranger a les escoles públiques de Salt ha estat elevat a causa de les incorporacions tardanes (molt més freqüents a Salt que a la resta de municipis) i, alhora, perquè durant aquests darrers anys el gruix de famílies d'origen estranger en aquesta població ha crescut molt.

Gràfic IV.38: Alumnes d'educació infantil i primària a les escoles concertades de Salt, curs 1999-2000

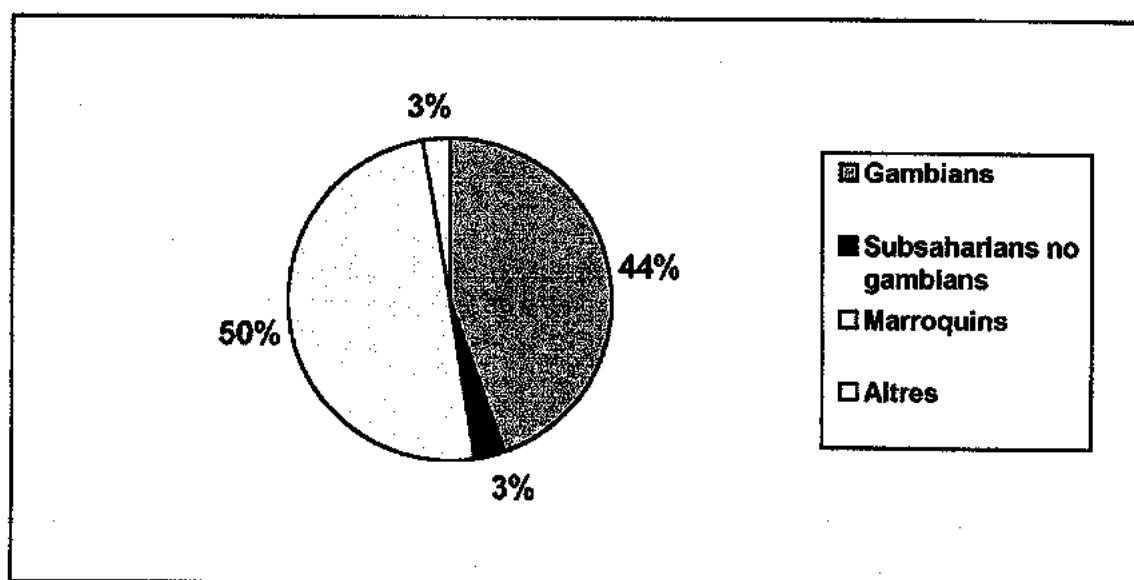

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles concertades de Salt i del Departament d'Ensenyament

Es pot comprovar que, tot i la reserva de places per a nens i nenes amb necessitats educatives especials, el percentatge d'aquests alumnes només va arribar a un 1% durant el curs 1999-2000, el qual és baixíssim si el comparem amb el percentatge d'alumnes d'aquestes característiques matriculats a les escoles públiques del municipi. Malgrat això, durant el curs 2000-2001, aquest percentatge va augmentar; ja que la reserva de quatre places que van fer els centres concertats es va mantenir en les matriculacions.

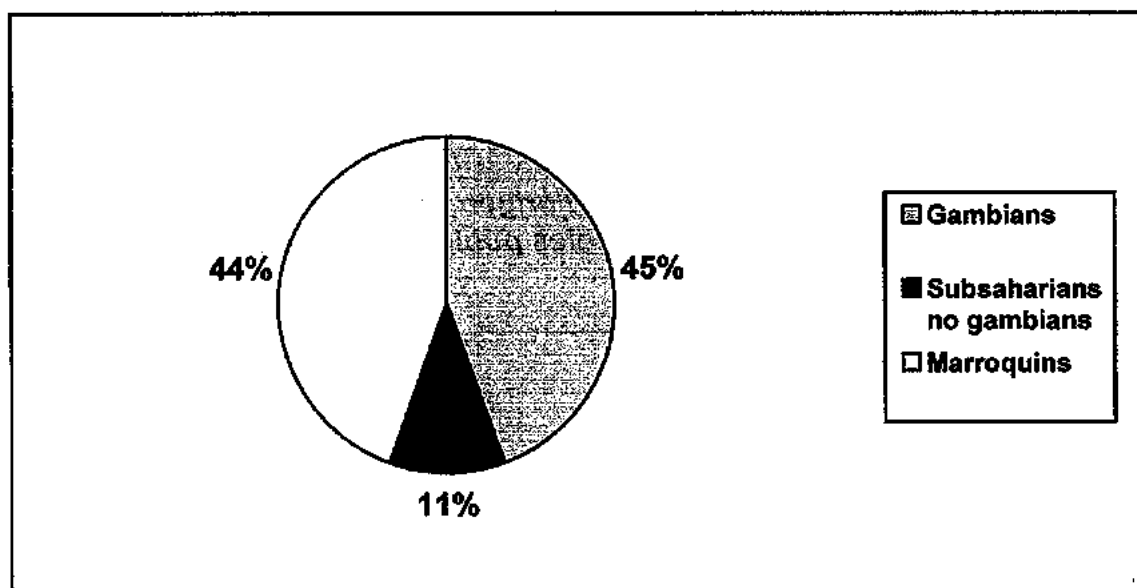
Cal comentar que dels tres centres privats concertats de Salt (Pompeu Fabra, Vilagran i Mare de Déu del Roser (les Dominiques) ha estat aquest últim centre el que ha estat més receptiu a l'hora d'informar les famílies immigrades abans de realitzar la matriculació dels seus fills.

Gràfic IV.39: Distribució d'alumnes d'origen estranger (educació infantil i primària) per procedència a les escoles públiques de Salt, curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Salt

Gràfic IV.40: Distribució d'alumnes d'origen estranger (educació infantil i primària) per procedència a les escoles concertades de Salt, curs 1999-2000

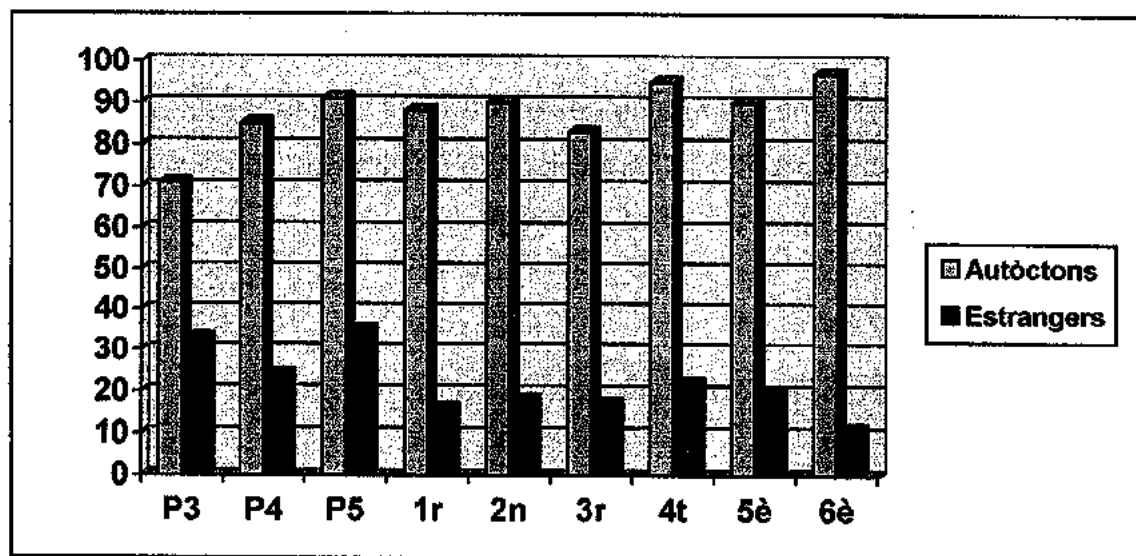

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles concertades de Salt

A Salt, l'alumnat gambià a les escoles de primària no és majoritari com ho era a Banyoles i a Olot i, tot i que el seu percentatge és important, pràcticament s'igualava amb el de matriculats marroquins. Alhora, s'observa en els gràfics IV.24 i IV.25 que la procedència de la immensa majoria d'alumnes d'origen estranger és africana (Marroc i zona subsahariana).

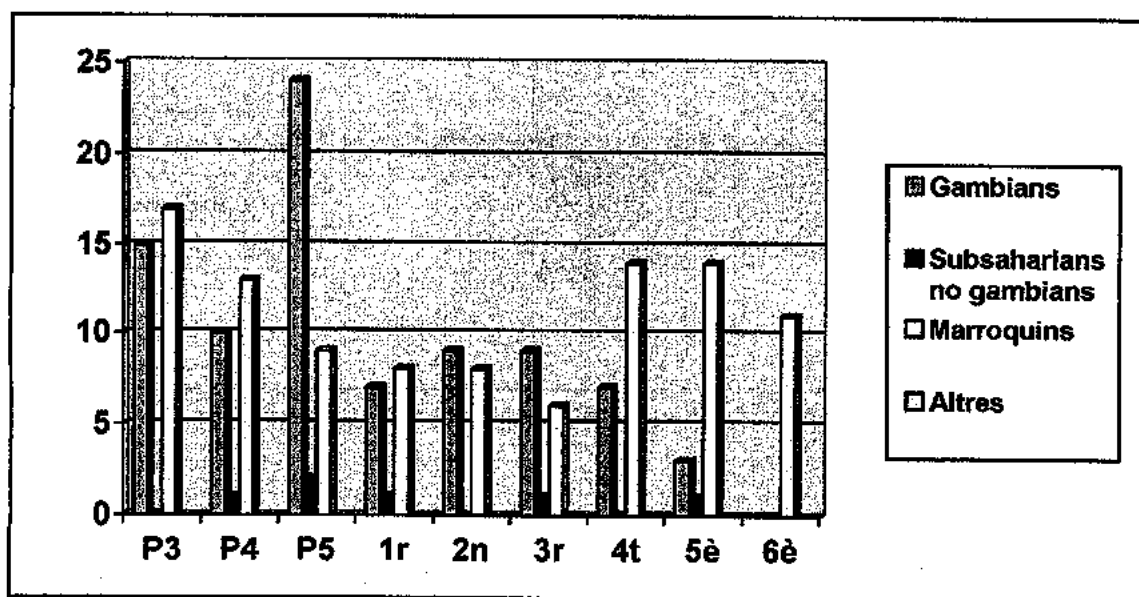
3.3.3.2.2. Distribució per nivells

Gràfic IV.41: Alumnat d'origen estranger a les escoles públiques de Salt per nivells (educació infantil i primària), curs 1999-2000

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Salt

Gràfic IV.42: Procedència dels alumnes d'origen estranger a les escoles públiques de Salt per nivells, curs 1999-2000

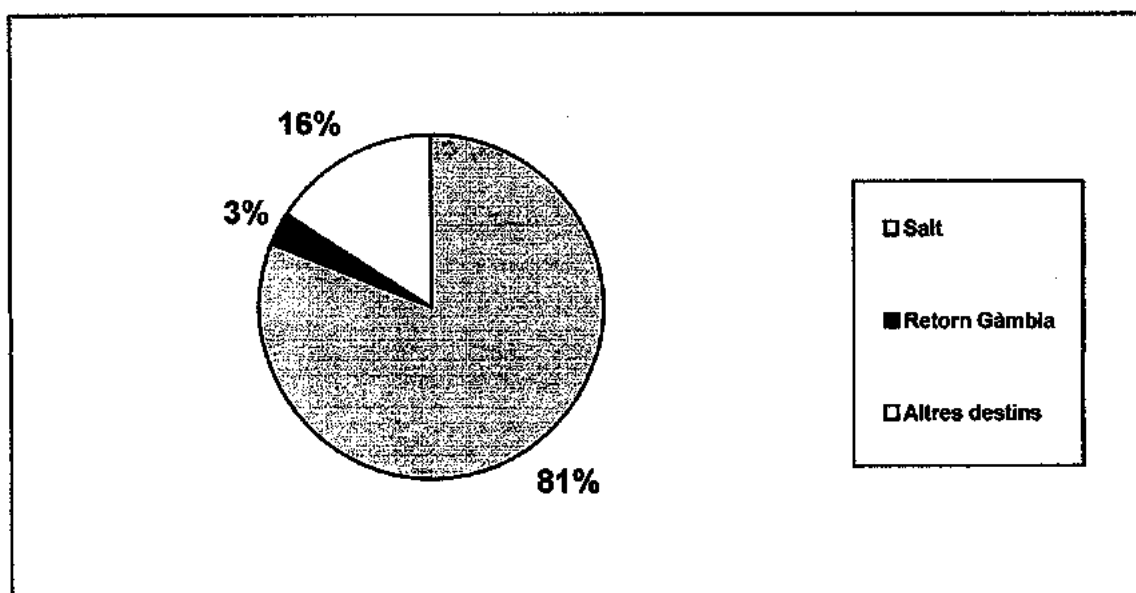
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de les escoles públiques de Salt

El percentatge més elevat d'alumnes d'origen gambià a les escoles públiques de Salt es troba en el cicle d'educació infantil. En el cicle superior de primària, en canvi, hi estan escassament representats. Els alumnes marroquins es troben escolaritzats en tots els cursos d'educació infantil i primària, ja que les incorporacions tardanes d'aquests alumnes han estat nombroses.

Pel que fa als orígens dels alumnes estrangers a les escoles privades concertades de Salt, no s'ha vist convenient de mostrar-los en un gràfic, ja que el seu nombre durant el curs 1999-2000 era molt reduït.

3.3.3.3. Trajectòria migratòria dels alumnes d'origen gambià

Gràfic IV.43: Trajectòria migratòria dels nens i nenes d'origen gambià (en edat escolar) a Salt

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Musa Camara

A Salt només hi va haver un retorn d'un infant gambià en edat escolar fins a l'any 2000 i, per tant, aquesta estratègia en aquest municipi va ser pràcticament nul·la al llarg de la dècada dels 90.

3.3.4. Consideracions finals a l'entorn del repartiment d'alumnes fills d'immigrats en els municipis d'estudi

A partir de la distribució d'alumnes d'origen immigrant que es va donar en els tres municipis durant el curs 1999-2000, cal exposar tres tipologies que s'han establert a partir de la forma que va prendre el repartiment:

1. Concentració alta: un grup important dels alumnes d'origen estranger es concentren en una escola pública. La resta d'escoles n'acullen, però en un nombre relativament baix.
2. Dispersió desigual: els alumnes d'origen estranger es concentren majoritàriament en dues o tres escoles del municipi, tot i que la resta de centres n'acullen uns quants.
3. Dispersió equitativa: els alumnes d'origen estranger es reparteixen en proporcions similars en el conjunt de centres que configuren el mapa escolar del municipi.

A banda de les tipologies establertes, encara es podrien establir dues modalitats més, però que no s'han donat en el nostre àmbit d'estudi:

4. Concentració absoluta: tots els alumnes d'origen estranger es concentren en un sol centre.
5. Absoluta equitat: els alumnes d'origen estranger es reparteixen equitativament en tots els centres del municipi.

Les tipologies de repartiment que es donen en els municipis d'estudi durant el curs 1999-2000 són les següents:

Concentració alta	—————→	Salt
Dispersió desigual	—————→	Olot
Dispersió equitativa	—————→	Banyoles

A Salt, l'escola de La Farga té més concentració d'alumnat de fills de pares immigrants que la resta de les escoles del municipi. Així i tot, les escoles públiques i privades concertades tenen alguns d'aquests alumnes matriculats, tot i que el nombre no sigui massa elevat.

A Olot, hi ha escoles públiques que tenen un volum més elevat d'alumnes d'origen estranger que d'altres, però no hi ha una concentració exagerada en una sola escola. Les escoles concertades també participen de la distribució, tot i que molt moderadament.

A Banyoles, el repartiment és força equitatiu, sense que necessàriament el nombre sigui exacte. L'escola concertada del municipi també participa en la distribució; però sense arribar al mateix nombre d'alumnes que a les escoles públiques.

La modalitat de dispersió equitativa s'ha d'entendre com una estratègia correctora que s'ha portat a terme en el moment que hi ha una tendència de concentració d'alumnes fills de pares immigrants en una o en poques escoles.

En municipis amb un percentatge elevat d'escolars d'origen estranger és obvi que cal seguir una sèrie d'estratègies per poder fer front a les concentracions. Si no es prenen mesures efectives, és fàcil que sorgeixin dos problemes:

- La gent autòctona pot deixar de portar els seus fills a les escoles públiques que tinguin un gran nombre d'alumnes fills de pares immigrants.

- Es poden formar grups de nens d'origen estranger que no s'integrin amb la resta.

3.4. L'escolarització d'alumnes d'origen gambià i el seu procés d'integració

3.4.1. Introducció

En aquest apartat analitzem: 1) les experiències educatives dels mestres d'educació infantil i de primària per fer front a la integració d'alumnes d'origen gambià; 2) la formació dels mestres amb relació a l'educació dels alumnes d'origen estranger; 3) la valoració que fan els mestres del retorn dels alumnes d'origen gambià.

Abans d'endinsar-nos en l'escolarització dels alumnes d'origen gambià en el cicle d'educació infantil i de primària, és important de parlar d'integració escolar, ja que utilitzar el terme "integració" pot comportar equívocs.

"Se'ns presenta com una paraula camaleònica, capaç d'adaptar-se a tots els discursos, capaç de suportar a dins seu significacions contradictòries, utilitzada i manipulada fins al fons per tothom: immigrants, educadors, treballadors socials, polítics, etc. Incapaç, per aquesta raó, de tenir un significat concret i precís." (Carbonell, F. 1997 p. 94)

Quan es fa referència a aquest concepte es fa coincidint amb la integració tal com la veu Francesc Carbonell:

"Nosaltres creiem que la integració de dos grups ètnics distints que conviuen junts és un procés que lentament es va realitzant, a partir d'una voluntat activa i inequívoca per les dues parts, de resoldre democràticament i conjuntament els inevitables conflictes que el xoc intercultural; però, sobretot, la desigualtat social i política provoquen." (Carbonell, F. 1997 p. 96)

Així doncs, la integració és una feina que implica tothom. No és que uns tinguin la tasca d'integrar i a uns altres els toqui de ser integrats. Quan parlem d'integració estem parlant d'un treball a dues bandes i, en el cas de l'escola,

d'una tasca realitzada tant pels mestres i professionals de l'educació com per les famílies immigrades.

3.4.2. Escolarització a educació infantil

Tot i que hi ha nens i nenes d'origen gambià que van a la guarderia, l'inici de l'escolarització per a la majoria d'aquesta mainada és al cicle d'educació infantil. És en aquesta etapa, i bàsicament a P3, quan aquests nens i nenes arriben per primer cop a l'escola i s'inicia la seva integració. Aquest fet, junt amb el desconeixement general que es té de la cultura d'origen d'aquests infants, ha dut molts mestres d'aquesta etapa a pensar en estratègies específiques per treballar amb aquests alumnes.

Els patrons culturals bàsics de la família gambiana i de l'escola són diferents i, per tant, quan els nens i nenes d'aquest origen hi arriben per primera vegada els manquen hàbits que l'escola demana. A aquesta situació, se li ha d'afegir que la majoria d'aquests nens i nenes no adquireixen tampoc hàbits que l'altra mainada ha après a la llar infantil. Alguns d'aquests hàbits els són molt difícils d'assumir perquè no es treballen a casa seva, sobretot el de la higiene, el de l'ordre... Quan aquests nens, per exemple, juguen amb joguines a l'aula, no saben conservar-les ni ordenar-les (tot va per terra: joguines, material, menjar...) i, per tant, són hàbits que s'han d'anar treballant.

A aquests nens i nenes, cal repetir-los moltes vegades les coses; però tenen l'avantatge que l'ambient de reiteració, de rutina, propis de l'etapa infantil, els ajuda molt a l'aprenentatge de la llengua, dels hàbits. De totes maneres, excessives repeticions podrien ser avorrides per als fills de pares autòctons i, sobretot, per als que ja han anat a la guarderia. Per evitar-ho, cal proposar-los moltes activitats diferents que cerquin l'assoliment d'un mateix objectiu, per no caure en l'avorriment.

Per treballar amb els alumnes d'origen gambià no hi ha recursos específics. Tot i així, hi ha mestres d'educació infantil que s'han anat espavilant i actualment utilitzen una sèrie d'estratègies per treballar amb aquests alumnes.

Els recursos utilitzats a P3 que tot seguit es presenten, tot i ser molts d'ells compartits per mestres de P3 entrevistats, provenen de l'experiència de la Txus Ramos, mestra d'educació infantil de l'escola de Sant Roc d'Olot.

Aquests recursos s'han dividit en tres apartats: els que serveixen per millorar l'adaptació i l'acolliment dels nens i nenes d'origen gambià; els que s'utilitzen per estimular la parla i els que es fan servir per al treball dels continguts bàsics.

1. Recursos per millorar l'adaptació i l'acolliment dels nens i nenes d'origen gambià a P3

- El recurs (ja habitual) de penjar la foto al penjador de l'aula des del primer dia de classe.
- Un mural enganxat a la seva alçada amb les fotos i els noms dels nens i nenes.
- Enganxar una targeta identificadora a la bata de cada alumne.
- Cantar una cançó d'acolliment . Ex: "Hola, hola, hola, nens, nens, nens...; Hola, bon dia, bon dia i bon sol ..."
- Fer intervenir els titelles en les presentacions. Tot i que molts nens fills d'autòctons ja els coneixen, ja n'han vist, als nens gambians els impressiona molt. Els titelles poden cantar, el titella cada dia pot preguntar: -Hola, hola, com et dius? Tot cantant.
- Tenir a mà titelles petits (de dít), objectes amb soroll (granotes, xiulets, globus...) que els puguin cridar l'atenció.
- Disposar de moltes cançons amb mim i curtes. Ex: *Ralet, ralet; Mà morta, mà morta: pica la porta; Ball manetes; Sol solet ...*

- Fer petits jocs de màgia.
- Treballar la indumentària. Cal ressaltar que hi ha nens que no porten calcetes, calçotets, mitjons... i que a l'hivern poden arribar a l'escola amb sandàlies, sense abric o anorac... Per tant, se'ls ha d'anar deixant clar quina roba han de portar, per exemple, a l'hivern. Aquest treball es pot fer amb cartronets acompanyats del nom de la peça de roba.

2. Recursos per estimular la parla a P3

Una de les limitacions més grans amb què es troben els nens i nenes d'origen gambià és sens dubte la de la llengua i, per tant, s'ha d'anar treballant molt al llarg de tot el curs. S'ha constatat que dir algunes paraules en la seva llengua els ajuda amb la seva autoestima i és un recurs que agraeixen molt a la mestra.

És important de fer servir el major nombre possible de recursos visuals: contes, diapositives, murals, vídeo, fotos... ja que són nens que tenen molta memòria visual. Dels recursos per estimular la parla a P3 se'n mencionen uns quants:

- Assenyalar un objecte i que els alumnes el diguin.
- Ficar la mà dins d'una capsa de sorpreses amb fotografies del mateix vocabulari i treure'n una.
- Fer un tren i posar diferents estacions on es parará. A cada estació hi haurà un objecte treballat.
- Assenyalar un objecte i anomenar-lo amb diferents tons de veu.
- Penjar les fotografies dels objectes a la seva alçada, perquè les puguin anar reconeixent.
- Penjar quatre dibuixos a la pissarra i endevinar quin s'ha amagat cada vegada (els poden amagar també els mateixos nens).
- Comparar objectes distingint gran / petit, diferenciant el color, etc.
- Buscar cançons on surtin alguns dels objectes.

- Mirar un mural i reconèixer-hi els diferents objectes treballats en aquell tema.
- Les cançons els ajuden amb la fonètica que van aprenent. Les cançons s'han hagut de potenciar molt més que les activitats de parla o d'escoltar.

S'ha constatat que si els nens d'origen gambià van treballant la parla, quan cursen primària no tenen problemes amb la llengua. Alhora, s'ha evidenciat que els alumnes d'origen gambià que tenen germans més grans a l'escola tenen més facilitat a l'hora d'aprendre la llengua i d'adquirir certs hàbits.

3. Recursos per al treball dels continguts bàsics a P3

- Personalitzar cada contingut amb un titella.
- Tenir penjat el contingut que s'estigui treballant, perquè sigui fàcil de recordar.
- Es poden treballar conceptes a través de cançons i fent jocs. Ex: *En Patufet va a comprar; Passegem-nos pel bosc...*
- L'aprenentatge de les lletres es pot fer a partir del suport del llenguatge dels sordmuts.
- Explicació de contes. No es té constància que els pares els expliquin contes i en no tenir referències de personatges fantàstics comporta una dificultat afegida.
- Els primers dies de l'explicació d'un conte, cal considerar:
 - .Disposar d'algun suport visual (imatges, diapositives...)
 - .Ha de ser molt breu, ja que no entenen la llengua. Uns contes que poden servir són els de: *La Tina i en Ton; Teo...*
 - .Fer ús de sorolls i música i, si pot ser, una cançó.
 - .El conte s'anirà ampliant fins a ser complet.
- Cantar els agrada molt i els ajuda. Agafen les cançons molt ràpid i alhora cal destacar el gran ritme que tenen aquests nens i nenes quan es canta i es balla.

- És bo de reforçar els continguts i el vocabulari nou a través del joc i del racó (joc simbòlic, construccions, puzles (els costen molt)).
- El taller de cuina serveix per acostar els nens d'origen gambià als nostres costums, per exemple, els àpats. Es pot fer pa amb tomata, maduixes amb nata, fer una mona amb una magdalena...
- Fer sortides curtes pel barri estudiant coses molt concretes del seu entorn, ja que no estan acostumats a observar.

Treballar amb els alumnes d'origen gambià ha fet reflexionar i pensar en els detalls a molts mestres. Un dels detalls és, per exemple, el de l'ús del color negre. Anys enrere, a les classes d'educació infantil se'ls deia que el color negre era un color lleig que no es feia servir per pintar. Però si hi ha nens i nenes negres a l'aula no se'ls pot dir que el color negre és lleig. Els nens petits solen agafar molt el color negre i si se'ls diu que aquest color és lleig, l'autoestima encara els pot abaixar més.

Així doncs, els mestres es van adaptant a les noves situacions. I tal com molts d'ells comenten, adaptar-se vol dir improvisació, intuïció, bona predisposició i més hores.

3.4.3. Escolarització a primària

En aquest apartat es tracta, a partir dels discursos que els mestres de primària han elaborat al voltant de l'escolarització dels alumnes d'origen gambià a primària, de la visió que tenen envers el col·lectiu gambià. Els mestres ho expliquen a partir de la seva experiència personal i, tot i que el seu discurs no és homogeni, hi ha aspectes bastant compartits que són dels que parlem a continuació.

3.4.3.1. Aprenentatge

3.4.3.1.1. Nivell d'aprenentatge

S'ha comprovat que el nivell d'aprenentatge depèn de l'alumne, n'hi ha que aprenen més fàcilment que d'altres, fins i tot, s'ha pogut constatar al llarg de les entrevistes que hi ha alumnes d'origen gambià, bàsicament nenes, que són les més llestes de la classe. Per aquest motiu, hi ha mestres que els sap molt greu que els alumnes retornin al país d'origen dels pares, especialment aquells alumnes que són brillants a l'aula.

Tot i que hi ha nens i nenes d'origen gambià que a l'escola treballen, a casa la tendència és no fer-ho. Molts mestres exposaven que amb la feina de casa, amb els deures, no hi poden comptar. Hi ha nenes que han d'ajudar la mare amb les tasques domèstiques (se'ls donen responsabilitats com la d'escombrar, rentar plats, fregar...), hi ha alumnes que no tenen lloc on fer-los i fins i tot, a vegades, si porten els deures a casa, els germans petits els destrossen.

A casa, normalment, no tenen les condicions per estimular-los i, per tant, molt pocs alumnes d'origen gambià disposen d'un coixí de la família. Molts pares i mares són analfabets i no els poden ajudar a fer els deures, a llegir, a aprendre nou vocabulari, ni tampoc a crear-los segons quins tipus d'interessos. Així doncs, estan en inferioritat de condicions, ja que el nivell cultural de la família influeix en l'aprenentatge dels alumnes, essent l'ambient familiar un dels factors que incideix més.

De totes maneres, cal deixar clar que hi ha famílies que es preocupen més per l'escolarització dels seus fills i filles que d'altres. Hi té a veure, per tant, la família que hi ha al darrere, sense poder-se generalitzar aquesta situació a tots els alumnes d'origen gambià. Una mestra d'educació especial puntualitzava que hi ha germans que solen anar tots a reforç i, en canvi, n'hi ha d'altres que no hi han anat mai.

Alguns mestres de cicle mitjà explicaven que, tot i que aquests alumnes agafin les mecàniques, en general, els costa molt el raonament, la comprensió i solen treballar més d'una manera mecanitzada, i no tant de raonament. Tal com comentaven alguns mestres: "aquests alumnes, com que no tenen massa referències del món acadèmic que treballa l'escola, sempre van sobre allò segur. "

3.4.3.1.2. Adquisició de llengües

Un cop arriben a primària, si els alumnes d'origen gambià s'han escolaritzat a educació infantil, no tenen problemes de comunicació ni d'expressió ni de comprensió oral. El que sí tenen (sobretot a cicle inicial) són limitacions de vocabulari, perquè hi ha força paraules que encara no coneixen. No obstant, val a dir que són nens i nenes que assimilen moltes paraules noves.

Segons comentaris de mestres de cicle inicial, hi ha alguns alumnes d'origen gambià que porten un any de maduració de retard, però sembla ser que al cap d'un temps ja es posen al nivell i fan l'aprenentatge de la lectura sobretot a segon de cicle inicial.

És bo de ressaltar un cas relacionat amb el nivell de comprensió adquirit per aquests alumnes, per poder adonar-nos que el fet de ser alumne d'origen gambià no implica tenir una comprensió inferior a la resta d'alumnes/classe. El SEDEC, durant el curs 2000-2001, va passar unes proves de comprensió i d'expressió oral de llengua catalana al cicle inicial de primària de l'escola de Sant Roc d'Olot i es va donar el cas que alguns alumnes d'origen gambià

tenien la comprensió millor que altres alumnes de la classe, o sigui, que alguns d'ells havien superat altres nens de l'aula en comprensió i velocitat lectora.

De totes maneres, es va puntualitzar que no tots els alumnes d'origen gambià tenen totalment assumida la llengua quan arriben a cicle superior. Hi ha algun alumne que encara no té ben interioritzades les construccions verbals, com per exemple, "vaig fer" o "he fet". I, alhora, s'ha de tenir present que la seva competència lingüística sol ser més pobre que la dels seus companys, fills de pares autòctons.

Respecte als nens i nenes que s'escolaritzen en una població on la llengua més utilitzada és el castellà, com que el primer aprenentatge que fan de la llengua a l'escola és el del català no els representa cap problema. Com que l'aprenen i la senten per primera vegada memoritzen moltes normes i paraules. Cal destacar que són alumnes amb molta memòria visual i coneixen moltes paraules d'haver-les vist escrites.

Sembla ser que els alumnes castellanoparlants per norma general es refien més del seu vocabulari i, consegüentment, solen fer més faltes ja que barregen paraules i estructures gramaticals. Per als alumnes d'origen gambià, en canvi, l'aprenentatge de la llengua catalana és tan diferent al de la llengua materna que no tenen interferències entre el català i el castellà com les poden tenir els nens i nenes castellanoparlants.

Alguns mestres comentaven que els alumnes d'origen marroquí no solen parlar tant el català com ho fan els alumnes d'origen gambià, sobretot en aquells contextos on la llengua més habitual és la castellana. Tal com deia una mestra de cicle superior:

"Parlen més en castellà els marroquins que no pas els negres. Els negres conserven més el català, perquè no es comuniquen tant amb la gent del barri. Respecten més la llengua catalana i sempre se'm dirigeixen en català."

S'ha pogut constatar que un fet molt decisiu per parlar la llengua de la majoria de nens i nenes de l'escola, o bé la pròpia, depèn generalment del nombre d'alumnes d'origen gambià que hi ha al centre. Si el nombre és alt, és habitual,

sobretot en el pati, de sentir la llengua materna quan aquests alumnes parlen entre ells.

3.4.3.1.3. Destreses

Alguns mestres de cicle inicial exposaven que, en general, troben més responsables els alumnes d'origen gambià que els de la resta de la classe. Consideren que són molt més autònoms a l'hora d'assumir diferents tasques: s'han de recordar de moltes coses per explicar-les a casa; normalment es compren el menjar, es preparen la motxilla... Fins i tot, hi havia mestres de cicle inicial que comentaven que, quan van a la piscina, els nens i nenes d'origen gambià es vesteixen sols, es corden les sabates i són els primers en acabar. "Com que a casa els espavilen més, també es nota en aquestes qüestions", deien alguns mestres.

Per tant, se'ls considera independents, sobretot, a nivell d'independència exterior, d'autonomia personal, de saber-se espavilar. En canvi, queden més bloquejats davant d'un aprenentatge acadèmic.

Una destresa que els mestres sempre ressaltaven era que tenien molta traça a cosir:

"De cosir, molt bé. Ni els hi vaig haver d'ensenyar i ja enfilaven el fil a tots els de la classe." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

Es destacava que són alumnes bons amb tot allò que sigui de tipus manual, de manipulació que sigui repetitiva; però, en canvi, hi ha alumnes de cicle inicial que fan les grafies malament. Una altra cosa que també es comentava, és el fet que les nenes solen ser molt desimboltes per a les feines de neteja a l'aula.

Un altre aspecte que es solia expressar era que els alumnes d'origen gambià solen ser molt àgils, bons en atletisme, en futbol, entre d'altres. Fins i tot, unes mestres de l'escola de Sant Roc d'Olot deien que, quan hi ha curses al pati, els alumnes gambians guanyen sempre.

3.4.3.2. Comportament

3.4.3.2.1. Hàbits

Un cop els alumnes d'origen gambià arriben a primària, els hàbits no solen ser un problema, fet molt diferent en el cas d'educació infantil. No obstant, un dels aspectes encara no resolts és el de la puntualitat. Les faltes d'assistència, en canvi, sembla ser que no són un problema. Els mestres comentaven que hi ha alumnes que s'entretenen pel camí, que porten els germans a la guarderia, que compren l'esmorzar, d'altres que poden arribar temporades tard i, a vegades, aviat. Hi ha hagut mestres que han arreglat el problema amb càstigs com, per exemple, el de quedar-se uns dies sense pati.

Respecte a la higiene, hi havia mestres que se'n queixaven; però d'altres, en canvi, trobaven que no era un problema relacionat amb els alumnes d'origen gambià. Això sí, els mestres solien puntualitzar que aquests alumnes, per norma general, són molt potiners i no són massa ordenats.

Una altra qüestió és la del menjar. És bastant comú que aquests alumnes mengin molts entrepans, menjar empaquetat i sobretot laminadures. Fins i tot, es manifestava la preocupació de saber si aquests alumnes dinen a casa seva. Hi ha mestres que els han vist menjar-se un entrepà a les 12 del migdia i a les 5 un altre, fet que els ha portat a encaboriar-se per aquest tema.

A vegades, s'ha hagut d'incidir amb la indumentària, o bé perquè anaven a l'escola massa abrigats quan feia calor o al revés. Mica en mica, però, ja van portant la roba adient.

La darrera qüestió exposada pels mestres és la del tema del material, que sembla ser que molts d'aquests alumnes no porten a classe. Alhora, també es comentava que, a vegades, els papers que se'ls donen per portar a casa poden arribar a l'escola embolicant els entrepans, d'altres cops els germans petits els guixen, els agafen, els perden...

3.4.3.2.2. Actituds negatives

Amb relació al comportament dels alumnes d'origen gambià, en general, es va notar diferència del que exposaven els mestres de cicle inicial i del que comentaven els mestres de cicle mitjà. Els mestres de cicle inicial a penes es queixaven del seu comportament a l'aula, en canvi, els de cicle mitjà se'n queixaven força més, amb comentaris com que eren empipadors, que alguns es barallaven, etc.

En un dels punts que la majoria de mestres coincidien era en el de la tossuderia i de les mentides. Per norma general, els alumnes d'origen gambià solen ser tossuts i és bastant freqüent el fet que diguin mentides. Moltes vegades la finalitat és la de passar desapercebuts i d'intentar camuflar les diferències. D'aquesta manera, expliquen, per exemple, que mengen el mateix que la resta d'alumnes de la classe o que per Nadal els han portat molts regals. Encara que sigui mentida, fan veure que realitzen les mateixes activitats que la resta de nens i nenes; malgrat que la vida familiar quotidiana dels alumnes d'origen gambià divergeix força de la de la resta de companys autòctons d'escola.

En centres on la concentració d'alumnes d'origen estranger és alta i hi ha nens i nenes de diferents procedències, es puntualitzava que, per regla general, es tenen més conflictes amb els alumnes d'origen marroquí que no pas amb els d'origen gambià.

3.4.3.2.3. Contradicció disciplinària

A la majoria de mestres entrevistats, els semblava que a casa dels alumnes d'origen gambià se'ls castiga pegant-los normalment amb cinturó o corretja, tant pel que han anat observant directament com, també, a partir dels comentaris que aquests alumnes fan als mestres.

Tal com relataven uns mestres de cicle mitjà d'Olot:

"A vegades, han vingut fuetejats de casa; a un nen, el van picar i tenia un forat al cap perquè el cinturó li havia tocat la part més dura. És una esquizofrènia per a aquests nens i deu influir no sols en l'àrea de comportament, sinó també en la dels aprenentatges, tot."

"Fa poc una dona negra que jo coneixia em va picar la porta i va assenyalar una nena negra de la classe i va sortir amb mi. No va tenir temps de sortir a la porta que li va *fumbre* un castanyot que la va rebotir a la paret d'aquí a fora. Vaig saber que empipava la seva nena petita, no va pas dir ni paraula."

En alguna escola fins i tot es comentava que hi ha mares gambianes que aconsellen els seus fills a tornar-s'hi si els companys de la classe els insulten o els piquen:

"La mare els diu que si els piquen que s'hi tornin, el contrari del que els diríem nosaltres i llavors nosaltres intentem fer-los un rentat de cervell per dir que no, que no es tracta d'això. Que si algú els pica ho han de dir, perquè qui ho faci se l'avisarà i se li posarà un càstig o es dirà als pares. El que no poden fer és anar fent guerra pel seu cantó." (Mestra de cicle superior de Banyoles)

Per tant, el tracte que aquests nens i nenes reben a casa seva i a l'escola és molt diferent. Tal com explicava una mestra de cicle mitjà d'Olot:

"A casa normalment solucionen les coses picant i, d'entrada, aquests alumnes tenen una idea de qui mana i qui no. T'han de tenir identificat com a aquell que mana. Necessiten d'una mena d'autoritat i es necessita paciència perquè creguin, tot i que s'acaba arreglant."

Segons la mainada, tant els piquen a casa seva com també a l'escola alcorànica. Per això, algunes escoles han hagut d'anar amb compte a l'hora de castigar els alumnes d'origen gambià en acabar les classes de la tarda. Es trobaven que si castigaven algun nen a quedar-se al centre a partir de les 5, si aquest seguidament anava a l'escola alcorànica, i hi arribava tard, rebia càstigs físics tenint, consegüentment, efectes negatius.

Per norma general, sembla ser que els nens i nenes d'origen gambià es porten més malament quan surten que no pas a dins l'aula. En sortir de la classe solen tenir un comportament més alterat, tal com passa, per exemple, a Banyoles, a l'hora que aquests alumnes esperen l'autocar i molts d'ells no es controlen.

3.4.3.3. Altres

Les famílies gambianes són musulmanes i segueixen tota una sèrie de pràctiques religioses: tabús alimentaris, pregàries, festes, etc. Els tabús alimentaris es solen respectar en els menjadors escolars i, pel que fa a les festes, els nens i nenes d'origen gambià celebren el final del Ramadà i la Festa del Xai (setanta dies després). Com que en els tres municipis d'estudi ja es porta força anys escolaritzant nens i nenes de religió islàmica, els mestres ja coneixen les seves festes i no els posen traves els dies que les celebren i no van a escola. Fins i tot, hi ha mestres que els demanen d'anar a l'escola per tal que mostrin els vestits nous.

Tal com explicava una mestra de cicle mitjà d'Olot:

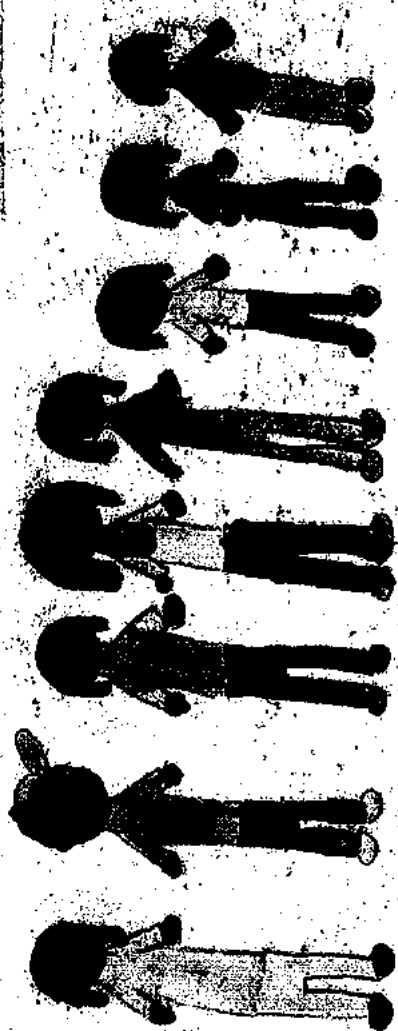
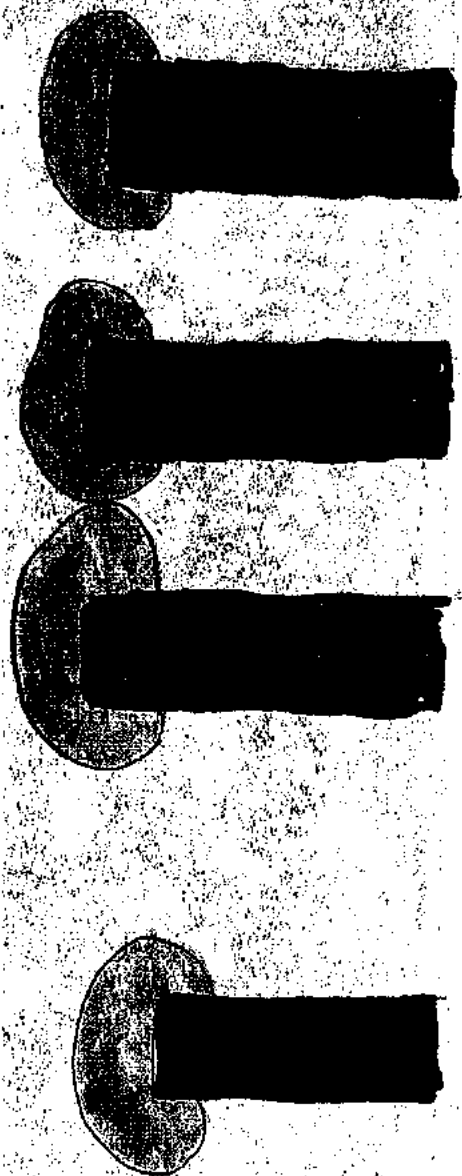
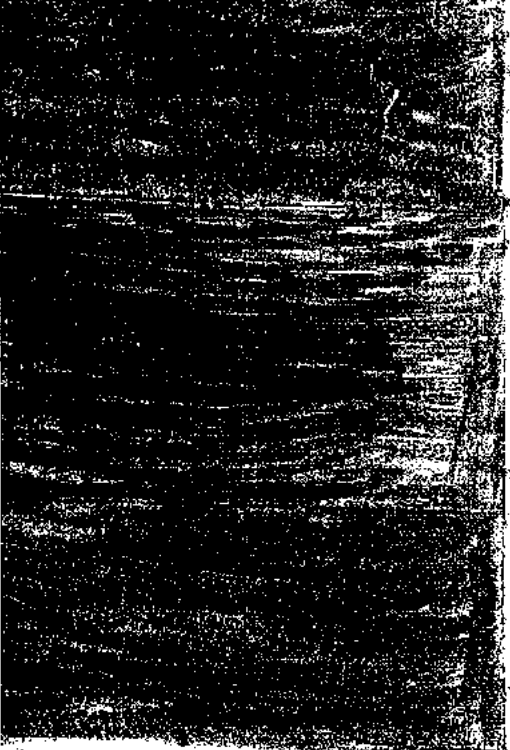
"El dia de la Festa del Xai es posen vestits molt bonics, es pinten les mans amb henna, i ho viuen com el nostre Nadal. Dies abans ja estan molt esverats."

Cal ressaltar també una altra situació bastant freqüent a les escoles que és la de les trenes. El dia que les nenes d'origen gambià se'n van a fer, sigui abans d'una festa, d'una celebració important o, fins i tot, abans de l'excursió de final de curs, aquell dia no van a l'escola ja que és una feina molt laboriosa i porta moltes hores.

Es tolera, doncs, l'absentisme escolar ocasionat per festes religioses; però no passa el mateix amb les absències que es donen per altres motius, com és el cas de les nenes que es van a fer trenes:

"Han d'adonar-se que si van a l'escola és com el treball. S'han d'adaptar. Nosaltres no anem a la perruqueria un dia de treball. És aquesta educació la que s'hauria de treballar." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

5129

A la classe, no solen tenir problemes de relació amb els altres alumnes quan participen en les activitats dirigides pel mestre. No obstant, es va comentar que, per norma general, s'agrupen entre ells quan es fan activitats lliures i llavors el paper del tutor és molt important; ja que pot influir quan es donin aquestes situacions.

Alguns mestres manifestaven que un cop aquests alumnes es troben en el cicle mitjà o superior se'ls tolera a l'aula, però els costa de tenir amics de pares autòctons:

"Al cicle mitjà com que ja són més grans, més autònoms pensant, es nota més. Per exemple, quan surten d'aquí, que és la veritable integració, si es fa una festa d'aniversari no els conviden. Al pati, hi poden jugar però s'ha acabat aquí." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

Respecte a les baralles, s'esbatussen com es pot barallar qualsevol. Ara bé, sí que s'ha detectat que tenen més fàcil la mà, el cop de colze per picar, un tipus de reacció instantània, ràpida. Els alumnes d'origen gambià solen tenir la part física més a flor de pell mentre que, als alumnes fills de pares autòctons, els sol ser més fàcil insultar.

A vegades quan s'enfaden se'ls insulta dient "*negro*", "*negre*", "*vete a tu país*", però comptades vegades. Tal com comentava una mestra de cicle inicial de Banyoles: "és anar a atacar el punt que saben que farà mal, com a algú que li diuen '*petit*', '*gordo*'...". La crueltat entre nens i nenes és clara, però sembla ser que no ve pas donada perquè un sigui negre. Quan s'insulten, els mestres ho tallen i miren de fer un treball perquè s'adonin que el color no és el que importa, que el que realment importa és la persona:

"A vegades, que m'he quedat a vigilar el pati, alguns de cicle mitjà et vénen i et diuen: - m'ha dit negre, i jo els contesto: - negre ho ets, i què? no és pas cap mal. Fins i tot, a vegades, entre ells s'insulten dient-se '*negre*'. Passa força entre negres." (Mestra de cicle superior d'Olot)

Tot i que en general no es digui amb mala baba i en aquests moments sembli que els alumnes no siguin racistes, els mestres puntualitzaven que a la llarga ho poden ser o ho seran, influenciats per les seves famílies, per la societat.

Es veu, doncs, la importància que té una bona relació amb els companys autòctons i a causa de la dificultat que pot comportar, és convenient realitzar un treball educatiu amb els alumnes per tal de conscienciar-los d'una bona convivència, independentment del seu lloc d'origen.

Els mestres comentaven que, tot i fer el mateix per a uns que per a altres, a l'aula, a alguns alumnes d'origen gambià, els sembla que no succeeix d'aquesta manera i n'hi ha que tenen un fons que són diferents:

"A una nena molt trempada, un dia li vaig dir que no marxaria a les 12 fins que tingués feta la feina perquè aquell dia no volia fer res. Li vaig dir: - ets capaç de fer-ho i ho faràs- i a les 12 ho va fer en un minut. Encara no va ser a fora ja va entrar la mare. I em va dir que jo era racista perquè la nena li va anar a explicar a la mare que jo l'havia renyat i castigat perquè era negra (molt intel·ligent la nena!). Això que es van castigar negres i blancs, però ella... saps?. A vegades se'n serveixen d'aquestes situacions. Són ells que les fan servir, no són els altres. Qualsevol cosa els serveix d'excusa per dir que són racistes els altres."

(Mestra de cicle mitjà d'Olot)

Pel que fa als dibuixos, a vegades, hi ha mestres de cicle inicial que s'han trobat que a l'hora de demanar que es dibuixin ells mateixos, hi ha alumnes d'origen gambià que es dibuixen blancs i rossos:

"Una nena gambiana es va dibuixar amb una cabellera llarga i rossa, impressionant, una Barbie. Li vaig preguntar: - ets tu?- i em va dir que sí, i jo li vaig contestar: - oh! que maca." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

Durant el treball de camp a les escoles, es va demanar a alguns alumnes d'origen gambià d'Olot que es dibuixessin i es va poder comprovar que alguns de cicle inicial es dibuixaven de pell rosada, mentre que a cicle mitjà es pintaven de color marró. El dibuix d'una nena de sis anys, la qual es va pintar rosada i rossa, va recordar a l'autora d'aquesta tesi algun dibuix que havia fet durant la seva infantesa. Algun cop també s'havia dibuixat els cabells rossos tot i tenir-los negres, segurament per preferència estètica; perquè, en definitiva, era una cosa que no tenia.

I quan se'ls demana qui volen tenir d'amics, en general, prefereixen tenir amics que no siguin d'origen gambià:

"Quan els demanes de qui volen ser amigues- allò que fas estil sociograma- o que, a vegades, fas preguntes d'aquestes, cap d'elles vol anar amb els seus. Voldrien ser amigues de les nenes blanques." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

3.4.3.5. Participació en activitats

3.4.3.5.1. De l'escola

En aquelles escoles on es porta força anys escolaritzant alumnes d'origen gambià, es comentava que durant els primers anys costava molt que aquests nens i nenes anessin a les sortides preparades per l'escola. S'havia insistit molt i, fins i tot, perquè aquests alumnes anessin d'excursió, el director havia trucat a casa seva o hi havia hagut mestres que hi havien anat per convèncer-los. De totes maneres, tot i que encara no hi van tots, o que no van a totes les sortides, la situació ha anat canviant.

Pel que fa a les famílies nombroses, n'hi ha que tenen problemes econòmics a l'hora de deixar anar tots els fills a les sortides. A l'escola de Sant Roc, per exemple, durant el curs 2000-2001 només havien anat a la sortida de final de curs els germans grans. A les excursions curtes, en canvi, hi havien anat tots i tots havien pagat.

A l'escola La Farga de Salt no tenen problemes amb els alumnes d'origen gambià per aquest tema; però, en canvi, sí que en tenen amb els nens d'ètnia gitana. "Les mares gitanes tenen molta por que passi qualsevol cosa, tenen pànic a l'autobús, al perill d'un trajecte una mica llarg", comentaven unes mestres de l'escola.

Pel que fa al tema de les motxilles, sembla ser que també s'ha anat millorant. En escoles que porten temps escolaritzant alumnes d'origen gambià, s'havien trobat que, quan es feien sortides, aquests alumnes no portaven menjar o els faltaven altres coses a les bosses. Quan faltava l'entrepà, fins i tot, hi havia

mestres que anaven a preparar-lo perquè tinguessin alguna cosa per menjar. En aquests moments, però, ja no passa o passa menys, pel fet que bastants nens i nenes tenen germans grans a l'escola.

Una mestra de Salt va explicar una anècdota relacionada amb aquest tema:

"La setmana passada érem al pati i una nena gambiana de la meua classe em va dir: - senyoreta, em podria fer una truita de patates per demà?. No m'hi havia trobat mai a la vida. Li vaig dir: - sí, però, que no te la pot fer la mare? Que treballa?, i ella em va respondre: - no, perquè la paella s'enganxa. Jo li vaig fer la truita, però no ha vingut la mare ni res." (Mestra de cicle superior de Salt)

Tots els mestres de cicle inicial comentaven que són mainada que s'ho passen molt bé a les sortides, les viuen amb molta intensitat:

"Viuen les excursions de l'escola amb molta intensitat. La mateixa amb què les vivíem nosaltres quan érem petits, quan anàvem a un lloc, és la mateixa intensitat. Els altres nens estaria bé que ho retrobessin." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

"Una neva va venir per primera vegada de colònies i s'ho va passar molt bé, desbordava. En canvi, els altres, fas unes colònies meravelloses amb una quantitat d'oferta impressionant i ho viuen amb una normalitat tan apàtica que dius: - punyetes, tampoc no és això! Ara, a uns, els hi sobra i, als altres, els hi falta." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

Els mestres deien que són nens i nenes que queden al·lucinats quan van al zoo, per exemple, o en algun parc aquàtic. Els mestres estan contents perquè els donen una satisfacció i almenys els ho agraeixen. Els que estan més acostumats d'anar a pertot arreu amb els pares ja s'ho passen bé, però la sensació que es té de veure com reaccionen els nens d'origen gambià, no se sol pas tenir amb els autòctons.

En general, els alumnes d'origen gambià participen de les activitats que munten els centres escolars. Aquest és el cas del Carnaval, de la festa de l'escola, o del Pessebre Vivent. Fins i tot, una mestra explicava el cas d'una nena

d'origen gambià d'incorporació tardana, que gràcies a l'acció tutorial que es va fer, va participar en totes les activitats al llarg del curs escolar:

"La Nyuma, que és una nena d'incorporació tardana, va poder venir a la festa de l'escola perquè una altra família la va portar, la va com adoptar, va estar sopant amb ells. Vaig intentar de fer molta feina tutorial. Posava feina a les nenes de la classe perquè l'ajudessin amb la llengua i a través d'això se l'han fet molt seva." (Mestra de cicle superior d'Olot)

3.4.3.5.2. Fora de l'escola

Les activitats més comuns a fora de l'escola solen ser les de mirar la televisió, jugar al carrer i anar amb bicicleta. Alguns nens i nenes també van a l'Esplai diari (en el cas d'Olot), hi ha nens que van a entrenament de futbol i, a Salt, hi ha força mainada que va a la ludoteca i a la biblioteca.

L'any 2000 a Salt es va crear una escola de cultures i llengües africanes (bàsicament sarahule, mandinga i fula); però l'any 2001 ja no funcionava, perquè el noi que feia classes de forma voluntària va anar a viure a una altra població. Aquesta iniciativa era bona perquè permetia els nens i nenes subsaharians poder conèixer diferents aspectes de les seves cultures i, alhora, poder tenir coneixement d'unes llengües àgrafes.

Una activitat molt freqüent entre els nens i nenes d'origen gambià és la d'anar a l'escola alcorànica, la qual transmet els valors morals i funciona en horari extraescolar. Tot i que l'edat d'inici sol ser 7 anys, la majoria de nens i nenes hi van abans. Una mestra de cicle inicial comentava, com a anècdota, que hi ha dilluns que els alumnes d'origen gambià no saben per quin costat han de començar a escriure, per la interferència que tenen amb la grafia àrab apresada a l'escola alcorànica.

Alhora, un cop els nens (però no pas les nenes) tenen una certa edat (7 o 8 anys, aproximadament) participen de les oracions de la mesquita i, mica en mica, els pares els van socialitzant en aquest context.

"La mezquita, más allá de ser un espacio masculino, constituye un espacio de apoyo para la reconstrucción del orden familiar. Paralelamente al ámbito familiar, se convierte en el marco donde fomentar la recomposición de los referentes sociales y culturales de origen, garantizando – por ejemplo- la socialización religiosa de los hijos. Es esta una práctica que complementa la socialización que los padres llevan a cabo en el ámbito doméstico, y que se realiza por parte de estas comunidades de base con una notoria discreción..." (Moreras. 1999 p. 253)

Hi ha parees d'alumnes gambians d'altres ètnies com és el cas dels fules, per exemple, i a vegades, d'alumnes d'altres nacionalitats de l'Àfrica Subsahariana que han apuntat els fills a altres activitats que no són les que s'han anomenat anteriorment. Aquest és el cas que explicaven unes mestres de cicle mitjà de Banyoles:

"Una nena es va apuntar a multimèdia però la mare és de Guinea. És que els pares són diferents."

"Recordo el cas d'un nen moreno que en sortir d'aquí anava a informàtica, però els pares tenien uns costums, uns hàbits com nosaltres. Això va incidir en el nano d'una manera positiva."

En general, el professorat manifesta que el món en el qual estan immersos els alumnes d'origen gambià és un món molt hermètic i no en solen parlar gaire.

3.4.3.6. Dificultats de tipus material

Quan es va començar a escolaritzar els alumnes d'origen gambià, es va tenir una posició força paternalista envers aquests alumnes. En un inici, se'ls va facilitar molt el material, fins i tot, algunes escoles els van ajudar a pagar el menjador; per això, en aquests moments, en alguns centres escolars els costa que les famílies gambianes canviïn de dinàmica:

"En un inici hi havia la tendència lògica de veure una persona que semblava necessitada i llavors s'ajudava. El que passa és que ens hem adonat que s'hi repenjaven. No es pot anar amb una caritat malentesa perquè els principals perjudicats són ells. Han d'aprendre que no s'ha de viure de la caritat. Està bé

d'ajudar-los però fins a un límit. Hi ha casos que saben que ho han de portar però que esperen que nosaltres els ho donem." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

Alguns mestres comentaven que en les primeres sortides que van fer amb alumnes d'origen gambià, a vegades, s'havien trobat que el cobrament semblava talment un regateig:

"Si el paper deia 1000 pessetes les mares deien 500, ho provaven. Es va arribar a un acord a l'escola perquè tanta dificultat econòmica tenien ells com altres famílies d'aquí. Quan només hi havia una família entre tota la classe es podia assumir, però quan n'hi ha tants no es pot fer de la mateixa manera." (Mestra de cicle inicial d'Olot)

En aquests moments hi ha casos tant de famílies que paguen com aquelles que no ho fan i, per norma general, se'ls ha d'insistir molt i se'ls ha d'anar molt al darrere. Ara bé, pel que fa al cobrament de les sortides, la tendència és que tard o d'hora, les vagin pagant i en algunes escoles es paguen les sortides a partir de les beques de principi de curs per a llibres.

Hi ha centres escolars que distribueixen els diners de les beques, ja que s'havien trobat que, un cop arribaven aquests diners, hi havia pares que se'ls quedaven i no compraven el material escolar. Per això, hi ha escoles que han optat perquè sigui el director el que s'encarregui d'aquest tema. Així i tot, s'ha d'insistir molt perquè vagin a l'escola a omplir papers per a les beques.

En general, costa molt que els alumnes d'origen gambià portin material escolar a classe, ja siguin gomes o llapis, i per poder-ho aconseguir hi ha hagut mestres que han utilitzat diferents estratègies:

"Una de les propostes que hi havia i que una vegada un mestre havia utilitzat i havia funcionat és molt dura. A partir de tal dia a tal hora no tenen res, ni llapis, ni goma, ni res. Això en algun cas va durar dos dies, al cap de dos dies els pares van pagar. És una de les estratègies que nosaltres ens plantejem, però havíem demanat que ho fes tota l'escola, el mateix dia i a la mateixa hora. I que, fins i tot, es pogués parlar a nivell de tot Banyoles. És una sensació de no sentir-se tan despreciable fent una cosa d'aquestes, perquè un se sent molt

denigrant. De totes maneres, a l'hora de la veritat no s'ha fet i, per fer-ho jo sola, no ho vull pas." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

Aquests alumnes solen anar bastant carregats de laminadures i no es veu bé que se'ls donin diners per comprar llamins; però, en canvi, no se'ls en donin per comprar material escolar:

"Fa molt mal d'ulls que aquesta mainada no comprin una llibreta de 100 pessetes; però que, en canvi, cada dia arribin amb laminadures, bollicaos... Això els fa mal a ells i també a tot l'entorn." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

3.4.3.7. Comunicació amb la família

La majoria de pares tenen poc contacte amb els mestres de les escoles dels seus fills, perquè no disposen de temps, pel poc coneixement de la llengua o per poc interès i no solen anar a les reunions que es fan a principi de curs, ni a les entrevistes. A vegades, els pares convocats no es presenten, tot i que hi ha mestres que els han estat esperant a l'escola. En aquests darrers anys, però, alguns centres han pogut comprovar que les mares van anant més a les entrevistes.

El que sí que es dona és el contacte amb les mares pels passadissos i a l'entrada de les escoles i és, en aquestes situacions, quan els mestres aprofiten l'oportunitat per cridar-les i comentar coses. Hi sol haver més contacte a cicle infantil perquè els nens i nenes són més petits i moltes mares els van a acompanyar a l'escola. A cicle inicial, en canvi, ja no n'hi ha tant; ja que actualment hi ha força germans grans a les escoles de primària i, per tant, les possibilitats de contacte es van trencant.

Les mares tenen més relació amb l'escola que no pas els pares, que són els que prenen decisions i s'encarreguen de la part econòmica, generalment, anant a l'escola sols per assumptes administratius, ja siguin beques, matrícules... Les mares sempre manifesten que han de demanar qualsevol cosa al marit.

Les entrevistes amb les mares gambianes, per norma general, no són massa fructíferes i alguns mestres consideren que les entrevistes no serveixen per a res. Moltes mares encara parlen poc el català o el castellà i normalment són entrevistes molt curtes. En general, hi ha dificultats a l'hora de la comprensió, i la llengua és un inconvenient. Una mestra de cicle superior d'Olot deia: "ens vam haver d'entendre amb la mare en indi, horrorós."

El que sol passar és que les mares que tenen temps i poden quedar amb els mestres coneixen molt poc la llengua i, en canvi, les que en saben no poden anar-hi perquè treballen. És habitual que les mares que van a les entrevistes sempre diguin que sí, encara que no entenguin el missatge o que s'hagi acabat la conversa.

A l'escola de La Farga de Salt, els mestres explicaven que tenen més problemes de comprensió amb les mares marroquines que no pas amb les gambianes, la majoria de les quals coneixen el castellà i van més soles que les marroquines, que moltes vegades han d'anar a l'escola acompanyades.

Durant aquests anys d'escolarització de canalla d'origen gambià, les mares han anat aprenent moltes coses (fer entrepans, posar el cangur a la motxilla quan es fan sortides...) Moltes vegades les mares han fet l'aprenentatge a partir dels nens i han estat ells qui els han explicat els papers que porten de l'escola. De moment, costa encara que els signin, per això hi ha mainada que se'ls signa ella mateixa.

Respecte a enfrontaments o problemes amb altres mares o pares de l'escola o gent del municipi, no es pot parlar de res generalitzat. Sols de casos puntuals com és el cas d'Olot, on va haver una baralla entre una dona gambiana i una d'autòctona i, a Salt, on un grup de caps rapats van pegar una mare.

El que comença a ser preocupant són les entrevistes que fan els mestres a alguns pares autòctons. Aquests comencen a parlar sobre la relació dels seus fills amb els alumnes d'origen immigrat, sobre les famílies d'origen estranger, i molts dels comentaris no són massa esperançadors respecte a la visió que tenen de la població immigrada:

"Hi ha comentaris de pares com: - Això acabarà malament. No és un problema que sembla que es vagi arreglant, més aviat diria que es va agreujant. Fan comentaris no pas per fer mal, però sí que mostren una preocupació, perquè no els agrada que hi hagi res de negatiu ni per als seus fills ni per als altres." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

"Els pares comencen a parlar, no per fer-los mal, però sí perquè pensen que s'acomoden massa. Diuen, per exemple, - guaita, jo considero tot això. I pares macos que - vull dir que- potser els han tingut a casa seva a dinar algun dia, però que també t'ho diuen. - Mira, jo he de treballar moltes hores, la meua dona també treballa i hem tirat endavant tres i quatre criatures. És aquí, per mi, que s'hauria de vigilar molt. Per això, a la llarga, pot ser una bomba de rellotgeria que pot explotar." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

Pels discursos d'alguns mestres, s'evidencia que hi ha una tendència a l'assimilació a l'escola i que no es valoren massa les diferents maneres d'entendre el món, sinó que més aviat són rebutjades.

3.4.3.8. Valoració de l'escola per part dels pares gambians

En aquest punt només s'exposen les impressions dels mestres envers la valoració que fan de l'escola les famílies gambianes; ja que, en el subapartat anterior, ja s'exposaven els valors dels pares gambians envers l'educació dels seus fills i filles.

Als mestres, els sembla que els pares i mares gambians encara no saben per a què serveix l'escola i es creu que els interessa més com a guarderia, que l'entenen més com a lloc on es deixen els fills. De totes maneres, sí que hi ha força mestres que pensen que arribarà el dia que aquests pares veuran l'escola com a lloc per canviar d'estatus i que en seran conscients:

"Tenen una altra valoració de l'escola i és aquí on em fa l'efecte que s'hauria de treballar. És una feina d'anys, potser de generacions." (Mestra de cicle mitjà de Banyoles)

"Suposo que els porten a l'escola perquè saben que és obligatori i que si els nens i nenes no vénen, se'ls anirà a buscar." (Mestra de cicle superior de Banyoles)

"El seguiment i la implicació que demanem com a escola catalana als pares no la tenen perquè no valoren les mateixes coses. Són altres valors, no es preocupen i que responguin o no a coses concretes depèn de la insistència dels fills. Es limiten només a coses pràctiques: venir a pagar l'excursió, coses d'aquestes." (Mestra de cicle mitjà de primària d'Olot)

Cal recordar la desestructuració educadora de la família gambiana amb relació al model d'origen. Les mares tenien uns models de referència i un cop arriben no hi poden comptar. A part d'aquesta manca de models de referència, s'hi ha d'afegir el fet que moltes mares gambianes no tenen un treball productiu remunerat en el país d'assentament, la qual cosa comporta recels per part de la població autòctona i que encara se les vegi més diferents:

"Moltes mares es passen moltes hores sense treballar i sense fer res. Això és un mal model per a tothom, hi ha una certa deixadesa. Allà tenien un mode de vida que era molt físic, era un estat de moviment constant i ara és un estat d'apatia, de deixament." (Mestra de cicle inicial de Banyoles)

3.4.3.9. Propostes per millorar l'escolarització dels alumnes d'origen gambià

L'any 1999 els mestres del Pla de l'Estany van elaborar tota una sèrie de propostes per millorar l'escolarització dels alumnes gambians. Les van pensar tenint en compte que la major part d'alumnat d'origen estranger a les escoles d'educació infantil i primària de la comarca són d'origen gambià. Les propostes són les següents:

- Aprofundir en el coneixement de l'origen de la problemàtica per tal de treballar en la recerca de solucions.
- Continuar assegurant l'escolarització extensiva a fi d'aconseguir una millor integració i educació.

- Ampliar l'equip docent: un mestre per a cada cicle de dues línies.
- Disposar d'un interlocutor o mediador cultural, que seria compartit per totes les escoles de Banyoles, a través de l'Àrea Social de l'Ajuntament, que facilités la comunicació amb les famílies de cultura "senegambiana".
- Seguir una pauta comuna a nivell de totes les escoles en el tractament d'aquestes problemàtiques, determinant el procés a seguir a l'hora de resoldre conflictes.
- Planificar l'actuació dels mestres de suport dins les aules ordinàries amb alumnes que manifestin problemes conductuals per a la contenció d'actituds negatives.
- Valorar la importància de la integració al currículum, a través d'un eix transversal, de continguts de la cultura africana, tant com a referent dels nens i nenes d'origen "senegambià" com de coneixement del Tercer Món.
- Revisar el Reglament de règim intern quant al Decret de drets i deures dels alumnes.
- Buscar un sistema de comunicació escrita que faciliti la comprensió de les consignes donades per l'escola en situacions diverses.
- Assegurar la creació d'un fons de llibres de text, ja abans d'acabar el curs escolar, per a aquelles famílies que més ho necessitin per tal d'estalviar-los la compra dels que ja té l'escola a partir dels llibres usats que deixin algunes famílies per a aquest motiu.
- Aconseguir poder comunicar a les famílies necessitades, abans d'acabar el curs, els llibres amb els quals podran comptar per al següent curs i que no els caldrà comprar i que se'ls proporcionarà a partir del Fons de Llibres (aportació de llibres usats per part de les famílies).
- Establir un criteri d'escola que s'apliqui a tots els cursos que assegurí que tots els alumnes puguin fer totes les activitats que requereixin un pagament.

- Establir mecanismes que permetin l'ajut d'altres entitats en el pagament dels llibres, el material i les activitats d'escola: AMPA (Associació de Mares i Pares d'Alumnes), ajuntament... i que contemplin la possibilitat de pagar el material a terminis establerts.
- Revisar la relació de llibres que es demana als alumnes a principi de curs, disminuint aquells que no són pròpiament de text i que es puguin tenir a l'aula per a l'ús dels alumnes quan es necessitin: filosofia, lectura...
- Revisar la relació de material que es demani als alumnes a principi de curs, suprimint aquell tipus de material que pot ser de l'escola per a l'ús de tots els alumnes: calculadores, compassos... i altre tipus de material que no caldria que cadascú tingués personalment.

Tal com observem, es van fer propostes per al tema de la formació, de la comunicació, de l'augment de recursos humans, del material escolar, del tractament de la pluralitat cultural i sempre pensant que les actuacions fossin a nivell municipal. D'aquestes propostes, s'ha pogut comprovar que algunes s'han portat a terme després d'haver estat elaborades el 1999. Aquest és el cas, per exemple, de la figura de l'interlocutor.

Els mestres del Pla de l'Estany van elaborar el perfil de mediador escolar pensant en les seves tasques:

1. Ajudar a fer prendre consciència a les famílies dels seus drets i deures respecte a l'educació dels seus fills.
2. Informar les famílies del tema dels llibres i material, sortides escolars, beques de material i menjador, reunions i entrevistes.
3. Participar a les reunions i entrevistes amb els pares quan hi hagués una dificultat manifesta de comprensió.
4. Establir contactes amb les famílies a fi de fer arribar les informacions necessàries per a la resolució de situacions problemàtiques.

5.Col·laborar en el procés de preinscripció i matriculació que inclou les següents fases:

- Comprovació del cens de mainada d'origen immigrat.
- Contactes amb les famílies per a la consecució de l'escolarització extensiva.
- Ajudar a formalitzar la preinscripció i la matriculació per part de tothom.

6.Col·laborar amb el transport escolar, establint els contactes necessaris amb les famílies per a un bon funcionament inicial i posterior.

7.Propiciar la participació de les AMPA, dels pares i mares.

Des de finals del curs 2000-2001, les diferents escoles van poder disposar de dos mediadors. Un de marroquí i una mediadora d'ètnia madinga, encarregada del col·lectiu subsaharià. No obstant, els mestres comentaven que de moment no havien solucionat gairebé res i que les actuacions que havien portat a terme no havien estat àgils.

Banyoles és el municipi que porta més temps reflexionant sobre el tema de la immigració; ara bé, com que hi ha hagut temes preferents a l'entorn dels alumnes d'origen estranger com és el cas de la matriculació, no s'ha tingut temps de dissenyar un projecte de centre on s'inclogués la interculturalitat. Tal vegada, es vol passar d'una etapa de disseny d'estratègies superestructurals a una etapa de disseny d'estratègies més concretes.

Les diferents escoles veuen que és un repte urgent i tenen intenció de contemplar el tema de la pluriculturalitat en els seus projectes de centre, sobretot les dues escoles on es van realitzar les entrevistes. El que s'intentarà és d'integrar continguts com a eix transversal a l'escolaritat. Uns continguts culturals de les diferents procedències dels alumnes a l'escola, encara que no hagin nascut en el lloc d'origen dels pares. S'ha pensat que s'haurien de treballar tota una sèrie de punts: la geografia, la cultura, la història... fent referència a aspectes de les cultures minoritàries que hi ha a les escoles. Així,

per exemple, si es parla de vegetació es pot parlar d'arbres característics de Gàmbia, com és el cas dels baobabs, almenys fer-hi referència.

Si la proposta dels directors de les escoles de primària de Banyoles tira endavant, estarem parlant de material que trencarà amb l'etnocentrisme; en definitiva, estarem parlant d'una estratègia educativa no assimiladora.

"La posibilidad de una estrategia educativa no asimiladora pasa por un replanteamiento a fondo de las concepciones que impregnan a la institución escolar y a la mayoría de sus agentes. Hace falta un análisis y un debate que permitan cuestionar la estigmatización o la pura negación de la diversidad para llegar al (re)conocimiento de las potencialidades y aportaciones positivas de las minorías culturales." (Colectivo IOÉ. 1995 p.155)

A nivell més general (fent referència a tots els escolars d'origen estranger), la falta de recursos és un dels cavalls de batalla dels mestres. Es reclamen més recursos humans per assegurar una millor atenció als alumnes, sobretot pel que fa als cursos de l'etapa d'educació infantil, per damunt de tot, per a P3.

Tot i que l'Administració ha dotat l'etapa infantil d'una mestra de suport (només, però, en el cas que el nombre d'alumnes per grup superi els vint-i-dos), aquest suport sembla ser que és insuficient, sobretot a P3. Les escoles han intentat resoldre el problema de P3 posant-hi una persona pagada per l'AMPA o bé perquè a la composició de parvulari hi havia un mestre més i s'ha destinat només a P3.

Tant la Junta de directors del Pla de l'Estany com el grup de mestres d'educació infantil de la Garrotxa van fer una proposta a l'Administració referent als grups de P3 al llarg del curs 1999-2000:

-“Es demanen grups reduïts a P3 per ser el curs on l'impacte dels alumnes d'origen estranger és més acusat i problemàtic. El grup classe de vint a vint-i-cinc s'hauria de dividir en dos subgrups de deu a tretze alumnes cadascun, amb tres alumnes d'integració com a màxim i un tutor per a cada grup. Posteriorment a P4 es reagruparien en un sol curs”. (Junta de directors del Pla de l'Estany)

-“Es reclama una mestra més per als grups amb una ràtio de divuit alumnes o superior. Sobretot, si hi afegim la problemàtica que suposa l'acolliment de nens i nenes d'origen estranger”. (Mestres d'educació infantil de la Garrotxa)

Durant el curs 2000-2001, les escoles públiques de Banyoles, per exemple, tenien de sis a vuit nens i nenes, fills de pares immigrants, a P3 (per línia). Queda clar que l'acollida inicial dels alumnes (si comptem amb alguns cursos de vint-i-cinc escolars) és molt difícil. A P3 és el moment en què es treballen els hàbits i els primers contactes amb la llengua i, amb les xifres abans esmentades, la situació es desborda.

En el cas de l'escola La Farga de Salt, el nombre de nens i nenes no ha representat un problema (hi poden haver cursos de quinze i setze alumnes). A més, pel fet de ser un centre d'atenció educativa preferent compta amb més recursos humans i, per tant, no s'ha fet esment d'una proposta per a més recursos d'aquest tipus. Es creu que els recursos i els materials que s'han elaborat al centre són força adequats. El problema ve donat quan arriba un alumne nou a l'escola, perquè després s'ha de fer una reestructuració dels recursos humans i comporta que hi hagi d'haver molta flexibilitat a nivell organitzatiu.

Una altra de les propostes que es van fer, no tant a nivell específic de l'alumnat gambià sinó dels alumnes d'origen estranger en general, en aquest cas a Olot, va ser la de demanar auxiliars de conversa. Una proposta feta pels directors de les escoles públiques del municipi, els quals es van reunir per fer una demanda a nivell local per atendre les necessitats educatives especials, en concret, una proposició centrada en el tema de la llengua.

Es pot comprovar que cal una política educativa que contempli el sobreesforç que han de suportar els centres educatius que tenen un nombre considerable d'alumnes en qualitat d'integració, i que els mitjans ordinaris previstos per la Conselleria d'Ensenyament són insuficients per als centres amb aquesta tipologia.

3.4.3.10. Formació dels mestres a l'entorn de l'escolarització d'alumnes d'origen estranger

Els mestres han anat adquirint la formació a l'entorn de l'escolarització d'alumnes d'origen estranger amb la pràctica. S'han hagut d'anar espavilant a l'hora de pensar en estratègies educatives, d'acollida al centre, de comunicació amb les famílies... Quan es va començar a tenir alumnes fills de pares immigrants a finals dels anys 80 i a principis dels anys 90 no hi havia cursos de formació per treballar o donar pautes i estratègies. En aquests moments, en canvi, sí que hi ha diversos cursos de formació pel que fa a la diversitat cultural, la integració d'alumnes d'origen estranger, etc.

El Departament d'Ensenyament va remetre el SEDEC i Compensatòria a les escoles que tenien un nombre significatiu d'alumnes d'origen estranger. Aquests organismes han anat creant material a partir de l'experiència, de la mateixa manera que també ho han anat fent els mestres a partir de la pràctica. A nivell d'editorials, actualment estan sortint força llibres que treballen aquest tema; però quan es van tenir alumnes, fills de pares immigrants, per primera vegada tampoc no n'hi havia.

Hi ha mestres que, a nivell personal, han anat a algun curs, a xerrades... però això és una cosa que ha depès de la voluntat de cadascú. Fins i tot, alguns mestres han anat a cases de famílies immigrades per poder establir comunicació amb les famílies i alhora per poder entrar en contacte amb la seva cultura d'origen.

A partir de les demandes que es van fer des dels centres escolars, es va portar a terme algun seminari o algun curset. Aquest és el cas, per exemple, de l'escola Baldiri Reixach de Banyoles. A partir de la demanda que va fer el centre, arran de les problemàtiques que es presentaven en l'escolarització de nens i nenes bàsicament d'origen gambià, es va realitzar un seminari. Es va centrar en la comunicació amb les famílies immigrades i es va elaborar un vídeo que servís per apropar i informar aquestes famílies a l'escola.

Les escoles de Banyoles són les que han rebut més alumnat d'origen estranger al llarg de tota la dècada dels 90. Aquest fet junt amb la motivació de molts mestres per tenir més coneixements a l'entorn del tema de la immigració ha comportat que es demanessin cursos i seminaris i en algunes escoles, fins i tot, hi han anat persones a explicar la realitat de Gàmbia.

Els mestres d'aquest municipi tenen almenys unes pautes i unes informacions mínimes; però afirmen que no tenen uns coneixements profunds, solament d'aproximació. Així i tot, la majoria d'ells coneixen moltes més coses que no pas ara fa uns anys i una part molt important d'aquest acostament ve de la pràctica.

A Olot hi ha escoles que a penes han rebut alumnes d'origen estranger i d'altres que porten molt poc temps escolaritzant-los. Hi ha algunes escoles que sí que porten temps amb aquests nens i nenes; però en no ser una situació estesa per tot el municipi, els mestres d'aquestes escoles que han volgut s'han espavilat pel seu compte malgrat que no ha estat una demanda general.

Una de les propostes que han fet els mestres d'Olot, pel que fa a formació, és demanar una introducció a les cultures que hi ha a l'escola per entendre-les més. I no només la cultura del país d'origen, sinó saber com viuen els nens i nenes d'origen estranger aquí i quins hàbits tenen. També es tenen ganes de compartir estratègies, maneres d'afrontar les tensions que es poden crear a les aules, per poder conèixer altres experiències, altres punts de vista i, en definitiva, per poder reflexionar al voltant de tota aquesta situació.

Una altra proposta que es fa, en aquest cas des de Banyoles, és la de pensar en una figura especialista en immigració. S'està vivint una realitat nova i es necessita gent preparada per a aquest tema a l'escola. Alhora, es veu indispensable que la formació sigui tant a nivell de professorat que està exercint, com a nivell de professorat que s'està formant, així com a nivell de professorat especialitzat.

És clau l'apropament a les diferents cultures de l'escola. Si es coneix el Ramadà i el seu funcionament, per exemple, s'entenen les situacions que

passen i per què els alumnes musulmans aquells dies viuen o estan d'una determinada manera, o per què van amb les mans pintades a l'escola, etc.

L'acostament dels mestres cap a les cultures d'origen dels alumnes de l'escola ajuda a mitigar conflictes, a resoldre situacions que, sense coneixements previs, podrien portar a fortes tensions i alhora contribueix a abandonar actituds etnocèntriques. Per tant, és important que aquests coneixements és tinguin en compte en la formació inicial del professorat per poder fer front a aquest nou repte que té l'escola.

3.4.3.11. Valoració del retorn dels alumnes d'origen gambià per part dels mestres

A Salt, hi ha hagut molt pocs retorns, per això no es va demanar als mestres de l'escola La Farga que fessin una valoració al voltant del retorn dels alumnes d'origen gambià. Sí que es va demanar als mestres de Banyoles i d'Olot, ja que en aquests dos municipis hi ha hagut molts nens i nenes retornats al llarg de la dècada dels 90.

De totes maneres, el volum de retornats ha disminuït respecte a l'inici de la dècada i, en aquests moments, l'estratègia del retorn no és tan significativa i no es viu amb tanta tensió o angoixa com havia passat ara fa uns anys.

El retorn s'ha viscut amb inquietud des de l'escola per diferents motius:

.Es veu com inútil el treball d'integració que s'ha portat a terme.

.També es veu com inútil el treball de lectoescriptura realitzat.

.Es pressuposa que no hi haurà continuïtat dels hàbits adquirits a l'escola.

.Es creu que el retorn és un trauma per als nens i nenes per diferents raons: el canvi d'ambient de Catalunya a Gàmbia; passar de viure a la ciutat a viure en un poble; deixar de viure amb una família nuclear per viure amb una família extensa; passar de dependre dels pares a dependre dels avis...

.Se suposa que no tindran l'atenció ni el benestar que tenen a casa nostra, ni tampoc el nivell de formació ni de cultura.

Així doncs, en general es veu com a inútil l'esforç que ha portat a terme la comunitat educativa envers la integració de la mainada d'origen gambià a l'escola i es valora com a traumàtic el canvi d'hàbits i d'ambient que han de viure aquests nens.

Hi ha un sector de mestres que ho viuen amb pena i potser no tant amb angoixa. Als mestres, els sembla millor que no vagin a Gàmbia; però quan el nombre d'alumnes d'origen gambià és elevat, el retorn el viuen amb una sensació d'alleugeriment. Com que són nens que, en general, costen a l'aula, hi ha mestres que pensen que marxant n'hi ha un de menys.

Als mestres, els sap greu que se'n vagin, sobretot quan tenen alumnes molt brillants i, fins i tot, han intentat parlar amb els pares perquè no se'ls emportin:

"Vaig demanar per favor al pare de la Machine que no se l'emportés, però em deia que no, que havia d'anar a casa dels avis de Gàmbia. La nena des de primer ja deia que marxaria i ha marxat a tercer curs amb els germans i la mare. Al pare, li deia que era molt intel·ligent, molt trempada, una nena que podia tenir un futur diferent del seu, però no hi va haver manera." (Mestra de primària d'Olot)

Abans d'anar a Gàmbia a fer el treball de camp, tot feia pensar que el seguiment que es fes als nens i nenes retornats podria ajudar a desmitificar la sensació d'inutilitat del treball realitzat pels mestres amb aquests alumnes. No obstant, per les entrevistes que es van realitzar a Gàmbia a canalla retornada, l'escolarització que aquests havien rebut a Catalunya, no semblava pas que els hagués ajudat de manera significativa.

La llengua vehicular de les escoles de model britànic és l'anglès i aquest fet els dificultava molt l'aprenentatge; ja que la majoria d'aquests nens i nenes no el sabien. Aquella mainada que s'escolaritzava en madrasses, tenia com a llengua vehicular l'àrab, llengua que tampoc domina quan arriba al país

d'origen dels pares. Ara bé, sí que se suposa que el bagatge humà transmès a l'escola, de ben segur que els ha servit d'una forma o una altra.

3.4.3.12. El retorn dels retornats

Actualment han començat a arribar alguns nens i nenes que fa uns anys van ser retornats. Els nens i nenes que tornen a Catalunya solen arribar molt canviats. S'han bloquejat amb la llengua i solen trigar un any per tornar-la a reprendre. Tal com comentaven diferents mestres, tiren molt enrere tant en aprenentatges com en conducta, i alguns arriben molt malalts:

"N'hi ha que tornen com si haguessin girat un mitjó. Sap molt greu això."
(Mestra de cicle mitjà d'Olot)

"El fet de marxar és un problema. Jo trobo que és una passada. Això és una migració estranya. Aquests nens comencen a l'escola i després marxen. Els marroquins, en canvi, quan marxen saben que tornaran i hi van només de vacances." (Mestra d'educació especial d'Olot)

"Una nena em deia que li agradava més estar aquí perquè aquí menja més, el clima és més bo, treballa menys, li falten menys coses i hi té la mare. Sobretot, el que valoren més quan tornen és el benestar d'aquí." (Mestra d'educació especial d'Olot)

Ahora, cal fer esment d'un nou fenomen que s'està vivint en els municipis d'estudi. Hi ha nens i adolescents que estan arribant directament de Gàmbia per reagrupar-se amb els seus familiars. Són fills o parents de famílies que van marxar al país de destí deixant-los a Gàmbia. Aquests fills o parents són joves i adolescents que es vénen a establir amb la família perquè està establerta aquí i no es veu tan clar com a l'inici del seu assentament el fet de tornar a Gàmbia. Aquest és un nou canvi que potser d'aquí a uns anys s'estabilitzarà i aquest nou fenomen també l'hauran de viure l'escola i la societat.

3.4.3.13. Consideracions a l'entorn de l'escolarització d'alumnes d'origen gambià i el seu procés d'integració

La mainada d'origen gambià, educada en dos móns, es troba amb una gran pressió, la de l'escola i dels companys i la de les seves famílies i del col·lectiu. Per altra banda, a casa molt pocs alumnes d'origen gambià disposen d'un coixí familiar; ja que molts pares i mares són analfabets i no els poden ajudar amb la feina de l'escola, ni tampoc a crear-los segons quins tipus d'interessos.

Tot i que, de moment, no hi hagi problemes de convivència a les escoles, el contacte entre alumnes, fills de pares autòctons i fills de pares immigrants, no és gaire important a fora dels centres escolars. Per això, s'hauran de buscar maneres perquè hi hagi contactes a fora de les escoles, entre alumnes d'origen estranger i alumnes de pares autòctons. Si no es pensa en alguna estratègia d'acostament a l'exterior, a la llarga, pot ser que només es comparteixin unes hores d'escola i poca cosa més, portant, consegüentment, a problemes seriosos de relació, en comptes d'amalgamar els diferents nois i noies dels pobles i de les ciutats.

L'escolarització al cicle d'educació infantil és molt necessària; ja que és el moment que els nens i nenes d'origen gambià aprenen tota una sèrie d'hàbits que els demana l'escola i també pel tema de l'adquisició de la llengua. Un cop aquests alumnes arriben a primària, els hàbits i la comunicació ja no solen ser un problema, malgrat alguns aspectes que s'han de treballar al llarg de tota l'etapa.

Per a una bona integració dels alumnes d'origen estranger, és bàsic que es treballin les actituds del professorat (ser receptius, tolerants) i, alhora, que es treballi amb la transmissió de continguts (elaboració de materials que trenquin amb l'etnocentrisme) i que els mestres vagin coneixent alguns aspectes culturals sobre el país d'origen dels pares d'alumnes de diferents procedències. Per aconseguir-ho, caldran moments de reflexió al voltant del tema en qüestió, l'elaboració de materials didàctics específics, els recursos de formació i informació que orientin els mestres i, per últim, disposar del temps per poder-ho portar a terme.

4. El retorn de la mainada d'origen gambià al país d'origen dels pares

4.1. Introducció

Fruit dels interrogants que hi ha sobre el retorn d'un nombre important de nens i nenes d'origen gambià al país d'origen dels pares i de l'interès personal que es té per conèixer la seva socialització i la seva escolarització, aquesta tesi posa èmfasi especial en aquest aspecte.

Tot i que la investigació se centra en els tres municipis d'estudi (Banyoles, Olot i Salt), s'ha pogut constatar que l'estratègia de retornar els fills i filles es porta a terme en d'altres municipis de comarques gironines com Cassà de la Selva, Blanes, Bordils, Celrà, Llagostera, entre d'altres, i, per tant, es pot parlar d'una estratègia migratòria compartida a nivell de demarcació.

Aquesta estratègia ha estat predominant en els municipis on viu majoritàriament l'ètnia sarahule, el grup que ha tendit a enviar els infants al país d'origen dels pares durant temporades més llargues. Per tant, es pot parlar del retorn de nens i nenes com una estratègia migratòria fonamentalment seguida pel col·lectiu sarahule.

En el treball de camp que es va portar a terme a Gàmbia, es va fer un seguiment a cent vuitanta nens i nenes retornats, la majoria dels quals eren nascuts a Banyoles i a Olot. La informació que es va extreure es va centrar bàsicament en tres punts: si els infants eren vius o morts; si anaven a escola i, en cas afirmatiu, a quin tipus d'escola anaven; i l'any que aquests nens i nenes havien estat retornats a Gàmbia.

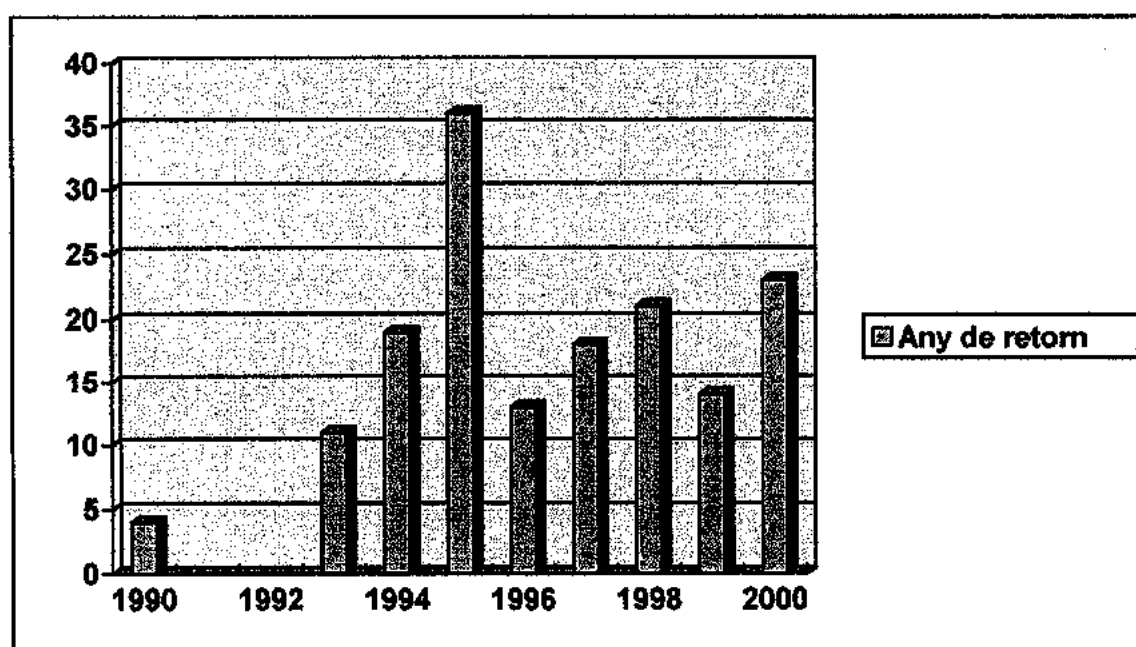
4.2. Nombre de nens i nenes d'origen gambià retornats a Gàmbia

Durant la dècada dels 90 i fins a l'any 2000, a Olot i a Banyoles, hi ha hagut sis-cents cinquanta-dos naixements d'origen gambià i, d'aquests, dos-cents cinc nens i nenes han estat retornats al país d'origen dels pares durant un període llarg. Concretament, fins a l'any 2000 han estat enviats cent quatre infants de

Banyoles i cent un d'Olot. Pel que fa a Salt, dels cent seixanta-un naixements d'origen gambià que hi va haver en aquesta població, sols s'ha enregistrat el retorn d'un infant i dels seus dos germans nascuts en altres municipis de la geografia catalana.

En el seguiment dels cent vuitanta nens i nenes retornats, la majoria nascuts a Banyoles i a Olot, s'ha inclòs també alguns germans d'aquests infants que havien nascut en altres municipis catalans i, alhora, deu nens i nenes retornats que, tot i no haver nascut en els municipis d'estudi, es trobaven en els pobles on es realitzava el treball etnogràfic en aquells moments.

Gràfic IV.44: Nombre de nens i nenes per anys de retorn

Font: Elaboració pròpia a partir del treball de camp realitzat a Gàmbia

El recull de nens i nenes retornats es va realitzar a mitjans de l'any 2000 tot elaborant una llista d'aquests infants per poder-ne fer un seguiment a Gàmbia a partir del mes de novembre de 2000. De totes maneres, s'ha de tenir present que l'estratègia d'enviar els fills ha continuat i a finals del 2000 i durant l'any

2001 hi ha hagut canvis, els quals es van poder evidenciar un cop es va tornar del treball de camp de Gàmbia.

A Salt, per exemple, l'únic nen que s'havia enregistrat a principis del 2000 que havia estat retornat al país d'origen dels pares, juntament amb dos germans nascuts en altres municipis, ja no era a Gàmbia. Tots tres havien tornat a Salt i, en canvi, altres nens i nenes d'aquesta població havien estat retornats, concretament onze i d'aquests, una nena d'un any havia mort a Gàmbia.

Deu d'aquests infants retornats de Salt són d'ètnia sarahule (el grup ètnic que tendeix a enviar els seus fills durant una temporada més llarga a Gàmbia) i un nen és mixt (fula i wolof), que sembla ser tornarà aviat. Alhora, cal dir que els tres nens enregistrats a principis del 2000 i que ja han tornat al municipi són també mixtos (d'ètnia fula i mandinga) i han restat a Gàmbia durant un període no massa llarg de temps.

Cal dir, també, que hi ha alguna família que actualment està instal·lada a Salt que ha tingut els fills en altres poblacions i que els ha enviat a Gàmbia. En aquests casos, no s'ha enregistrat el retorn ja que l'estudi només se centra en aquelles famílies que han tingut algun fill a Salt fins a l'any 2000. Per tant, el nombre de nens retornats augmentaria si tinguéssim en compte aquesta variable.

El fet que Salt sigui el municipi d'estudi que hagi enviat menys nens i nenes a Gàmbia pot ser a causa de diferents motius:

-A Salt hi ha hagut naixements més tardans que als altres dos municipis d'estudi i, alhora, durant els primers anys n'hi va haver pocs.

-A Salt, tot i que el col·lectiu sarahule és majoritari, els mandingues i els fules hi estan més representats que no pas en els altres dos municipis d'estudi. A Banyoles sols trobem un 4,3% de fules que han tingut fills en el municipi i a Olot sols un 2,6% de famílies mandingues i fules. A Salt, en canvi, no passa el mateix i hi ha un 28,4% de famílies fules i mandingues que han tingut fills al municipi.

En l'estudi s'ha pogut comprovar que les ètnies fula i mandinga, per norma general, no solen enviar els fills per temporades tan llargues com ho han fet els sarahules. Aquests grups ètnics o bé no els han enviat encara o, si ho han fet, la majoria han portat els fills de vacances només per pocs mesos o ho pensen fer ara que alguns fills comencen a ser adolescents.

-S'ha de tenir present també, que les famílies de Salt han canviat molt de municipi i aquest fet porta a no tenir informació d'aquestes famílies, sense poder saber si han seguit l'estratègia del retorn dels seus fills i filles o no. En altres casos, se sap que algunes d'aquestes famílies han enviat els fills i filles a Gàmbia des d'altres poblacions catalanes.

4.3. Edats dels nens i nenes retornats

Dels cent vuitanta nens i nenes que es van seguir a Gàmbia, es va poder comprovar l'any del seu retorn en cent cinquanta-nou casos. Pel que fa a la resta, o bé la família no se'n recordava, o bé no eren a casa dels avis paterns quan se'ls anava a visitar; ja que havien estat distribuïts en algun altre poble, a casa d'altres familiars, i els membres de la família patrilíneal no ho sabien dir.

La mainada retornada ha estat enviada a Gàmbia en edats molt diverses i s'ha pogut desmitificar la idea que s'ha creat al voltant de l'edat en què els nens i nenes d'origen gambià solen retornar, és a dir, als 7 o 8 anys. Hi ha hagut des d'infants retornats amb pocs mesos d'edat fins aquells que han estat retornats amb 12, 13 o 14 anys.

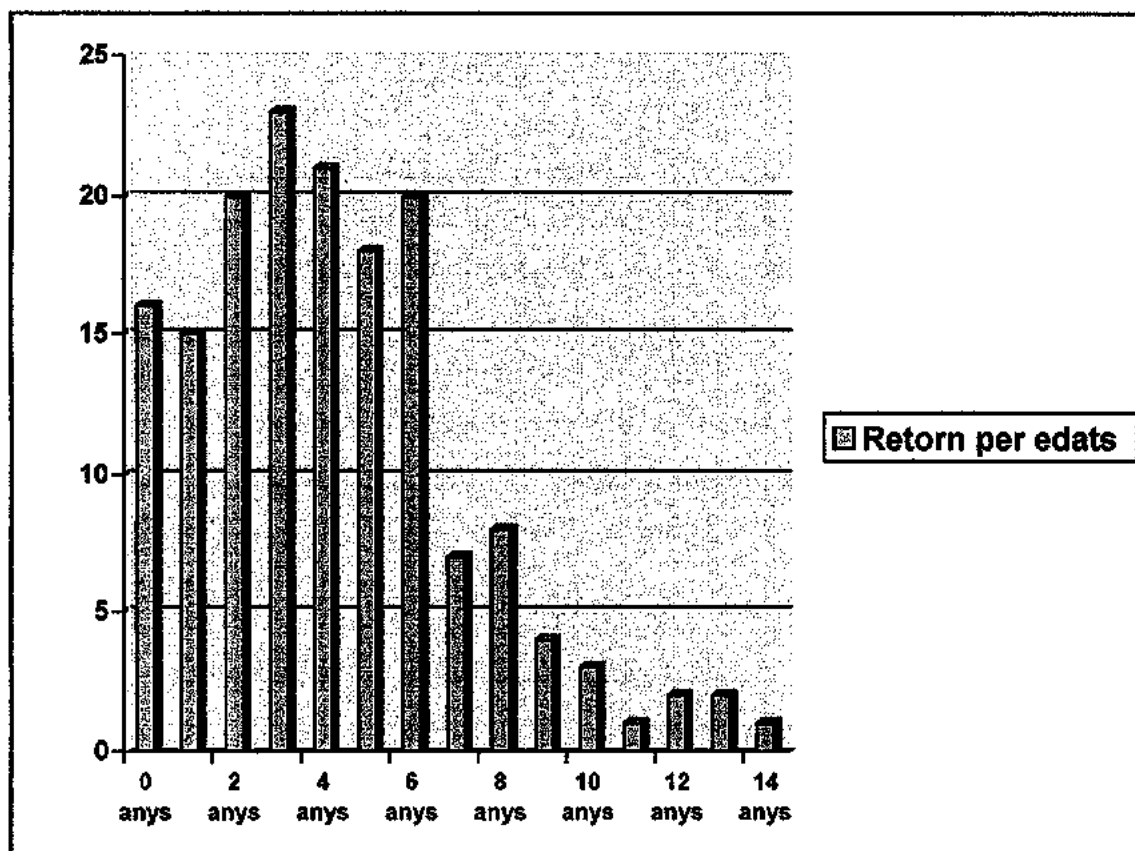
L'edat en què s'envia els infants és decisiva i quant més grans són, (es fa referència a les edats compreses entre 6 i 10 anys, aproximadament), més problemes tenen i més absents i bloquejats poden estar. Aquest és el cas que es va donar amb dues parelles de germanes que havien nascut a Olot que ja portaven uns dos anys a Gàmbia. Les dues petites, les quals havien estat retornades a l'edat de 5 anys, es veien més alegres, més integrades i havien crescut. Les dues grans, les quals havien estat retornades amb 7 anys, estaven

absents (fins i tot ho van comentar els mestres de l'escola), tristes i havien crescut molt poc.

A més, els infants que s'envien amb poca edat tenen un risc molt més elevat d'agafar malalties i de no sortir-se'n. Dels cent vuitanta infants que es van seguir, onze s'havien mort (normalment la causa ha estat la malària), representant un 6,11% del total d'infants retornats. Aquests nens i nenes han mort generalment amb poca edat, dels pocs mesos de vida als 6 anys.

Desafortunadament, durant el treball de camp a Gàmbia, una nena nascuda a Olot i a qui es feia el seguiment va morir de malària a l'edat de 6 anys. Aquest fet va ocórrer al poble de Madina Umfally on l'autora de la tesi va viure durant deu dies i justament el pare d'aquesta nena havia estat el seu interlocutor en el poble.

Pel que fa als adolescents que es van trobar, a qui se'ls havia comentat que sols es quedarien un any al poble, l'estada a Gàmbia no els representava cap trauma i els havia ajudat a madurar i a valorar molt més el que havien deixat enrere. Cal esmentar que un dels adolescents, al qual es va fer el seguiment i l'entrevista, havia estat alumne de l'autora durant dos anys en un institut de secundària de Banyoles i va ser molt gratificant de veure el canvi tan positiu que havia fet.

Gràfic IV.45: Edats dels nens i nenes retornats

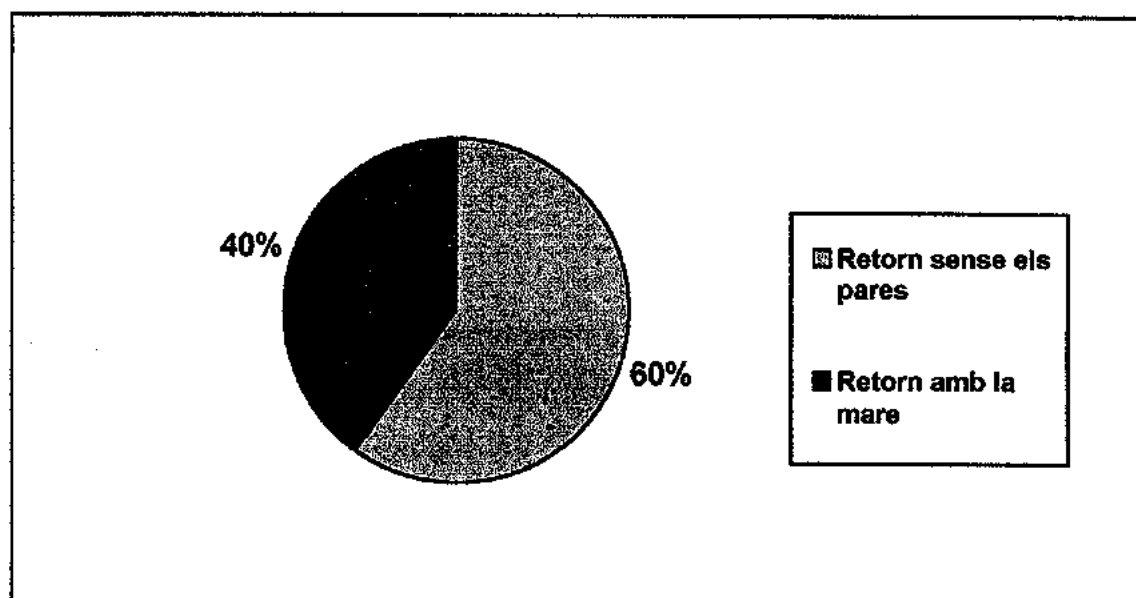
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes en el treball de camp a Gàmbia

Respecte al sexe, cal comentar que és indistint, tant s'envien nens com nenes. El que la família sol tenir en compte és el fet d'enviar un grup de germans plegats, ja siguin dos, tres, quatre... i, a vegades, l'home aprofita que la mare els acompanyi per portar la segona muller.

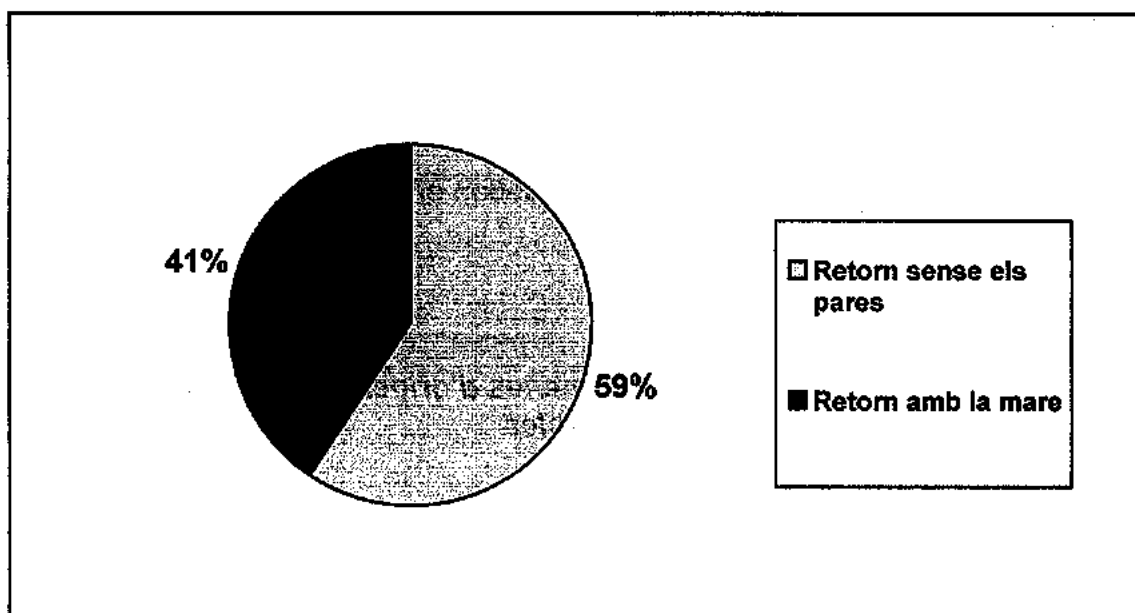
4.4. Acompanyants en el retorn a Gàmbia

A vegades, el pare i la mare acompanyen els fills a Gàmbia i després torna el pare. D'altres, la mare els acompanya quedant-s'hi definitivament o bé tornant al país d'acollida i algunes vegades és un familiar o amic de la família que porta els nens i nenes a Gàmbia i els pares es queden en el país d'assentament.

Gràfic IV.46 : Retorn dels nens i nenes d'origen gambià nascuts a Banyoles

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Musa Kanteh i Dolors Terradas

Gràfic IV.47 : Retorn dels nens i nenes d'origen gambià nascuts a Olot

Font: Elaboració pròpia a partir de la informació de Modibou Janneh

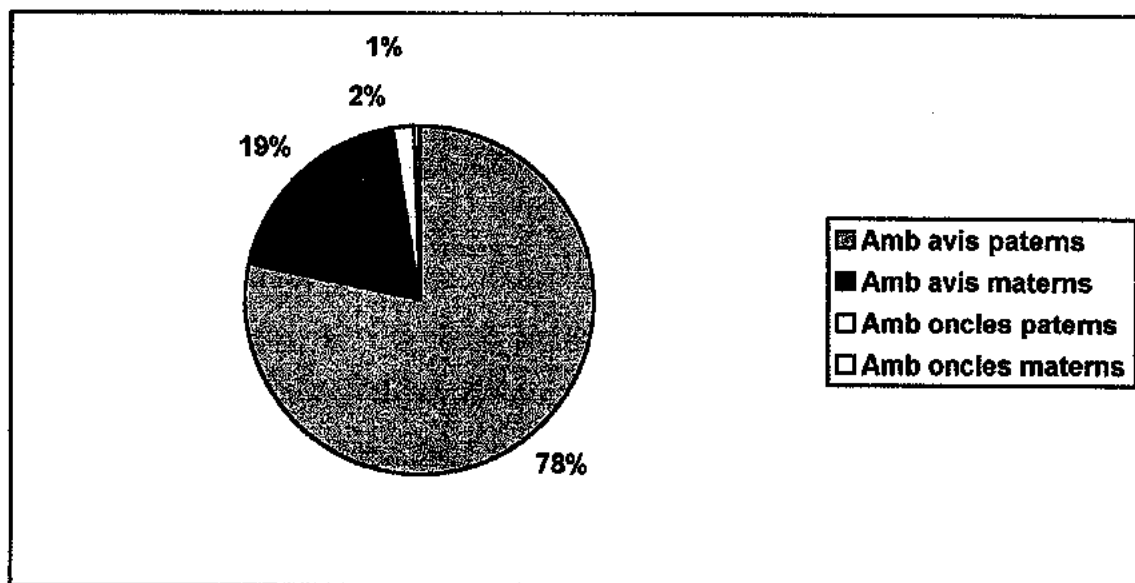
És més alta la tendència d'enviar els nens i nenes a Gàmbia sense els pares; però, tot i això, hi ha un nombre important de famílies gambianes que opten per enviar els fills acompanyats de la mare. Se suposa que la primera opció ha estat majoritària, perquè hi ha mares que tenen mainada molt petita o bé perquè encara han de tenir més fills en el país de destí.

4.5. Distribució dels nens i nenes retornats a Gàmbia

La major part de canalla ha estat enviada a casa dels avis paterns. Així i tot, també hi ha vegades que els nens i nenes es distribueixen entre els diferents familiars: avis materns, oncles paterns i materns... Aquesta distribució se sol portar a terme si algun membre de la família no té cap noi o no té nenes per ajudar en tasques domèstiques i llavors aquests infants passen a dependre automàticament d'aquesta nova família. Aquest fet es va poder observar sobretot en els casos d'arribada de diferents germans, alguns dels quals havien estat repartits.

En algun cas, la distribució era deguda a altres motius: alguna família havia fet l'opció d'escolaritzar els fills a centres de primària i de secundària de model britànic i havien enviat els fills a la ciutat dels avis materns o dels oncles, ja que allà hi havia centres de model britànic i no pas en el poble dels avis paterns. Alguna família havia fet l'opció de portar els fills a la madrassa i com que no n'hi havia al poble dels avis paterns també havia enviat els nens a casa d'altres familiars.

Gràfic IV.48: Distribució dels nens i nenes retornats

Font: Elaboració pròpia a partir del treball de camp a Gàmbia

4.6. Motius del retorn

L'estratègia de retornar els fills i filles a Gàmbia no sols s'ha portat a terme a l'Estat espanyol. Hi ha nens i nenes que ja havien estat retornats des d'altres països africans com Sierra Leone:

"Even my parents sent me and my brothers and sisters to the Gambia when we were in Sierra Leone and we came to stay with our grandparents, to become close to our things, to our goods, to the people..." (Noi sarahule de Numuyel)

Aquest fet tant es va poder constatar a partir de les converses que es van tenir amb algun noi que havia estat enviat des de Sierra Leone, i també a partir de mestres d'escoles de model britànic que ho havien experimentat a l'hora d'escolaritzar aquests nens i nenes.

Alguns infants fins i tot havien estat deportats de Líbia juntament amb els seus pares, quan el país va començar a deportar estrangers cap als seus països d'origen. També hi ha hagut casos de nens i nenes retornats de França, Alemanya i Estats Units, però es va poder comprovar que la tendència és molt més minoritària de la que hi ha hagut a l'Estat espanyol.

Hi ha diferents motius que han portat els pares assentats a Catalunya a enviar els seus fills i filles a Gàmbia, però el més important ha estat el lligam fort que han mantingut i mantenen amb els familiars. Aquest, juntament amb l'econòmic i el fet de portar segones dones al país de destí, són els factors principals que han donat lloc a l'estratègia migratòria del retorn d'infants a Gàmbia.

Els diferents motius que han portat els pares a retornar els seus fills són:

- Un fort lligam amb la família d'origen, el qual és molt gran sobretot entre l'ètnia sarahule. Molts avis reclamen els infants i abans de morir tenen ganes de veure'ls i fins i tot algun home comentava que tenia clar que havia de fer coses pels pares i, si aquests els demanen de portar els fills a Gàmbia, ho han d'acceptar; ja que es té un gran respecte per la gent gran:

"Hay una tradición aquí, a lo mejor uno que nace allí sus abuelos quieren ver a sus nietos. Un día la muerte está con nosotros y antes que se mueran los quieren ver porque quieren mucho a sus nietos." (Immigrat sarahule assentat a principis dels 90 a Banyoles)

Els néts, sota la cura dels avis, reforcen els vincles tradicionals i la clau del grup familiar com un tot. S'assegura que no seran oblidats pels seus fills emigrants, els quals els trameten diners, mantenen amb ells la comunicació constant i fluïda, els visiten tant bon punt poden, etc.

De totes maneres, també hi ha casos, no tan generalitzats, de pares que volen fer més la seva via i no dependre tant de les decisions dels seus familiars d'origen:

"La meua família volia que jo enviés els nens a Gàmbia, però jo he pensat per mi mateix. Si els ha d'anar més bé l'Àfrica, ja ho faré, però sinó no." (Immigrat sarahule assentat a Olot)

- Es té por que els infants agafin la cultura d'aquí, sobretot les nenes. Els pares volen que els seus fills mantinguin almenys part de la tradició del seu país d'origen i que no perdin les arrels familiars:

"El motivo principal es cultural, cómo se vive aquí y la familia. Vienen para que no olviden. Para que aprendan más la vida como es, la vida de aquí y allí no es igual. A lo mejor dos meses un niño no aprende nada de aquí. Los sarahules, nuestra cultura cuesta de perderla, nuestra cultura muy difícil de cambiar." (Immigrat sarahule assentat a principis dels 90 a Banyoles)

"Los niños vienen para que cojan la cultura de aquí, para que no olviden sus tradiciones. Para que vean aquí, si es duro o flojo, porque muchos que nacen allí no saben de la facilidad de la vida, no saben nada. Ven muchos juguetes, nunca ven pantalones rotos... pero aquí la vida es mucho más difícil." (Immigrat sarahule assentat a principis dels 90 a Banyoles)

"The tendency is that they don't want them to lose their culture, culture is one thing that the sarahole wants to maintain. So if you travel abroad and you stay there for quite a long time, like in Paris or in Spain for instance, and you were there for about 20 or 25 years, and you've got children who were born there and you don't give them the opportunity to go back to know your origin, the tendency is they will inculcate the culture of the people who interact with. So, to avoid that, they would want to send them home, so when they go they interact with the people of their own origin and then be able to know that these are the descendants of my parents. And that those people will also make sure that they put into them, they indoctrinate them, to become sarahole conscious, so whenever they find themselves they can always assimilate themselves but nevertheless they will never forget their culture." (Estudiant sarahule del *Gambia College*)

Hi ha pares que tenen por de deixar-los al país d'assentament, perquè tenen amistats i/o parents de França que no els han pas fet massa bons comentaris sobre els casos que han viscut amb els nens i nenes que no han estat enviats a Gàmbia:

"Vull enviar els meus fills a Gàmbia perquè vegin la família i agafin la cultura d'allà. A París molts hi han viscut fins a 18 o 20 anys i no han anat mai a Gàmbia i ara són uns delinqüents." (Immigrat sarahule assentat a Banyoles)

"Mi amiga que vive en París me dijo que los hijos se tienen que mandar a África." (Immigrada mandinga assentada a principis dels 90 a Salt)

Hi ha pares que volen que coneguin les dues realitats i al mateix temps que sàpiguen què és treballar dur. A més, n'hi ha que pensen que és bo que els fills vagin a Gàmbia perquè d'aquesta manera vindran més preparats quan es tornin a instal·lar a Catalunya. Tal com comentava un pare de nens enviats al poble de Sudowol:

"Si se quedan en España y estudian y luego no encuentran trabajo de lo que estudian, es mejor trabajar. Si vienen a África conocen dos realidades y además saben qué es trabajar." (Immigrat sarahule assentat a Banyoles)

- Una estratègia bastant generalitzada quan els homes assentats en el país de destí volen portar la segona dona ha estat la d'enviar la primera dona amb els fills cap a Gàmbia i fer venir la segona. No obstant, hi ha hagut dones que sols pensaven que anirien a Gàmbia de vacances i podrien tornar i les han deixat allà amb els seus fills agafant la seva documentació per tal que no s'hi oposessin. Hi ha dones que s'han quedat a Gàmbia i voldrien tornar i ho estan vivint amb molta tristesa i ràbia:

"Estoy con mi marido a España y vine aquí con mi marido y él me engañó. Se fue con todos mis papeles, me dejó con tres niñas, manda cada año sólo 5000 pesetas para ellas. Ahora sólo una va al colegio, las otras dos no van. Yo quiero luchar por mis hijas para ayudarles para ir al colegio. Él quiere que yo sufra por eso cogió todos los papeles y se casó con dos mujeres.

Cuando llegamos aquí él sólo me dijo que nos íbamos a África." (Immigrada sarahule que havia estat assentada a Olot)

"Hay hombres que tratan a las mujeres como si fuéramos animales y no somos animales, yo por lo menos no soy un animal. He estudiado matemáticas, he estudiado toda mi vida en África y mi marido me ha sacado de allí." (Immigrada mandinga amb marit sarahule que havia estat assentada a Blanes)

Hi ha dones enviades a Gàmbia que idealitzen el que va ser un dia el país d'assentament i com que no veuen cap futur ni cap esperança a Gàmbia, desitgen poder tornar a l'Estat espanyol sigui de la manera que sigui:

"Iré a España. No sé si voy a volar o andar o gatear, no sé. Pero iré. Y voy a decirlo a José María Aznar, Jordi Pujol, Felipe, la reina doña Sofia, el rey Juan Carlos, la infanta Elena, la infanta Cristina y sus maridos, que escuchen que soy una mujer gambiana y que tengo tres niños viviendo aquí y han nacido a España." (Immigrada mandinga amb marit sarahule assentada a principis dels 90 a Blanes)

Així i tot, hi ha d'altres dones que viuen la situació de marxar amb resignació i que accepten el que decideix el marit:

"Mi marido quiere que yo me vaya a Gambia con los niños y él venir con otra mujer. Yo trabajo aquí pero si él lo quiere yo me iré. Hago lo que él me dice." (Immigrada sarahule assentada a Olot)

Algunes vegades hi ha hagut morts d'homes gambians per accident laboral o de mort natural, en aquests casos la tendència és que la dona i els fills tornin a Gàmbia i vagin a viure a casa de la família del marit.

- Una altra raó és l'econòmica, ja que les famílies tenen molts fills i són cars de mantenir. Les dificultats d'estalvi són més grans per als pares que estalvien per a la família d'origen i que tenen molts fills a destí:

"Muchos piensan que para tener niños no pueden ahorrar mucho dinero porque la vida para mayores es muy fácil pero cosa de niños, si vas a tiendas y quieres comprar alguna cosa de un niño es más caro que una persona mayor. Y muchos piensan que si tienes mucha familia, nunca puedes tener dinero ahorrado. Pero hay otros que no tienen niños en España ¡ y nunca tienen dinero ahorrado, siempre lo gastan." (Immigrat sarahule assentat a principis dels 90 a Banyoles)

El cas econòmic es dóna fonamentalment amb famílies amb molts fills o bé quan el pare no té feina.

Hi ha hagut alguns moments d'inestabilitat laboral (sobretot a principis de la dècada dels 90) i alguns pares han preferit enviar els infants per por de la inseguretat econòmica.

L'estudi realitzat per Adriana Kaplan, a principis de la dècada dels 90, constata que la tendència del retorn estava relacionava sobretot amb el motiu econòmic:

"La situación de desempleo, la precariedad en los contratos y por lo tanto la inestabilidad laboral y residencial entre este colectivo es alta, y ésta es una de las razones fundamentales de las decisiones trascendentes que afectan a todo el núcleo familiar, como el retorno de las mujeres y los niños a África." (Kaplan, A. 1998 p. 111)

Entre famílies mandingues i fules el retorn dels fills per una temporada llarga no s'ha donat tant. Fins i tot, algunes mares mandingues comentaven que tot i que els seus marits havien tingut ganes d'enviar els seus fills amb els avis, elles s'hi havien oposat i la seva opinió havia estat respectada:

"Mi marido al principio lo pensaba pero yo no lo quería porque quería criar a mis hijos. Me daban pena porque yo estaba aquí y mis hijos estarían en Gambia. Mi primer hijo ya se quedó allí y me hizo mucha pena. Mis hijos son míos y no quería mandarles allí. Mi marido no se metió, él lo quería no por el dinero, sino por las costumbres y la cultura." (Mare mandinga assentada a principis dels 90 a Salt)

També hi ha casos de mares sarahules que no estan d'acord amb què els seus marits decideixin enviar els seus fills a Gàmbia; però, tot i que s'hi oposen, sols algunes han aconseguit evitar-ho:

"Muchas veces las madres no queremos pero son los padres los que deciden."
(Immigrada sarahule assentada a Olot)

"De momento no quiero mandar mis hijos a Gambia. Ahora las mujeres saben y los maridos no los pueden mandar. Los maridos no están contentos. Ahora hay niños que van allí de vacaciones y regresan. No hay tantos niños que se van porque ahora hay mujeres que trabajan." (Immigrada sarahule assentada a Salt)

A part de tot el conjunt de motius que han portat les famílies a retornar els seus fills a Gàmbia, també cal parlar dels infants que no han estat enviats al país d'origen dels pares per raons de salut (problemes hepàtics, cama ortopèdica...), els quals hi haurien anat si no haguessin tingut aquestes dificultats.

A vegades, també hi ha casos de nenes que es queden a Catalunya per ajudar la mare amb les tasques domèstiques i la cura dels germans petits. Aquest és el cas d'una noia de Banyoles, la mare de la qual va tenir bessons i, tot i que germans seus retornessin a Gàmbia, ella es va quedar per poder-la ajudar.

En alguns municipis d'assentament, hi ha hagut nens i nenes que s'han mort un cop retornats i aquest fet ha provocat que alguns pares i, sobretot, mares s'espantessin i que evitessin que se'ls enviés.

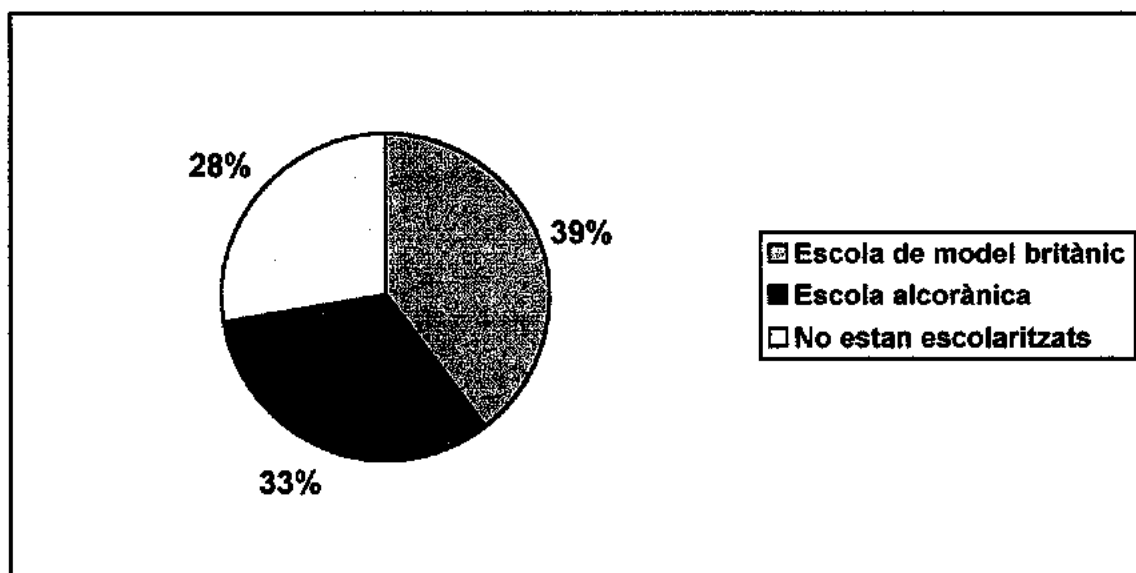
4.7. Situació dels nens i nenes retornats a Gàmbia

Durant l'estada a Gàmbia es van realitzar tretze entrevistes, concretament a vuit nenes i a cinc nens, amb edats compreses entre els 7 i els 15 anys, tots ells escolaritzats en el país d'origen dels pares i a partir d'aquestes entrevistes es van poder recollir opinions i records d'aquests nois i noies.

4.7.1. Escolarització

Dels infants retornats, un 72%⁹⁵ estan escolaritzats a Gàmbia i dels alumnes escolaritzats un 56,4% van a l'escola de model britànic, combinant-la generalment amb el *kharanyimbé*. La resta, un 43,5%, van exclusivament a l'escola alcorànica.

Gràfic IV.49: L'escolarització dels nens i nenes retornats

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades obtingudes en el treball de camp a Gàmbia

De tots els nens i nenes que es van seguir en l'estudi, sols un noi està cursant el que correspondria al batxillerat d'aquí, estudiant a l'únic internat del país anomenat *Armitage Senior Secondary School* a la ciutat de Janjanbureh. Aquest noi havia estat escolaritzat, en el seu moment, a l'escola de Sant Roc d'Olot i vol estudiar magisteri. Cal dir que la seva família és de les poques d'ètnia mandinga que hi ha hagut a Olot i, alhora, s'ha de tenir present que és l'ètnia sarahule la més propensa a escolaritzar els fills a l'escola alcorànica.

⁹⁵ Per realitzar aquests percentatges s'han tingut en compte els infants a partir de 7 anys, que és l'any d'inici a l'escola de primària de model britànic.

Alguns dels nens i nenes escolaritzats en escoles de model britànic no es trobaven en el curs que els correspondria per edat. En molts pobles sarahules fa pocs anys que les escoles de model britànic funcionen i, per tant, encara ara hi ha escoles que no disposen de tots els cursos de primària. Si ja els tenen, es pot donar el cas que quan s'hagués iniciat l'escola, els infants que s'escolaritzaven a primer fossin més grans del que els pertocaria per edat.

Tota la quitxalla entrevistada preferia l'escola que va deixar a Olot i a Banyoles i, segons els infants, no els és difícil de seguir els estudis a Gàmbia. La majoria no mantenen relació amb els mestres o amics que van deixar i tenen moltes ganes de tornar al país d'assentament dels pares.

4.7.2. Llengua

Quant a la llengua, pràcticament tots els nens i nenes retornats l'han oblidada i únicament recorden algunes paraules i algunes cançons. Només es va poder entrevistar en català un noi i una noia de 15 i 13 anys, respectivament, que vivien a Banyoles i que havien estat retornats pel mes d'agost de 2000.

Aquesta mainada retornada a Gàmbia ha hagut d'aprendre altres llengües com són l'anglès o l'àrab en els centres educatius del país. Aquest motiu i el fet que els nens i nenes no tinguin possibilitats per practicar la llengua catalana o castellana fa que l'oblidin amb facilitat. A més, es podria dir que l'oblit també pot ser una estratègia que tenen aquests infants per desmemoriar-se més ràpid i patir menys.

4.7.3. Records del país de naixement

Generalment, els nens i nenes més menuts quan recordaven casa nostra ho feien amb ulls més materials, pensant en coses que els agradaven i que, en aquests moments, no tenien i en comoditats que havien deixat enrere. Els més

grans en canvi, solien parlar dels amics, dels mestres i recordaven la gent que havien deixat enrere.

Els nens i nenes més menuts trobaven a faltar la bicicleta, jugar a corda, les joguines (les nenes trobaven a faltar sobretot les nines), els gronxadors, la roba, entre d'altres. Els més grans trobaven a faltar els amics, l'escola i els mestres.

A l'hora de dir què és el que els va agradar més dels llocs on van néixer, especialment els més petits, contestaven que tot, d'altres responien coses concretes com menjar i begudes (castanyes, maduixes, galetes, farinetes, coca-cola, fanta, etc.) i alguns, fins i tot, es queixaven que el menjar de Gàmbia no era gaire bo i que era molt repetitiu. Els més grans recordaven llocs més concrets: el parc infantil, les fires, l'hipermercat Màxim, l'estany de Banyoles, etc.

Aquests infants no s'imaginaven Gàmbia tal com l'han vist. N'hi havia que se l'havien imaginat una jungla plena d'elefants i tigres i el que han trobat ha estat molt diferent. No la troben tan maca com es pensaven i molts d'ells no sabien que en els pobles no hi havia electricitat, per exemple. Alhora, tampoc es pensaven que haurien de treballar tant.

De la seva arribada a Gàmbia recordaven els carros, els camps de cacauets, els camps d'arròs, els mosquits, les cabanes, els lavabos, la foscor de la nit i una nena va comentar la impressió que va tenir de veure tanta gent negra en arribar.

En el futur, a tots els agradaria tornar a Catalunya i sobretot a les noies els agradaria estudiar a la universitat (alguna voldria ser metgessa, mestra...) i un noi també voldria ser mestre. Algun nen tenia ganes de ser paleta, lampista, treballar en algun magatzem... I, fins i tot, un dels nens entrevistats va dir: "jo només vull tornar a Espanya, només vull això."

El motiu primordial per voler tornar és que han de treballar molt a Gàmbia, però bastants nens i nenes també deien que volien tornar perquè havien nascut a

Catalunya. Algunes de les respostes recollides van ser les següents: "He nascut allà. Em sento d'allà"; "Sóc ciutadà d'allà i vull tornar-hi"; "Vull tornar i recordar el temps viscut allà"; "Perquè aquí i allà no són iguals."

4.7.4. Problemes expressats pels nens i nenes retornats

Quan es parlava amb els nens i nenes retornats de la seva estada a Gàmbia la majoria es queixaven d'haver de treballar tant, havent de compaginar els estudis amb tasques domèstiques i agrícoles. Alhora, alguns també es queixaven de les malalties que els acompanyen des que van arribar (la major part de vegades, febre i mal de cap).

Tota la mainada entrevistada tenia ganes de tornar a Catalunya i parlava de diferents problemàtiques que havien de viure i algunes nenes, fins i tot, es van posar a plorar. Els problemes als quals alguns nens i nenes s'havien d'afrontar eren els següents:

El treball dur, treball al camp durant la temporada de pluges i de recol·lecció a l'estació seca i les nenes, a més, havien de regar els horts. La mainada entrevistada combinava l'escola amb altres tasques, especialment les nenes, que estaven molt ocupades.

Algunes nenes van dir que les pegaven i es va poder presenciar algun d'aquests maltractaments durant el treball de camp: un cop es va veure com l'àvia d'unes nenes retornades les pegava perquè arribaven tard de regar els horts; una altra vegada, es va presenciar com el cap de família pegava una nena amb un pal, perquè segons ell havia de treballar més ràpid i, justament, quan la picava, la pobre nena estava realitzant les tasques domèstiques que li corresponien.

A més, els infants retornats s'afronten a malalties tropicals, sobretot a la malària, que és una malaltia endèmica a Gàmbia i cada any hi ha molts morts, principalment infants; ja que els seus organismes són més fràgils. També

pateixen problemes gastrointestinals a causa de l'aigua i de l'alimentació, problemes cutanis, etc.

En el país d'assentament dels pares, en canvi, aquests nens i nenes solen tenir les mateixes malalties que els infants de pares autòctons tot i que són més propensos a agafar-ne algunes d'específiques com són:

- Les malalties genètiques ja que hi ha força consanguinitat entre els pares.
- El raquitisme per manca de vitamina B. La pell de color negra necessita més grau d'insolació per fabricar vitamina B i aquests infants no estan massa exposats als raigs solars. Al Subsàhara els raigs solars arriben perpendiculars a la terra i, amb poca insolació, la seva pell, encara que sigui negra, és capaç de fabricar vitamina B. A Catalunya, en canvi, els raigs no cauen perpendiculars com a Gàmbia, per això, els pediatres han fet una prevenció contra el raquitisme i han pogut solucionar aquesta malaltia ja que han donat dosis orals de vitamina B en les diferents revisions que han fet a aquests nens i nenes.
- Les anèmies ferropèniques, és a dir, manca de ferro a l'organisme, sobretot de molt petits. De totes maneres, aquesta mancança al cap d'un temps sol desaparèixer.

Val la pena comentar que per als nens i nenes que retornen o han retornat de Sierra Leone i d'altres països de l'Àfrica Occidental, el canvi no ha estat tan important com ho ha estat el de retornar de l'Estat espanyol, per exemple, ja que les condicions eren més similars i els nens no han patit tant.

4.8. El retorn dels retornats

Alguns infants, en aquests darrers anys, han tornat de Gàmbia a Catalunya per problemes de salut (principalment malària), alguns altres perquè els avis ja s'han mort i, últimament, alguns infants que arriben vénen per l'opció que fan els pares de tenir-los novament al seu costat.

L'arribada de nens i nenes que han passat una temporada llarga a Gàmbia encara no és important, però sí que comença a donar-se. Durant l'any 2001, han arribat tres nens i dues nenes a Olot i es preveu que fins a l'acabament d'any arribin alguns infants més.

En el treball de camp, es va poder constatar aquest nou fenomen a casa d'una família de Darsilami Sandu on els tres nens nascuts a Olot es preparaven per fer el viatge a Dakar i anar a fer els papers per tornar cap a Catalunya.

De totes maneres, el procés de tornar els fills a Catalunya va molt a poc a poc perquè la paperassa que han de fer a l'ambaixada de Dakar és molt lenta i hi ha molta reticència a deixar tornar nens i nenes per por a les falsificacions. Un altre obstacle que fa que els pares esperin a tornar a fer venir als fills és el problema d'espai del pis on viuen.

Els infants són una font d'ingressos per a la família i se suposa que poques famílies deixaran passar l'oportunitat que els seus fills tornin a Catalunya i treballin. La majoria d'aquests nens i nenes aniran tornant abans de fer els 18 anys i d'aquesta manera aportaran uns guanys a la família assentada al país de destí.

Es van entrevistar uns quants nens i nenes retornats a Catalunya i tots deien que preferien estar en el país de naixement, perquè aquí treballen menys, no agafen malalties i mengen més. Ara bé, sí que tornarien a Gàmbia de visita; però sense quedar-s'hi definitivament.

A l'escola de Sant Roc d'Olot, van tornar dues germanes a finals de l'any 2000 arran d'haver agafat la malària. Des que van tornar, a l'escola parlen de les malalties que es poden contreure a Gàmbia, dels mosquits, del treball dur, del menjar repetitiu i de les *djines* (una mena de bruixes) que les perseguien quan sortien tot i que mai no en van veure cap. Arran d'aquesta informació, als alumnes d'origen gambià de la seva classe que no han visitat mai Gàmbia, els fa por d'anar-hi pel que els pugui passar.

El dibuix de la pàgina següent il·lustra els records d'un nen que havia estat retornat a Gàmbia i que en aquests moments es troba a Olot. En el dibuix queden expressats els càstigs corporals que va patir i veure a la madrassa.

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԴԱՐԱՆ

ԲԱԿՈՇԱՐԱ

Així, fruit moltes vegades de conèixer experiències d'infants que han tornat de Gàmbia o de saber que algun nen o nena ha mort allà, trobem mainada que ho viu amb recel i amb certa por.

De totes maneres, cal comentar que, per norma general, els nens i nenes que no han estat mai a Gàmbia idealitzen el país d'origen dels pares i alguns d'ells tenen moltes ganes d'anar-hi. Se'l solen imaginar un lloc fantàstic i no saben que no disposaran de les comoditats que tenen en els municipis on han nascut ni que hi haurà obstacles com són les malalties, els mosquits, el treball, etc.

4.9. Noves estratègies migratòries per part dels pares

I encara s'estan vivint noves estratègies migratòries. Hi ha nois i noies d'origen gambià que viuen en diferents indrets de Catalunya que no han estat mai retornats al país d'origen dels pares. Molts d'ells no tenen ni han tingut una adolescència fàcil: viuen problemes de racisme en els centres educatius i en espais de lleure; topen amb els esquemes culturals dels seus pares...

Amb tot aquest cúmul de dificultats viscudes per aquests adolescents, una nova estratègia s'ha iniciat: la de portar els fills ja adolescents a Gàmbia per tal d'impregnar-se de l'ambient familiar i cultural i evitar d'aquesta manera que aquests nois i noies es desencaminin. Hi ha mares que, fins i tot, diuen que si van a Gàmbia d'adolescents arribaran amb més força i tindran més ganes de lluitar quan tornin.

Hi ha famílies que ja no tenen els pares a Gàmbia, és a dir, els avis de la mainada, i abans d'enviar els seus fills s'asseguren que les condicions siguin bones. Aquest és el cas d'una mare mandinga que els vol enviar a Gàmbia; però no ho farà fins que ho tingui tot molt ben mirat:

"Tenemos miedo de mandarlos allí porque algunos niños que han ido allí han tenido problemas. Si en la capital tuviéramos familia, con gente que tuviera una economía buena ya me gustaría, pero en los pueblos los niños no se lo pasan bien. Tengo que saber muy bien a quién mando a mis niños." (Immigrada mandinga assentada a Salt a principis dels 90)

Una altra mare mandinga deia que els sarahules no han de pensar en enviar els seus fills adolescents perquè ja ho han fet prèviament. Ella, en canvi, ara té por que els seus fills es desencaminin i per això els vol enviar a Gàmbia:

"Hay sarahules que los llevan allí para que puedan estudiar el árabe. También los mandan por la religión y además para aprender las costumbres. El miedo que ahora pasamos nosotros con nuestros hijos ya mayores, ellos no quieren pasarlo." (Immigrada mandinga assentada a Salt a principis dels 90)

Hi ha famílies sarahules (tot i ser molt minoritàries) que han decidit enviar els seus fills ja adolescents. Un d'ells, a qui es va fer un seguiment a Gàmbia, s'havia ajuntat amb companyies no massa bones a Banyoles i començava a fer malifetes. L'estada a Gàmbia li va resultar molt positiva, va madurar molt i tenia les idees molt més clares. Va ser tan gratificant que es va escriure al tutor que havia tingut durant dos cursos per comentar-li aquests canvis.

4.10. Consideracions finals

Durant la dècada dels 90, el retorn de nens i nenes d'origen gambià nascuts a comarques gironines ha estat un fet evident. En alguns municipis aquest fenomen s'ha donat amb més intensitat que d'altres i, normalment, ha tingut a veure el grup ètnic al qual es pertany i el temps que la família porta en el municipi.

Tot i que bastants pares comenten que el motiu principal del retorn dels seus fills és l'econòmic, en converses disteses, tant a Gàmbia com en el país d'assentament, s'ha pogut constatar que el motiu familiar sol ser el més important entre l'ètnia sarahule, que és majoritària en els municipis d'estudi. En segon lloc, es destacaria el motiu cultural i, en tercer lloc, l'econòmic.

A Gàmbia les obligacions entre parents són vistes com a moralment vinculants i el seu acompliment és molt alt entre les virtuts primordials de la societat. És en aquest context de parentiu que es permet que un nen o una nena siguin cedits a membres familiars, ja sigui per motius de treball o bé d'educació.

L'edat del retorn és clau per als infants, tant per aquells que s'envien amb molt poca edat, els quals són més propensos a agafar malalties com també per les implicacions mentals que comporta si els nens ja són bastant grans. Si s'ha d'enviar els nens i nenes a Gàmbia durant temporades llargues, hom pensa que s'hauria de fer en una edat apropiada, no inferior als 10 anys aproximadament, per tot el que representa i, més encara, si no van acompanyats de la mare.

És important que hi hagi una bona prevenció sanitària i que algun familiar tingui molta cura dels infants retornats a Gàmbia, sobretot d'aquells nens i nenes que s'hi queden sense la mare. Una bona cura és decisiva per tal que aquests nens i nenes no agafin malalties, sobretot parasitàries. Per tant, la família ha de saber molt bé on i amb qui envia els seus fills i assegurar-se de les persones i de les condicions.

És bo que els nois i noies d'origen gambià vagin al país d'origen dels seus pares, però sense que l'estada sigui molt llarga; si, en definitiva, el que està previst és que aquests nens i nenes tornin al país de naixement. Una temporada de tres mesos a un any, aproximadament, ajuda suficientment el nen a valorar el que ha deixat enrere i a aprendre de les experiències noves, sempre i quan no sigui un infant de poca edat.

Per als adolescents el fet d'anar a Gàmbia sol ser positiu, perquè els ajuda a valorar molt més el que tenen en el país de naixement i perquè reforcen la seva autoestima. És important que tinguin relacions amb el país d'origen dels pares perquè els ajuden a construir la seva identitat cultural.

Tot i que l'estratègia migratòria de tornar els fills i filles a Gàmbia ha estat bastant generalitzada, no totes les famílies l'han seguida, sobretot les famílies mandingues i fules, moltes de les quals han preferit enviar els fills i filles a Gàmbia per temporades més curtes. Alhora, hi ha famílies que han iniciat una nova estratègia que és la de portar els fills ja adolescents a Gàmbia per tal que s'impregnin de l'ambient familiar i cultural i evitar d'aquesta manera que aquests nois i noies es desencaminin.

Després de tot el que s'ha vist, sentit i conegut, hom pensa que la idea no és desafortunada. Per a aquests nois i noies la construcció de la identitat no els és gens fàcil, han de fer front a tot un cúmul de dificultats i, alhora, l'autoestima la solen tenir molt baixa.

Anar a Gàmbia és dur perquè hi arriben i no disposen de les comoditats i d'alguns luxes que aquí sí que tenien. Però, alhora, s'adonen que en certa manera són afortunats perquè molts joves volen marxar cap a Europa i als Estats Units i no els és gens fàcil en aquests moments. Ells, en canvi, saben que poden tornar i que treballant podran disposar d'una sèrie de béns materials que els costaria molt aconseguir quedant-se a Gàmbia.

En el país d'origen dels pares coneixen el que és treballar dur i el respecte a la gent gran. Un cop a Gàmbia es poden impregnar d'uns valors que, restant per sempre a casa nostra, els serien difícils d'adquirir i, alhora, per la construcció de la seva pròpia identitat poden decidir què volen ser (catalans i prou; espanyols i prou; només gambians o bé agafar elements de cada cultura). El que sí que és cert, és que si van una temporada a Gàmbia tornen molt més forts i madurs per afrontar la situació que els toca viure, que moltes vegades és dura.

Així doncs, les estratègies migratòries van canviant i aniran canviant a mesura que passa el temps i es podran veure i viure situacions noves a les quals fins ara no s'estava acostumat.

TERCERA PART

V. CONCLUSIONS I PROPOSTES

A) CONCLUSIONS

A continuació es validen les hipòtesis⁹⁶ que s'han plantejat al segon capítol de la primera part de la tesi. Cal ressaltar, però, que el fet que només es comentin les hipòtesis fa que diversos aspectes importants no apareguin en aquest apartat.

1. Sobre les migracions gambianes

1.1. Les migracions gambianes són un exemple més de les migracions internacionals. Les migracions a Gàmbia formen part des de fa temps de la biografia de molta gent, especialment, aquells procedents de zones rurals. Els moviments migratoris gambians i, més concretament, els d'ètnia soninké poden ser vistos com la continuació dels desplaçaments de sempre.

Les migracions a Gàmbia han estat un mode de vida per a molta gent, especialment per a aquells procedents de zones rurals des de fa molt temps. S'ha constatat que han existit i existeixen fluxos migratoris importants, centrats en diferents zones i en direccions diverses. Tant les migracions internes com les externes són fenòmens inseparables estructuralment i conceptualment, des del punt de vista dels propis gambians.

Respecte al grup ètnic soninké, la seva identitat es nodreix dels desplaçaments continuats. En un inici van ser viatges a altres zones de l'Àfrica Occidental i en aquests moments a d'altres parts del món com són Europa, Amèrica (especialment els Estats Units) i també a indrets de l'Àsia com pot ser Japó i, fins i tot, a Austràlia. Va ser la mobilitat tradicional el que els va fer particularment receptius a noves oportunitats d'ingressos i les possibilitats de guanyar diners a l'estranger amb formes modernes d'ocupació, les quals es van tornar cada cop més atractives.

⁹⁶ Per no avorrir el lector, s'ha decidit suprimir els termes "s'ha constatat", "es valida", "s'ha evidenciat", "s'ha pogut comprovar", etc., normalment utilitzats en l'apartat on es validen les hipòtesis. Així doncs, s'ha optat per emprar una estructura narrativa que alleugereixi la lectura.

1.2. Les circumstàncies econòmiques constitueixen condicionants molt importants per a les migracions gambianes. Els migrants gambians busquen amb el seu desplaçament una acumulació de riquesa suficient per millorar les seves condicions de vida i les de la seva família.

Les raons que impulsen els gambians a emigrar són fonamentalment econòmiques. Existeix un índex elevat d'atur i els treballs de qualificació baixa tenen salaris miserables al país d'origen, fet que comporta que molts joves no vegin un futur al seu país. Alhora, també cal parlar de la llarga trajectòria migratòria de la zona d'origen, o sigui, que les migracions són un fet tradicional i els joves ja comencen molt aviat a tenir present aquesta possibilitat.

Els migrants generen ànsies per migrar, per marxar, sobretot entre els més joves; és un cicle que no deixarà de girar mentre es mantinguin les abismals diferències entre les condicions de vida dels països del nord i del sud. Els joves volen millorar unes expectatives i unes condicions de vida que no els satisfan al seu lloc d'origen.

Per a la majoria de migrants, el fet de tenir un treball remunerat en un país estranger suposa disposar de diners i tenir un estatus al seu propi país i poder arribar a ser admirats als seus pobles d'origen.

2. Sobre l'escolarització a Gàmbia

2.1. Els alumnes s'escolaritzen a l'escola de model britànic o bé a l'escola alcorànica, depenent de la religiositat en què viuen les respectives famílies.

Les creences culturals i religioses afecten l'educació formal de model britànic a les zones rurals. A les zones rurals, hi ha una certa aprensió d'escolaritzar els fills a les escoles de model britànic; ja que es pensa que, fent-ho, aquests esdevindran pagans o cristians. Tenen por que perdin la religió, les tradicions del poble, les bones maneres i que les noies perdin la virginitat.

L'èmfasi que posen les madrasses en l'educació religiosa fa que siguin més atractives per als pares, sobretot els de procedència rural; ja que se senten atrets per la religió, la moral i els aspectes disciplinaris de l'educació que s'hi imparteixen. A més, d'acord amb les creences islàmiques, és un deure dels pares el fet d'assegurar que la seva mainada sigui educada per ser bons musulmans. Així doncs, un motiu molt important per no voler escolaritzar els fills i filles en escoles de model britànic és el de la por a la pèrdua de control envers els fills.

Els sarahules són el grup ètnic que escolaritza menys els seus fills a l'escola de model britànic. Tradicionalment, els sarahules no han estat a favor de l'educació occidental, la qual ha estat vista com un element foraster i les seves preocupacions bàsiques han estat centrades a l'entorn del comerç i de la religió, essent fonamentalment el fet religiós el que no els motiva a escolaritzar els fills en escoles de model britànic.

2.2. Són pocs els nens i nenes escolaritzats en escoles de model britànic a Gàmbia, ja que les despeses educatives representen un esforç important per a molts pares sobretot de zones rurals.

Les despeses educatives (tot i que l'educació formal a les escoles de model britànic sigui gratuïta), encara representen un esforç important per a molts pares, sobretot de zones rurals. Despeses per a uniformes, material escolar, quota d'exàmens finals, etc., que dificulten l'escolarització de tots els nens i nenes del país.

Un altre motiu que dificulta l'índex de matriculació a les escoles de model britànic és el de la necessitat de la força de treball dels fills i filles, sobretot en zones rurals. Els pares necessiten els fills com a mà d'obra i si els porten a l'escola se'ls treu aquesta mà d'obra per treballar als camps, als horts i al recinte domèstic.

Tot i que l'escola de model britànic dona una esperança a bastants pares perquè els seus fills puguin aconseguir un treball i un salari, entre el col·lectiu sarahule, aquesta no seria una motivació ja que pensen que és el treball dur i no pas el que s'ha obtingut amb estudis el que pot portar beneficis econòmics en un futur.

En contra del que es preveia formulant la hipòtesi, no són les despeses educatives les que frenen els gambians, en aquest cas d'ètnia sarahule, de les zones rurals. Encara que el grup ètnic sarahule sigui el que hagi emigrat més a l'exterior i que moltes famílies tinguin en aquests moments suficients recursos per poder fer front a les despeses escolars, hi ha bastants pares que opten per no portar-los a l'escola formal de model britànic. Els motius no són pas econòmics, sinó religiosos; ja que pensen que si ho fan perdran la benedicció el dia del Judici Final. Hi ha molts pares que encara ara no veuen les escoles de model britànic com una alternativa educativa per als seus fills.

Tot i que encara hi ha pares que manifesten una reticència envers les escoles de model britànic, al llarg de la dècada dels 90 la matrícula ha augmentat tant a primària com a secundària. Durant el curs 1992-1993 es van registrar 97.262 matrícules a primària, mentre que durant el curs 1998-1999 les matrícules van arribar a 150.403. A secundària, es va passar de 25.929 alumnes el curs 1992-1993 a 46.769 el curs 1998-1999. Tot i això, s'ha de tenir present que la població infantil ha crescut molt durant els anys 90.

Cal ressaltar que, en aquests moments, el total de matriculats en escoles de primària i de secundària de model britànic a Gàmbia és molt més alt que no pas el d'escoles formals alcoràniques, és a dir, madrasses.

3. Sobre l'assentament dels immigrants gambians al país de destí

3.1. Els assentaments gambians tendeixen a la concentració en zones molt concretes. La presència de gambians a l'Estat espanyol és significativa a Catalunya i, principalment, a comarques gironines

pel fet que reuneixen unes condicions positives que afavoreixen l'establiment de població immigrada.

Els assentaments gambians tendeixen a la concentració, és a dir, a aplegar-se en determinades comunitats autònomes i, dins d'aquestes, en comarques molt concretes. La presència de gambians és important a Catalunya i principalment a comarques gironines. Alhora, és important el seu nombre en alguns municipis de la demarcació de Girona, tres dels quals són objecte d'estudi a la tesi (Banyoles, Olot i Salt).

El fet de concentrar-se en uns determinats llocs ve donat fonamentalment per motius laborals, és a dir, si hi ha feina en un municipi concret o en una determinada comarca. Quan no hi ha gaires possibilitats de feina en una zona específica o bé l'atur augmenta, altres zones amb poca immigració comencen a tenir un atractiu per realitzar-hi els primers assentaments, sempre i quan les possibilitats de feina existeixin. Si és així, un cop s'inicien els primers assentaments, es desencadena la cadena migratòria i les xarxes d'acollida asseguren la recepció inicial, essent els primers immigrants un pol d'atracció d'altres persones, ja siguin parents o amics.

Hi ha províncies com, per exemple, Lleida, Osca i Saragossa que han incrementat la població gambiana al llarg d'aquests darrers anys. L'augment de residents gambians podria anar lligat amb el desplaçament de la població gambiana i, en part, per l'arribada d'alguns gambians establerts a Banyoles i a Olot. Així doncs, un nombre elevat d'immigrants gambians canvia de lloc d'assentament quan no hi té feina, quan vol millorar econòmicament o quan té família en un altre municipi.

3.2. L'ètnia majoritària en els municipis d'estudi és la sarahule. Els primers gambians que van arribar a aquests municipis van ser els d'ètnia sarahule i és precisament aquesta l'ètnia majoritària actualment als tres municipis objecte d'estudi.

En aquests moments, l'ètnia sarahule és la majoritària als tres municipis d'estudi. Els primers gambians que es van instal·lar a Banyoles i a Olot a finals de la dècada dels 80 pertanyien fonamentalment a aquesta ètnia. A Salt, tot i que els primers assentaments de gambians van estar constituïts per diferents grups ètnics, la xarxa familiar i d'amics dels sarahules es va desplegar d'una forma molt més important que no pas la dels altres grups ètnics. Això posa de manifest que a partir dels primers assentaments molts d'altres establiments es van realitzar a partir de la xarxa familiar i d'amics.

3.3. Els Immigrats gambians estan molt vinculats als seus pobles d'origen, els quals són un referent constant a les seves vides.

Els pobles d'origen són un referent constant per als immigrants gambians: els casaments al país d'origen; l'estratègia que han seguit un bon nombre de pares i mares d'enviar els fills i filles a Gàmbia; l'enviament d'algunes esposes; el reagrupament familiar; les remeses econòmiques que s'envien a les famílies d'origen; un hipotètic retorn en el futur; la provisió de referents culturals per mantenir la cultura al lloc de destí, entre d'altres.

Els sarahules solen enviar unes remeses de diners importants als pobles d'origen, la major part de les quals serveixen per a inversions que tinguin a veure amb la millora del prestigi, ja sigui construint o millorant una casa; el consum ostentós, l'obertura de petits comerços... Arribar a ser propietaris d'una casa sòlida al lloc d'origen és un signe de prestigi davant la comunitat i una seguretat de cara a la vellesa i al possible retorn.

Per a l'emigrat soninké, el reconeixement de l'èxit migratori només és possible respecte a la seva societat de partida. És a dir, tot allò que aconsegueix en termes de promoció social i de prestigi, només ho pot aconseguir amb relació al seu poble d'origen.

- 3.4. El col·lectiu gambià i, més concretament, el sarahule és molt hermètic. Les relacions i pràctiques quotidianes es desenvolupen fonamentalment dins de xarxes familiars i ètniques, reduint els contactes amb l'exterior a allò obligat.**

Els sarahules són un grup molt tancat i normalment solen preservar la seva cultura per lluny que estiguin. L'ètnia sarahule és la més hermètica, conservadora i tradicional de Gàmbia, continua aferrada a molts trets culturals que no vol deixar perdre i, alhora, també és l'ètnia que és més reticent a apropiar-se'n de nous.

Els immigrants sarahules no estan gaire integrats a la comunitat receptora. Un dels motius ve donat pel fet que viuen amb una certa provisionalitat, és a dir, no tenen la intenció d'estar-se permanentment al país de destí i, alhora, prefereixen mantenir els llaços d'origen que esdevenir totals membres de la nova comunitat.

La tendència a l'agrupació és evident, tot i que és un tret general de la immigració i no és exclusiu del col·lectiu sarahule. Està originada bàsicament per raons psicològiques (proximitat amb els compatriotes o familiars) i raons econòmiques (com és el cas, per exemple, de compartir despeses d'habitatges, o bé de trobar pisos sols en certs barris d'un municipi).

Pel que fa a les relacions amb els autòctons, se solen limitar al terreny professional i a relacions amb alguna finalitat pràctica. Els immigrants gambians solen ser tolerats com a treballadors, però rebutjats com a ciutadans i estan sotmesos normalment a una mena d'invisibilitat, fins i tot, d'inexistència.

- 3.5. Els adults gambians a penes parlen el català i la gran majoria de la generació adulta dels municipis d'estudi es relaciona amb la gent autòctona en llengua castellana. Els fills i filles aprenen el català a l'escola i l'utilitzen depenent del lloc on visquin.**

La nacionalitat o l'ètnia del migrant africà no és determinant en el comportament lingüístic que aquest adquireix a la seva arribada a Catalunya. El fet d'haver après català o castellà tampoc no depèn del plurilingüisme que pugui tenir l'individu. El que sembla explicar que els adults gambians parlin el castellà és perquè els autòctons els parlen i els han parlat en aquesta llengua. Aquest fet és determinant si es té en compte que la majoria de subsaharians han après la llengua al carrer i a la feina. Els pocs que han après bé el català han arribat a aquesta situació gairebé per casualitat, en trobar patrons que els han parlat en català des del primer moment.

Com que la majoria de la població dels municipis d'estudi els parla en castellà, molts immigrants gambians no troben sentit al fet d'aprendre el català, ja que no veuen la seva utilitat. A més, la llengua castellana els és més útil, tant per treure's el carnet de conduir que s'ha de fer en castellà, com per als tràmits burocràtics de la Llei d'estrangeria, entre d'altres.

Respecte als seus fills i filles la situació no és la mateixa. L'ús d'una o altra llengua ve determinat per l'escola on s'escolaritzen i pel barri on viuen. Tot i que la llengua vehicular de l'escola sigui el català, dependrà de la llengua majoritària dels alumnes que comparteixin la mateixa aula i també la llengua més habitual del barri on visquin aquests nens i nenes a l'hora d'utilitzar el català o bé el castellà.

3.6. Les polítiques municipals envers el tema de la immigració extracomunitària als municipis que formen part de l'objecte d'estudi han estat minses al llarg de la dècada dels 90. L'absència d'accions concretes per part dels ajuntaments han estat contrarestades, en bona mesura, pel treball que han portat a terme diferents ONG vinculades als municipis.

Pel que fa a la política municipal envers la immigració durant la dècada dels 90, s'ha pogut observar que als tres municipis d'estudi no hi ha hagut cap pla específic d'immigració que seguis unes directrius concretes, solament hi ha

hagut actuacions puntuals. Les polítiques per a la integració social dels immigrants al municipi exigeixen actuacions globals i integrals en tots els àmbits: sanitat, serveis socials, ensenyament, habitatge, cultura, treball, etc. Durant la dècada dels 90 als tres municipis d'estudi hi ha hagut actuacions puntuals pel que respecta a alguns dels temes esmentats, però mai actuacions globals. Ha mancat un pla global d'integració dels immigrants i, alhora, també ha mancat una previsió o planificació d'habitatges i de distribució de la població immigrada.

S'ha constatat que aquest fet no ha tingut a veure amb el color polític de l'Ajuntament, ja que els equips de govern de les tres poblacions procedien de partits polítics diversos.

És evident la importància de les ONG en el treball social dirigit a immigrants. Una de les activitats inicials ha estat la de serveis d'informació i orientació a immigrants, als quals també se solia oferir assessoria jurídica per tal d'ajudar els immigrants indocumentats. Una altra activitat ha estat l'organització de cursos de llengua catalana i castellana.

Respecte a la sensibilització dels nous equips de govern municipal pel tema de la immigració, de moment, es pot parlar de l'elaboració de diagnòstics a Banyoles i a Olot i de poques accions concretes a tots tres municipis. El que cal és esperar i veure, un cop totes les línies d'intervenció quedin ben definides, com es portaran a terme als municipis.

4. Sobre els valors dels pares i mares gambians envers l'educació dels seus fills

4.1. La majoria de pares no han estat mai escolaritzats ni parlen gairebé la llengua de destí, per això molts pares sarahules no valoren gaire l'escola catalana.

Tot i que la majoria de pares i mares sarahules no hagin estat mai escolaritzats en escoles de model britànic al seu país d'origen i que molts d'ells no sàpiguin

ni llegir ni escriure ni tinguin un gran domini de les llengües de destí, no es considera que siguin els motius pels quals no valorin l'escola catalana o perquè la valorin poc. És fonamentalment el fet religiós el que no els motiva a escolaritzar els fills en escoles de model britànic a Gàmbia o a valorar poc l'escola catalana al país de destí. D'acord amb les creences islàmiques, és un deure dels pares el fet d'assegurar que la seva mainada sigui educada per ser bons musulmans. Per això, com que a l'escola catalana no s'imparteix religió islàmica, aquest és un motiu prou important per no valorar l'escola al país de destí. Com que a Catalunya l'escolarització és obligatòria fins als setze anys, els pares no tenen més remei que portar els fills a l'escola catalana, tot i que si poguessin triar com ho poden fer a Gàmbia, la majoria preferirien portar-los a una escola alcorànica.

D'aquesta manera, entre la majoria d'immigrants sarahules, l'escola no es converteix en la plataforma que ha de permetre els seus fills millorar socialment.

4.2. Els pares sarahules volen que els seus fills rebin educació alcorànica. Per a ells és molt important que s'ensenyi l'Alcorà i la religió musulmana.

Els sarahules estan molt islamitzats i creuen fermament en una vida futura on l'ànima anirà al paradís o a l'infern, segons la conducta que es tingui a la terra. És central la creença religiosa en el dia del Judici Final (aquest dia els pares seran recompensats o castigats d'acord amb els esforços que hagin fet per fer dels seus fills uns bons musulmans). Aquesta creença forma part del rerefons de la necessitat dels pares de veure que els fills rebin suficient educació islàmica influïnt, doncs, en l'educació dels fills i en la forma en què es viu.

D'aquesta manera, es pot entendre per què hi ha tants pares sarahules que tinguin poques ganes d'enviar els seus fills i filles a les escoles formals de model britànic a Gàmbia o que no valorin gaire les escoles catalanes.

Com que a Catalunya l'escola és obligatòria, la majoria dels pares compensen el dèficit de no rebre classes de religió islàmica portant els seus fills a centres on s'imparteixen classes de l'Alcorà.

5. Sobre l'escolarització dels fills i filles de pares gambians als municipis d'estudi

5.1. Els nens i nenes d'origen immigrant tendeixen a concentrar-se en certes escoles públiques, les quals a la llarga poden convertir-se en escoles gueto. Les concentracions d'alumnat d'origen immigrant dificulten la integració i, a vegades, comporten la marginació d'aquests alumnes.

La concentració d'alumnat d'origen immigrant en algunes escoles públiques s'ha constatat com un problema seriós al llarg d'aquests darrers anys. La LOGSE i la LOPEG van establir vies per a la resolució d'aquest problema, fixant els mateixos criteris de matriculació d'alumnes amb necessitats educatives especials (derivades de condicions socials o culturals desfavorides), tant en centres públics com en centres concertats; però en aquests moments encara hi ha molts centres educatius que no s'han equiparat en termes de matrícula.

Quan hi ha o hi pot haver una concentració d'alumnat d'origen immigrant al municipi és important de prendre mesures correctores per tal que aquest alumnat quedi distribuït d'una manera equitativa i perquè d'aquesta manera, a aquests alumnes, els sigui més fàcil d'integrar-se socialment. Hi ha dos dels municipis d'estudi (Banyoles i Olot) que van iniciar una escolarització extensiva de l'alumnat d'origen immigrant per tal d'evitar l'aparició d'escoles gueto, mentre que a l'altre municipi d'estudi, Salt, malauradament no ha succeït el mateix i hi ha una escola de primària al municipi que acull un percentatge molt elevat d'alumnat d'origen immigrant.

5.2. L'escolarització d'infants d'origen gambià va agafar els mestres d'educació infantil i de primària totalment desprevinguts. Per fer

front a aquesta situació, els mestres han tingut la necessitat d'incorporar diverses estratègies educatives que provenien, fonamentalment, de l'autoformació.

Al llarg d'aquests últims anys els mestres han viscut amb preocupació el comportament escolar dels alumnes d'origen estranger i, concretament, de l'alumnat d'origen gambià. Els patrons culturals bàsics de la família gambiana i de l'escola són diferents i, per tant, quan els nens i nenes d'origen gambià hi arriben per primera vegada els manquen hàbits considerats bàsics per a l'escola.

Per treballar amb l'alumnat d'origen gambià fins ara no hi ha hagut gaires estratègies educatives. No obstant, hi ha mestres d'educació infantil que s'han anat espavilant i actualment utilitzen tota una sèrie d'estratègies per treballar amb aquests escolars. Alguns d'ells fan ús de recursos que serveixen per millorar l'adaptació i l'acolliment d'aquests nens i nenes; per estimular la parla i per treballar els continguts bàsics. Aquests recursos són utilitzats bàsicament a P3, ja que és el moment que els nens i nenes d'origen gambià arriben per primer cop a l'escola, tot iniciant-se el seu procés d'integració.

Els mestres tant d'educació infantil com de primària han anat adquirint la formació a l'entorn de l'escolarització d'alumnes d'origen estranger amb la pràctica i alguns d'ells l'han adquirida també amb cursos de formació, ja que durant els primers anys que van anar escolaritzant aquests alumnes no es contemplava en la seva formació inicial. Així doncs, el professorat s'ha hagut d'anar espavilant a l'hora de pensar en estratègies educatives, d'acollida al centre, de comunicació amb les famílies... ja sigui buscant estratègies o bé anant a algun curs o a xerrades, depenent, en definitiva, de la voluntat de cadascú.

6. Sobre el retorn dels fills i filles d'immigrats gambians al país d'origen dels pares

6.1. El retorn dels fills i filles d'immigrats gambians al país d'origen dels pares és una estratègia migratòria compartida majoritàriament pel col·lectiu sarahule.

El retorn dels fills i filles d'immigrats gambians al país d'origen dels pares es constata com una estratègia migratòria compartida pel col·lectiu gambià, fonamentalment, d'ètnia sarahule. Durant la dècada dels 90 el retorn de nens i nenes d'origen gambià nascuts a comarques gironines ha estat un fet evident.

Pràcticament tots els nens i nenes nascuts els primers anys dels assentaments gambians a Banyoles i Olot (del 1988 al 1992) van ser enviats al país d'origen dels pares per temporades llargues. Ara bé, el retorn dels fills i filles no ha estat una estratègia massa seguida pels pares gambians instal·lats a Salt. S'ha de tenir present que les famílies del col·lectiu gambià que es van assentar en aquest municipi hi arribaven amb fills nascuts en altres municipis i, alhora, hi van arribar més tard que a Banyoles i a Olot i, per tant, els naixements van ser posteriors i menys nombrosos.

Es constata que en alguns municipis aquest fenomen s'ha donat amb més intensitat que en d'altres i, normalment, aquest fet ha tingut a veure amb el grup ètnic al qual es pertany i el temps que la família porta al municipi.

Tot i que l'estratègia de retornar els fills i filles cap a Gàmbia ha estat seguida al llarg de la dècada dels 90, en aquests darrers anys, són cada cop més nombrosos els infants que romanen a Catalunya, sota la responsabilitat dels pares. Aquest fet demostra que les expectatives d'establiment són més clares a curt o a mitjà termini del que ho havien estat fa uns anys.

Alhora, cal comentar que alguns infants en aquests darrers anys han tornat de Gàmbia a Catalunya per problemes de salut (principalment malària), altres perquè els avis ja s'han mort i, últimament, alguns infants han arribat per l'opció que fan els pares de tenir-los novament al seu costat. Tot i que l'arribada de

nens i nenes que han passat una temporada llarga a Gàmbia encara no és important, sí que comença a donar-se.

6.2. El retorn és percebut per la comunitat educativa com a problemàtic, mentre que el col·lectiu gambià, ho percep d'una manera diferent. Envien els fills i filles a Gàmbia perquè coneguin el país, perquè s'impregnin dels valors culturals de la societat d'origen i també com a factor econòmic (poden estalviar més tenint els fills a Gàmbia que tenint-los al país de destí).

La comunitat educativa percep el retorn d'alumnes gambians com a problemàtic. El col·lectiu de mestres no veu amb bons ulls que els nens i nenes d'origen gambià siguin retornats a Gàmbia, ja que consideren inútil el treball d'integració que han portat a terme, així com el treball de lectoescriptura realitzat.

D'altra banda, creuen que el retorn esdevé un trauma per als nens i nenes pel canvi d'ambient de Catalunya a Gàmbia; pel fet de passar de viure a la ciutat a viure en un poble; per deixar de viure amb una família nuclear per viure amb una família extensa; per passar de dependre dels pares a dependre dels avis i per deixar de disposar d'unes comoditats a les quals s'havien acostumat.

Els pares gambians no ho perceben de la mateixa manera. Tenen ganes que els seus fills s'impregnin dels valors culturals de la societat d'origen i volen que coneguin la família de procedència. De fet, el motiu familiar sol ser el més important a l'hora de retornar els fills i filles a Gàmbia. S'ha de tenir present que per als gambians, sobretot sarahules, les obligacions entre parents són vistes com a moralment vinculants i el seu acompliment és molt alt entre les virtuts primordials de la societat.

Així doncs, molts pares han enviat els fills i filles a Gàmbia, donat que la seva estratègia migratòria la pensen en tant que formen part d'un conjunt familiar ampli. Hi ha avis que reclamen els néts per veure'ls abans de morir o bé perquè

els ajudin al camp o amb tasques domèstiques i els pares d'aquests nens se senten amb l'obligació de complir la demanda. Alhora, cal destacar altres motius com són els econòmics i el fet de voler portar segones dones al país d'assentament, tot enviant la primera esposa i els fills a Gàmbia.

6.3. Els nens i nenes d'origen gambià nascuts a Catalunya i retornats al país d'origen dels pares s'adapten fàcilment a l'entorn un cop s'instal·len a Gàmbia.

L'edat del retorn és clau per als infants, tant per a aquells que s'envien amb molt poca edat, els quals són més propensos a agafar malalties, com també per les implicacions mentals que comporta si els nens són més grans.

En contra del que es preveia formulant la hipòtesi, a la majoria de nens i nenes retornats, sobretot aquells que han estat enviats amb més de sis anys, els costa adaptar-se a l'entorn un cop s'instal·len a Gàmbia. Es queixen d'haver de treballar molt i de malalties com febre i mal de cap, majoritàriament. Aquests infants es lamenten del treball dur al camp durant la temporada de pluges i de recol·lecció a l'estació seca i les nenes, a més, d'haver de regar els horts. Els infants retornats s'afronten a malalties tropicals, sobretot a la malària, a problemes gastrointestinals a causa de l'aigua i de l'alimentació, a problemes cutanis, etc.

El procés d'adaptació d'aquests infants sol ser encara més difícil quan hi arriben sense la mare. Per això és molt important que la família sàpiga molt bé on i amb qui envia els fills, per tal d'assegurar-se d'unes condicions correctes.

Per als nens i nenes que retornen o han retornat de Sierra Leone o d'altres països de l'Àfrica Occidental, el canvi no ha estat tan important com ho ha estat el de retornar de l'Estat espanyol, ja que les condicions eren més similars i els nens no han patit tant.

Per norma general, els nens i nenes que no han estat mai a Gàmbia idealitzen el país d'origen dels pares i alguns d'ells tenen moltes ganes d'anar-hi. Se'l

solen imaginar un lloc fantàstic i no saben que no disposaran de les comoditats que tenen als municipis on han nascut ni que hauran de fer front a tota una sèrie d'obstacles.

Ja per acabar, com a **conclusió final**, el procés migratori gambià a comarques gironines, i especialment el sarahule, s'explicaria de la següent manera: en el procés migratori existeix una força centrífuga que porta els migrants sarahules a emigrar (atracció del treball assalariat) i una atracció centrípeta, o sigui, una força a la inversa, constituïda pel sistema d'obligacions al lloc d'origen i alhora també per la idea del retorn. Es tracta d'una immigració immersa en el seu projecte migratori amb el rerefons del retorn i amb la idea d'un assentament provisional, però a llarg termini.

B) PROPOSTES

A partir dels diferents aspectes tractats al llarg de la tesi, s'ofereixen algunes idees a tenir en compte en aquells espais on es prenen decisions que afecten la immigració:

- Tot i l'existència d'algunes concentracions de col·lectius d'immigrats en diferents municipis de comarques de Girona i de Catalunya, els ajuntaments encara poden prendre mesures envers temes com el de l'habitatge, per exemple, per tal que als pobles i les ciutats no es vagin concentrant col·lectius d'immigrats que portin a la consolidació de guetos.
- Queda clara la necessitat d'establir una estreta cooperació i coordinació entre totes les administracions i entitats, que permeti harmonitzar les polítiques i les actuacions en matèria d'immigració, aprofitant al màxim els recursos.
- Si es vol que hi hagi un intercanvi, que els alumnes d'origen immigrant es puguin anar integrant socialment cal, entre altres coses, que puguin escolaritzar-se amb els diferents nens i nenes del municipi, siguin d'origen immigrant o no. Dependrà de les mesures que prenguin els ajuntaments, però també de la Generalitat, per tal que l'alumnat d'origen immigrant no es concentri en unes escoles concretes.
- Per tal de conscienciar els pares autòctons en temes d'escolarització que tinguin a veure amb la matriculació de fills i filles d'immigrats, és bo que se'ls expliqui a partir de xerrades informatives, d'escrits, o bé d'altres maneres, cap a quin tipus de societat es vol anar a parar. El per què de la distribució d'infants, les repercussions que podrien tenir les concentracions d'alumnat d'origen immigrant en el futur dels municipis, la importància de tenir una educació intercultural a les aules, etc.
- L'Administració hauria de buscar alguna mesura per aturar el retorn d'infants i de dones a Gàmbia, quan aquest retorn comporta una temporada molt llarga que pot arribar a ser de diversos anys o bé indefinida. Evidentment que es poden realitzar viatges, estades temporals d'uns mesos o dilatant molt, potser

fins i tot d'un any, però no pas estades extenses que constin de diversos anys, si al cap i a la fi, a la llarga aquests nens i nenes està previst que tornin al país d'assentament.

- Ja per acabar, és important que s'actui amb una visió de futur i no pas sota la pressió de la urgència o bé buscant remei a fets ja consumats. La inèrcia i la improvisació poden donar lloc a efectes no desitjats i poden incrementar conflictes. És bo d'aprofundir en els diferents col·lectius assentats a Catalunya i anar de cares a l'acció per poder marcar un marc d'integració clar.

L'Estat i les comunitats autònomes i, a un altre nivell, els municipis i les ONG tenen unes tasques importants i alhora difícils en l'àmbit migratori, però d'elles en depèn la integració social dels immigrants i la convivència de tots plegats.

VI. FUTURES LÍNIES DE RECERCA

Un cop finalitzada aquesta tesi, es voldrien esmentar noves línies d'investigació per tal de poder-se emprendre en futures tesis doctorals, treballs de recerca, treballs de fi de carrera, etc. Les línies d'investigació que es proposen són les següents:

- Comprovar com evolucionarà la situació dels fills i filles d'immigrats gambians a les comarques gironines. Buscaran formes de sentir i expressar la seva identitat? Estaran interessats en la cultura dels seus pares o avis, o sols serà una memòria ancestral o una tradició exòtica? En definitiva, analitzar quins canvis culturals s'hauran produït.
- Fer un estudi sobre l'escolarització d'aquests nens i nenes a secundària, quan el volum d'alumnat d'origen gambià sigui més important.
- Comprovar quines trajectòries laborals aniran seguint els fills i filles d'immigrats gambians assentats a les comarques gironines. Cal recordar que, tot i que estudiïn, hi continua havent pràctiques discriminatòries envers els immigrants i s'ha pogut constatar en diferents països on tenen segones i terceres generacions d'immigrants. Molts d'ells s'han vist forçats a ocupar llocs inferiors al seu nivell de qualificació professional.
- Analitzar des d'una perspectiva quantitativa els canvis que s'aniran produint al mapa escolar de les comarques de Girona, així com comprovar si l'escolarització extensiva s'anirà portant a terme als diferents municipis de la demarcació de Girona.
- Conèixer com anirà evolucionant la idea que tenen els pares gambians envers el que representa l'escola catalana per als seus fills i filles.
- Comprovar si l'estratègia d'enviar els fills i filles a Gàmbia encara es portarà a terme en dècades futures.
- Realitzar una investigació sobre el procés migratori gambià al Maresme, on fa més temps que hi viuen famílies gambianes que no pas a les comarques gironines, comprovant quina evolució ha seguit el retorn dels fills i filles

d'immigrats gambians al país d'origen dels pares i també l'evolució que ha anat seguint el col·lectiu gambià, al llarg de més de dues dècades.

- Estudiar el procés migratori gambià a la resta de províncies catalanes amb l'objectiu de tenir una radiografia completa de la immigració gambiana a Catalunya.
- Estudiar el procés migratori gambià a altres indrets de la geografia espanyola i també a d'altres zones de la geografia europea per saber si l'evolució segueix pautes diferents a les estudiades a la tesi.

VII. ABREVIACIONES

ABS: Àrea Bàsica de Salut

AMPA : Associació de Mares i Pares d'Alumnes

APRC: *Aliance for Patriotic Reconciliation and Construction*

CAP: Centre d'Assistència Primària

CEIP: Centre d'Educació Infantil i Primària

CRD: *Central River Division*

CRID: Consorci de Recursos i Documentació per a l'Autonomia Personal

CUP: Coalició Unitat Popular

EAP: Equip d'Assessorament Psicopedagògic

ECOWAS: *Economic Community of West African States* (Comunitat econòmica d'estats de l'Àfrica Occidental)

EFTA: *European Free Trade Association* (Associació Europea de lliure canvi)

ERP: *Economic Recovery Programme*

ESO: Educació Secundària Obligatoria

GRAMC: Grup de Recerca i Actuació amb Minories Culturals i Treballadors Estrangers

HTC: *Higher Teacher's Certificate*

IEC: Institut d'Estadística de Catalunya

IES: Institut d'Educació Secundària

IME: Institut Municipal d'Educació

IMF: *International Monetary Fund*

ISO: *International Standard Organisation*

LODE: Llei orgànica reguladora del dret a l'educació

LODILE: Llei orgànica de drets i llibertats dels estrangers i de la seva integració social

LOE: Llei orgànica d'estrangeria

LOGSE: Llei orgànica d'ordenació general del sistema educatiu

LOPEG: Llei orgànica de la participació, l'avaluació i el govern dels centres docents

LRD: *Lower River Division*

MEC: Ministerio de Educación y Cultura

NBD: *North Bank Division*

NRP: *National Reconciliation Party*

OAN: Oficina d'Atenció al Nouvingut

OCDE: Organització de Cooperació i Desenvolupament Comunitari

ONG: Organització no Governamental

ONU: Organització de Nacions Unides

OPI: *Observatorio Permanente de la Inmigración*

PEC: Programa d'Educació Compensatòria

PNUD: Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament

PDOIS: *Gambia People's Democratic Orientation for Independence and Socialism*

PP: *Partido Popular*

PSD: *Programme for Sustained Development*

PSLCE: *Primary School Leaving Certificate Examination*

PSOE: *Partido Socialista Obrero Español*

PTA: *Parent Teacher Association*

PTC: *Primary Teacher's Certificate*

RIFT: *Remedial Initiative for Female Trainees*

SEDEC: Servei d'Ensenyament del Català

TAE: Taller d'Adaptació Escolar i Aprenentatges Instrumentals Bàsics

UDP: *United Democratic Party*

UE: Unió Europea

UGT: Unió General de Treballadors

UNCTAD: *United Nations Conference on Trade and Development*

UNDP: *United Nations Development Programme*

UNESCO: *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization,*
(Organització de Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura)

UNICEF: *United Nations Children's Food* (Fons de Nacions Unides per a la infància)

URD: *Upper River Division*

USTEC / STES: Unió Sindical de Treballadors de l'Ensenyament a Catalunya /
Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament

WD: *Western Division*

VIII. GLOSSARI I FRASEOLOGIA EN LLENGUA SARAHULE

A) GLOSSARI⁹⁷

♦ **Alimami:** imam, persona encarregada de presidir i dirigir l'oració col·lectiva dels divendres a la mesquita

♦ **Anglé kharangué:** escola anglesa

♦ **Aridjanna:** paradís

♦ **Babutxinné:** germà petit del pare

♦ **Bakhoré:** germà gran del pare

♦ **Bambundé:** peça de tela utilitzada per les dones per portar els fills subjectes a l'esquena

♦ **Bananxal·lé:** Festa del Xai (en llengua anglesa s'anomena *Tabaski*)

♦ **Bandi:** home dolent, home del sac

♦ **Dalassi:** moneda de curs legal a Gàmbia equivalent a unes 15 pessetes, 0,09 euros

♦ **Debé:** poble

♦ **Debugumé:** alcalde

♦ **Djakhanaba:** infern

♦ **Djanguiró:** *djin* o *djinna* (esperit malvat)

♦ **Djaré:** griot, músic, historiador

♦ **Djokhé:** lavabo

⁹⁷ A l'hora de transcriure la llengua sarahule, la qual és àgrafa, es fa a partir de l'alfabet català. Quan es transcriu la *j* castellana s'utilitza el so internacional *kh* (Norma ISO) i per transcriure la *c* s'empra el símbol fonètic *k*, que és més internacional.

♦ **Djumà:** divendres, dia especial per resar. Mesquita on es desenvolupa la pregària del divendres

♦ **Dorokikhoré:** gel-laba (vestit tipus túnica)

♦ **Futó:** cuscús

♦ **Garanqué:** baster; estament social al qual pertanyen aquells que treballen el cuir

♦ **Go-lé:** part de baix del morter de fusta, confeccionat amb troncs d'arbre buidat

♦ **Gondamé:** pal del morter

♦ **Imanxié:** bateig

♦ **Ka:** casa, recinte

♦ **Kagumé:** cap de família

♦ **Kakhó:** grup d'edat (en llengua mandinga s'anomena *kafo*)

♦ **Kamú:** cel

♦ **Khabila:** *kabila* en àrab. Agrupacions de cases de famílies emparentades entre elles o amb lligams especials

♦ **Khaburó:** enterrament

♦ **Kharalemma:** alumne

♦ **Kharalemmó:** alumnes

♦ **Kharamé:** prohibit

♦ **Kharamogó:** mestre de l'escola alcorànica

- ♦ **Kharanyimbé:** un tipus d'escola alcorànica, (en llengua wolof s'anomena *dara* i en llengua mandinga s'anomena *karantà*)
- ♦ **Khondé:** farinetes o sopa de cuscús que es menja per esmorzar o durant el mes de Ramadà a la posta de sol
- ♦ **Khoré:** home lliure
- ♦ **Khunyangué:** mill
- ♦ **Khurubansogué:** unitat de treball. El conjunt d'homes que treballen o cultiven els camps
- ♦ **Komé:** esclau
- ♦ **Kompé:** habitació o caseta individual
- ♦ **Koranlemé:** també anomenada *bantabà* en llengua mandinga; és una plataforma que es troba a sota d'un arbre on els homes van a discutir o a descansar.
- ♦ **Kukhune:** casquet
- ♦ **Làhara:** Judici Final
- ♦ **Madrassa:** una dels tres tipus d'escola alcorànica del país
- ♦ **Malssí:** una dels tres tipus d'escola alcorànica del país; en àrab s'anomena *maguili*
- ♦ **Makhoré:** la germana més gran de la mare
- ♦ **Makà:** blat de moro
- ♦ **Maléquia:** àngel
- ♦ **Maro:** arròs
- ♦ **Matugunné:** la germana més petita de la mare

- ♦ **Misside:** mesquita
- ♦ **Modi:** també anomenat marabut; especialista sanitari i religiós que pot també ser endeví
- ♦ **Nyagamala:** artesans
- ♦ **Nyakhà:** casament
- ♦ **Quessl:** caixa de solidaritat
- ♦ **Quiemumamaigué:** dejuni
- ♦ **Quingú:** unitat de consum. Conjunt de dones que fan torns per cuinar
- ♦ **Sakhaïé:** amulet protector; en la literatura etnogràfica s'anomena *gris-gris*
- ♦ **Sal-lekhirana:** muezí, encarregat de fer la crida a l'oració des del minaret
- ♦ **Salidgi:** ablució (rentar-se per purificar-se)
- ♦ **Sal-likà:** mesquita
- ♦ **Saqué:** fuster, estament social al qual pertanyen aquells que treballen la fusta
- ♦ **Sekhú:** cap de districte
- ♦ **Setane:** dimoni
- ♦ **Sombí:** farinetes o sopa d'arròs que es menja durant l'esmorzar o a la posta de sol durant el mes de Ramadà
- ♦ **Sorokompé:** cuina
- ♦ **Sumé:** Ramadà
- ♦ **Sunkasunsal-lé:** el dia que finalitza el dejuni del mes de Ramadà (anomenada *Koriteh* en anglès)

-
- ♦ **Tagué:** ferrer, estament social al qual pertanyen aquells que treballen el ferro
 - ♦ **Tigà:** cacauets
 - ♦ **Tiganté:** camps de cacauets
 - ♦ **Tubabu:** home o dona blanc
 - ♦ **Tunkà:** noblesa
 - ♦ **Walakha:** pissarreta de fusta per escriure (es fa servir al kharanyimbé)
 - ♦ **lonqui:** ànima

B) FRASEOLOGIA**EXPRESSIONS I FRASES**

- ♦ Com es diu això?: **qué togó?**
- ♦ Com et dius?: **àntogo?**
- ♦ Em dic ...: **Inqué togó ...**
- ♦ Gràcies: **nuari**
- ♦ Ho entenc: **ndamugú**
- ♦ Ho entens?: **andamugú?**
- ♦ Ja està: **anyemé**
- ♦ La mare ja vindrà: **makhaú ammauarni**
- ♦ No em trobo bé: **masakhà**
- ♦ No ho entenc: **intamukú**
- ♦ Per favor: **durokhoto**
- ♦ Perdó: **ampaquitogó**
- ♦ Què has menjat?: **amnyigué?**
- ♦ Quants anys tens?: **annassinó manyimé?**
- ♦ Tens mal de cap?: **anyimmé awangata?**
- ♦ Tens mal de panxa?: **annogó nyaanwatà?**
- ♦ Tinc caca: **khuró nyaningà**
- ♦ Tinc pipí: **bussi nylingà**

ORDRES

- ♦ Aixeca't: **guírí**
- ♦ Baixar les cadires: **kornamé nyankandí**
- ♦ Calla: **kurú**
- ♦ Estigues quiet: **tenku**
- ♦ Fer fila: **khakhatxinsiguí**
- ♦ No et barallis: **makhagadja**
- ♦ No piquis: **magakatu**
- ♦ No ploris: **makhaú**
- ♦ Prou: **tenku**
- ♦ Pujar les cadires: **kornamé seguendi**
- ♦ Seu: **tagú**
- ♦ Sortir a fora: **dagà selanga**
- ♦ Vine aquí: **lí**

SALUTACIONS

- ♦ Adéu: **ndagà (quan algú se'n va), annikunyl (quan se saluda el que se'n va i la persona es queda)**
- ♦ Bon dia: **angudjam**
- ♦ Bona nit: **khasunkà**
- ♦ Bona tarda: **ankeradjam**

♦ Com estàs?: **annakamokhó?**

♦ Hola: **kottoranta, kottoram**

PARAULES DIVERSES

♦ Ahir: **daru**

♦ Allà: **doqué**

♦ Amics: **mendjangué**

♦ Aquí: **ieré**

♦ Avui: **lenqui**

♦ Ball: **legue**

♦ Bé: **ansiré**

♦ Calor: **djabaré**

♦ Cançó: **sugú**

♦ Demà: **khumbané**

♦ Dibuix: **dessé**

♦ Diners: **khalissi**

♦ Dormir: **khenkhé**

♦ Excursió: **debendi**

♦ Fill: **lemine**

♦ Filla: **lemme**

- ♦ Fred: **mul-lé**
- ♦ Germà: **sakhanbàna**
- ♦ Germana: **inguidanyakharé**
- ♦ Germans: **inguirannú**
- ♦ Guapo: **anxiré**
- ♦ Lleig: **ammanyà**
- ♦ Malament: **amanyà**
- ♦ Malalt: **toi**
- ♦ Mare: **mà**
- ♦ Matí: **sukhuba**
- ♦ Nen: **lemine**
- ♦ Nena: **lakhanné**
- ♦ Nit: **uró**
- ♦ Net: **khossenné**
- ♦ No: **khaní**
- ♦ Pare: **igó, baba, pa, mbà**
- ♦ Pessigolles: **nyokholi**
- ♦ Puntual: **akinyené khakatinyai**
- ♦ Rellotge: **montoro**
- ♦ Sabó: **sabune**

♦ Setmana: **koié**

♦ Sí: **ió**

♦ Sorra: **doré**

♦ Tarda: **nelé**

NÚMEROS

♦ Un: **bané**

♦ Dos: **khil-lo**

♦ Tres: **sikó**

♦ Quatre: **nakhato**

♦ Cinc: **karagó**

♦ Sis: **tumu**

♦ Set: **nyeru**

♦ Vuit: **segu**

♦ Nou: **kabu**

♦ Deu: **tammu**

PRONOMS PERSONALS

♦ Jo: **inqué**

♦ Tu: **anqué**

- ♦ Ell: **aquén**
- ♦ Ella: **aquén**
- ♦ Nosaltres: **okú**
- ♦ Vosaltres: **akhakú**
- ♦ Ells: **akhakú**

DIES DE LA SETMANA

- ♦ Dilluns: **tenengué**
- ♦ Dimarts: **tarata**
- ♦ Dimecres: **araba**
- ♦ Dijous: **alakhamissa**
- ♦ Divendres: **djuma**
- ♦ Dissabte: **sibití**
- ♦ Diumenge: **alakhadí**

COLORS

- ♦ Blanc: **khokhul-lé**
- ♦ Blau: **bulu**
- ♦ Gris: **botogamma**
- ♦ Groc: **netemrà**

♦ Marró: **khobinimma**

♦ Negre: **khobine**

♦ Rosa: **khodumbima**

♦ Taronja: **lɛmunadgí**

♦ Verd: **djambaqueré**

♦ Vermell: **khodumbé**

MATERIAL ESCOLAR / ESPAIS ESCOLARS⁹⁸

♦ Armari: **duró**

♦ Bolígraf: **khalibé**

♦ Cadira: **kornamé**

♦ Esborrador: **burukhandikho**

♦ Estoig: **khalibé mabekhó**

♦ Finestra: **planteri**

♦ Goma: **brokhandió**

♦ Guix: **txokà**⁹⁹

♦ Joguines: **sangakhó**

♦ Lavabo: **djokhé**

⁹⁸ Hi ha paraules que no existeixen en llengua sarahule com per exemple *aula*, *biblioteca*, entre d'altres.

⁹⁹ Hi ha paraules que no existeixen en llengua sarahule i les agafen d'altres llengües com l'anglès. Concretament aquesta paraula és un préstec de l'anglès. Amb l'assentament de sarahules a l'Estat espanyol, també hi ha hagut préstecs d'aquesta llengua, com és el cas per exemple de la paraula *basura*.

- ♦ Llapis: **khalibé**
- ♦ Llibre: **kharanbuku**
- ♦ Llibreta: **bukú**
- ♦ Maquineta: **khalibé lessindikhó**
- ♦ Menjador: **iguera**
- ♦ Motxilla: **sakossi**
- ♦ Nina: **bebé**
- ♦ Paper: **kaití**
- ♦ Paperera: **bassura**
- ♦ Paret: **tagaé**
- ♦ Pati: **sangarà**
- ♦ Pilota: **baló**
- ♦ Pissarra: **sakhandikhó**
- ♦ Retolador: **khalibé**
- ♦ Taula: **tabali**
- ♦ Tisoires: **sissó**

MATERIAL EXCURSIONS / PISCINA

- ♦ Banyador: **iankhiramu**
- ♦ Cangur: **djIndoroqué**

♦ Gorra piscina: **khole nkukhuné**

♦ Tovallola: **taueli**

INDUMENTÀRIA

♦ Abric: **khetukhatade**

♦ Barret: **kukhuné**

♦ Bata: **kharankompenyiramú**

♦ Calcetes: **kalissó**

♦ Calçotets: **kalissó**

♦ Jaqueta: **djaqueti**

♦ Jersey: **guenxó**

♦ Mitjons: **kawassi**

♦ Mocador: **tikà**

♦ Pantalons: **gunó**

♦ Roba: **iramú**

♦ Samarreta: **doroqué**

♦ Ulleres: **iagandungaru**

♦ Vestit: **iramé**

♦ Xandall: **iramú**

PARTS DEL COS

- ♦ Boca: **lakheré**
- ♦ Braç: **quité**
- ♦ Cama: **tà**
- ♦ Cap: **annyimé**
- ♦ Dent: **ankambé**
- ♦ Dit: **dorommé**
- ♦ Esquena: **khal-lé**
- ♦ Mà: **quité**
- ♦ Nas: **nukhuné**
- ♦ Orella: **toró**
- ♦ Peu: **tà**
- ♦ Ull: **iakhó**
- ♦ Ulls: **iakhé**

MENJAR

- ♦ Aigua: **dgi**
- ♦ Caramels: **menti**
- ♦ Enciam: **txuga**
- ♦ Fruita: **itiremme**

♦ Llaminadures: **menti**

♦ Llet: **khati**

♦ Ou: **selinyelé**

♦ Pa: **buru**

♦ Patata: **khatata**

♦ Peix: **nyekhé**

♦ Plàtan: **banana**

♦ Pollastre: **tié**

♦ Poma: **pomu**

♦ Porc: **kumbaru**

♦ Taronja: **lemuné**

♦ Tomata: **mentenyé**

♦ Verdura: **itlremmú**

UTENSILIS

♦ Cullera: **gulribé**

♦ Forquilla: **furseti**

♦ Ganivet: **labó**

♦ Plat: **pleti**

♦ Vas de plàstic: **kopu**

♦ Vas de vidre: **kassi**

ÀPATS

♦ Dinar: **irakhaté**

♦ Esmorzar: **sokhubanpó**

♦ Sopar: **nyakhammé**

IX. BIBLIOGRAFIA

LLIBRES¹⁰⁰

- ABAJO ALCALDE, J.E. (1997); *La escolarización de los niños gitanos*. Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.
- ABUMALHAM, M. (ed) (1995); *Comunidades islámicas en Europa*. Trotta, Madrid.
- A.D. (1995); *Condicions de vida de la població d'origen africà i llatinoamericà a la regió de Barcelona*. Diputació de Barcelona, Barcelona.
- A.D. (1995); *The Gambia. Social and Environmental studies*. Pupil's Book 7, Macmillan, Gàmbia.
- A.D. (1995); *Incidencia de la diversidad cultural en el primer ciclo de la educación infantil: repercusiones educativas*. Concurso Nacional de Proyectos de Investigación educativa.
- A.D. (1995); *Técnicas de investigación en ciencias sociales*. Dykinson, Madrid.
- A.D. (1996); *Peuples du Sénégal*. Éditions Sépia, Saint-Maur, França.
- A.D. (1996); *Sobre Interculturalitat 3*. Fundació SER.Gi, Girona.
- A.D. (1997); *II Informe sobre inmigración y trabajo social*. Diputació de Barcelona, Àrea de Serveis Socials, Barcelona.
- A.D. (1997); *Intercultural education: theories, policies and practice*. Ashgate Publishing Company, Vermont, USA.
- A.D. (1998); *La interculturalidad que viene*. Icaria Antrazyt, Fundació Alfonso Comín, Barcelona.

¹⁰⁰ Em limito a posar solament la bibliografia consultada, ja que a internet s'hi poden trobar llargues llistes sobre migracions i educació intercultural.

- A.D. (1999); *Les proposicions de llei de reforma de la llei d'estrangeria. Grup d'estudis sobre els Drets dels immigrants de la Universitat de Barcelona*. Col·lecció Finestra Oberta, núm. 12. FUS, Barcelona.
- A.D. (1999); *Vint anys d'ajuntaments democràtics*. Quaderns de Serveis Socials, núm.15. Diputació de Barcelona, Barcelona.
- A.D. (1999); *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Col·lecció Estudis Socials, n°1. Fundació "la Caixa", Barcelona.
- A.D. (2000); *Immigració: racisme i cohesió social*. Diputació de Barcelona, Quaderns de Serveis Socials n°17, Barcelona.
- A.D. (2001); *Anuari de la immigració a Catalunya*. Editorial Mediterrània, Barcelona.
- A.D. *Atlas Comarcal del Pla de l'Estany* (en edició); Universitat de Girona.
- ADDO, N.O. (1974); *Patterns of migration in Africa*. Legon, University of Ghana.
- ADDO, N.O. (1982); "Government-induced transfers of foreign nationals" dins J. CLARKE i L.A. KOSINSKI, *Redistribution of population in Africa*. Heinemann, London.
- ADEPOJU, A. (1988); "Labour migration and employment of ECOWAS Nationals in Nigeria" dins FASHOYIN, T. (ed), *Labour and development in Nigeria*. Landmark Publications Ltd., Lagos.
- AGUIRRE, M. (1995); *Los días del futuro. La sociedad internacional en la era de la globalización*. Icaria-Antrazyt, Barcelona.
- AJA, E. (1999); "La regulació de l'educació dels immigrants" dins A.D, *La Immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Fundació "la Caixa", Barcelona.
- ALBERCH, X; BURCH, J. (1994); *Salt, quaderns de la revista de Girona*, n° 55. Diputació de Girona i Caixa de Girona, Girona.

- ARNAL AGUSTÍN, J. (1997); *Metodologies de la investigació educativa*. Edicions de la Universitat Oberta de Catalunya, Barcelona.
- BALL, S.J. (1984); "Beachside reconsidered: reflections on a methodological apprenticeship" dins BURGESS, R.G. (ed); *The research process in educational settings: ten case studies*. The Falmer Press, Lewes.
- BARLEY, N. (1999); *El antropólogo inocente*. Editorial Anagrama, Barcelona.
- BARTOLOMÉ, M; ESPÍN, J.V; et.al. (1997); *Diagnóstico a la escuela multicultural*. Cedecs, Barcelona.
- BELTRÁN, J; SÁIZ, A. (2001); *Els xinesos a Catalunya. Família, educació i integració*. Fundació Jaume Bofill, editorial Alta Fulla, Barcelona.
- BESALÚ, X; CAMPANI, G; PALAUDÀRIAS, J.M. (comp) (1998); *La educación intercultural en Europa. Un enfoque curricular*. Ediciones Pomares-Corredor, Barcelona.
- BILSBORROW, R.E. (1996); *Migration, urbanization and development: new directions and issues*. United Nations Population Fund, New York.
- BLANCO, C. (2000); *Las migraciones contemporáneas*. Alianza Editorial, Madrid.
- BLANCHET, A. (1989); *Técnicas de investigación en ciencias sociales: datos, observación, entrevista, cuestionario*. Narcea, Madrid.
- BROOKS, G.E. (1993); *Landlords and strangers, ecology, society and trade in Western Africa, 1000-1630*. Westview Press, Boulder.
- CARBONELL, F. (1995); *Inmigración: diversidad cultural y educación*. Ministerio de Educación y Ciencia, Madrid.
- CARBONELL, F. (1997); *Immigració estrangera a l'escola*. Alta Fulla, Barcelona.
- CARNOY, M. (1977); *La educación como imperialismo cultural*. Madrid, Siglo XXI.

- CASEY, J. (1998); "Las políticas de inmigración: la regulación y la acción integradora" dins GOMÀ, R; SUBIRATS, J. (coord); *Políticas públicas en España. Contenidos, redes de actores y niveles de gobierno*. Ariel Ciencia Política, Barcelona.
- CASTAÑER, M; GUTIÉRREZ, O. (coord), (1994); *El medi geogràfic*. Quaderns d'història d'Olot, Olot.
- CASTELLS, M. (1994); "Flujos, redes e identidades: una teoría crítica de la sociedad informacional", a *Congreso Internacional Nuevas Perspectivas Críticas en Educación*. Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- CASTELLS, N; COLOMER, A. (1998); *Salt, documents per a la història*. Ajuntament de Salt, Salt.
- CASTILLO, A.M. (2000); *Un món esquerdat. Les desigualtats Nord-Sud*. Federació Catalana d'ONG per al Desenvolupament, Barcelona.
- CLARKE, J; KOSINSKI, L.A. (ed) (1982); *Redistribution of population in Africa*. Heinemann, London.
- CLARKE, J; DAVIES, M. (1991); *A simple guide to Structural Adjustment*. Oxfam, Oxford.
- COLECTIVO IOÉ. (1994); *Marroquins a Catalunya*. Col·lecció Marenostum, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.
- COLECTIVO IOÉ. (1996); *La educación intercultural a prueba: hijos de inmigrantes marroquíes en la escuela*. Centro de Investigación y documentación educativa, Madrid.
- COLECTIVO IOÉ. (1999); *Inmigrantes, trabajadores, ciudadanos. Una visión de las migraciones desde España*. Universitat de València, Patronat Sud-Nord, València.
- COLECTIVO IOÉ. (2000); "El desafío intercultural. Españoles davant la immigració" dins A.D. *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Fundació "la Caixa", Barcelona.

- CONTRERAS, J. (comp) (1994); *Los retos de la inmigración*. Ed. Talasa, Madrid.
- COOMBS, P.H. (1985); *La crisis mundial en la educación. Perspectivas actuales*. Aula XXI / Santillana, Madrid.
- CRESPO, R. (a) (1997); "Causas y desarrollo de las migraciones" dins A.D. *II Informe sobre inmigración y trabajo social*. Col·lecció Serveis Socials, nº12, Diputació de Barcelona, Àrea de Serveis Socials, Barcelona.
- CRESPO, R. (b) (1997); "Inmigració i escola" dins A.D. *II Informe sobre inmigración y trabajo social*. Col·lecció Serveis Socials, nº 2, Diputació de Barcelona, Àrea de Serveis Socials, Barcelona.
- CREUS, J. (1994); *Vers una educació intercultural*. Barcanova Educació, Barcelona.
- DE VILLIERS, M; HIRTLE, S. (1997); *Into Africa through the ancient empires*. Weidenfield and Nicolson, Gran Bretanya.
- DELGADO, M. (1998); *Diversitat i integració*. Empúries, Barcelona.
- DIAO, A; LANAÓ, P; VINYOLÉS, C. (1996); *Nbita Tamola. Història d'un viatge*. GRAMC, Girona.
- DOMINGO, A; CLAPÉS, J; PRATS, M. (1995); *Condicions de vida de la població d'origen africà i llatinoamericà a la regió de Barcelona*. Diputació de Barcelona, Barcelona.
- DUPRAZ, P. (1995); "La migració és constitutiva de la identitat soninké?" dins A.D. *Ètnia i nació als móns africans*. L'Avenç 12, Col·lecció Clio, Barcelona.
- ELSE, D. (1999); *The Gambia and Senegal*. Lonely Planet, Australia.
- ESSOMBA, M.A. (coord) (1999); *Construir la escuela intercultural. Reflexiones y propuestas para trabajar la diversidad étnica y cultural*. Biblioteca de Aula, Barcelona.

- ETXEBERRÍA, F. (1994); *Educación intercultural*. Euskal Herriko Unibertsitatea, Ibaeta Pedagogia, Donostia.
- ETXEBERRIA, F. (2000); *Políticas educativas en la Unión Europea*. Ariel, Barcelona.
- FAAL, D. (1997); *A history of the Gambia. AD 1000 to 1965*. Edward Francis Small Printing Press, Serekunda, Gàmbia.
- FISAS, V. (1994); *Les migracions: l'oblit de la nostra història*. UNESCO Catalunya, Barcelona.
- GIDDENS, A. (1991); *Sociología*. Alianza Editorial, Madrid.
- GIMÉNEZ, C. (coord) (1993); *Inmigrantes extranjeros en Madrid*. (Volum I, volum II). Serie Informes Técnicos, Madrid.
- GOETZ, J.P; LE COMPTE, M.D. (1988); *Etnografía y diseño cualitativo en Investigación educativa*. Ediciones Morata, Madrid.
- GOZÁLVEZ, V. (dir) (1995); *Inmigrantes marroquíes y senegaleses en la España Mediterránea*. Generalitat Valenciana, Conselleria de Treball i Afers Socials, València.
- HAMPATE BA, A. (1996); *Amkul-lel el nen ful*. Ed. Límits, Andorra.
- HANNOUN, H. (1992); *Els ghettos de l'escola. Per una educació intercultural*. Eumo editorial, Vic.
- INONGO-VI-MAKOME. (2000); *La emigración negrafricana: tragedia y esperanza*. Ediciones Carena, Barcelona.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. (1997); *Estadística comarcal i municipal 1997*. Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- IZQUIERDO, A. (1996); *La inmigración inesperada*. Editorial Trotta, Madrid.
- JACKSON, J.A. (1986); *Migration*. Longman, Londres.

- JAMESON, F; ZIZEK, S. (1997); *Estudios culturales. Reflexiones sobre el multiculturalismo*. Paidós, Barcelona.
- JANGANA, B. (1998); *Bully, jo vinc de Doubirou*. La Galera, Barcelona.
- JORDAN, J.A. (1996); *Propuestas de educación intercultural*. CEAC, Barcelona.
- JULIANO, D. (1992); *Escuelas y minorías étnicas*. Eudema, Madrid.
- KAPLAN, A. (1998); *De Senegambia a Cataluña. Procesos de aculturación e integración social*. Fundació "la Caixa", Barcelona.
- KINCHELOE, J.L. et.al. (1999); *Repensar el multiculturalismo*. Octaedro, Barcelona.
- KOSINSKI, L.A; PROTHERO, R.M. (ed), (1975); *People on the move*. Methuen, London.
- KOSINSKI, L.A; CLARKE, J.I. (1982); *Redistribution of population in Africa*. Heinemann, London.
- LABRAGA, O; GARCÍA CASTAÑO, F.J. (1997); *Historias de migraciones. Análisis de los discursos de emigrantes granadinos retornados de Europa*. Laboratorio de Estudios Interculturales y A.G.E.R, Granada.
- LAYE, C. (1997); *El nen negre*. Pagès editors, Lleida.
- LLUCH, X; SALINAS, J. (1996); *La diversidad cultural en la práctica educativa*. Ministerio de Educación y Cultura, Madrid.
- MAGOBUNJE, A.L. (1972); *Regional mobility and resource development in West Africa*. McGill / Queen's University Press, Toronto.
- MAKINWA-ADEBUSOYE, P. (1992); *The West African migration system. In International migration systems: A global approach*. Clarendon Press, Oxford.

- MALGESINI, G; GIMÉNEZ, C. (1997); *Gua de conceptos sobre racismo, inmigración e interculturalidad*. Cueva del Oso, Madrid.
- MAKOME, I-VI. (1990); *España y los negros africanos*. La Llar del Llibre, Madrid.
- MARQUÈS, S; PALAUDÀRIAS, J.M. (ed) (2001); *Societats pluriculturals i educació: la interculturalitat com a resposta*. Servei de publicacions de la Universitat de Girona; Ajuntament de Girona, Girona.
- MARTÍNEZ VEIGA, U. (1997); *La integración social de los inmigrantes extranjeros en España*. Editorial Trotta; Fundación 1º de mayo, Madrid.
- MASLLORENS, A. (1995); *Informe sobre la immigració*. Deriva Editorial, Barcelona.
- MENDOZA, C. (1997); "Foreign Labour Immigration in High-Unemployment Spain: the role of African-Born workers in the Girona Labour Market" dins KING, R; BLACK, R, *Southern Europe and new immigrants*. Ed. Sussex Academic, Brighton.
- MEROÑO, N. (1996); *La práctica intercultural en el desarrollo curricular de la educación primaria*. Ministerio de Educación y Cultura, Madrid.
- MITCHELL, C. (1985); "Toward a situational sociology of wage-labor circulation", dins CHAPMAN, M i PROTHERO, R.M, *Circulation in population movement*, Routledgeand Kegan, London.
- MORALES, V. (1993); *Inmigración africana en Madrid, marroquíes y guineanos (1975-1990)*. UNED, Madrid.
- MORERAS, J. (1999); *Musulmanes en Barcelona. Espacios y dinámicas comunitarias*. Fundació CIDOB, Barcelona.
- NARBONA, L.M. (1993); *Marroquíes en Viladecans. Una aproximación al tema de la inmigración*. Ajuntament de Viladecans, Barcelona.
- ONIMODE, B. (1988); *A political economy of the African crisis*. Zed Books Ltd, London.

- OUCHO, J.O. (1986); "Recent internal migration processes in Sub-saharan Africa: determinants, consequences, and data adequacy issues", dins FAO, *Population and the labour force in rural economies*. Food and Agriculture organization of the United Nations, Roma.
- PAJARES, M. (1998); *La inmigración en España*. Icaria editorial, Barcelona.
- PARRAMON, C.C. (1996); "Campo migratorio: un concepto útil para el análisis de las estrategias migratorias", dins KAPLAN, A. (coord), *Procesos migratorios y relaciones interétnicas*. Actas del VII Congreso de Antropología Social. Universidad de Zaragoza, Zaragoza.
- PASCUAL, A; CARDELÚS,J. (1989); *Migració i història personal*. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona.
- PASCUAL, J. (1993); *La immigració estrangera a Catalunya*. L'Estat de la Qüestió, Barcelona.
- PASCUAL, J. (2000); "Immigració i interculturalitat en les polítiques públiques a Europa: elements per a una anàlisi comparativa", dins NICOLAU, R. (dir), *Immigració: racisme i cohesió social*. Quaderns de Serveis Socials, nº17, Diputació de Barcelona.
- POPKEWITZ, T.S. (1988); *Paradigma e ideologia en investigación educativa*. Mondadori, Madrid.
- POLLET, E; WINTER, G. (1971); *La Société Soninké (Dyahunu, Mali)*. Editions de l'Institut de Sociologie, Université Libre de Bruxelles, Belgique.
- PORTES, A; BÖROCZ, J. (1992); *Immigració contemporània: perspectives teòriques sobre els seus determinants i maneres d'accés*. Alfoz, Madrid.
- PROTHERO, R.M. (1982); "Perspectives on studies of population distribution and redistribution", dins CLARKE, J i KOSINSKI, L.A, *Redistribution of population in Africa*. Heinemann, London.
- PUMARES, P. (1996); *La integración de los inmigrantes marroquíes*. Fundació "la Caixa", Barcelona.

- RAMÍREZ, G. (1996); *Inmigrantes en España. Vidas y experiencias*. CIS, Madrid.
- RIBAS, N. (1999); *Las presencias de la inmigración femenina. Un recorrido por Filipinas, Gambia y Marruecos en Cataluña*. Icaria - Antrazyt, Barcelona.
- ROQUE, M^aA. (1989); *Els moviments humans en el Mediterrani occidental*. Fundació Serveis de Cultura Popular, Barcelona.
- ROQUE, Mª A. (dir) (1999); *Dona i immigració a la Mediterrània occidental*. Institut Català de la Mediterrània, Barcelona.
- RUIZ DE OLABUÉNAGA, J.I. (2000); *Inmigrantes*. Acento Editorial, Madrid.
- SAN ROMÁN, T. (coord) (2001); *Identitat, pertinença i primacia a l'escola. La formació d'ensenyants en el camp de les relacions interculturals*. Servei de publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra.
- SANNEH, L.O. (1992); *Community education and its role in the Gambia: an assessment of the priorities of three farming communities*. University of Southern California, EUA.
- SEPA BONABA, E. (1993); *Els negres catalans. La immigració africana a Catalunya*. Fundació Serveis de Cultura Popular, Barcelona.
- SIGUAN, M. (1998); *La escuela y los inmigrantes*. Paidós, Barcelona.
- SOLAS, O; UGALDE, A. (1997); *Inmigración, salud y políticas sociales*. Escuela Andaluza de Salud Pública, Granada.
- SOLER AMIGÓ, J. (1996); *L'atenció dels immigrants. L'experiència del Consorci Sanitari de Mataró*. Col·lecció Experiències de Pedagogia Social, núm. 46. Fundació Serveis de Cultura Popular, Barcelona.
- SONKO-GODWIN, P. (1985); *Ethnic groups of the Senegambia*. Sunrise Publishers, Banjul.
- SONKO-GODWIN, P. (1986); *Social and political structures in the pre-colonial periods*. Sunrise Publishers, Banjul.

- SWINDELL, K. (1982); "From migrant farmer to permanent settler: the Strange farmers of the Gambia", dins CLARKE, J i KOSINSKI, L.A., *Redistribution of population in Africa*. Heinemann, London.
- SWINDELL, K. (1985); "Seasonal agricultural circulation: the strange farmers of the Gambia", dins PROTHERO, R.M i CHAPMAN, C. (eds); *Circulation in Third World Countries*. Routledge and Keagan, London.
- TAPINOS, G. PH. (dir) (1993); *Inmigración e integración en Europa*. Fundació Paulino Torras Domènech, Barcelona.
- TAYLOR, S.J; BOGDAN, R. (1984); *Introducción a los métodos cualitativos de investigación. La búsqueda de significados*. Editorial Paidós, Barcelona.
- TIMERA, M. (1996); *Les Soninké en France*. Ed. Karthala, París.
- UNITED NATIONS. (1998); *Population distribution and migration*. Department of Economic and Social Affairs Population Division, New York, EUA.
- VELASCO, H; DÍAZ, A. (1997); *La lógica de la investigación etnográfica. Un modelo de trabajo para etnógrafos de la escuela*. Trotta, Madrid.
- VILLASANTE, T.R. et al. (2000); *La investigación social participativa, construyendo ciudadanía*. El Viejo Topo, Barcelona.
- ZIMMERMANN, R. (1994); *Enchantment of the world: The Gambia*. Childrens Press, Chicago.

REVISTES

- A.D. "Gironins africans". *Revista de Girona* (1994), núm. 162, p. 67-93.
- A.D. "Àfrica i Europa es troben a l'escola". *El Temps* (setembre-octubre 2000), núm. 850, p. 38-39.
- ADEPOJU, A. "Migration and development in tropical Africa". *African Affairs* (1977), vol. 76.
- AFOLAYAN, A.A. "Immigration and expulsion of ECOWAS aliens in Nigeria". *International Migration Review* (1988), vol.22, núm. 1, p.4-27.
- ARAGÓN BOMBÍN, R. "Diez años de política de inmigración". *Migraciones* (1996), núm 0.
- BARTOLOMÉ, M. "Investigación cualitativa en educación: ¿Comprender o transformar?". *Revista de Investigación Educativa*, núm. 20, p.7-36.
- BELLOSO, J. "L'Islam a l'ensenyament. Mancances, tòpics i referents". *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* (primavera 1997), núm. 100, p.33-35.
- BENLLOCH, P. "Actualidad legislativa". *Migraciones* (2000), núm.8, p.317-324.
- BRAY, M. "Revisar el contrato educativo". *El Correo de la UNESCO*, (març 2000), p.32-34.
- BUSTAMANTE, J.A. "La emigración desde México y la devaluación del peso". *Migraciones* (1997), núm.2, p.99-123.
- CABOT, A. "Experiència d'un Servei de Pediatria d'un Hospital comarcal en l'atenció a fills d'immigrants africans". *Butlletí de la Societat Catalana de Pediatria*, (1993), vol. 53, p.183-193.
- CARABAÑA, J. "A favor del individualismo y contra las ideologías multiculturalistas". *Revista de Educación* (1993), núm. 302, p.61-82.

CARBONELL, F. "Entre la oveja Dolly y las reservas indias". *Cuadernos de Pedagogía* (1997), núm. 264.

CARBONELL, F. "Decálogo para una educación intercultural". *Cuadernos de Pedagogía* (2000), núm. 290.

CARLIN, J. "Viaje por la emigración". *El País Semanal* (1999), núm. 1.208 (novembre), p. 62-73.

CARRASCO, S. "La religió a l'escola", *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, (primavera 1997), núm. 100, p. 25-29.

CASAS, F.J. "Emigración, codesarrollo y cooperación para el desarrollo: reflexiones desde una óptica española". *Migraciones* (2000), núm.8, p.101-126.

CASTELLA, E. "Actuacions del Departament d'Ensenyament pel que fa a l'escolarització d'alumnat estranger". *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, (estiu 2001), núm. 116, p. 19-25.

COLECTIVO IOÉ. "¿Cómo estudiar las migraciones internacionales?". *Migraciones* (1996), núm 0.

COL·LECTIU RONDA SCCL. "Immigració i estrangeria: l'estat de la qüestió". *FUS*, (1998).

CRIADO Mª J. "Historias de vida: el valor del recuerdo, el poder de la palabra". *Migraciones* (1997), núm.1, p.102-117.

DOMINGO, A; OSÀCAR, R. "Apunts sobre la immigració a Catalunya al segle XX". *L'Avenç* (1998), núm.226, p.24-29.

DUPRAZ, P. "Les enfants du jujubier. Le voyage dans la tradition orale Soninké". *Studia Africana*, Centre d'Estudis Africans (1995), núm.6, p. 69-82.

- FARJAS, A. "Trajectòria migratòria dels alumnes d'origen gambià d'Olot". *Traç* (2000), núm. 29, p.6-7.
- FARJAS, A. "El retorn dels nens i nenes d'origen gambià al país d'origen dels pares". *Traç* (2001), p. 8-9.
- FARJAS, A. "El recorregut dels immigrants gambians: el cas d'Olot". *Alimara* (2001), núm. 76, p. 24-25.
- FARJAS, A. "Gàmbia, un país empobrit". *Revista de Girona* (2001), núm. 208, p. 101-106.
- GARRETA, J. "Expectativas educativas y sociales de las familias inmigrantes". *Papers* (1994), núm. 43.
- GARRETA, J. "Escuela y minorías. Inmigrantes y gitanos ante el modelo educativo español". *Revista de educación* (1998), núm. 317.
- GOULD, W.T.S. "International migration in tropical Africa: a bibliographical review". *International Migration Review*, (1974), vol. 8.
- GUNDARA, J.S. "Diversidad social, educación e integración europea". *Revista de educación* (1993), núm. 302, p.15-32.
- JULIANI, R.N. "Ethnicity: myth, social reality and ideology", *Contemporary Sociology*, (1982), núm.11, p. 368-370.
- KING, K. "Un nuevo enfoque para la ayuda". *El Correo de la UNESCO*, (març 2000), p.34.
- LOSADA, T. "Aspectes culturals i jurídics de la integració dels musulmans en La societat catalana", *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya* (primavera 1997), núm. 100, p.37-39.
- MAAMOURI, M. "Alfabetización en el mundo: ¿dónde está la falla?". *El Correo de la UNESCO*, (març 2000), p.31-32.

- MOHSEN-FINAN, K. "El papel de los predicadores musulmanes en Europa. El caso de Tariq Ramadan". *Migraciones* (2001), núm. 9, p. 209-223.
- MORERAS, J. "Els reptes d'una societat oberta". *El Temps* (setembre-octubre 2000), p. 79-81.
- OBASI, E. (1997); "Structural Adjustment and gender access to education in Nigeria". *Gender and Education*, (1997), vol 9, núm. 2, p. 161-177.
- OLIVÁN, H. "Educació, migracions i democràcia: una perspectiva europea". *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, (estiu 2001), núm. 116, p.14-18.
- REIMERS, F. "¿Cultiva la escuela la desigualdad?". *El Correo de la UNESCO*, (març 2000), p.35-36.
- SIGUAN, M. "Els immigrants a l'escola. De l'educació nacional a la interculturalitat", *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, (estiu 2001), núm. 116, p. 7-13.
- SOLÀ, P. "La normativa sobre l'ensenyament de la religió al nou sistema educatiu", *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, (primavera 1997), núm. 100, p. 22-24.
- TEIXIDÓ, R. "Projecte immigrants. Una necessitat". *Butlletí de la Societat Catalana de Pediatria*, (1992), núm. 53.
- TORRES, J. "Multiculturalidad y antidiscriminación". *Cuadernos de Pedagogía*, (desembre 1997), núm. 264, p.30-34.
- VECOLI, R.J. "Los italianos en Estados Unidos: una perspectiva comparada", *Estudios migratorios latinoamericanos*, (1986), 4, p. 403-429.
- VICENTE, S. "Perdre les arrels". *El Temps Ambiental*, (2000), núm. 47, p. 16-21.
- ZAPATA, R. "Inmigración e innovación política". *Migraciones*, (2000), núm.8, p.7-58.

ZELINSKY, W. "The hypothesis of the mobility transition". *Geographical Review*, (1971), vol.61, p.219-249.

TESIS

MANCHUELLE, E.F. (1987); *Background to black African emigration to France: the labour migrations of the Soninke, 1848-1987*. University of California, Santa Barbara.

PALAUDÀRIAS, J.M. (1998); *Educació i integració en el cas de la comunitat marroquina a Girona. Una anàlisi entre el país d'origen i el d'assentament*. Universitat de Girona.

ROBERTS-HOLMES, G. (1998); *Towards an understanding of Gambian Teachers' lives and careers*. University of Nottingham.

SERRA, C. (2001); *Identitat, racisme i violència. Les relacions interètniques en un institut català*. Universitat de Girona.

TESINES, PROJECTES DE MÀSTER I TREBALLS

CEESAY, L.M. (1980); *Migration into the urban and sub-urban areas of the Gambia*. Bachelor of Arts degree (Honours Geography), University of Sierra Leone.

COT JUVINYÀ, C. (1997); *The problematics of educational models in west Africa. The case of Senegal*. M A Area Studies (Africa), Gran Bretanya.

FATTY, L.S. (2000); *Rural-urban migration in the Gambia, 1970-2000*. School of Education, Social and Environmental Studies. The Gambia College.

FREIXA, P. (2000); *La situació lingüística dels immigrants subsaharians a Banyoles*. Universitat de Barcelona.

LÓPEZ, A. (2000); *L'escola Samba Kubally: una experiència en formació i acollida d'immigrants extracomunitaris. Anàlisi d'una dècada: 1988-1998*. Universitat de Girona.

INFORMES I DOCUMENTACIÓ ESTADÍSTICA

A.D. (1992); *Role of the media and community leaders in modifying adverse religious and cultural influences on population issues*. Research in population and development, núm.4.

A.D. (2001); *Pla Interdepartamental d'immigració 2001-2004*. Volum I, volum V. Generalitat de Catalunya, Secretaria per a la Immigració, Barcelona.

ADEPOJU, A; *Population poverty, structural adjustment programmes and quality of life in Sub-Saharan Africa*. PHRDA, Research Paper núm.1, Dakar.

ADEPOJU, A. (1990); "State and review of migration in Africa", dins *The role of migration in African development: issues and policies for the '90s*. Vol 1, commissioned papers. Union for African population studies, Dakar.

ADEPOJU, A; OUCHO, J.O. (1995); *International migration, human resources utilization and regional development in Sub-Saharan Africa*. Policy Paper nº 1. UEPA, Dakar.

DEPARTMENT OF STATE FOR EDUCATION. (2000); *The Republic of the Gambia. Education Statistics 1998-99*. Banjul.

DIRECCIÓN GENERAL DE ORDENACIÓN DE LAS MIGRACIONES 1999. (2000); *Anuario de Migraciones*, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

EUROSTAT. (1996); *Migration Statistics 1996*.

EUROSTAT. (2000); *Migration Statistics 2000*.

FINDLEY, S; TRAORE, S; OUEDRAOGO, D; DIARRA, S. (1994); *Emigration from the Sahel*. Project Report for the Sun-Sahara Team on emigration dynamics in SSA.

GENERALITAT DE CATALUNYA, DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT. (1996); *Educació Intercultural.Orientacions per al desplegament del currículum*. Subdirecció General d'Ordenació Curricular, Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA. (2001); *Pla Interdepartamental d'immigració 2001-2004*. Volum 1. Secretaria per a la Immigració, Conselleria de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.

GENERALITAT DE CATALUNYA. (2001); *Pla Interdepartamental d'immigració 2001-2004*. Volum 5. Secretaria per a la Immigració, Conselleria de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, Barcelona.

GOVERNMENT OF THE GAMBIA-UNICEF. (2000); *Updating of the situation of children and women in the Gambia* (Draft report). Gàmbia.

GOVERNMENT OF THE GAMBIA-UNDP. (2000); *National Human Development, Report 2000*. Gàmbia.

GOVERNMENT OF THE GAMBIA-UNICEF. (2000); *Strategy Paper for the country, programme 2002-2006*. Gàmbia.

KEA, P. (1998); *The moral and the material: the practice of daily life in a changing Gambian community*. Nordic Africa Institute, Uppsala.

MINISTRY OF FINANCE AND ECONOMIC AFFAIRS. (1995); *Community Education Survey Report, The Gambia*. Social Dimensions of Adjustment, Banjul.

OUCHO, J.O. (1994); *Emigration dynamics of Eastern African countries*. Project Report to the Sub-Saharan Team on Emigration dynamics in SSA.

RUSSELL, S; TEITELBAUM, M. (1992); *International migration and international trade*. World Bank discussion papers, núm. 160. World Bank, Washington D.C.

SALLAH, H. (1999); *The significance of cultural consideration in Africa*. Meeting of development workers. Partner Organisations and APSO, 15-16 abril, Gàmbia.

TERRADAS, D. (2001); *Informe sobre possibles conflictes interculturals en l'ús de l'habitatge i els espais comuns*. Ajuntament de Banyoles.

UNICEF. (1992); *The children and women of the Gambia, 1992. An analysis of their situation*. Gàmbia.

UNICEF. (1999); *National disability survey 1998*. Government of the Gambia, Gàmbia.

UNICEF. (2001); *The situation analysis of children and women in the Gambia 2000*. Gàmbia.

UNITED NATIONS. (1992); *Population growth and economic development*. Report on the consultative meeting of economists convened by the United Nations Population Fund, New York.

UNITED NATIONS. (1997); *Development co-operation. The Gambia, 1996 Report*. United Nations Department Programme, Gàmbia.

UNITED NATIONS. (1997); *National Development Report 1997*. United Nations and The Central Statistics Department, Banjul, Gàmbia.

UNDP. (2000); *Overcoming Human Poverty. Poverty Report 2000*. United Nations Development Programme, New York, USA.

VERMOEN, J.C.A. (1994); *Mechanical traction: a new element in a social system. Cultural anthropological research in the serahuli village of Alunhari, the Gambia*. Leiden Research Reports on the Gambia, núm.2, Leiden University, Països Baixos.

X. ANNEXOS

ANNEX 1

Seguiment de les famílies gambianes de Banyoles, Olot i Salt (1988-1999)

A) FAMÍLIES GAMBIANES DE BANYOLES (1988-1999)

Cognom	Fill 1	Fill 2	Fill 3	Fill 4	Fill 5 / 6 / 7	Procedència pare	Procedència mare	Nom pare	Nom Mare	Desti
Balkeh	Fatoumata (92)					Darsilami	Darsilami	Kabba	Bintou Saho	Salt
Balkeh (fula)	Isaac (92)	Aida (93)				Sare Jalde Bantanto	Jawo Kunda	Jatta	Mansita Jawo	
Camara	Bakary (90)	Fatou (92)	Hawa (94)	Alifou-sin (95)	Mohamadou (98)	Garawol	Garawol	Alamaso	Haja	
Camara	Genabo (92)	Issa (94)	Yusifou (97)			Kulari	Kulari	Mfamara	Gahuray	
Camara	Kartom (92)	Fatoumata (94)	Issa (99)			Kulari	Kulari	Kandeh (Abou)	Fatou	
Camara	Mohamed (97)	Aboubakary (99)				Demba Kunda	Demba Kunda	Bakary	Seidi Sakiliba	València
Ceesay	Fatoumata (90)	Mustafa (92)	Aminata (93)			Diabugu Sandu	Diabugu Sandu	Jarika	Mariam Karage-ra	Pineda
Ceesay	Biyage (92)	Mariam (93)	Fatima (97)	Mohamed (99)		Garawol	Garawol	Bangaly	Dado	

Ceesay	Jaha Guorey (93)					Diabugu	Diabugu	Saikou	Haja Sillah	Salt
Ceesay	Surakata (93)	Nyuma Isatou (95)	Mohamadou (96)	Musa (97)	Fatoumata (98)	Garawol	Garawol	Mohamadou Haji	Fatoumata	
Ceesay	Haja Lalia (93)	Abudou (96)				Garawol	Garawol	Bangaly	Bintou Konteh	
Ceesay	Jabou (93)	Mohamadou (99)				Garawol	Garawol	Sehou	Bintou	
Ceesay	Mustafa (94)	Aminata (95)				Diabugu	Diabugu	Mamadou	Mariam	
Ceesay	Yuma (96)					Garawol	Garawol	Haji Tacheneh	Haja Jainaba	Figueres
Ceesay	Yumasetou (97)	Usseni (99)				Garawol	Garawol	Lahamey	Fatou Konteh	
Ceesay	Adama (98)					Garawol	Garawol	Degumeh	Aminata Tunkara	Celrà
Ceesay	Fatoumata (98)					Garawol	Garawol	Alhagi	Bintou	

Ceesay	Mohamed (99)					Diabugu	Diabugu	Sidiki	Jainaba Suhura	
Ceesay	Haji (99)					Garawol	Garawol	Jakario	Sona	
Cham	Kaiatou (97)	Mohamadou (99)				Garawol	Garawol	Alhagie Jewru	Nafisatou Konteh	
Conteh	Ibrahima (98)					Garawol	Garawol	Mamadou	Jonkunda Kanteh	
Dambally	Usiefu (93)	Mariam (95)	Nyuma-setou (97)			Madina Umfally	Madina Umfally	Karamo	Jeneba Sanneh	Valencia
Dambelle	Fatou (92)	Mohamadou (93)	Mohamed (98)			Sare Alpha	Diabugu Basillah	Kibily	Fatou Tunkara	
Dambelleh	Kalijatou (99)					Madina Umfally	Madina Umfally	Alihamoudu	Bintou Krubally	Vidreres
Danso	Fatima (98)					Garawol	Foday Kunda	Boge	Kundandi	
Drammeh	Yuma (90)	Ibrahima (91)	Abouba-kary (94)	Aisetou (96)	Maimuna (98)	Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Sajar	Setou	

Dram-meh	Hami-dou (90)	Mohamadou (91)	Ansu-man (93)	Abouba-kary (95)	Numa (97) Maria-mu (98)	Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Kissima	Fatou Waggeh	
Dram-meh	Mamasa (91)	Ansu-mana (92)	Fatou-mata (94)	Marilla-mu (96)		Diabugu Basilla	Bum-dung Kakun-da	Ebrahima	Bintou Bojang	
Dram-meh	Fatou-mata (92)	Bacherif (93)	Kumba (97)	Acese-tou (99)		Gambis-sara	Missira	Saidou	Maria-ma Jallow	
Dram-meh	Hawa (92)	Hagi (94)	Dembo (95)	Haway (96)	Sady (98)	Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Ansu-mana	Ceesay Sillah	
Dram-meh	Basama (94)	Ebrahi-ma (96)				Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Bakary	Nyuma	Olot
Dram-meh	Mohamadou (95)	Musa (97)	Fatou-mata (98)			Diabugu Basilla	Sere-kunda	Saikou	Haja	
Dram-meh	Llaja Ceesay (99)					Drama-ne	Drama-ne	Mohamadou	Jainaba Diabaga	
Dukara	Yuma (90)	Fatou-mata (91)	Samba (93)	Hulema-tou (95)	Fuseni (98)	Madina Samako	Madina Samako	Balla	Amie Krubally	
Dumbu-ya	Sandra (89)	Ebrahima (90)	Usuman (93)	Fatou-mata (95)	Aysa (98)	Garawol	Garawol	Balla	Musukoi Camara	

Dumbu- ya	Iburahra (92)	Mariam (95)				Garawol	Garawol	Nya- manding	Sira Conteh	
Fofana	Nafica- tou (92)					Diabugu	Diabugu	Bakoreh	Haja Camara	
Fofana	Nafise- tou (92)	Moha- med (93)	Amara (97)	Bassirou (99)		Garawol	Garawol	Mahadi	1)Man- sita 2)Isatou Magira- ga (99)	
Gabba	Haji (92)	Mjgeji (94)				Garawol	Garawol	Baba	Fatou Conteh	
Ganess	Moha- madou (94)	Bintou (97)				Koina	Badja Kunda	Dawda	Samma	
Hydara	Patou- mata (92)	Suahihu (94)	Bintou (96)	Jawa (99)		Jalam- berek	Jalam- berek	Basirou	Mammo Dram- meh	
Hydara	Mariam (94)	Moha- madou (96)				Garawol	Garawol	Moha- madou	Maro Tunkara	
Hydara	Haja- Sendy (98)	Tigida (99)	Moha- madou (99)			Missira	Missira	Bakary	1)Binta (98,99) 2)Haja Senday (99)	
Jabbi	Mariam (89)	Moha- med (91)	Aisetou (97)	Musa (98)		Missira	1)Mis- sira 2)Alo- hungari	Bully	1)Kama Dram- meh (89,91) 2)Jene- bou Njie (97,98)	

Jabbi	Maria (92)	Hawa (94)	Kumba (97)			Gambis-sara	Gambis-sara	Kansu	Halima Sillah	
Jagana	Mohamadou (98)					Demba Kunda	Demba Kunda	Mohamadou Bai	Fatou-mata Camara	
Jaguraga	Fatou-mata (99)					Sudo-wol	Sudo-wol	Saiku	Hawa Barage	
Jallow	Aliho (89)	Mariam (91)	Hawa (93)	Aiseta (95)	Mohamadou (96)	Garawol	Garawol	Dawda	1)Fatou Sillah (89,91, 95,96) 2)Mama Waggeh (93)	València
Jallow (fula)	Mamadou Salif (92)	Saedu (94)	Fatou-mata (96)			Madina Samako	Madina Samako	Malick	Hawa	
Jallow (fula)	Yumma (93)	Fatima (97)				Dandu	Dandu	Bully	1)Mariam (93) 2)Mamudou (97)	
Jallow (fula)	Donkey (93)					Dandu	Dandu	Amadou (mort)	Fatou-mata	
Jallow	Mariam (93)					Garawol	Garawol	Haji	Bintou	

Jangana	Fatoumata (93)					Demba Kunda	Demba Kunda	Baba	Haji Kujage	Hosca
Kaba	Haimadou (97)	Aboudalai (99)				Garawol	Garawol	Sambala	Penda Conteh	
Kabba	Jomfolo (90)	Jonkunda (91)	Sambou (93)	Jaramago (96)	Abudolahe (99)	Jalambereh	Jalambereh	Banou	1)Fatou Jaiteh (90,91, 93,96) 2)Fatou Jankunda (99)	
Kabba	Sarata (97)					Garawol	Garawol	Baba	Fatou Conteh	
Kaloga	Mohamadou (88)	Yumasetta (91)	Sigu (95)			Missira	Missira	Sulayman	Fatou	
Kamara	Mohamed (93)					Kulari	Kulari	Bakary	Fatoumata	
Kamera	Uma (92)	Haiseta (94)	Abdulkareem (96)	Salifou (99)		Kulari	Kulari	Mohamadou	Mansita Saho	
Kamera	Abudo (93)	Mohamadou (95)	Iaja (97)	Musa (99)		Kulari	Sotuma	Debukumeh	Haja Mballow	
Kandeh (fula)	Samba (96)					Sare Yewtu	Sare Yewtu	Samba	Sira Baldeh	

Kanteh	Kumba (90)	Bangali (92)	Mohamadou (95)	Fatoumata (97)	Fatou (99)	Sabi	Sare Perasu	Musa	1)Hawa (95,99) 2)Makoneh (90,92, 97)	
Kanteh	Aminata (92)	Fatoumata (94)				Garawol	Garawol	Jawru	Amie	
Kanteh	Mamadou (92)	Mustafa (94)	Aminata (97)			Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Bakary	Mariam Sinera	
Kanteh	Gibiriliu (92)	Sambala (95)	Hawa (98)			Sabi	Sabi	Lassana	Hunna-seh Gareau	Saragossa
Kanteh	Kumba (95)	Mohamadou (96)	Orokia (98)			Sabi	Kulari	Tamba	Mansita Mangora	
Kanteh	Ibrahima (97)					Garawol	Garawol	Jawru	Amie	
Kanteh	Aminata (98)					Garawol	Garawol	Hajie	Haja	
Kanuteh	Fatoumata (89)	Modi (92)	Julabah (94)			Garawol	Garawol	Ibrahima	Hawa	València
Kanuteh	Haji (93)	Naisetou (96)	Haruna (97)	Fatoumata (99)		Garawol	Garawol	Haji	1)Sohana Fofana (93,96) 2)Haja Jallow (97,99)	

Kassama	Machine (92)	Finda (95)				Missira	Missira	Alhagi Jabbi	Kunda Sillah	Olot
Kebbe	Mariam (89)	Aisatu (98)				Madina Samako	Madina Samako	Mamadou	Jainaba Sohono	
Kebbe	Fatoumata (90)	Bakary (91)	Mohamadou (92)	Binta (94)	Ceesay (97)	Madina Samako	Dinguiri	Salahima	Haja Tambadou	
Kebbe	Mohamadou (93)	Boubakary (96)				Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Bangally	Fatou Drammeh	
Kebbe	Mohamadou (95)	Mujatar (98)				Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Baboucar	Hawa Drammeh	
Keita	Mamadou (91)	Kujeji (92)				Koina	Koina	Ebrahima	Dardo Sukou	
Keita	Nyuma-suko (91)	Belaly (94)	Musa (97)	Jusofy (99)		Garawol	Garawol	Alhagi	Jabou Manneh	
Keita	Aminata (98)					Koina	Koina	Bilale	Mariam Camara	
Konteh	Bilali (89)	(4 fills registre Cornellà)				Madina Samako	Kauro	Hamadi	Kurra Krubally	Cornellà Castell-follit

Konteh	Kanja (93)	Genabu (95)	Moha- med Haja (97)			Garawol	Garawol	Amara	Haja Tunkara	
Konteh	Alima (96)	Bilaly (99)				Missira	Missira	Demba	Siran- dou	
Konteh	Musa (96)	Ansu- mana (98)				Garawol	Garawol	Musa (Chun- di)	Kusamu	
Konteh	Jainaba (98)					Garawol	Garawol	Ebrahima	Fatou Hydara	
Konteh	Aisatou (98)					Garawol	Garawol	Lakameh	Banbeh	
Krubally	Ansu- mana (88)	Moha- madou (90)	Musa (92)	Sojona (98)		Diabugu Basilla	Bulem- bu	Hussein Oisanu	Kumba Conteh	Saragos- sa
Krubally	Ouma- rou (96)	Moha- madou (98)				Garawol	Garawol	Jaturu	Jankan- keh Dansira	
Krubally	Aysetou (99)					Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Sayo	Binta Dansira	
Mangara	Daura (93)	Fatou- mata (95)	Maria- ma (97)	Nyima (99)		Kulari	Kulari	Bakary	Fatou Sakiliba	
Nimaga	Marya- mo (99)					Garawol	Garawol	Bakary	Aminata	

Saho	Umarou (94)	Fatou-mata (96)				Kulari	Kulari	Abou	Maimuna Camara	
Sahoneh	Aisata (93)	Sehomaro Tillane (95)	Isa (98)			Kulari	Kulari	Batakeh	Fatou-mata Touray	
Sahoney	Mamasa (95)	Oujary (98)				Kulari	Saho	Isa	Manyo Sako	
Sakoli	Sayo (90)	Yuma (92)	Foune (94)	Kumba (97)		Kulari	Kulari	Kabuneh	Fatou-mata Kamera	
Samasa	Hadiatou (91)	Aboubakar (92)	Fatou-mata (95)	Jakari (97)	Fatou (99) Jenabo (99)	Dinguiri	1)Dinguiri 2)Kulari	Abdou - raman	1)Fatou-mata (91,92, 95,99) 2)Nyima Satou Sumareh (97,99)	
Samasa	Aisetou (96)	Mariamou (97)				Dinguiri	Dinguiri	Famori	Mamasa Sumareh	
Sanneh	Aminata (99)					Garawol	Garawol	Bully	Kumba Sidibeh	
Sanyang	Boubakary (93)	Kalijatou (95)				Garawol	Garawol	Alhamadou	Njai Dansira	Celrà
Sarreh	Mahamamadusi-re (96)	Amadou (98)				Sabi	Sabi	Bangally	Hawa Konteh	Saragossa

Sesay	Hagi (93)					Garawol	Garawol	Alhussein	Bintou Batchilly	
Sidebeh	Fatoumata (93)	Kumba (94)	Bully (96)	Houso-maneh (98)	Musa (98)	Kulari	Gambis-sara	Muhideen	1)Haja (93,94, 96,98) 2)Binta Konteh (98)	
Sidibeh	Billali (92)	Mama-dou (94)				Garawol	Garawol	Bakary	Dansira Kujeji	Salt
Sidibeh	Mariam (99)					Sare Alpha	Sare Alpha	Wujare	Jankeh Krubally	
Sillah	Binta (88)	Mohamadou (89)	Musa (92)	Fatoumata (94) Kadijatou (94)	Mamasa (96) Maimuna (99)	Madina Samako	Madina Samako	Buraima Mohamadou	Haja Jankeh Sillah	
Sillah	Mohamadou (91)	Buraima (92)	Abouba-car (94)	Jakariyaw (96)	Mariam (98)	Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Musa	Fatou	
Sillah	Mariama (91)	Oumrou (93)	Abudolai (95)	Aïcha (98)		Gambis-sara	Jagajari	Jariga	Mariama Juwara	Sta Sussanna (Maresme)
Sillah	Mohamadou (93)	Fatoumata (95)	Haimadou (97)			Garawol	Garawol	Kawsu	Nyuma Jallow	

Sillah	Aiscou (93)	Mariam (94)	Umukulum (96)	Mohamed (97)	Fatoumata (98) Aisetou (98)	Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Ebra-hima	1)Mabucha Sillah (93,94, 96,97, 98) 2)Mari- ma (98)	
Sillah	Danllah (93)	Maria- mu (96)				Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Dembo	Nyuma Jabbi	Saragos- sa
Sillah	Abouba- kary (93)	Ansu- mana (94)	Musa (97)			Diabugu Basilla	Sere- kunda	Moha- madou	Isatou Trawa- lly	
Sillah	Fatou- mata (97)					Garawol	Garawol	Moha- madou	Maria- ma	
Sillah	Kumba (98)					Garawol	Banjul	Malleh	Neneh	
Sillah	Bintou (99)					Garawol	Garawol	Dantora	Haja Demu	
Sillah	Aminata (99)					Garawol	Garawol	Saibo	Mamasa Maga- nera	
Sinera	Nimasa- tou (95)					Diabugu Basilla	Diabugu Basilla	Dugu	Haja	Saragos- sa
Sisoho (fula)	Kumba (92)	Alpha (94)	Aisatou (97)	Hulema- tou (99)		Sare Alpha Diabugu	Sare Alpha Diabugu	Samba	Amie Damba	

Sisohore	Dembo (92)					Numu-yel	Numu-yel	Abdoulie	Janju-may Danso	
Sohna	Fatou-mata (93)	Jankeh (94)	Abuba-kari (95)	Youmai-setu (98)	Marima (99)	Madina Samako	Kulari	Adama	Fatou Sohn	
Sohna	Hawa (98)					Madina Samako	Madina Samako	Moha-madou	Haja Suman-gareh	
Sohona	Moha-madou (94)					Garawol	Garawol	Kamama	Nyma Sillah	Saragos-sa
Subundu	Moha-madou (95)	Dawuda (95)	Mustafa (96)	Fatou-mata (97)		Diabugu Basillah	1)Gam-bissara 2)Banjul	Maleh (mort)	1)Fatou Maha-nera (95,96) 2)Haja Jabuna-ing (95,97)	
Sumareh	Kadilla-tu (99)					Kulari	Kulari	Moha-madou	Fatou-mata	
Sumbu-ndu	Isihac (97)	Abouba-kary (99)				Diabugu Basillah	Sutu-konding	Sulay-man	Fye Sisay	
Touray (pare imam)	Mari (90)	Fatou-mata (92)	Moha-madou (94)	Kujeja-ta (96)	Aiseta (98) Mafa-tou (99)	Gambis-sara	Koina	Moha-madou	1)Isatou (90,92, 93,96) 2)Fatou-mata Dansira (98,99)	

Touray	Usuma- ni (91)	Amara (92)	Kalijatu (96)	Fatou- mata (98)		Garawol	Garawol	Alhaji	Kanja Batchi- lly	
Touray	Moha- madou (92)	Babia (93)	Mamasa (96)	Abouba- kar (98)		Koina	Koina	Alhagie	Bintou	
Touray	Sitan (91)	Hawa (93)	Moha- madou (95)	Fatou- mata (97)	Banga- ly (99)	Koina	Koina	Foday Musa	Kanso- leh Touray	
Touray	Mariam (99)					Sere- kunda (Talling- ding)	Diabugu	Keba Sarjor	Salama Sum- bundu	
Trawally	Fatou- mata (92)	Ebra- hima (93)	Abouba- kari (96)	Yuma (97)		Serekun da	Serekun da	Numu	Sillah Dansira	
Trawally	Nyuma- seta (93)	Musa (97)	Hawa (99)			Garawol	Garawol	Cheriky	1)Fatou Kruba- lly (93,97) 2)Hyda- ra Camara (99)	
Trawally	Buraima (94)	Yusufa (96)	Aminata (98)			Garawol	Garawol	Mancha	Sirandu Samura	
Tunkara	Amara (90)	Mariam (92)	Abou- dolay (95)	Moha- madou (96)	Ibrahi- ma (99)	Sudo- wol	Sudo- wol	Moha- madou	Isatou	
Tunkara	Fatou- mata (90)	Isatou (91)	Isa (93)			Sudo- wol	Sudo- wol	Bangali	Fatou- mata	

Tunkara	Mohamed (92)					Diabugu	Diabugu	Musa Nyuma	Jongfolah Sillah	Almeria
Tunkara	Maryam (92)	Gundo (94)	Mohamadou (96)	Lamini (98)	Burahi-ma (98)	Garawol	Garawol	Alhagie	1) Nyima Sillah (92,94,98) 2) Mamasa Julla (96,98)	
Tunkara	Degumeh (93)	Mohamadou (95)	Nyumaseta (97)	Bintou (98)		Garawol	Garawol	Degumeh	Isatou Batchilly	València
Tunkara	Fatoumata (93)	Sibou (95)	Isa (97)			Garawol	Garawol	Julla	Mariam Ceesay	
Tunkara	Umarou (94)	Mohamadou (95)				Sudowol	Sudowol	Saihou	Aminata	
Tunkara	Nyuma-seta (94)	Mohamadou (95)	Jeinabu (97)			Garawol	Garawol	Bakoreh	Fatoumata	
Tunkara	Fatoumata (95)	Aboudolai (98)				Garawol	Garawol	Kaka	Magu	

B) FAMÍLIES GAMBIANES D'OLOT (1989-1999)

Cognom	Fili 1	Fili 2	Fili 3	Fili 4	Fili 5 / 6 / 7	Procedència pare	Procedència mare	Nom pare	Nom mare	Destí
Bajaha	Aminata (92)	Kissima (93)	Issa (95)			Badja Kunda	Badja Kunda	Mamadou	Mansita Juwara	
Baldeb (fula)	Surra (93)	Andol (95)	Fode (97)			Sere San Kule	Sere San Kule	Demba	Dador Sowe	
Bandeh	Fatoumata (91)					Alohun-gari	Alohun-gari	Uagui	Mariam Janneh	
Bandeh	Mohamadou (98)					Alohun-gari	Alohun-gari	Dembo	Fatoumata Manneh	
Bayo	Ebrahima (96)	Mohamed (97)	Mariam (99)			Alohun-gari	Alohun-gari	San-kung	Fatou Tunkara	
Camara	Bakou (91)	Fatou (93)	Hadji (96)			Gambis-sara	Gambis-sara	Mohamadou	Mansita Dansira	
Camara	Dawda (99)					Diabugu	Diabugu	Balla	Kanadi Dansira	
Ceesay	Mohamadou (92)	Jagha (94)	Abouba - kar (97)			Diabugu	Diabugu	Omar	Khad-dijatou Ceesay	

Ceesay	Aminata (97)					Diabugu	Diabugu	Sidiky	Sainaba Suhuma	
Cham	Manda (91)	Yaguba (93)	Jakuba (94)	Ebrahima (96)	Hussane (99)	Diabugu	Diabugu	Marie	Fatou Sowe	
Cham	Musa (98)					Alohungari	Alohungari	Alhagi	Ceesay Touray	Hospitalet
Conteh	Jenabo (98)					Kumbidja	Kumbidja	Sulayman	Fatou Sankare	
Dambala	Mohamadou (92)	Assa (94)	Demou (96)			Sabi	Sabi	Bailo	Aramata Dansira	
Dambelleh	Husein (92)	Lasana (92)	Aboulahi (94)			Darsilami	Sotuma	Mohamadou	Janjumehtunkara	
Dambelleh	Duga (99)					Madina Umfally	Madina Umfally	Sallah	Suntou Saussima	
Dambelly	Ceesay (93)	Jeneba (94)				Madina Umfally	Madina Umfally	Dawda	Fatou Dansira	
Dembaga	Alhagi (92)	Gebery (94)	Fatoumata (97)	Jenabou (97)		Darsilami	Darsilami	Saihou	Haja Susoko	Tremp

Dembaga	Baikro (98)					Gambis- sara	Gambis- sara	Bilaly	Kadji Niakha- te	
Diko	Kalija- tou (92)	Moha- med (94)	Fatou- mata (96)	Hawa (99)		Gambis- sara	Gambis- sara	Bahum- ba	Fatou	
Drammeh	Koulell (92)							Almami	Fatou Dram- meh	
Drammeh	Kalijee- tou (94)	Jalifa (96)				Gambis- sara	Gambis- sara	Bangal- ly	Hulima- tou Waggeh	
Drammeh	Jalijatou (96)	Oregia- tou (99)				Jidah	Koina	Dembo	Fatou- mata Fayini- leh	
Drammeh	Fadma (98)					Diabugu	Diabugu	Ebrahi- ma	Amie Sillah	
Drammeh	Fatima (99)					Diabugu Basil-la	Alohun- gari	Ansu- mana	Fatou- mata Jamigey	
Dukuray	Jenabou (96)	Umarou (98)				Alohun- gari	Kulari	Haji	Binta Camara	
Dukuray	Hawa (98)					Taifa	Taifa	Ebrahi- ma	Ceesay Kabba	
Fatty (mandinga)	Fatou (92)					Salikene	Banjul	Njundu	Isatou	

Fofana	Halima (98)					Alohun-gari	Alohun-gari	Saikou	Fatou	
Ganesi	Hatou (94)	Fatou-kulle (96)				Badja Kunda	Badja Kunda	Moha-madou	Bintou Sillah	
Gumaneh	Omarou (92)					Koina	Koina	Tijan	Sohona	
Gumaneh	Aisetou (94)	Moha-madou (95)	Bakary (97)	Haje (99)		Koina	Koina	Moha-madou	Awa	
Gumaneh	Moha-madou (97)					Koina	Koina	Alhagi	Fatou	
Jabby	Moha-madou (92)	Lalama (94)	Fatou (95)			Sukuru	Taifa	Sherif-fou	Penda Dukuray	Granollers
Jabby	Moha-med (94)	Buba (95)				Sabi	Sabi	Sankung	Baye Sillah	
Jaiteh	Maryamo (98)	Binta (99)				Gambis-sara	Gambis-sara	Kemoho	Fatou Dansira	
Jallow	Hagi Kabba (93)	Orokia (95)				Dinguiri	Dinguiri	Moha-madou	Aminata Sakareh	
Jamegay	Lasana Husemu (90)	Moha-med (94)	Fatou-mata (98)	Jaha (98)	Mariam (99)	Alohun-gari	Alohun-gari	Mama-dou	1)Najado (90,94, 98,99) 2)Fatou Ngimo (98)	

Jamegay	Aisetou (98)	Bintu (99)				Alohun-gari	Alohun-gari	Bully	1)Fatou-Assa (98) 2)Janou Dram-meh (99)	
Jamegeh	Ali (96)	Aisatou (99)				Alohun-gari	Alohun-gari	Hagi Guareh	Damou Tunkara	
Jamigay	Moha-madou (93)	Ebrahi-ma (96)	Abou-bakary (96)	Mari (99)		Demba Kunda	Alohun-gari	Haggi Bintu	1)Ma-masa (93,96, 99) 2)Jan-key (vidua) (96)	
Janneh	Amara (93)	Fatou (94)	Bintou (97)			Diabugu	Diabugu	Modi-bou	Amie Cham	
Jawara	Mariam (94)	Moha-madou (98)				Gambis-sara	Gambis-sara	Foday Musa	Marya-ma Jabbi	
Jawara	Ansu-man (95)	Fatou-mata (98)				Bulem-bu	Darsila-mi	Pali	Halima-tou	
Jawara	Yousif (97)	Bajulla (99)				Badja Kunda	Badja Kunda	Moha-madou	Setou Touray	
Jobarieh	Fatou-mata (94)	Abouba-kary (96)	Moha-madou (98)			Gambis-sara	Gambis-sara	Mala-min	Isatou Simaga	
Juwara	Hawa (99)					Kumbi-dja	Sabi	Ebrahi-ma	Haja Sum-bundo	

Kanteh	Hawa (94)	Fatou-mata (96)				Banico	Banico	Kasay	Adama	
Kanute	Jeneba (92)	Baraka (94)	Sira (96)	Baba (99)		Kumbi-dja	Kumbi-dja	Mancha	Jallow Samou-ra	
Karaga	Fatou-mata (96)	Bintou (98)				Banico	Banico	Dembo	Amie	
Kassama	Musa (99)					Missira	Missira	Alhagi Jabbi	Kundo Sillah	Banyoles
Kebbeh	Fatou-mata (89)					Madina Umfally	Madina Umfally	Moha-madou	Kumba Touray	Sabadell
Konateh	Nyuma (90)					Gambis-sara	Gambis-sara	Yukas-seh	Natou Suho	Banyoles
Konateh	Uagui (91)	Mariam (93)	Hawa (95)	Nya-gale (96)	Fatima (98)	Madina Umfally	Madina Umfally	Duwa	Amie Camara	
Konateh	Majigui (92)	Nyagale (98)				Madina Umfally	Madina Umfally	Kurusa	1)Fatou (92) 2)Binta (98)	
Mballow	Damo (91)	Alhaji (94)	Aboba-kary (96)	Moha-madou (98)	Ramita (99)	Missira	Missira	Samba	Jenaba Mbai	
Nemaka	Aminata (99)					Kumbi-dja	Kumbi-dja	Moha-madou	Fatou Karage-ra	

Njai	Yousufa (96)	Basama (97)				Madina Umfally	Madina Umfally	Dukureh	Kanni Sakiliba	
Njie	Fatou (90)	Fenda (92)	Mariam (94)			Kulari	Kulari	Burama	Mamasa Suho	Granollers
Saho	Jiede (93)	Penda (94)				Diabugu	Diabugu	Jimmeh	Narreh Sakoli	Sant Jaume
Saho	Fatou- mata (93)	Jumba (95)	Malick (97)	Aisha (99)		Kulari	Kulari	Moha- madou	Fatou Saho	
Sakolly	Fatou- mata (99)					Diabugu	Diabugu	Ebrahi- ma	Bonjeg	
Sakori	Nyuma (99)					Diabugu	Diabugu	Bagai	Omou Gerew	
Samasa	Jakary (90)	Sira (91)	Alhaji (93)	Moha- madou (96)	Fatou- mata (97)	Dinguiri	Dinguiri	Moha- madou	Haja Samasa	
Samasa	Abouba- kary (92)	Tijani (94)				Alohun- gari	Koba- Kunda	Alhaji Kabba	Fatou Krubal- ly (man- dinga)	
Samasa	Abou- bakary (93)	Moha- med (95)	Bakary (96)	Fatou (99)		Alohun- gari	Alohun- gari	Haji Kabba	Hancee- say Kabba	

Samurah	Mohamadou (91)	Mariam (92)	Burahi-ma (94)	Mamasa Haja Fatou-mata (96)		Dinguiri	Dinguiri	Mfamara	Jankeh Tambadou	
Sanneh	Gousumani (89)	Enchi (90)	Koli (92)			Sabi	Sabi	Massa	Setou Dansira	Tremp
Sanyang	Gopolo (90)	Jago (92)	Sanyang (93)			Darsi-lami	Darsi-lami	Ansumada	Fatou Sidibeh	Blanes
Semaga	Mohamadou (99)					Alohun-gari	Sotuma Sere	Papa	Hawa Touray	
Semega	Aishatou (94)	Mabodo (97)				Gambis-sara	Demba Kunda	Ebrahi-ma	Fatou-mata Sakou	
Sillah	Mohamed (90)	Sekou (94)				Badja Kunda	Badja Kunda	Alhaji	1)Jaina-ba Tawre-dou 2)Binta Touray	
Sillah	Haya (91)	Adama (93)	Yuma (95)	Mohamadou (98)		Badja Kunda	Badja Kunda	Buyagi	Aisetou Touray	
Sillah	Mohamed (92)					Jagali Madina	Jagali Madina	Amem Issa	Mama	
Sillah	Fatou-mata (92)	Aminata (95)				Darsi-lami	Banico Key Koro	Baba-siba	Ami-nata	

Sillah	Yusu- phy (93)	Fatou- mata (95)				Darsi- lami	Banico Key koro	Biyagi	Hawa	Sant Jaume
Sillah	Moha- med (95)					Koina	Koina	Moha- med	Kumba Kallay	
Sillah	Fatou- mata (99)					Diabugu	Paris (França)	Modou	Mansita	
Simaha	Moha- madou (95)	Bintu (99)				Gambis- sara	Alohun- gari	Koli	Made- mou Semaka	
Singateh (mandinga)	Jalah (92)	Yousifu (95)	Maria (97)			Gambis- sara	Bansang Bausare	Morroh	Suntu Jamba	
Sisoho	Haja- Nyuma (89)	Alhaji- ma Imadou (91)	Alhaji- ma Mama- dou (92)			Banico	Alohun- gari	Oudou	Ceesay Sakiliba	
Sisoho	Moha- med (91)	Ebrahi- ma (93)	Jeneba (96)	Sisoho (98)		Darsila mi	Darsila mi	Kosay	Fatou- mata Sakiliba	
Sumareh	Bodou (90)	Jainabou (91)	Yuma (93)	Ebra- hima (95)	Fatou- mata (97)	Kulari	Kulari	Hamore	Amina- ta	
Sumareh	Abouba- kary (96)	Fatou- mata (98)				Kulari	Kulari	Saihou	Nyima Touray	
Susahou	Fatima Jahri (90)	Bintah- limatou (92)	Ebrahi- ma (95)	Moha- madou (97)		Koina	Koina	Moha- madou	Aminata	

Susahou	Hawa (98)					Koina	Koina	Sulayman	Aminata Susahou	
Susoho	Binta (94)	Salieu (95)				Koina	Koina	Salieu	Kadijatou	
Suwaray	Yuma (92)	Fatoumata (94)	Hadja (96)			Kulari	Jagali Madina	Ali	Mahawa Fofana	
Tambadou	Mahamadou (92)	Binta (94)	Hamedou (95) (mort)	Abuodol Latefou (97)	Fatima (98)	Dinguiri	Dinguiri	Ebrahima	Aja Sumareh	
Tawradou	Abodou (90)	Jahaja (92)	Oumai-setou (94)			Kulari	Diabugu	Mamadou	Jainaba Kijira	Granollers
Touray	Hawa (90)	Yuma (93)				Koina	Koina	Bakary	Haja Kumba	
Touray	Baharou (91)	Hawa (92)	Dembo (94)	Binta (96)	Mohamadou (98)	Kulari	Kulari	Edrissa	Fatou Sumareh	
Touray	Binta (92)	Hawa (93)	Mohamadou (95)	Sidiya (98)		Darsila mi Key Koro	Gambis-sara	Alhaji Badirou	Jaliha	
Touray	Haimadou (92)	Mohamadou (94)	Mohamadou Jorobou (95)	Mohamadou Bassirou (96)	Fode (98)	Koina	Koina	Omar	1)Jurobou (92,94,95) 2)Fatou (96,98)	

Touray	Mohamed (92)	Yuma (93)	Fatoumata (95)	Abdoulay (97)	Ebrahima (99)	Koina	Koina	Bakary	Haja Kumba	
Touray	Emaila (98)					Sotuma Sere	Sotuma Sere	Musa	Fatoumata	
Touray	Aboubakary (99)					Kulari	Kulari	Ousainey	Fatou Saho	
Touray	Mohamed (99)					Gambis-sara	Gambis-sara	Sima	Nyima Sidibeh	
Trawalleh	Fatoumata (93)	Jahary (95)				Badja Kunda	Badja Kunda	Alhaji	Habibatu Touray	
Trawally	Hussen (91)	Ablali (92)	Mohamadou (97)	Ami-nata (99)		Kulari	Sudo-wol	Alieu	Kanku Damba	
Trawally	Huss-man (93)	Aisetou (98)				Kulari	Kulari	Fode	Numu Dansira	
Trawally	Fatoumata (93)	Mohamed (94)	Ham-med (96)			Gambis-sara	Gambis-sara	Ebrahi-ma	Manta Sidibeh	
Trawally	Fatoumata (93)	Mohamed (94)				Gambis-sara	Gambis-sara	Ebrahi-ma	Manta Sidibeh	
Trawally	Aisatou (95)	Haruna (96)				Kulari	Kulari	Mba-ganchiri	Fatou Njie	

Trawally	Sidi (96)	Daraha-ni (98)				Kumbi-dja	Kumbi-dja	Darba	Haja Camara	
Trawally	Ali (99)					Koina	Koina	Samba	Naisa-tou	
Trera	Aim (91)	Lalama (93)	Bodo (94)	Demu (97)		Jagali Madina	Jagali Madina	Mohamadou	Haja Kebbeh	
Tunkara	Mamasa (91)	Amie (92)	Maryamo (95)	Haway (99)		Alohun-gari	Alohun-gari	Almami	Mamasa Dukaray	
Tunkara	Hawa (92)	Sulai-man (93)	Abou-bakary (96)			Alohun-gari	Alohun-gari	Banta (mort accident laboral)	Jankey Jamigay	Gàmbia
Tunkara	Sirfu (93) (morta)	Aseta (94)	Sandi (95)	Mohamed (96)		Gambis-sara	Gambis-sara	Hagi	Janju Waggeh	
Tunkara	Mohamadou (93)	Issa (97)	Fatou (98)			Gambis-sara	Sudo-wol	Ebrahi-ma	Funeh	
Tunkara	Mariam (96)					Alohun-gari	Demba Kunda	Kalilu	Nyuma	
Tunkara	Jenabou (98)					Alohun-gari	Alohun-gari	Alhagi Sekou	Haja	
Tunkara	Mariam (99)					Pirasu	Pirasu	Mohamadou	Hawa Sillah	
Waggeh	Kadija-tou (94)	Marei (95)	Alima-tou (96)	Hae-madou (98)		Gambis-sara	Gambis-sara	Mama Haji	Mamasa Dukaray	

C) FAMÍLIES GAMBIANES DE SALT (1989-1999)

Cognom	Fili 1	Fili 2	Fili 3	Fili 4	Fili 5 / fili 6	Proce- dència pare	Proce- dència mare	Nom pare	Nom mare	Destí
Baldeb (fula)	Maimu- na (94)					Taba Jenkey	Baniko	Mama Samba	Jabou Jawo	Girona
Baldeb	Fatouma- ta (92)	Bouba- kary (96)	Moha- madou (98)			Darsila- mi Sandu	Darsila- mi Sandu	Kabba	Bintou Saho	
Camara	Abouba- kary (99)					Demba Kunda	Demba Kunda	Musa	Safiatou	
Ceesay	Numa (94)					Garawol	Garawol	Musa	Dala	
Ceesay	Bouba- kary (99)					Garawol	Garawol	Moha- madou	Mama Sawa- neh	
Conteh	Alfousin (91)	Lasana (91)	Bouba- kary (99)			Darsila- mi Sandu	Darsila- mi Sandu	Samba	Suho Bayo	
Conteh	Musa (96)	Geneba (99)				Diabugu	Diabugu	Ansu- mana	Janke Camara	
Danso	Musa (94)	Mama- dou (96)	Burahi- ma (97)	Mariama (99)		Jagajar- ri	Gambis- sara	Kebba	Bintou Conteh	
Dembaga	Abouba- kary (93)	Moha- madou (95)	Sulei- man (97)			Darsila- mi Sandu	Darsila- mi Sandu	Sandeh	Fatou	Girona

Dembaga	Mustafa (99)					Garawol	Garawol	Alhagie	Jabbie (mandinga)	
Dibba (mandinga)	Mariama (94)	Nyima Sata (99)				Farafen-ni	Illiasa	Yaya	Kaddy Mambu-ray	
Fofana	Hafice-tou (96)	Umaru (98)				Garawol	Garawol	Idrisa	Mbaye Maro Nemaga	
Fofana	Fatouma-ta (99)					Garawol	Garawol	Alhagie	Maria-ma Jawneh	
Gassama	Suaibou (94)	Lamin (97)				Missira Boye-ram	Madina Umfally	Alhagi	Demu Jabbie	Girona
Guma-neh	Mama-dou (95)	Hami-dou (98)				Koina	Koina	Kantara	Kombi-ley Touray	
Jabbi	Abouba-kary (92)	Moha-madou (95)				Jagali Madina	Madina Umfally	Ebrahi-ma	Julay Kebbeh	Cassà de la Selva
Jabbi	Fatou-mata (94)	Siju (97)				Missira	1)Missi-ra 2)Madi-na Um-fally	Moha-madou	1)Ma-riama (95) 2)Fatou Kabah (97)	
Jabbi	Moha-med (95)	Aisa-tou (98)				Missira Njoben	Madina Umfally	Baha-rou	Nyuma	
Jabbi (fula)	Binta (97)					Sare Boyo	Sare Boyo	Sulay-man	Aenu Jabbie	

Jabbi	Jeneba (97)					Missira	Madina Umfally	Bully	Jullah	
Jaiteh	Mohamadou (97)	Awa (99)				Darsilami Sandu	Darsilami Sandu	Kinda	Fatou Suho	
Jaiteh (mandinga)	Jeinaba (97)					Harama Kono	Kasi Kunda	Ukase	Fatou Samneh	
Jaju	Mohamadou (94)	Sanku (95)	Yusifu (98)			Garawol	Garawol	Kinda	Sajo Bagaba (mandinga)	
Jallow (fula)	Binta (89)	Hadja (92)	Harouna (94)	Dienabol (95)	El-Madji-Madjou (98)	Darsilami	Velingara (Senegal)	Abdoul	1) Aissatou Diallo (89,92,95,98) 2) Adama Hawa (94)	
Jallow	Jenabou (92)					Darsilami	Darsilami	Ousman	Husai	
Jallow (fula)	Amadou (93)					Bisang Dugu	Bisang Dugu	Boubacar	Salimatou Jallow	Celrà
Jammeh (mandinga)	Mohamadoulamin (93)	Famara (95)	Alasana (98)			Kekuta Kunda	Kekuta Kunda	Sayo	Kasa Marong	
Jammeh (mandinga)	Isatou (95)					Kinteh Kunda	Kinteh Kunda	Jerreh	Borry Kinteh	Girona
Jaw (fula)	Oulaihatou (95)					Sutukonding	Sutukonding	Saihou	Gelang Jatta (mandinga)	

Jawara (rmandinga)	Yaguba (98)					Keneba	Keneba	Musa	Mama Touray	
Jawla (mandinga)	Mansita (97)					Darsila- mi	Brikama	Lamin	Rama- toulai Jallow (fula)	
Jebbo	Musa (97)	Issa (98)				Garawol	Garawol	Yaya	Fatou- mata Magera- ga	
Jikineh	Musa (92)	Moha- madou (94)	Kadija- tou (98)			Madina Jarra	Pakaliba	Sulay- man	Setou Dukureh	
Kanteh (mandinga)	Sosseh (93)	Omar (97)				Njaba Kunda	Banjul	Janko	Maria- ma Ndaw	
Kanteh	Bintou (93)	Abou- bakary (99)				Garawol	Garawol	Alhagi	Maria- ma	
Keita	Danlo (90)	Beyake (94)	Fatou (98)	Moha- madou (98)		Passa- mas	Passa- mas	Lahami	1)Fatou Ann (90, 94, 98) (mandin- ga) 2)Kadi- jatou (98)	
Keita	Cadilla- tou (94)	Mariama (95)	Bilaly (96)	Setou (98)		Darsila- mi Sandu	Bulem- bu	Koba	Mansita Konteh	
Keita	Fatouma- ta (98)					Passa- mas	Passa- mas	Biyaki	Kadija- tou	

Kolley (mandinga)	Jimmo (97)					Basse	Dakar	Mama- dou	Fatou- mata Saho	
Konteh (mandinga)	Bintou (94)	Mariama (95)	Lamin (98)			Konteh Kunda	Konteh Kunda	Kalilu	Fatou- mata Sanneh	
Konteh	Kalija- tou (97)	Hawa (99)				Diabugu	Diabugu	Balla	Maria- ma Jaiteh	
Konteh	Moha- madou (98)					Gambis- sara	Gambis- sara	Kalilu	Baye Maru Sillah	
Krubally	Fatou- mata (97)	Aisetou (99)				Garawol	Garawol	Musa	Dibba Manneh	
Krubally	Ebrahi- ma (97)					Garawol	Garawol	Julla	Sandeh Dumbu- ya	
Krubally	Suley- man (98)					Diabugu Batapha	Diabugu Batapha	Ngollo	Kumba Keita	
Magiraga	Dembo (98)	Gaure (99)				Garawol	Garawol	Moha- madou	Haja Jebbo	
Magiraga	Isa (96)	Isiaca (99)				Garawol	Garawol	Bamo- day	Fatou Sawa- neh	
Manneh	Alihasa- na (96)	Sidi (97)	Abouda- lai (98)	Mariya- tou (98)		Madina Umfally	Madina Umfally	Sagari	1)Jom- polo (96, 98) 2)Jan- key Nadom- ba (97, 98)	

Mballow (fula)	Kierno (97)	Kumba (98)				Jawo Kunda	Jawo Kunda	Samba	Bural Baldeh	
Nimaga	Mariam (97)	Habou- doulai (98)				Gambis- sara	Gambis- sara	Jankey Moha- madou	Maria- ma Conteh	
Nimaga	Moha- madou (99)					Garawol	Garawol	Musa	Nyuma Jallow	
Njie (mandinga)	Bintou (89) Sta Coloma	Adama Sanyang (90)	Fatima (92)	Seray (94)	Haja (96) Mati (99)	Nokun- da	1)Bakau 2)Sere- kunda	Kassim	1)Seray (89,92, 96) 2)Maria ma Sanyang (90,94, 99)	
Sabali (fula)	Haji (97)					Sare Pirasu	Marewe Sofi Senegal	Daba	Maria- ma	
Sakolly	Moha- med (99)					Garawol	Garawol	Kasay	Jainaba Konteh	
Sankareh (mandinga)	Yajoba (96)					Kunjur Keba	Kunjur Keba	Musa	Fatou Kima	Girona
Sawaneh	Massa- rata (91)	Fatou (93)				Garawol	Garawol	Ansu- mana	Henda Jabbie	Girona
Sawaneh	Sokona (92)	Biagi (97)				Garawol	Garawol	Musa	Fatou Ceessay	

Sawaneh (mandinga)	Fatima (94)	Madi (96)				Nokun- da	Farafen- ni	Ebrahi- ma	Kaddy Saidy	
Sawaneh	Kabou (98)					Garawol	Garawol	Burama	Fatou- mata Jallow	
Sawaneh	Abouba- kary (99)					Garawol	Garawol	Ebrahi- ma	Jakanke Ceesay	
Sawaneh (mandinga)	Binta (99)					Njaba Kunda	Barcelo- na	Sulay- man	Maria- tou Njie	Dina- marca
Sawo (mandinga)	Satou (98)					Nokun- da	Nokun- da	Jarika	Binta Jadama	
Sidibeh	Sambu (96)					Garawol	Garawol	Sambu (Baka- ry)	Kujeji Dansira	
Sillah	Banu (93)	Bouba- kar (96)				Bulem- bu	Darsila- mi	Buyagi	Sohonda Sillah	
Sillah	Ousu- man (97)					Taifa	Taifa	Moha- madou	Kadija- tou	
Sillah	Fatou- mata (97)	Hulema- tou (99)				Garawol	Garawol	Yanku- ba	Manda	
Sillah	Moha- madou (99)					Taifa	Taifa	Kawsu Penda	Maria- ma Tamba- dou	

Sisoho	Kumba (98)					Koina	Koina	Mawdo	Jainaba Damba	
Sowe (fula)	Muktarr Jesus (98)					Kampa- sa	Dakar Senegal	Ama- dou	Amie Sene (wolof)	
Sowe	Ummou (99)							Mama- dou	Maria- ma Konteh	
Susoko	Bangali (99)					Baniko Key Koro	Dinguiri	Alpha	Hawa Cham	
Susso (mandinga)	Ebrahi- ma (94)	Moha- med (96)	Alasana (96)	Fatou (97)		Dampha Kunda	1)Kinteh Kunda 2)Dam- pha Kunda	Kebba	1)Ma- ram Kinteh (94,96) 2)Tunko Damba (96,97)	Girona
Tangi- gora	Lasana (93)							Gim- meh	Binta Suho	Saragos- sa
Tanja	Mariamou (96)					Garawol	Garawol	Musa	Manfen- da Sawa- neh	
Tanjang	Fatou- mata (94)	Maria- mu (96)	Laha- meh (99)			Garawol	Garawol	Dembo	Magou	
Touray	Jaranke (90)	Mama- dou (94)				Garawol	Garawol	Kissima	Fatou	
Touray	Fatou (91)	Bintou (96)				Kulari	Kulari	Hama- dou	Kajatou Sumare	

Touray	Hawa (94)	Adama (94)				Garawol	Gambis-sara	Saikou	Haja Conteh	
Touray	Fatou-mata (97)	Yuma (98)				Madina	Madina	Kaba	Bintou Dram-meh	Cassà de la Selva
Touray	Fatou-mata (97)	Aisatou (99)				Missira	Madina Umfally	Moha-madou	Fatou Kebbeh	
Touray (mandinga)	Aliou (97)					Kinteh Kunda	Suareh Kunda	Alhagi	Binta Dram-meh	
Touray	Moha-madou (98)					Sukuru	Sukuru	Kala-malie	Maria-ma Dram-meh	
Touray	Aisetou (99)					Keneba	Keneba	Bahore	Fatou-mata	
Touray	Machine (99)					Garawol	Garawol	Ali	Sera-dou Jallow	
Trera	Moha-med (98)					Missira Njoben	Jagali	Bakary	Hadija-tou Jallow	
Tunkara	Moha-med (92)	Ebrahi-ma (93)	Dawda (97)			Gambis-sara	Gambis-sara	Mama-dou	Kujeji	
Tunkara	Isa (93)					Garawol	Garawol	Balla	Teneng Konteh	Girona
Waggeh	Sila (93)	Tamba (96)	Bintou (99)			Demba Kunda	Demba Kunda	Moha-madou	1)Setou Sillah (93, 96) 2)Orojia Tamba-dou (99)	

ANNEX 2

Guió de les entrevistes

A) CONTEXT D'ARRIBADA

ENTREVISTA A MEMBRES DE DIFERENTS ONG DE BANYOLES, OLOT I SALT

Contingut de l'entrevista

1. Podries explicar breument la història de la immigració extracomunitària a la ciutat?
2. Quins van ser els primers serveis destinats a la població immigrada extracomunitària?
3. Quina és l'oferta formativa que s'ofereix als fills i filles d'immigrats?
4. Quines són les perspectives de futur?

ENTREVISTA ALS REGIDORS D'EDUCACIÓ DE BANYOLES, OLOT I SALT

Contingut de l'entrevista

1. ina vinculació té l'Ajuntament amb el tema de l'educació dels fills i filles d'immigrats extracomunitaris? I amb el tema del repartiment d'escolars d'origen estranger a les diferents escoles del municipi?
2. Hi ha Pla Municipal d'Immigració ?
3. Quines són les perspectives de futur?

ENTREVISTA ALS REGIDORS DE SERVEIS SOCIALS DE BANYOLES I OLOT

Contingut de l'entrevista

1. Quina vinculació ha tingut el nou equip de govern de l'Ajuntament amb el tema de la immigració?
2. Hi ha Pla Municipal d'Immigració en aquests moments?
3. Quines són les perspectives de futur?

ENTREVISTA ALS TÈCNICS DE SERVEIS SOCIALS DELS AJUNTAMENTS DE BANYOLES, OLOT I SALT I A LA TÈCNICA D'EDUCACIÓ DE L'AJUNTAMENT D'OLOT

Contingut de l'entrevista

1. Podries explicar breument la història de la immigració extracomunitària a la ciutat?
2. Quins van ser els primers serveis destinats a la població immigrada?
3. Quina vinculació té el nou Ajuntament amb el tema de la immigració?
4. Quines estratègies se segueixen en el repartiment de nens i nenes estrangers en el municipi?
5. Quina oferta formativa hi ha per als fills de pares immigrants?

ENTREVISTA A UNA PEDIATRA

Contingut de l'entrevista

1. Quines són les malalties més freqüents entre els infants d'origen gambià?
2. Es fan revisions periòdiques?
3. Quins hàbits alimentaris tenen les famílies gambianes?
4. Se segueixen unes pautes de maternitat?
5. Hi ha problemes de comunicació amb les mares gambianes? En cas afirmatiu, com se solucionen?
6. Un cop les famílies decideixen enviar els fills a Gàmbia, hi ha alguna mesura de prevenció?
7. Es té constància de quines malalties són les més freqüents entre els nens i nenes que han retornat a Gàmbia?
8. I entre els nens que després d'haver estat a Gàmbia tornen a venir?

ENTREVISTA A DIRECTORS DE CENTRES D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA DE BANYOLES, OLOT I SALT

Contingut de l'entrevista

1. Quines estratègies se segueixen en el repartiment d'alumnat d'origen estranger?
2. Hi ha un pla d'acollida d'alumnat d'origen estranger al centre?
3. Què ha comportat el fet de tenir alumnes d'origen immigrat a l'escola?
4. Quines estratègies se segueixen per poder-se comunicar amb les famílies immigrades?
5. Com es treballa la interculturalitat en el projecte educatiu de centre?
6. Quina valoració es fa dels recursos humans i materials de què disposa el centre?
7. Quina formació s'ha rebut sobre l'escolarització d'alumnes d'origen estranger?
8. Quina valoració es fa del retorn dels alumnes d'origen gambià al país d'origen dels pares?

ENTREVISTA A MESTRES D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA

Contingut de l'entrevista

1. Fa anys que a l'escola s'escolaritzen nens i nenes d'origen gambià?
2. Estan integrats?
3. Es veuen diferències entre nens i nenes?
4. Quins recursos es fan servir per a l'acolliment dels nens i nenes d'origen gambià a l'escola? *
5. Quins recursos es fan servir per a l'adaptació dels nens i nenes d'origen gambià a l'escola? *
6. Quins recursos s'utilitzen per al treball dels continguts bàsics? *
7. Quins recursos s'utilitzen per estimular la parla a P3? *
8. Un cop arriben a primària vénen amb una sèrie d'hàbits adquirits a l'escola?
** En cas afirmatiu, quins són?
9. Quin és el seu comportament per norma general?
10. Es barallen sovint?
11. Quina relació tenen amb la resta d'alumnes?
12. Quines habilitats tenen?
13. Quin és el seu nivell de llengua?
14. S'ha notat racisme a la classe?
15. Participen en les activitats extraescolars de l'escola?

16. Hi ha algun problema de les famílies gambianes amb el material escolar o amb algun altre pagament relacionat amb l'escola?
17. Hi ha una relació amb les famílies gambianes? Es fan entrevistes amb pares i mares gambians?
18. Quin tipus de seguiment fan els pares i mares gambians dels seus fills?
19. Els pares i mares gambians valoren l'escola catalana? En cas afirmatiu, de quina manera?
20. S'han notat canvis des de l'inici de l'escolarització de nens i nenes d'origen gambià fins ara?
21. Hi ha hagut molts retorns d'alumnes d'origen gambià?
22. Com arriben a l'escola els nens i nenes que han estat enviats a Gàmbia?
23. Quina valoració es fa del retorn dels alumnes d'origen gambià al país d'origen dels pares?
24. Quina formació es té amb relació a l'escolarització d'alumnat d'origen immigrant? Quina faria falta?
25. Hi ha alguna observació a fer?

*** Preguntes específiques per a mestres d'educació infantil**

****Preguntes específiques per a mestres d'educació primària**

ENTREVISTA A HOMES I DONES SARAHULES DELS MUNICIPIS D'ESTUDI

PROCÉS MIGRATORI	- Quina motivació et va impulsar a emigrar? - Ha estat la teva primera migració o ja havies emigrat a un altre lloc? - Si has anat a altres llocs, quins són? - Havies sentit a parlar de Catalunya o d'Espanya? Què en sabies? - Quina motivació et va impulsar a venir a Catalunya? - Quina feina tenies a Gàmbia abans d'emigrar? - Vas realitzar estudis a Gàmbia? De quin tipus? - Ets de poble o de ciutat? - Llocs on has viscut a l'Estat espanyol o a Catalunya. Si has canviat de municipi, per què ho has fet? - Vas emigrar sol? Si ho vas fer acompanyat, amb qui vas emigrar? - Per què vas emigrar tu i altres familiars es van quedar a Gàmbia? - Tens parents que han emigrat a l'exterior? Si en tens, on es troben? - Amb quins recursos materials vas comptar per poder emigrar?
ASSENTAMENT	- Coneixies algú de la ciutat on ara vius? - Després de la teva entrada a Catalunya, han vingut nous familiars?

	*Quant temps has trigat a fer venir la dona? I els fills? - Tenies ja fills i filles a Gàmbia? - T'has casat amb algun familiar? - Quan et vas casar? . Abans de l'emigració . Al país d'origen durant l'emigració . Al país de destí durant l'emigració *Quantes dones tens? Si en tens més d'una, totes estan aquí amb tu? *Has tingut fills en alguna estada que hagi fet a Gàmbia? **Seguir el marit per venir aquí es viu amb alegria o amb tristesa? **Abans de venir aquí tenies alguna feina "remunerada" a Gàmbia? Quina? **Treballes ? Si és que sí, quant temps fa que treballes des que ets aquí? - On treballes? - Per què hi ha dones que se les envia a Gàmbia i d'altres que es queden de moment aquí? - Penses que les dones cada cop aniran treballant més? Per què? - Per què encara hi ha moltes dones que només es queden a casa? - Quina llengua parles amb la gent de la feina i al carrer? - Com has après la llengua d'aquí? - Algú et va facilitar pis quan vas arribar al municipi on vius ara? En cas afirmatiu, qui ho va fer? - Si poguessis decidir, què prefereixes, envoltar-te d'un entorn gambià o d'un d'autòcton pel que fa a habitatge?
--	---

	- Tens problemes amb alguns veïns? Quins? - Tens amics africans que no siguin gambians? I d'autòctons? - Envies diners a la teva família de Gàmbia ? Si és que n'has enviat, saps de què n'han fet? - Et consideres un bon musulmà? - Quins rituals segueixes a Catalunya: bateig, Ramadà, Festa del Xai, casaments, enterraments...? - En les pràctiques religioses us barregen amb marroquins? - Fas alguna activitat a fora de la feina al teu municipi? Quina? - Has tornat algun cop al teu país d'origen? Si no ho has fet, per què no? - Has aconseguit els objectius que volies abans d'arribar a Catalunya? - Vols quedar-te definitivament a Catalunya? Per què?
RETORN DELS FILLS I FILLES A GÀMBIA	- Has retornat els teus fills a Gàmbia? *I la teva dona o dones? - Si has enviat els fills a Gàmbia, què els has explicat abans del retorn? - Abans d'anar a Gàmbia, els fills demanen com és la terra d'origen? - Quin contacte tens amb els fills retornats? - Tens previst de tornar-los fer venir aquí? - Penses que el motiu principal del retorn és familiar? Per què? - Tens por de les malalties que els nens i nenes poden agafar a Gàmbia?

	- Penses que el retorn anirà disminuint? Per què? - Saps si les famílies s'han plantejat el temps que volen que els seus fills romanguin a Gàmbia? - Saps si les ètnies mandinga i fula també els retornen?
L'EDUCACIÓ DELS FILLS I FILLES	- T'agrada que els teus fills vagin a l'escola catalana? Per què? - Quina comunicació mantens amb l'escola? Vas a les reunions? I a les entrevistes? - Si els teus fills es porten malament qui els castiga? Quin és el càstig? -A Gàmbia què prefereixes: l'escola anglesa o la madrassa? Per què? - Els teus fills van a l'escola alcorànica aquí ? Per què? - Quina sol ser l'edat d'inici a l'escola alcorànica d'aquí? I l'edat d'acabament? - Ajudes el teu fill a fer els deures de l'escola catalana o de l'alcorànica? - Què prefereixes: que el teu fill o filla vagi a la universitat o que comenci a treballar a partir dels 16 anys? Per què? - Què voldries que fessin els teus fills en el futur? - Deixes anar a jugar al carrer a les teves filles? Per què? - Per què hi ha més nens que no pas nenes que juguen al carrer? -T'agrada que els nens juguin a fora o prefereixes que juguin a casa? Per què? - Es vigilen els nens a l'exterior?

	- Els teus fills s'han d'ocupar d'alguna tasca domèstica en concret? - Què prefereixes, que el teu fill parli el català o el castellà? Per què? - Parles dels <i>djins</i> o d'alguna altra cosa de Gàmbia als teus fills? - Què és el més important que vols transmetre als teus fills i que no vols que es perdi? Per què?
--	--

* Preguntes exclusives per a homes

** Preguntes exclusives per a dones

ENTREVISTA A FILLS I FILLES D'IMMIGRATS GAMBIANS ALS MUNICIPIS D'ESTUDI

Contingut de l'entrevista

1. T'agrada anar a l'escola o a l'institut? Per què?
2. Tots els teus amics tenen pares gambians?
3. Algú t'ha insultat mai? En cas afirmatiu, què t'han dit?
4. T'agrada anar a l'escola alcorànica? Per què?
5. Què hi aprens a l'escola alcorànica? De què et serveix?
6. T'agrada més anar a l'escola catalana o a l'escola alcorànica? Per què?
7. Quins mestres t'agraden més, els de l'escola catalana o els de l'escola alcorànica?
8. T'agrada viure al teu barri o al teu carrer? Per què?
9. Estàs molt al carrer o en altres llocs? En cas afirmatiu, a on?
10. On et sents més bé, al carrer o a casa teva?
11. Què fas quan no vas a l'escola?
12. T'agrada mirar la televisió? Per què?
13. Has de treballar a casa teva? Què has de fer?
14. Vas a visitar parents a vegades? En cas afirmatiu quins parents? On viuen? T'hi quedes de vacances?
15. Què t'agradaria fer en un futur? Treballar, estudiar a la universitat, estudiar una professió o tornar a Gàmbia?

-
16. Et consideres gambià, català, espanyol o una mica de cada? Per què?
 17. Per a tu quin és el teu país?
 18. Et sents diferent als nens i nenes de pares catalans o espanyols? Per què?
 19. Quina llengua t'agrada més parlar, català o castellà? Per què?
 20. Quina llengua fas servir normalment a casa teva, a l'escola, al carrer, a l'esplai, a entrenament de futbol, quan vas a comprar, quan vas al metge, a l'escola alcorànica, a les festes, quan fas visites a parents?
 21. Què en saps de Gàmbia?
 22. Hi vols anar? Per què?
 23. En un futur on voldries viure?

B) CONTEXT D'ORIGEN

ENTREVISTA A DIRECTORS I MESTRES DE LES ESCOLES DE MODEL BRITÀNIC DE GÀMBIA

Contingut de l'entrevista

1. Les famílies sarahules són reticents a enviar els fills a les escoles de model britànic. Per què?
2. Quin membre de la família sol decidir l'educació dels nens i nenes?
3. El fet que els sarahules hagin emigrat a Europa i als Estats Units en aquestes darreres dècades ha fet canviar els valors envers l'escola de model britànic per part dels pares?
4. S'utilitzen estratègies per convèncer els pares sarahules que portin els fills a l'escola de model britànic?
5. Hi ha algun tipus de comunicació amb els pares i mares dels alumnes? En cas afirmatiu, quina?
6. Quines expectatives tenen les famílies que escolaritzen els fills a l'escola de model britànic?
7. Els nens nascuts a l'Estat espanyol que han retornat a Gàmbia i s'han escolaritzat a l'escola de model britànic tenen problemes en el seu aprenentatge? En cas afirmatiu, quins?
8. Quines són les principals diferències entre l'escola de model britànic i l'alcorànica?
9. Hi ha tensió entre l'escola de model britànic i l'escola alcorànica. En cas afirmatiu, de quin tipus?

-
10. Hi ha més tendència al país a portar els fills a les escoles de model britànic o a les escoles alcoràniques. Per què?
 11. Per poder impartir classes en una escola de model britànic, quin tipus de formació o titulació es necessita?
 12. A les aules, quin nombre d'alumnes se sol tenir?
 13. Quin futur veus al país?

ENTREVISTA A PROFESSORS DEL BRIKAMA COLLEGE

Contingut de l'entrevista

1. Quan es van iniciar les escoles de model britànic a Gàmbia? Procés d'expansió que va seguir.
2. Hi ha escoles de model britànic que siguin públiques i d'altres que siguin privades? En cas afirmatiu, funcionen d'una manera diferent?
3. Quina diferència hi ha entre l'escolarització en zones rurals i en zones urbanes?
4. Quines són les despeses de l'escolarització a escoles de model britànic en aquests moments?
5. Quin sistema se segueix per repartir els mestres per les diferents escoles del país?
6. Les escoles de model britànic amb quina institució superior mantenen relació?
7. Quina formació reben els mestres que volen impartir classes a les escoles de model britànic?
8. Quins són els salaris dels mestres en aquests moments?
9. Quines són les principals diferències entre l'escola de model britànic i l'alcorànica?
10. Hi ha tensió entre les escoles de model britànic i les alcoràniques? Si n'hi ha, de quin tipus?
11. Quin futur veus al país?

ENTREVISTA AL DIRECTOR DEL PROJECTE DE MADRASSES DE GÀMBIA

Contingut de l'entrevista

1. Quines tipologies d'escoles alcoràniques hi ha al país?
2. Quina relació tenen les madrasses amb el Ministeri d'Educació de Gàmbia?
3. Com es financien les escoles alcoràniques. Reben algun tipus de subvenció?
4. Quin currículum s'imparteix a les madrasses?
5. Quina formació té el professorat que imparteix classes a les madrasses?

ENTREVISTA A NENS I NENES RETORNATS A GAMBIA

Contingut de l'entrevista

1. Què recordes de Catalunya / de la ciutat on vivies?
2. Què trobes a faltar de Catalunya / de la ciutat on vivies?
3. Què és el que et va agradar més?
4. Què és el que et va agradar menys?
5. Què recordes de l'arribada a Gàmbia?
6. T'imaginaves Gàmbia tal com l'has vista?
7. Amb quines dificultats t'has trobat a Gàmbia?
8. T'agrada més viure amb els pares i germans o viure amb molts familiars?
9. Mantens relació amb algun mestre o algun amic de Catalunya?
10. Recordes el català o el castellà? Diques alguna paraula
11. Estàs content d'estar a Gàmbia? Per què?
12. Quina escola t'agradava més?
13. Quina assignatura de l'escola t'agrada més?
14. Quina assignatura de l'escola t'agrada menys?
15. És difícil seguir els estudis a Gàmbia?
16. Parles de Catalunya, del lloc on vas viure amb els nens i nenes que han retornat a Gàmbia? Si en parles, de què parreu?
17. Què t'agradaria fer en el futur?
18. Tens ganes de tornar a Catalunya, al lloc on vas viure? Per què?

ENTREVISTA A HOMES SARAHULES A GÀMBIA

Contingut de l'entrevista

1. Per què els sarahules envien els nens i nenes nascuts a l'Estat espanyol cap a Gàmbia?
2. Per què s'han enviat dones a Gàmbia?
3. Com veuen els pares sarahules l'escola de model britànic?
4. Per què els sarahules emigren tant?
5. Com veus el futur del teu país?

